

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

Estonia has been a member of NATO and the European Union for 20 years
2024 — Estonian University City Tartu — European Capital of Culture
40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (May 1984)
Special Edition in Honour of Matti Randjärv, founder of the journal and initiator of the conference series — 75

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK

Estland ist seit 20 Jahren Mitglied der NATO und der Europäischen Union
2024 — Estnische Universitätsstadt Tartu — Kulturhauptstadt Europas
40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (Mai 1984)
Festschrift für Matti Randjärv, Gründer der Zeitschrift und Initiator der Konferenzreihe — 75

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

Eesti on 20 aastat NATO ja Euroopa Liidu liige olnud
2024 — Eesti ülikoolilinn Tartu — Euroopa kultuuripealinn
40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984)
Ajakirja asutajale ja konverentsiseeria algatajale Matti Randjärve pühendatud eriväljaanne — 75

Articles (CD-ROM) * Summaries * Chronicle
Beiträge (CD-ROM) * Zusammenfassungen * Chronik
Artiklid (CD-ROM) * Kokkuvõtted * Kroonika

32nd year of issue * 32. Jahrgang * 32. aastakäik

Peer reviewed and refereed international scientific Journal
of **Business Administration and Economic Policy**

Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche
Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**

Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline
ettevõtetmajanduse ja majanduspoliitika teadusajakiri

1-2 / 2024

Estonian Discussions on Economic Policy: Estonia has been a member of NATO and the European Union for 20 years / 2024 – Estonian University City Tartu – European Capital of Culture / 40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (May 1984) / Special Edition in Honour of Matti Raudjärv, founder of the journal and initiator of the conference series – 75

Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Estland ist seit 20 Jahren Mitglied der NATO und der Europäischen Union / 2024 – Estnische Universitätsstadt Tartu – Kulturhauptstadt Europas / 40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (Mai 1984) / Festschrift für Matti Raudjärv, Gründer der Zeitschrift und Initiator der Konferenzreihe – 75

Eesti majanduspoliitilised väätlused: Eesti on 20 aastat NATO ja Euroopa Liidu liige olnud / 2024 – Eesti ülikoolilinn Tartu – Eesti kultuuripealinn / 40 aastat esimesest nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984) / Ajakirja asutajale ja konverentsieria algatajale Matti Raudjärv'ele pühendatud eriväljaanne – 75

Peer reviewed and refereed international scientific Journal of **Business Administration and Economic Policy** / Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik** / Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline **ettevõtetmajanduse ja majanduspoliitika** teadusajakiri

Publikatsioon ilmub kuni kaks korda aastas / Die Publikation erscheint bis zu zwei Mal im Jahr / The publication is published once or twice a year

ASUTAJA, KOORDINAATOR JA PEATOIMETAJA / GRÜNDER, KOORDINATOR UND CHEFREDAKTEUR / FOUNDER, COORDINATOR AND CHIEF EDITOR:

Matti Raudjärv (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019; since 2021 – emeritus]; Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968–1998]; since 1974 – Alumni/, Mattimar OÜ (GmbH / Ltd.) [1993 – ..., director])

ARTIKLID ON AVALDATUD ANDMEBAASIDES: / Die Beiträge sind in den Datenbanken veröffentlicht: / Articles have been published in the databases:

DOAJ – Directory of Open Access Journals (Netherlands),

EBSCO – Elton B. Stephens Company (USA),

EBSCO – Central & Eastern European Academic Source,

EBSCO – Discovery Service (**EDS**),

EBSCO Essentials (USA),

EconBib – Economics Bibliography (KSP Journals; International),

ECONIS – Economics Information System (Germany),

Elsevier-SCOPUS – Largest abstract & citation database of peer-reviewed literature (USA, United Kingdom, Germany),

ESO – European Sources Online (United Kingdom),

SSRN – Social Science Research Network (USA),

USA Kongressi raamatukogu / **US Library of Congress** / **US-Kongressbibliothek**

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

Estonia has been a member of NATO and the European Union for 20 years

2024 – Estonian University City Tartu – European Capital of Culture

40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal
(May 1984)

Special Edition in Honour of Matti Raudjärv, founder of the journal and initiator of the
conference series – 75

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK

Estland ist seit 20 Jahren Mitglied der NATO und der Europäischen Union

2024 – Estnische Universitätsstadt Tartu – Kulturhauptstadt Europas

40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift
(Mai 1984)

Festschrift für Matti Raudjärv, Gründer der Zeitschrift und Initiator der
Konferenzreihe – 75

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

Eesti on 20 aastat NATO ja Euroopa liidu liige olnud

2024 – Eesti ülikoolilinn Tartu – Euroopa kultuuripealinn

40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984)

Ajakirja asutajale ja konverentsiseeria algatajale Matti Raudjärv'ele pühendatud
eriväljaanne – 75

32nd year of issue * 32. Jahrgang * 32. aastakäik

Reviewed and refereed international scientific Journal
of **Business Administration and Economic Policy**

Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche
Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**

Retsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline
ettevõtte majanduse ja majanduspoliitika teadusajakiri

1-2 / 2024

MattimaR
anno 1993

TALLINN

TOIMETUSKOLLEGIUM / REDAKTIONSKOLLEGIUM / EDITORIAL BOARD:
Raul Eamets (Bigbank AS)
Peter Friedrich (University of Federal Armed Forces Munich * University of Tartu)
Irina Gogorishvili (Tbilisi Riiklik Ülikool * Ivane Javakhishvili State University of Tbilisi)
Enno Langfeldt (Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel)
Stefan Okruch (Andrássy Gyula Deutschsprachige Universität Budapest)
Helgi-Annika Reisenbuk (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)
Armin Rohde (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald)
Klaus Schrader (Kieli Maailmamajanduse Instituut * Kiel Institute of the World Economy)
Mart Sörg (Tartu Ülikool * University of Tartu)

* * *

TOIMETAJAD / REDAKTEURE / EDITORS:
Üllas Ehrlich (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)
Sulev Mäeltsemees (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)
Matti Raudjärv (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019; since 2021 – emeritus]; Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968–1998]; since 1974 – Alumni/, Mattimar OÜ (GmbH / Ltd.) [1993 – ..., director])

Toimetaja-konsultant / Redakteurin-Konsultantin / Editor-Consultant:
Ruth Tammeorg (Tartu Ülikooli Ametiühing * Tartu University Faculty Association; kvalifikatsioon: kutsestandard – raamatukoguhoidja, tase VI / Occupational qualification standard – Subject Librarian, level VI)

IT toimetajad-konsultandid / IT-Redakteure-Berater / IT editors-consultants:
Ragnar Kolga (Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži infotehnoloogia spetsialist)
Jüri Kristal (firma CADi Eesti OÜ tegevdirektor)

* * *

Endised toimetajad ja toimetuskolleegiumi liikmed: in memoriam

Janno Reiljan (Tartu Ülikool, Riigikogu; 8.10.1951–23.01.2018; toimetaja)
Manfred E. O. Hennies (Kieli Rakendusülikool, Saksamaa; 10.09.1938–18.10.2019; toimetuskolleegiumi liige; toimetaja)

KONTAKT – CONTACT:

Matti Raudjärv, Ph D (filosoofiadoktor-majanduskandidaat)
Mattimar OÜ (GmbH / Ltd.) [1993 – ..., director] (kirjastaja, Verleger, publisher)
Kose tee 79, 12013 Tallinn, Piritä; Eesti – Estland – Estonia
Tartu Ülikool * University of Tartu [1996-2019; since 2021 – emeritus]
mattir@mattimar.ee * www.mattimar.ee * matti.raudjarv@ut.ee

Tehniline sekretär ja korrektuur / Technical secretary and proof-reader:
Kadri Jõgi (MA) (Tartu Ülikooli doktorant * Doctoral student at the University of Tartu; õpetaja * teacher, kadrike.j@gmail.com)

* * *

Estonian Discussions on Economic Policy: Estonia has been a member of NATO and the European Union for 20 years / 2024 – Estonian University City Tartu – European Capital of Culture / 40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (May 1984) / Special Edition in Honour of Matti Raudjärv, founder of the journal and initiator of the conference series – 75. 2024, No. 1–2

Eestnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Estland ist seit 20 Jahren Mitglied der NATO und der Europäischen Union / 2024 – Eestnische Universitätsstadt Tartu – Kulturhauptstadt Europas / 40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (Mai 1984) / Festschrift für Matti Raudjärv, Gründer der Zeitschrift und Initiator der Konferenzreihe – 75. 2024, Nr. 1–2

Eesti majanduspoliitilised väitlused: Eesti on 20 aastat NATO ja Euroopa liidu liige olnud / 2024 – Eesti ülikoolilinn Tartu – Euroopa kultuuripealinn / 40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984) / Ajakirja asutajale ja konverentsiseeria algatajale Matti Raudjärv'ele pühendatud eriväljaanne – 75. 2024, nr. 1–2

Peer reviewed and refereed international scientific Journal of **Business and Economic Policy**

Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche Zeitschrift für Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik

Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline ettevõtte majanduse ja majanduspoliitika teadusajakiri

Tallinn: Mattimar; 32nd year of issue / 32. Jahrgang / 32. aastakäik

MATTIMAR OÜ (GmbH, Ltd.), 2024

ISSN 1736-5597 (trükis)

ISSN 1736-5600 (CD-ROM)

ISSN 2228-1878 (pdf, online)

ISBN 978-9916-672-13-6 (trükis)

ISBN 978-9916-672-14-3 (CD-ROM)

ISBN 978-9916-672-15-0 (pdf, online)

ISBN 978-9985-844-92-2 (epub)

The journal has / Die Zeitschrift hat / Ajakirjal on – DOI: 10.1515/edep

Electronic publications of articles are assigned a DOI. / Elektronische Veröffentlichungen von Artikeln werden mit einem DOI versehen. / Artiklite elektroonilistele väljaannetele omistatakse DOI: <https://doi.org/10.1515/edep>

Käesolevas publikatsioonis avaldatud artiklid on eelretsenseeritud anonüümselt sõltumatute doktorikraadiga retsensentide poolt. / Alle Beiträge der vorliegenden Publikation wurden vor der Veröffentlichung anonym von unabhängigen promovierten Experten rezensiert. / Before publishing, the articles in this collection have been anonymously peer-reviewed by independent reviewers holding a doctor's degree.

Trükitud trükikojas Miniprint OÜ / Gedruckt in der Druckerei Miniprint OÜ / Printed in the printing house of Miniprint OÜ, Tallinn, Estonia

© Esikaas ja üldkujundus / Cover und Gesamtlayout / Front cover and general design: kirjastaja Mattimar OÜ; Verleger Mattimar OÜ (GmbH); publisher Mattimar OÜ (Ltd.) 2024

© Kirjastamine, Herausgeber, publishers – Tallinn: Mattimar OÜ (GmbH), 2024

© Autorid, Autoren, authors

* * *

NB! NB! NB!

AJAKIRJAST / ÜBER ZEITSCHRIFT / ABOUT JOURNAL

Käesolevat ajakirja tervikuna on näha:

- **Mattimar OÜ** kodulehel (www.mattimar.ee)

Mattimar OÜ (GmbH / Ltd.):

- eestikeelsel kodulehel / auf Estnisch / in Estonian: http://www.mattimar.ee/est_publikatsioonid.html
- saksaakeelsel kodulehel / auf Deutsch / in German: http://www.mattimar.ee/ger_publikatsioonid.html
- ingliskeelsel kodulehel / auf Englisch / in English: http://www.mattimar.ee/eng_publikatsioonid.html

Mattimar OÜ koduleht on uuendamisel ja lisaks on koostamisel ka kodulehe venekeelne osa ning kui edaspidi tekib piisavalt palju vene keeles artiklite kirjutajaid-autoreid (NB! ja konverentsil osalejaid, et konverentsile tekib vajalik hulk ka venekeelseid ettekan-deid) ning kirjutatakse sisukaid artikleid, siis on võimalik, et laiendame ka ajakirja nel-jakeelseks.

Üsna terviklikult on ajakirja samuti näha koos suures mahus eessõnade, sh oluliste sünd-muste äramärgimisega, täismahus teadusartiklite, nende artiklite teisekeelsete kokkuvõ-tete, kroonika ja muu olulisega ojs.utlib.ee lehel:

- **OJS** (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System) on veebiajakirjade publitseerimis-süsteem, mida kasutatakse Tartu Ülikooli avatud juurdepääsuga (Open Ac-cess) teadusajakirjade haldamiseks ja publitseerimiseks. OJS platvormil on avaldatud **Tartu Ülikooli** nime all (sh TÜ Kirjastuses) kirjatatavad eelretsensseeritud ajakirjad, mis sisaldavad artiklite täistekste eesti, inglise ja vene kee-les (meie ajakirja puhul lisaks ka saksaakeelsed tekstid). Kõik Tartu Ülikooli OJS platvormil avaldatud ajakirjad on kättesaadavad ka rahvusvahelises **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) andmebaasis. Ka meie käesolev ajakiri on selles andmebaasis (DOAJ) esindatud.

* * *

Die vorliegende Zeitschrift als Ganzes kann eingesehen werden:

- auf der Homepage von Mattimar OÜ (GmbH) (www.mattimar.ee)
- bei OJS (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System), es handelt sich um ein Publikationssystem der Onlinezeitschriften, das von der Universität Tartu zur Verwaltung und Publikation von wissenschaftlichen Zeitschriften verwendet wird und öffentlich zugänglich ist (Open Access). Alle auf der OJS-Plattform der Universität Tartu veröffentlichten Zeitschriften sind auch in der internationalen Datenbank von DOAJ (Directory of Open Access Journals) zugänglich. Auch unsere vorliegende Zeitschrift ist in dieser Datenbank (DOAJ) vertreten.

Die Homepage von Mattimar OÜ wird gerade erneuert und zusätzlich wird auch der russischsprachige Teil der Seite zusammengestellt. Wenn es in nächster Zukunft genügend russischsprachige Autoren und Verfasser der Beiträge geben wird (NB! und auch Teilnehmer an den Konferenzen, so dass auch eine notwendige Menge an russischsprachigen Vorträgen entsteht) und dem Redaktionsteam der Zeitschrift inhaltsreiche Beiträge vorgelegt werden, dann wird es möglich sein, dass wir auch die Zeitschrift auf vier Sprachen erweitern werden. Aber, wir werden es sehen, denn dies wird wohl auch einen Redakteur und Rezensenten für das Russische voraussetzen!?

* * *

The full edition of this journal is available:

- on the web site of Mattimar OÜ (Ltd.) (www.mattimar.ee)
- in OJS (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System) which is a publishing system for online journals used for the management and publishing of open access research journals of the University of Tartu. All journals published in the OJS platform of the University of Tartu are available also in the international DOAJ (Directory of Open Access Journals) database. Our current journal is also represented in that database (DOAJ).

The web site of Mattimar OÜ is undergoing updates, and in addition, the part in the Russian language will be added to the web site, and if we have enough authors of papers in Russian in the future (NB! and conference participants so that we have the necessary number of presentations also in Russian) and papers rich in content are submitted to the editorial board of the journal, it will be possible to expand the journal also to include the fourth language. However, we will wait and see since this assumes also an editor and peer reviewers in the Russian language!?

* * *

TÄHELEPANUKS AUTORITELE!
WICHTIGE ANMERKUNG FÜR AUTOREN!
NOTE FOR THE AUTHORS!

Autor vastutab oma kirjutise sisu, õigekirja ja vormistamise eest ainuisikuliselt. Mattimar OÜ ei võta vastutust andmete õigsuse, täpsuse ega täielikkuse osas, samuti ei arvesta ka kolmandate poolte eraõiguslikke huve.

Artikli sissejuhatavas osas ootame me autoritelt, et nad **konkreetselt ja selgelt**

- kirjutaksid, mille poolest on autori tema arvates artikli teema aktuaalne;
- formuleeriksid artikli eesmärgi;
- formuleeriksid need uurimisülesanded, mille lahendamine aitab seatud eesmärgi saavutada.

Artiklite, kokkuvõtete ja muude materjalide vormistamisnõuded on avaldatud Mattimar OÜ kodulehel (www.mattimar.ee – „Aktuaalne“ all: infokiri).

Verantwortlich für den Inhalt sind die Autoren. Mattimar OÜ (GmbH) übernimmt keine Gewähr für die Richtigkeit, Genauigkeit und Vollständigkeit der Angaben sowie die Beachtung privater Rechte Dritter.

Im einführenden Teil des Beitrages erwarten wir von dem Autor, dass er **konkret und deutlich**

- die Aktualität des Beitrages und des Themas hervorhebt;
- das Ziel des Beitrages formuliert;
- umfassend die Forschungsaufgaben formuliert, die zur Erreichung des Ziels gelöst werden müssen.

Die eingereichten Artikel und die dazugehörigen Zusammenfassungen müssen folgende Formvorschriften erfüllen (www.mattimar.ee – „Aktuell“: Merkblatt)

Authors are personally responsible for the content, correct spelling and formatting of their publications. Mattimar OÜ (Ltd.) will not accept responsibility for the correctness, accuracy or completeness of the information and will not consider private interests of third persons.

We expect from authors a **specific and clear** statement in the introductory part of the paper about:

- why the subject of the paper is topical in the opinion of the author.
- the objective of their paper.
- the research tasks which have to be fulfilled to achieve the stated objective.

With the delivery of your paper, you will grant to the publishers the right to publish your paper (www.mattimar.ee – „Topical“: Information Letter)

* * *

UUS! NEU! NEW!

LAIENDAME AJAKIRJA SISULIST POOLT!

WIR ERWEITERN DEN INHALT DER ZEITSCHRIFT!

WE WILL EXPAND THE RANGE OF TOPICS OF THE JOURNAL!

NB! NB! NB!

Alates aastast 2022:

laiendasime ajakirja sisulist poolt,

st võtame senisest enam juba 2021. aasta teisest poolest avaldamiseks vastu

ettevõtte ja ettevõtlusega seotud teadusartikleid eesmärgiga anda head võimalused samuti nendele teadlastele ja praktikutele, kes ettevõttemajanduse uurimisega tegelevad, seda nii Eestis kui teistes riikides.

See annaks võimalused ka **ettevõttemajanduse** probleeme paremini majanduspoliitika kaudu siduda ja integreerida. Sisu poolest oleks tegemist:

eelretsenseeritud ning viidatud rahvusvahelise ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika teadusajakirjaga.

Ajakirja pealkiri ja avaldamistingimused jäävad endisteks, artikleid võtame vastu jooksvalt, aasta läbi.

Artiklite esitamise tähtsajad, mis tuuakse välja aasta lõppudel ja alguses meie poolt levitatavates **infokirjades**, on eeskätt nendele autoritele, kes on huvitatud meie konverentsidel osalemisest ja esinemisest kesksuvel (iga-aastaselt: juuni lõpp – juuli algus) ning enne konverentsi ilmuvas ajakirjas oma artikli avaldamisest.

* * *

NB! NB! NB!

Ab dem Jahr 2022 werden wir:

den inhaltlichen Teil der Zeitschrift erweitern,

d. h., dass wir bereits ab der zweiten Hälfte des Jahres 2021 zahlreicher als bis jetzt Wissenschaftsartikel zur Veröffentlichung annehmen werden, die **mit Unternehmen und Unternehmertum verbunden sind**, mit dem Ziel, gute Möglichkeiten auch jenen Wissenschaftlern und Praktikern zu offerieren, die sich mit der Forschung der Betriebswirtschaft beschäftigen, und das sowohl in Estland wie in anderen Ländern.

Dies würde uns auch Möglichkeiten bieten, die Probleme der **Betriebswirtschaft** besser mit der Wirtschaftspolitik zu verbinden und zu integrieren. Vom Inhalt her würde es sich um:

eine vorrezensierte und referenzierte Wissenschaftszeitschrift für internationale Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik handeln.

Der Titel der Zeitschrift und die Veröffentlichungsbedingungen bleiben die gleichen, die Artikel werden laufend, während des ganzen Jahres entgegengenommen.

Die Fristen für die Einreichung von Artikeln, die in den an Jahresenden und Jahresanfangen von uns verbreiteten **Informationsschriften** angegeben werden, sind vor allem

für jene Autoren vorgesehen, die an der Teilnahme an unseren Konferenzen und an einem Auftritt im Mittsommer (alljährlich: Ende Juni – Anfang Juli) sowie an einer Veröffentlichung des eigenen Artikels in der vor der Konferenz erscheinenden Zeitschrift interessiert sind.

* * *

NB! NB! NB!

Starting from 2022:

we will expand the range of topics of the journal –

i.e. **already from the second half of 2021 we will accept more research papers related to enterprises and business** activities in order to afford good opportunities also to researchers and experts of the field studying business administration both in Estonia and in other countries.

It would also make it possible to link and integrate business administration problems better with economic policy. In essence it would be:

a peer-reviewed and indexed international scientific journal of business administration and economic policy.

The journal title and the conditions for publishing will remain the same, we will accept papers all the year round.

The deadlines for the submission of papers that will be set at the beginning and end of each year in the **Information letters** we will be sending out are above all for the authors who are interested in participation in our conferences and making presentations in summer (annually: end of June – beginning of July) and publishing their papers in the journal that will be published before the conference.

* * *

Alates juunist 2019, pärast rahvusvahelise andmebaasi Scopus poolset tunnustust, on käesolev ajakiri Eesti Teadusinfosüsteemis (ETIS) kõrgeimal tasemel, s.o. tasemel 1.1

* * *

**KÄESOLEVA PUBLIKATSIOONI-TEADUSAJAKIRJA KOOSTAMIST,
TRÜKKIMIST JA VÄLJAANDMIST TOETANUD ÜLIKOOLID NING
ORGANISATSIOONID /**

Die Herausgabe dieser Publikation wurde unterstützt durch folgende Universitäten und Organisationen /

The following universities and organisations have supported the publishing/ printing of the publication:

- Tartu Ülikool * Universität Tartu * University of Tartu
- Tallinna Tehnikaülikool * Technische Universität Tallinn * Tallinn University of Technology
- Mattimar OÜ * Mattimar GmbH * Mattimar Ltd.
- Kieli Rakendusülikool * Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel
- Greifswaldi Ülikool * Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald
- Kieli Maailmamajanduse Instituut * Institut für Weltwirtschaft Kiel * Kiel Institute of the World Economics
- Tbilisi Riiklik Ülikool * Ivane Javakhishvili Staatliche Universität Tbilissi * Ivane Javakhishvili State University of Tbilisi
- Jena Rakendusülikool * Ernst-Abbe-Hochschule Jena * University of Applied Sciences of Jena

Kaudselt on toetanud ka

- DAAD (Saksa Akadeemiline Vahetusteenistus)
- Georgia Tehnikaülikool * Georgian Technical University

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
MAJANDUSTEADUSKOND

MATTIMAR
ANNO 1993

FACHHOCHSCHULE KIEL
University of Applied Sciences

UNIVERSITÄT GREIFSWALD
Wissen lockt. Seit 1456

seit 1558

GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY

GTU

SCIENTIA POTESTAS EST...

DAAD

Deutscher Akademischer Austauschdienst
German Academic Exchange Service

* * *

Prof. dr Matti Raudjärv oma kodukontoris-büroos, erialase raamatukogu ees Tallinnas, Pirita-Kosel 5. oktoobril 2024. Fotode autor: Udo Uik

Viis aastat tagasi, 2019. aasta juuniga lõpetas Matti Raudjärv (MR) õppe- ja teadustöö Tartu Ülikoolis (TÜ). Varem, aastal 1998, oli ta lõpetanud tegevuse Tallinna Tehnikaülikoolis, siirdudes sealse teaduskonna juhtkonna kutsel tööle Tartu Ülikooli. 2022. aasta detsembrist on MR TÜ ametiühingu seeniorliige ning 2023. aasta 1. märtsist anti talle ülikooli emeerituse staatus, st Matti Raudjärv on edasi Tartu Ülikooli liige.

Seega 2024. aasta sügisega on täitunud enam kui 50 aastat koostööd Eesti kõrgkoolidega, algul üliõpilasena (1968, 1969–1974), hiljem õppejõuna, juhtivteadurina, õppe- ja juhatajana, professorina, teaduskonna nõukogu liikmena ja prodekaanina. Aastal 1992 asutas ta pärast pikaajalist stažeerimist Saksamaa LV ülikoolides esimese majanduspoliitika õppetooli Eestis.

1984. algatas MR teaduskonverentside seeria (edasi 1994 kuni tänaseni) ning oli teaduskogumiku toimetaja. Kogumikust kujunes 2007. aastast käesolev kolmekeelne rahvusvaheline teadusajakiri ja MR on selle peatoimetaja tänaseni.

Käesoleval ajal jätkub koostöö mitmete teiste riikide (Saksamaa LV, Malta, Georgia, Ukraina jmt) ülikoolide kolleegidega, sh olles aastal 2019 valitud Georgia Tehnikaülikooli külalisprofessoriks ja doktoriprogrammi välismaiseks juhiks ning samal aastal määratud ka Tbilisi Riikliku Ülikooli külalisprofessoriks.

Enne seda, aastatel 2014–2017 oli ta Georgia Tehnikaülikoolis igal aastal ca 4–5 nädala jooksul õppetööl, pidades loenguid ka teistes Georgia ülikoolides (Kutaisi, Zugdidi, Telavi) ning osalenud alates aastast 2014 igal aastal sealsetel teaduskonverentsidel ja avaldanud artikleid Georgia Tehnikaülikooli teadusajakirjas. Aastast 2020 kui algas COVID-19 pandeemia, on ta mõnel aastal ka interneti teel konverentsil osalenud ja esinenud nii Georgias kui Venemaal Kubani Riiklikus Ülikoolis (viimases küll enne, kui algas sõda Ukrainas, 24.02.2022). MR on ka Georgia Tehnikaülikooli teadusajakirja toimetuskolleeiumi liige ning audoktori nominent (2015). Riiklikus Ülikoolis (viimases küll enne, kui algas sõda Ukrainas, 24.02.2022). MR on ka Georgia Tehnikaülikooli teadusajakirja toimetuskolleeiumi liige ning audoktori nominent (2015). PS: mõneti naljakas pärast Eestis õppetöö lõpetamist: nägin vähemalt kord kvartalis öösel magades und, et pidin minema endisesse majandusteaduskonna hoonesse Tallinnas, Kopli 101 üliõpilastele loengut pidama. Hoone oli juba renoveeritud ja paljude uute lisahoonetega ühendatud. Ainult ei teadnud – millisel teemal seekord loeng pidi olema ja kus auditooriumis (hoonete kompleks oli üpris suur). Kõik see ajas mind peaaegu ärkvele ning mõistsin, et tegelikult ei pea ma kuhugi minema. Ütlesin enesele unes: „Matti, sa ei pea kuhugi minema!“ Ja magasin edasi. Seega aastakümnete jooksul kogunenud rutiin oli oma jälje jättnud!

Selline unenägu kordus pea igas kvartalis korra. Nüüd, aastal 2024 pole ma seda und enam näinud. Aga on ka juba viis aastat sellest, kui Eesti ülikoolides viimati loenguid pidasin.

SISUKORD / INHALTSVERZEICHNIS / CONTENTS

Toimetuskollegium / Redaktionskollegium / Editorial Board	4
Toimetajad / Redakteure / Editors	4
KONTAKT – CONTACT	4
Ajakirjast / Über Zeitschrift / About Journal	6
Tähelepanuks autoritele! / Wichtige Anmerkung für Autoren! /	
Note for the authors!	8

Uus! Neu! New!

Laiendame ajakirja sisulist poolt!

Wir erweitern den Inhalt der Zeitschrift!

We will expand the range of topics of the journal!

9

* * *

Käesoleva publikatsiooni-teadusajakirja koostamist, väljaandmist ja trükkimist
toetanud ülikoolid ning organisatsioonid /

Die Herausgabe dieser Publikation wurde unterstützt durch folgende Universitäten
und Organisationen /

The following universities and organisations have supported the publishing/printing
of the publication

11

* * *

Ajakirja ja konverentside seeria asutaja Matti Raudjärv – 75

13

* * *

SISSEJUHATAV OSA / EINFÜHRUNGSTEIL / INTRODUCTORY PART¹

Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 – panus piirkonna kultuurist kantud
arengusse (koostaja: Annela Laaneots)

22

European capital of culture Tartu 2024 – a contribution to the cultural
development of the region (by Annela Laaneots)

31

Kulturhauptstadt Europas Tartu 2024 – ein Beitrag zur kulturellen Entwicklung
der Region (von Annela Laaneots)

34

* * *

NATO ja Euroopa Liit, nende arengud viimase 20 aasta jooksul. Sissejuhatavaid
mõtteid hetkeolukorrast (Matti Raudjärv)

37

NATO and the European Union, their developments in the last 20 years.

Introductory thoughts on the current situation (by Matti Raudjärv)

50

Tartu rahu – lõpuni täitmata leping. Võidupüha tähistamisest Narvas – Eesti,

Euroopa Liidu ja NATO piirilinnas. Aeg sai täis – kindral andis ameti üle

kindralmajorile (Matti Raudjärv)

56

¹ Vastavalt aasta allteemadele / nach den Unterthemen des Jahres / according to the subthemes of the year.

1919 – Basis was laid to the Estonian Victory Day * 1920 – Tartu Peace treaty * 2024 – Change of the commander of the Defence Forces according to the established order (by Matti Raudjärv)	73
---	----

* * *

KOKKUVÕTTED / ZUSAMMENFASSUNGEN / SUMMARIES²

Tinatin Dzotsenidze	Der Einfluss der authentischen Führung auf die ökonomische Leistung des Unternehmens: eine Studie im Finanzsektor Georgiens	81
<i>Artikkel/Article</i>	The Impact of Authentic Leadership on Organizational Economic Performance: A Study in the Financial Sector of Georgia	81
Maret Güldenkoh Uno Silberg	Aruandekohustuslaste majandusaasta aruannete korrigeerimise ja mittetähtaegse esitamise põhjused Eestis	86
<i>Artikkel/Article</i>	Reasons for correcting and late submission of annual reports of reporting entities in Estonia	98
Ana Polodashvili	Herausforderungen der Weizenclusterbildung in Georgien ...	91
<i>Artikkel/Article</i>	Challenges of wheat cluster formation in Georgia	116
Matti Raudjärv	Telearbeit und Heimbüros – über ihre Ausführbarkeit ³	96

² Tervikartiklid, üldiselt inglise või saksa keeles, on käesoleva trükisega kaasasoleval CD-l.

Die Beiträge in voller Länge entweder in englischer oder deutscher Sprache finden Sie auf der beigelegten CD.

The full text of papers in English or in German is available on the CD enclosed with this publication.

³ Der vollständige Artikel auf der CD ist in estnischer Sprache, da mehrere institutionelle (wohl aber öffentliche und referenzierte) Materialien für den Leser in anderen Sprachen womöglich nicht von Interesse sein könnten, diese Informationen für den estnischen Leser wohl aber als Vorbild dienen und sich als nützlich erweisen könnten.

In den Anhängen des Artikels werden die aus den Rechtsakten der Universität Tartu (TÜ) hervorgehobenen Regulationen lakonisch und gekürzt weitergegeben, ohne auf die konkreten Requisiten von Rechtsakten (vollständige Bezeichnungen von Rechtsakten, §§, Unterpunkte, Beamte und deren Namen, Daten u. Ä.) hinzuweisen, da sie im vorliegenden Artikel nicht erforderlich sind. Sollte sich jemand dafür interessieren, sind entsprechende Dokumente auf der Webseite der Universität Tartu (TÜ), wo Sie danach suchen können.

Der vollständige Artikel wird in estnischer Sprache veröffentlicht, da die Heimbüros und Telearbeit im Artikel in gewisser Weise verallgemeinert, wie auch auf die Erfahrungen des Unterschriebenen basierend vorgestellt werden (auf einen anderen Artikel zum gleichen Thema wird am Ende der Zeitschrift hingewiesen). Die im vollständigen Artikel verwendete Literatur ist überwiegend in estnischer Sprache und empfehlenswert für diejenigen, die noch umfassendere Informationen erhalten möchten, was die Nichtkenner der estnischen Sprache allerdings kaum in ihre Muttersprache übersetzen werden.

<i>Artikkel/Article</i>	Kaugtöö ja kodukontorid, nende võimalikkusest ⁴ 138
Matti Raudjärv	About the elements of economic policy – economic growth, relationship between productivity and wage growth, about taxes and playing with them in Estonia (incl. also introductory thoughts about economic terminology in the current situation) 106
<i>Artikkel/Article</i>	Majanduspoliitika elementidest – majanduskasvust, tootlikkuse ja palgakasvu vahekorra, maksudest ja nendega mängimisest Eestis (sh ka sissejuhatavaid mõtteid majandusterminoloogiast hetkeolukorras 165
Erik Terk	Transpordiliikide konkurentsivõime muutused kaubaveol:
Tõnis Hunt	Delphi meetodil põhinev tuleviku-uuring 112
Indrek Saar	
<i>Artikkel/Article</i>	Future shifts in the competitiveness of freight transport: a Delphi method-based study 192

* * *

The full text of the article on the CD is in Estonian, as several official (but public and referenced) materials may not be of interest to readers in other languages, but this information may serve as an example and be useful to an Estonian reader.

In the appendices of the article, the provisions from the bylaws of the University of Tartu (UT) have been presented briefly and in an abbreviated form, without referring to the specific details of the bylaws (full names of bylaws, §§, clauses, administrative staff members and their names, dates, etc.), because they are not necessary in this article. Anyone who is interested in this can visit the UT website and search for the respective documents there.

The full text of the article has been published in Estonian, as home offices and remote work have been discussed in this article somewhat generally and also based on the undersigned's experience (referring to the undersigned's other article on the same subject at the end of the journal). The literature used in the full article is mostly in Estonian and is recommended for those who want to get even more in-depth information but non-Estonian speakers would hardly translate it into their mother tongue.

⁴ Tervikartikkel CD-l on eesti keeles, kuna mitmed ametkondlikud (küll aga avalikud ja viidatud) materjalid ei pruugi teistes keeltes lugejatele huvi pakkuda, küll aga võib see informatsioon eesti lugejale eeskujuks ja kasulikuks osutuda.

Artikli lisades Tartu Ülikooli (TÜ) õigusaktidest välja toodud regulatsioonid on esitatud lakooniliselt ja lühendatult, ilma õigusaktide konkreetsetele rekvisiitidele (õigusaktide täisnimed, §§, punktid, ametnikud ja nende nimed, kuupäevad jms) viitamata, sest siin artiklis pole need vajalikud. Kui kellelgi on selle vastu huvi, võib pöörduda internetis TÜ kodulehele ja sealt vastavaid dokumente otsida. Tervikartikkel on avaldatud eesti keeles, kuna kodukontoreid ja kaugtööd on artiklis esitatud mõneti üldistatult kui ka allakirjutanu kogemustele toetudes (viidatud teisele sama teemalisele artiklile ajakirja lõpus). Tervikartiklis kasutatud kirjandus on valdavalt eestikeelne ja soovitatav neile, kes veelgi põhjalikumalt informatsiooni soovivad saada, mida aga eesti keele mitteoskajad vaevalt oma emakeelde tõlkima hakkavad.

KROONIKA / CHRONIK / CHRONICLE

A.

Tähelepanuväärsed Eesti majandusteadlased, majandusõppejõud ja teadusorganisaatorid

Bedeutende estnische Wirtschaftswissenschaftler, Hochschullehrer für Wirtschaft und Wissenschaftsorganisatoren

Notable Estonian economists, economic academics and scientific research organisers

Professor Toomas Haldma (21.11.1957 – 5.01.2024). In memoriam (ajakirja ja konverentside toimkondade nimel koostanud peatoimetaja Matti Raudjärv)	120
Professor Toomas Haldma (21.11.1957 – 5.01.2024). In memoriam (im Auftrag der Zeitschriften- und Konferenzausschüsse erstellt vom Chefredakteur Matti Raudjärv)	122
Professor Toomas Haldma (21.11.1957 – 5.01.2024). In memoriam (prepared on behalf of the journal and conference committees by editor-in-chief Matti Raudjärv) ...	124

Meie autorite ning konverentsi ja ajakirja toetajate tähtpäevad ning tegevused

Jahrestage von unseren Autoren sowie von Unterstützern der Konferenz und der Zeitschrift

Important dates for our authors and supporters of the conference and journal

Prof. dr. Matti Raudjärv – 75 (5.08.1949) (eesti keeles)	126
Prof. Dr. Matti Raudjärv – 75 (5.08.1949) (in English)	140

Sünnipäevalised-juubilarid – seotud meie ajakirja väljaandmise ja rahvusvahelise teaduskonverentsi korraldamise ning toetamise ja mentorlusega

Geburtstagskinder und Jubilare, die mit der Herausgabe unserer Zeitschrift und der Organisation der internationalen Wissenschaftskonferenz sowie mit Unterstützung und Mentoring verbunden sind

Birthdays and jubilees – related to the publishing of our journal and organisation, supporting and mentoring of the international scientific conference

Irina Gogorishvili – 70 (1.10.1954)	146
---	-----

B.

Aktuaalne nii ülikoolide õppe- kui teadustöös

Aktuelles in Unterricht und Forschung der Universitäten

Topical in both the academic and research activities of universities

40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (koostanud Matti Raudjärv)	148
40 years from the first “ship Conference” and foundation of the journal (by Matti Raudjärv)	154

Mõned mõtted majanduspoliitika õpetamisest Eesti kõrgkoolides-ülikoolides (Matti Raudjärv)	157
Some thoughts about teaching economic policy in Estonian institutions of higher education – universities (by Matti Raudjärv)	169
Eestit külastas Malta Ülikooli saunauurijate delegatsioon (Matti Raudjärv)	174
Eine Delegation von Sauna-Forschern der Universität Malta besuchte Estland (von Matti Raudjärv)	176
Delegation of Sauna Researchers from the University of Malta visited Estonia (by Matti Raudjärv)	177
Pärnus tähistati Academia Pernaviensis 325. aastapäeva (Matti Raudjärv)	178
The 325th anniversary of Academia Pernaviensis was celebrated in Pärnu (by Matti Raudjärv)	182
TPI, tänase TTÜ, endisest majandusteaduskonnast, teenindusökonoomika kateedrist, õppetoolidest ja 1974. aasta lõpetajatest (Matti Raudjärv)	185
About the former faculty of economics, chair of service economics, other chairs and graduates of 1974 of the TPI, the current Tallinn University of Technology (by Matti Raudjärv)	194

C.

Majanduspoliitika teaduskonverentsid ja muud tegevused

Wissenschaftliche Konferenzen über Wirtschaftspolitik und andere Veranstaltungen Scientific conferences on economic policy and other activities

C1. Majanduspoliitika teaduskonverentsid Eestis (1984, 1994–2024) / Wissen- schaftliche Konferenzen über Wirtschaftspolitik in Estland (1984, 1994–2024) / Scientific conferences on economic policy in Estonia (1984, 1994–2024)	198
C2. Oodatav ajakirja tuleviku informatsioon (2025–2029) / Erwartete Zukunftsinformation der Zeitschrift (2025–2029) / Expected information for the future of journal (2025–2029)	208

*** **

D.

Informatsioon ajakirja toimkonnalt	213
Information from the editorial team	214
Information des Redaktionsteams	215

Mattimar OÜ – usaldusväärne ettevõtte / Mattimar OÜ (GmbH) – Zuverlässiges Unternehmen / Mattimar OÜ (Ltd) – Trustworthy Enterprise	217
--	-----

E.

Allakirjutatu kodukontoritest – kogemus üle poole sajandi⁵ (Matti Raudjärv) /
Über die Heimbüros des Unterzeichners – Erfahrung von über einem halben Jahr-
hundert (von Matti Raudjärv) / About the home offices of the undersigned –
experience of over half a Century (by Matti Raudjärv) 219

Lisad:

A. Kaasiku metsatalust (sh kolm fotot Mäenõlva kinnistu noorest metsast) 238
B. Tiina Kremann (3.06.1952 – 13.11.2024). In memoriam (sh foto) 239

* * *

F.

Lisad:

I. 75-aastane allakirjutatu – viis aastat akadeemilise tegevuse lõpetamisest Eestis
(tegevus valdavalt pärast juunit 2019; täiendava CV asemel)⁶ 242
II. Prof. dr. Matti Raudjärve Curriculum Vitae (CV) ja muu tegevuse täiendused
(lisad 1–6)⁷ 251

Lisad 1–6

Anlagen 1–6

Appendices 1–6

1. Matti Raudjärve olulisemad teaduspublikatsioonid / Scientific Publications
of Matti Raudjärv 269
2. Matti Raudjärve teadusprojektid ja õppetöö / Matti Raudjärv's research
projects and teaching work 281

⁵ Artikkel on kirjutatud eesti keeles, sest oma spetsiifilisuse tõttu ei pruugi väliskolleegeidele piisavalt huvi pakkuda.

The article is written in Estonian, because it may not be of sufficient interest to foreign colleagues due to its specificity.

NB! Artikli (sh 13 värvifotot, so kokku kakskümmend üheksa lehekülge) trükikulud, kannavad allakirjutatu ja Mattimar OÜ ühiselt, kuna nendel lehekülgedel on tegemist allakirjutatu ja firma Mattimar OÜ ühist **kodukontorit** tutvustava lühiülevaatega Tallinnas ning sellega kaasnevast (sh **harukontoritest** ning täiendavatest tegevusvõimalustest, mida ka harukontorid on pakkunud /teadustegevus, metsandus, haljastus talupargis, ka Pirita-Kosel/; ka aiandus koduaias Pirita-Kosel, aiandus jms Kaasiku metsatalust; õppetöö ja teadustegevus ning võimalused nii puhkuseks kui mitmekesisest kultuurielust ja suvest osasaamiseks suvepealinnas Pärnus). Lisades on neli värvifotot.

⁶ Tegevus kuni juunini 2019 on avaldatud ajakirja erinumbris 1–2/2019. Die Aktivität bis Juni 2019 wurde in der Sonderausgabe der Zeitschrift 1–2/2019 veröffentlicht. The activity until June 2019 was published in the special issue of the magazine 1–2/2019.

⁷ Täiendused pärast 1. juunit 2019 ehk pärast ajakirja erinumbri 1–2/2019 ilmutist ja jätkud, millega aktiivselt edasi tegeletakse.

Aktualisierungen nach dem 1. Juni 2019, also nach der Sonderausgabe der Zeitschrift 1–2/2019 und Fortsetzungen, an denen aktiv gearbeitet wird.

Updates after June 1, 2019, i.e. after the special issue of the journal 1–2/2019 release and continuations, which are actively being worked on.

3. Matti Raudjärve tegevus konverentside korraldamisel ja teaduskirjanduse avaldamisel / Matti Raudjärv's activity in organizing conferences and publishing scientific literature	281
4. Matti Raudjärve koostöösidemed välisriikide ülikoolide ja teadusasutuste õppejõudude ning teadlastega / Matti Raudjärv's cooperation ties with professor and researchers of foreign universities and research institutions	283
5. Matti Raudjärv – teaduse populariseerimine ja olulisemad avalikud esinemised / Matti Raudjärv – popularization of science and the most important public events Appearances	284
6. Matti Raudjärve ühiskondlik tegevus / Matti Raudjärv's social activities	285

*** **

NB! NB! NB!

Järgmine, **XXXIII** rahvusvaheline kolmekeelne majanduspoliitika ja ettevõtte majanduse teadusajakiri ilmub ilmselt teisel poolaastal 2025.

Die nächste Ausgabe, die **XXXIII. internationale dreisprachige Zeitschrift für Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft** wird voraussichtlich in der zweiten Hälfte des Jahres 2025 erscheinen.

The next one, the **XXXIII International Trilingual Scientific Journal of Economic Policy and Business Economics**, will probably be published in the second half of 2025.

XXXIII 2025 (Eesti/Estland/Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2025: Euroopa haridusruum 2025 / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on Euroopa spordipealinn / Pöördeline aasta Euroopa automaailmas

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2025: Europäischer Bildungsraum 2025 / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn, ist die europäische Sporthauptstadt / Ein entscheidendes Jahr in der europäischen Automobilwelt

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2025: European Education Area 2025 / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn, is the European Sports Capital / A pivotal year in the European car world

Täpsem informatsioon alates oktoobrist-novembrist 2024 / Genauere Informationen ab Oktober-November 2024 / More detailed information from October-November 2024: www.mattimar.ee

* * *

EUROOPA KULTUURIPEALINN TARTU 2024 – PANUS PIIRKONNA KULTUURIST KANTUD ARENGUSSE¹

Ülikoolilinn Tartu koos Lõuna-Eestiga kannab 2024. aastal Euroopa kultuuripealinna tiitlit. Euroopa kultuuripealinnaks ettevalmistus ja selle läbiviimine on Lõuna-Eesti senini suurim valdkondade ülene koostöö, mille eesmärk on kultuuri kaudu arendada Tartu ja Lõuna-Eesti majandust. Euroopa kultuuripealinna sündmustele oodatakse üks miljon külastust.

Euroopa kultuuripealinna programm toob igas vanuses inimesteni üle 1000 erilmelise sündmuse. Samas on Tartu 2024 nii oma olemuselt kui ka programmilt mitmekülgne. See on ühelt poolt suurejooneline kultuuripidu, mis meelitab külastajaid nii Eestist kui välismaalt. Teiselt poolt on tegu võimalusega kaasata lõunaestlased, et üheskoos panna alus pikaajalisele muutusele Tartus ja Lõuna-Eestis.

Veerand Eestit ühendas oma nõu ja jõu Euroopa kultuuripealinna nimel!

Kokku 20 Lõuna-Eesti omavalitsust² toovad publikuni erilmelisi sündmusi ning räägivad oma Ellujäämise Kunstide lugu. Euroopa kultuuripealinna korraldavad: Antsla vald, Elva vald, Kambja vald, Kanepi vald, Kastre vald, Luunja vald, Nõo vald, Otepää vald, Peipsiääre vald, Põlva vald, Rõuge vald, Räpina vald, Setomaa vald, Tartu linn, Tartu vald, Tõrva vald, Valga vald, Viljandi linn, Võru linn ja Võru vald.

Omavalitsused sõlmisid ühise koostöölepingu kultuuripealinna elluviimiseks. Ühine koostöölepe sillutas teekonda nii Euroopa kultuuripealinna tiitliaastani kui kinnitas, et omavalitsused seisavad ühiselt Euroopa kultuuripealinna tegevuste eest.

Loovkontseptsioon – Ellujäämise kunstid

Terve aasta Tartus ja Lõuna-Eestis vältav programm jutustab Ellujäämise Kunstide lugu – need on teadmised, oskused ja väärtused, mis aitavad meil tulevikus paremini elada. Ühte kogukonnana soovime teadmisi nii jagada kui samal ajal teistelt juurde õppida. Nii loome kultuurist kantuna parema homse.

Neli kõige olulisemat Ellujäämise Kunsti, mis väljenduvad Tartu 2024 programmis, – omapärasus, jätkusuutlikkus, ärksameelsus ja koosloovus:

- **Omapärasus**

Tartu 2024 on uhke Tartu ja Lõuna-Eesti paikkondlike eripärade üle.

Meie omapärasid avav programm, selle silmapaiste tutvustamine Euroopas ning külaliste heal tasemel võõrustamine annavad paljudele põhjuse külla tulla, külas olla – ja tulla taas.

Oleme rahvusvaheline kultuurilinn. Tartu ja Lõuna-Eesti strateegiline eesmärk on luua veel rohkem ühendusi maailmaga ja tõsta piirkonna atraktiivsust turismisihtkohana.

- **Jätkusuutlikkus**

Tartu 2024 programm esitab küsimusi ja otsib vastuseid, kuidas elada tulevikus hästi inimesena, ühiskonnana, keskkonnana – linnas ja maal.

¹ Artikli kirjutamisel on kasutatud Tartu 2024 materjale.

² Omavalitsused (linnad ja vallad) on kollase värviga esitatud artikli lõpus, pärast fotot 5 oleval Eesti kaardil (Eestimaa on kaardil jagatud maakondadeks).

Jätkusuutlik kultuur on sotsiaalselt ja keskkondlikult vastutustundlik.

See tähendab, et Euroopa kultuuripealinna sündmused, tegevused ja suhtlus publikuga on keskkonnahoidlik ja kättesaadav kõigile huvilistele.

- **Ärksameelsus**

Euroopa kultuuripealinnana kannavad meid Tartule ja Lõuna-Eestile omased haritus ja leidlikkus.

Kriitiliselt ärksameelsetena uurime kunstide kaudu inimeste ja tehnoloogia, teabe, teadmiste ja teaduste suhteid.

Ettevõtlikult ärksameelsetena kasvatame osavõttu kultuurielust, loome uusi elamusi ja keskkondi.

Me usume, et üle kõige seob noori Tartu ja Lõuna-Eestiga just kultuurist kantud ärksameelsus.

- **Koosloovus**

Tartu 2024 koodis on põlvkondade ülene, valdkondade ülene ja rahvaste ülene koosloovus.

Tartu 2024 on nii vanavanemate, emade ja isade kui laste Euroopa kultuuripealinn. Koos loome sidusama ühiskonna.

Koosloovat Euroopa kultuuripealinna viivad ellu võrgustike kaudu üksteist toetavad kultuurikorraldajad, kes töötavad Eesti ja Euroopa partneritega nii kunstide, teaduste kui ettevõtluse vallas.

Keskkonnahoidlik kultuurikorraldus

Sihtasutus Tartu 2024 lõi koostöös kestlikkuse ja jäätmevaldkonna plaanimise alase partneri *Acentoga* keskkonnategevuste strateegia, mille eesmärk on asetada kultuuripealinna keskkonnavalused tegevused laiemasse maailma ja Euroopa konteksti ning välja selgitada olulisemad keskkonnavalused suunad Eestis Tartu ja Lõuna-Eesti näitel.

Strateegiat toetab keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhend, milles sõnastatud põhimõtteid järgivad kõik Tartu 2024 ametlikku programmi kuuluvad sündmused. Tartu 2024 on koolitanud ja nõustanud järjepidevalt kõiki kultuuripealinna programmi kuuluvate sündmuste korraldajaid keskkonnahoidliku kultuurikorralduse juhendist kinni pidama.

Haridus

Tartu 2024 põhiprogrammist üle 60 projektil on seos kooli või haridustegevustega, mis kõik avavad Ellujäämise Kunstide loovkontseptsiooni. Seepärast oleme oma programmi nimetanud ka Tartu 2024 kultuuri- ja haridusprogrammiks. Samuti veab Tartu 2024 eest noorteprogrammi nimega *Extended*, kus Lõuna-Eesti noored õpivad kultuurisündmuse korraldama – ideaalis saavad neist Tartu ja Lõuna-Eesti tulevased kultuurikorraldajad. Noorteprogramm *Extended* on üle poole aasta vältav programm, mille vältel noored õpivad kultuurikorralduse erinevaid tööülesandeid ja tahke, samuti loovad ise kultuurisündmuse ja viivad ka ellu.

Ligipääsetavus

Ligipääsetavus on kogu elanikkonna kaasamine ja võrdsete võimaluste loomine. Selliselt, et kõik saaksid ühiskonna, sealhulgas kultuurielust osa. Rääkides ligipääsetavusest

mõtlemele eelkõige puuetega inimeste peale. Sageli hoomamata, et neile hädavajalikest lahendustest on kasu ka paljudele teistele, näiteks väikelastega peredele, eakatele ning keelt alles omandavatele inimestele.

Tartu 2024 jaoks on oluline, et kultuuripealinna sündmused oleksid ligipääsetavad erinevatele sihtgruppidele. Nii oleme ette valmistanud kultuuripealinna sündmuste korraldajatele materjalid, millest leiab loetelu levinumatest lahendustest ja teenustest, mille abil saab korraldaja tagada sündmuse ladusa ligipääsetavuse. Samuti aitab see materjal määratleda ja kirjeldada Tartu 2024 programmi kalendris kuvatava sündmuse ligipääsetavust.

Külastislahkuse võrgustik

Euroopa kultuuripealinna puhul on oluline, et külalised saaksid meie majutus- ja toitlustusasutustes hea külastuskogemuse. Sestap lõimegi *Külastislahkuse* võrgustiku. Toitlustus-, majutus-, ning kultuuriasutusi ja teisi teenindusvaldkonna ettevõtteid ühendava võrgustiku eesmärgiks on arendada kohalikku teeninduskultuuri ning tõsta esile piirkonna hea teenindusega paiku. Võrgustikuga ühines 327 majutus- ja toitlustusteenuse pakkujat üle Lõuna-Eesti. Tartu 2024 omalt poolt soovib väisata neid ettevõtteid kultuuripealinna külastajatel.

Travelguider

Lisaks rikkalikule Euroopa kultuuripealinna programmile aitame külastajatel üles leida ka Lõuna-Eesti unikaalsed elamused. Selleks on loodud elamusteenuste platvorm nimega *Travelguider*, mille kaudu Lõuna-Eesti elamuste pakkujad pakuvad kultuuripealinna külastajatele unustamatuid kogemusi: suitsusauna külastusi, rabamatku ja muud, mis just meie Lõuna-Eesti eriliseks teeb.

Vabatahtlikud

Euroopa kultuuripealinn pakub võimaluse panustada erinevate valdkondade spetsialistidele. Kultuuripealinna suureks toeks on meie sajad vabatahtlikud, kelle panus on Euroopa kultuuripealinna elluviimisel hindamatu.

Kultuuripealinna mõju

Kultuuripealinna mõju piirkonnale on laiem kui paeluva Euroopa kultuuripealinna aasta sündmuste programmi loomine ja elamuste pakkumine. Eesmärgiks on ka Euroopa kultuuripealinna kaudsemad ja pikemaajalised positiivsed mõjud piirkonnale: Lõuna-Eesti kui piirkonna ligipääsetavuse paranemine, kultuuripealinna õnnestunud sündmuse korraldamisest tõusnud korraldaja kogemus ja eneseusk korraldada ka edaspidi atraktiivseid sündmusi, Lõuna-Eesti kui piirkonna valik elu- ja puhkepiirkonnaks.

Kultuuripealinna ajendil avati märtsis taas Tartu-Helsingi lennuliin, mis võimaldab jõuda kultuuripealinna külastitel otse Lõuna-Eestisse, samas ka lõunaestlastel aega kokku hoida.

Kultuuripealinna tõttu on Eesti ja Läti pingutanud, et avada taas Tartu-Riia rongiliin, mis peaks käivituma käesoleva aasta sügisel. Tartu asub Tallinna ja Riia vahel ning vahemaa kultuuripealinna ja nende kahe pealinna vahel on võrreldav. Praegu saab rongiga Riiga ainult Valgast. Oktoobrist see muutub, sest oranž rong ehk rahvakeeli „porgand“ hakkab tartlasi Läti pealinna vedama. Tartu linnapea Urmas Klaas: „Suur huvi ühenduse vastu

on ka lätlastel.“ Iga tartlase pead vaevab küsimus, millal saab kodulinnast Riiga sama mugavalt nagu Tallinna. Jutud käivad, et rongi ei tule. Muretsema aga ei pea: tuleb küll!³ Kui 2023. aasta juunis külastasime Lõuna-Eesti omavalitsuste esindajatega Ungarit, kus Veszprémi-Balatoni piirkond kandis siis Euroopa kultuuripealinna tiitlit, mainis Veszprémi linnapea muu jutu sees paari huvitavat tendentsi:

- nüüd, kus Veszprémi piirkond on saanud tänu Euroopa kultuuripealinnale riigis rohkem tähelepanu, on nad täheldanud märgatavalt avalduste arvu suurenemist Veszprémi ülikooli;
- seda ka meditsiini residentide hulgas, kes varem ei soovinud eriti Budapestist välja õppima minna.

Kultuuripealinna mõju on olnud käega katsutav.

Aprill – mai 2024, Tartu

Anneta Laaneots

Tartu 2024 Lõuna-Eesti koordinaator

Foto 1: 31.03.2024 avati taas lennuliin: Tartu-Helsingi-Tartu. Finnairi lennuk Tartu lennuväljal. Autor/allikas: Maanus Kullamaa/Tartu 2024. [<https://i.err.ee/smartcrop?type=optimize&width=1072&aspectratio=16%3A10&url=https%3A%2F%2Fs.err.ee%2Fphoto%2Fcrop%2F2024%2F4%2F26%2F2371431h1c5a.jpg>] 8.05.2024

³ Lon, A. (2024). „Porgandiga“ Riiga! Tartu linnapea: suur huvi ühenduse vastu on ka lätlastel. Ohtuleht.ee, Uudised. 2. aprill.

Foto 2: 31.03.2024 avati taas lennuliin: Tartu-Helsingi-Tartu. [https://visittartu.com/sites/default/files/2011_ValeriParhomenko_2.jpg] 4.04.2024

NB! Helsingist Tartusse teel olnud Finnairi lennuk ei saanud Venemaalt tuleva GPS-häiringu tõttu ööl vastu reedet Tartu lennuväljal maanduda ning pöördus tagasi Helsingisse⁴.

Lennuettevõtte Finnair teatas, et peatab GPS-signaali segamise tõttu kuuks ajaks lennud Helsingi ja Tartu vahel.

„Finnair peatab 29. aprillist 31. maini oma igapäevased lennud Eestisse Tartusse, et Tartu lennujaamas saaks kasutusele võtta alternatiivse maandumislahenduse, mis ei vaja GPS-signaali,“ seisis Finnairi avalduses.

Tartu linnapea Urmas Klaas ütles, et esmaspäeva hommikul kogunesid olukorda arutama Finnair, Finnairi tütarettevõtte Norra, Tallinna lennujaam ja Tartu linnavalitsus. „Seal räägiti kõikidest probleemidest. Kõik väljendasid seisukohta, et see on oluline lennuliin, ta on läinud hästi käima ja soov jätkata on olemas,“ ütles Klaas. Kliendid, kes on broneerinud lennud Helsingi ja Tartu vahel 29. aprillist 31. maini, saavad Finnairilt tühistamisteate ja neile antakse SMS-i või e-posti teel lisateavet nende võimaluste kohta. Eelmisel nädalal pidid kahel korral Helsingist Tartusse teel olnud Finnairi lennukid GPS-i häirete tõttu Eesti kohal Helsingisse tagasi pöörduma. Finnairi Tartu-Helsingi liinil lendas aprillis 2923 reisijat⁵.

(NB! märkused on lisatud ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärve poolt).

⁴ Finnairi lennuk ei saanud GPS-häiringu tõttu Tartu lennuväljale maanduda. ERR, Uudised, 26.04.2024, kell 16:10. [<https://www.err.ee/1609325829/finnairi-lennuk-ei-saanud-gps-hairingu-tottu-tartu-lennuvaljale-maanduda>] 8.05.2024.

⁵ Finnair peatab kuuks ajaks lennud Tartusse. ERR, Uudised, 29.04.2024, kell 16:16. [<https://www.err.ee/1609328046/finnair-peatab-kuuks-ajaks-lennud-tartusse>] 8.05.2024.

Foto 3: ELAME-NÄEME: Riiga saab Tartust rongiga sõita alates oktoobrist. Foto: Teet Malsroos

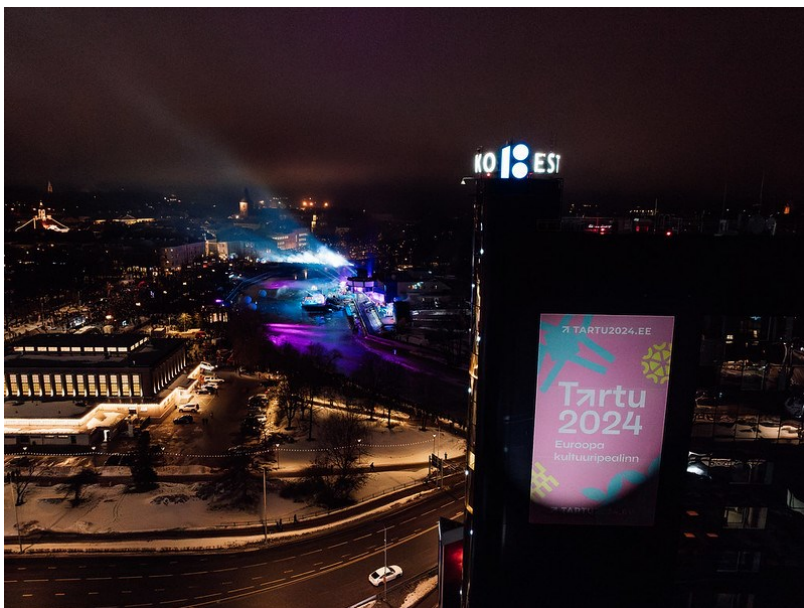

Foto 4: Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 avamine. Allikas: Tartu 2024.

Foto 5: Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 avamine. Allikas: Tartu 2024.

Eesti kaart: kollasega märgitud Tartu 2024-ga seotud omavalitsused: linnad ja vallad.
Allikas: Tartu 2024

PS: 16. juunil 2024 toimus Tartu Lumepargis⁶ tantsupidu „Juure juures“, kus osales ligi 2300 tantsijat ning tantsupidu oli osa Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 lisaprogrammist. Osalesid ka väliseesti tantsurühmad.

Fotod 6 ja 7: Premeeritud tantsujuhid Tartu tantsupeol 2024 eesti rahvariities.

[<https://trltegijad.wordpress.com/wp-content/uploads/2024/06/1-kristel-maruste.jpg>]

28.06.2024; [<https://trltegijad.wordpress.com/wpcontent/uploads/2024/06/2-kelli-karsna.jpg>]

Foto 8: Lumepargis paigaldatakse tribüüne Tartu tantsupeo vaatajaile⁷

Foto 9: Tartu laulupeod toimuvad tänapäeval kaasaegsel Lauluväljakul⁸

⁶ Tartu Lumepark asub Tartus Narva mnt 171 (Narva mnt kõrval – paremal), Peetri kiriku ja Raadi pargi / Raadi järve vahel.

⁷ [https://scontent-hel3-1.xx.fbcdn.net/v/t39.30808-6/447556284_1260043995392483_7075934804509_n.jpg?nc_cat=110&ccb=11q&_nc_ht=scontent-hel3-7&_nc_sid=127cfc&_nc_ohc=4p5TAOsvE-nAQ7kNvgGTI41.xx&oh=00_AYBPn6r_c7CxiX1JshumqD050oQnqSc3k4w4BzJ8m_nCA&oe=6684752A] 28.06.2024.

⁸ [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_laulupidu#/media/Fail:Tartu_laulupidu_2014.JPG] 22.06.2024

Kultuuripealinn Tartu 2024 raames toimus 22. juunil 2024 Tartu Lauluväljakul laulupidu „Õnn ja rõõm“, millega tähistati 155. aasta möödumist Eesti esimesest laulupeost⁹. Nüüd oli laulukaare all ca 10 000 lauljat ja muusikut ning publiku¹⁰ hulk oli ca 20 000 (kõik piletid olid juba hulk aega varem välja müüdnud). Enne pidu liikusid osalised Tartu kesklinnast rongkäiguga Lauluväljakule.

Juunis 2024, Tallinnas Pirita-Kose kodukontoris

PS: koostanud-lisanud ja fotod 6 kuni 10 valinud ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärv

⁹ I üldlaulupidu toimus 30. juunist 2. juulini 1869. aastal Tartus. Esimese üle-eestilise laulupeo idee algataja, peamine elluviija ja üldjuht oli Johann Voldemar Jannsen. Teine üldjuht oli Aleksander Kunileid. Üldlaulupeo korraldas meestelauluselts Vanemuine. Esinejaid oli 878. [https://www.google.com/search?q=esimene+laulupidu&rlz=1C1NHXL_etEE741EE752&oq=esimene+laulupidu&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCDg1NzBqMGo3qAIAAsAI&sourceid=chrome&ie=UTF-8] 22.06.2024.

¹⁰ MR: hämmastav – piletit nõuti ka lapsevankris olnud nelja-kuuliselt lapselt!? Toetajapileti hind laulupeole oli 100 eurot, tantsupeole 60 eurot: [<https://2024.tartulaulupidu.ee/piletiinfo/>] 23.06.2024

EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE TARTU 2024 – A CONTRIBUTION TO THE CULTURAL DEVELOPMENT OF THE REGION

University town Tartu together with South Estonia holds the title of the European Capital of Culture in 2024. The preparation and implementation of the European Capital of Culture (ECOC) is the largest ever cross-sectoral cooperation in South Estonia, with the aim to develop the economy of Tartu and South Estonia through culture. One million visitors are expected to attend the ECOC events.

The Capital of Culture program will bring more than 1000 different events to people of all ages. At the same time, Tartu 2024 is diverse in both its nature and its program. On the one hand, it is a spectacular celebration of culture, attracting visitors from Estonia and abroad alike. On the other hand, it is an opportunity to involve southern Estonians in laying the foundation for long-term change in Tartu and South Estonia.

A quarter of Estonia joined forces for the European Capital of Culture!

A total of 20 municipalities from South Estonia bring versatile events to the audience and tell the story of their Arts of Survival. The European Capital of Culture is organised by: Antsla Parish, Elva Parish, Kambja Parish, Kanepi Parish, Kastre Parish, Luunja Parish, Nõo Parish, Otepää Parish, Peipsiääre Parish, Põlva Parish, Rõuge Parish, Räpina Parish, Setomaa Parish, City of Tartu, Tartu Parish, Tõrva Parish, Valga Parish, Town of Viljandi, Town of Võru and Võru Parish.

The municipalities signed a cooperation agreement for the implementation of the European Capital of Culture.

The Creative Concept – Arts of Survival

The year-long program in Tartu and South Estonia tells the story of the Arts of Survival – the knowledge, skills and values that will help us live better in the future. As a community, we want to both share knowledge and learn from others. In this way, we use culture to create a better tomorrow.

The four most important Arts of Survival, as expressed in the Tartu 2024 program, are: uniqueness, sustainability, awareness and co-creation:

- **Uniqueness**

Tartu 2024 takes pride in the local uniqueness of Tartu and South Estonia. Our program that opens up this uniqueness, its outstanding presentation in Europe and the good hospitality towards our guests will be a reason for many to come and visit, to enjoy the stay and to come again.

We are an international city of culture. The strategic goal of Tartu and South Estonia is to create even more connections to the world and to increase the attractiveness of the region as a tourist destination.

- **Sustainability**

The Tartu 2024 program raises questions and seeks answers on how to live well in the future as an individual, as a society, as an environment – both in the city and in the countryside.

- **Awareness**

As the European Capital of Culture, we will be driven by the erudition and ingenuity that characterise Tartu and South Estonia.

As critically aware, we explore the relationships between people and technology, information, knowledge and science, and do so through arts.

- **Co-creation**

The Tartu 2024 code contains co-creation across generations, sectors and nations.

Tartu 2024 is the European Capital of Culture for grandparents, mothers and fathers, as well as for children. Together we create a more cohesive society.

Environmentally sound cultural management

The Tartu 2024 Foundation created an environmental strategy in cooperation with Acento, a partner for sustainability and waste planning.

The strategy is supported by a guide for organizing green events, which sets out the principles to be followed by all events included in the official program of Tartu 2024. Tartu 2024 has consistently trained and advised all event organizers to adhere to this guide.

Education

More than 60 projects in the Tartu 2024 main program have a connection to school or educational activities. This is why we have also called our program the Tartu 2024 Program of Culture and Education. Tartu 2024 also runs a youth program called Extended, where young people from South Estonia learn to organize cultural events. Ideally, they will become the future cultural organizers of Tartu and South Estonia.

Accessibility

It is important for Tartu 2024 that the events of the Capital of Culture were accessible to various target groups. We have therefore prepared materials for ECOC event organizers that list common solutions and services that can help organizers ensure smooth accessibility for everyone. This material will also help to define and describe the accessibility of the event displayed in the Tartu 2024 program calendar.

Hospitality network

For the European Capital of Culture, it is important that guests have a good experience in our accommodation and catering facilities. The aim of this network that includes catering, hospitality, cultural and other service businesses, is to develop the local service culture, and highlight the places with great service in the region.

Travelguider

In addition to the rich European Capital of Culture program, we also help visitors discover unique experiences in South Estonia. To this end, we have created a platform called Travel guides, through which South Estonia's leisure providers can offer unforgettable experiences for visitors to the Capital of Culture: visits to a mud sauna, a bog tour and other things that make our South Estonia special.

Volunteers

The European Capital of Culture is an opportunity to contribute to the work of specialists in different fields. Our hundreds of volunteers are a great support to the Capital of Culture, and their contribution in making it a reality is invaluable.

Impact of the Capital of Culture

The impact of the Capital of Culture on the region goes beyond the creation of a compelling program of ECOC events and experiences.

The aim is also to have a more indirect and longer-term positive impact on the region: improved accessibility of South Estonia as a region, the experience and increased confidence of the organizer of a successful ECOC event to continue to organize attractive events, and the selection of South Estonia as a region to live and holiday in.

When we visited Hungary in June 2023 with representatives of the municipalities of South Estonia, where the Veszprém-Balaton region was then the European Capital of Culture, the Mayor of Veszprém mentioned a couple of interesting trends:

- Now that the Veszprems region has received more attention in the country thanks to the ECOC, they have witnessed a noticeable increase in the number of applications to the University of Veszprém;
- This is also the case for medical residents, who were previously reluctant to study outside Budapest.

The impact of the ECOC has been tangible.

April 2024, Tartu

Annela Laaneots

Tartu 2024 Coordinator for South Estonia

KULTURHAUPTSTADT EUROPAS TARTU 2024 – EIN BEITRAG ZUR KULTURELLEN ENTWICKLUNG DER REGION

Die Universitätsstadt Tartu trägt zusammen mit Südestland den Titel der Kulturhauptstadt Europas 2024. Die Vorbereitung und Durchführung der Kulturhauptstadt Europas ist die bisher größte sektorübergreifende Zusammenarbeit in Südestland mit dem Ziel, die Wirtschaft von Tartu und Südestland durch Kultur zu entwickeln. Es wird erwartet, dass eine Million Besucher die Veranstaltungen der Kulturhauptstadt besuchen werden. Das Programm der Kulturhauptstadt wird mehr als 1000 verschiedene Veranstaltungen für Menschen aller Altersgruppen bieten. Gleichzeitig ist Tartu 2024 sowohl in seinem Charakter als auch in seinem Programm vielfältig. Einerseits ist es ein spektakuläres Fest der Kultur, das Besucher aus Estland und dem Ausland gleichermaßen anlockt. Andererseits ist es eine Gelegenheit, die Menschen in Südestland daran zu beteiligen, den Grundstein für einen langfristigen Wandel in Tartu und Südestland zu legen.

Ein Viertel von Estland hat sich für die Kulturhauptstadt Europas zusammengeschlossen!

Insgesamt 20 Gemeinden aus Südestland bieten vielfältige Veranstaltungen an und erzählen die Geschichte ihrer Künste des Überlebens. Die Kulturhauptstadt Europas wird organisiert von: Gemeinde Antsla, Gemeinde Elva, Gemeinde Kambja, Gemeinde Kanepi, Gemeinde Kastre, Gemeinde Luunja, Gemeinde Nõo, Gemeinde Otepää, Gemeinde Peipsiääre, Gemeinde Põlva, Gemeinde Rõuge, Gemeinde Räpina, Gemeinde Setomaa, Stadt Tartu, Gemeinde Tõrva, Gemeinde Valga, Stadt Viljandi, Stadt Võru und Gemeinde Võru.

Die Gemeinden unterzeichneten eine gemeinsame Kooperationsvereinbarung für die Durchführung der Kulturhauptstadt Europas.

Das kreative Konzept – Künste des Überlebens

Das einjährige Programm in Tartu und Südestland erzählt die Geschichte der Künste des Überlebens – des Wissens, der Fähigkeiten und der Werte, die uns helfen werden, in Zukunft besser zu leben. Als Gemeinschaft wollen wir Wissen weitergeben und von anderen lernen. Auf diese Weise nutzen wir die Kultur, um eine bessere Zukunft zu schaffen.

Die vier wichtigsten Künste des Überlebens, wie sie im Programm Tartu 2024 zum Ausdruck kommen, sind: Einzigartigkeit, Nachhaltigkeit, Wachsamkeit und Ko-Kreation:

- **Einzigartigkeit**

Tartu 2024 ist stolz auf die lokale Einzigartigkeit von Tartu und Südestland. Unser Programm, das diese Einzigartigkeit erschließt, seine hervorragende Präsentation in Europa und die gute Gastfreundschaft gegenüber unseren Gästen werden für viele ein Grund sein, uns zu besuchen, den Aufenthalt zu genießen und wiederzukommen.

Wir sind eine internationale Stadt der Kultur. Das strategische Ziel von Tartu und Südestland ist es, noch mehr Verbindungen zur Welt zu schaffen und die Attraktivität der Region als Reiseziel zu steigern.

- **Nachhaltigkeit**

Das Programm Tartu 2024 wirft Fragen auf und sucht nach Antworten, wie man in Zukunft gut leben kann – als Individuum, als Gesellschaft, als Umwelt – sowohl in der Stadt als auch auf dem Land.

- **Wachsamkeit**

Als Kulturhauptstadt Europas werden wir uns von der Gelehrsamkeit und dem Einfallsreichtum leiten lassen, die Tartu und Südestland kennzeichnen.

Mit kritischer Wachsamkeit erforschen wir die Beziehungen zwischen Menschen und Technologie, Information, Wissen und Wissenschaft durch die Kunst.

- **Ko-Kreation**

Der Code von Tartu 2024 beinhaltet generations-, sektor- und länderübergreifende Ko-Kreation.

Tartu 2024 ist die Kulturhauptstadt Europas für Großeltern, Mütter und Väter, aber auch für Kinder. Gemeinsam schaffen wir eine Gesellschaft mit stärkerem Zusammenhalt.

Umweltverträgliches Kulturmanagement

Die Stiftung Tartu 2024 hat in Zusammenarbeit mit Acento, einem Partner für Nachhaltigkeit und Abfallplanung, eine Umweltstrategie entwickelt.

Die Strategie wird durch einen Leitfaden für die Organisation umweltfreundlicher Veranstaltungen unterstützt, in dem die Grundsätze festgelegt sind, die von allen Veranstaltungen im offiziellen Programm von Tartu 2024 befolgt werden müssen. Tartu 2024 hat alle Veranstaltungsorganisatoren konsequent geschult und beraten, diesen Leitfaden zu befolgen.

Bildung

Mehr als 60 Projekte im Hauptprogramm von Tartu 2024 haben einen Bezug zur Schule oder zu Bildungsaktivitäten. Aus diesem Grund haben wir unser Programm auch als Kultur- und Bildungsprogramm Tartu 2024 bezeichnet. Tartu 2024 führt auch ein Jugendprogramm namens Extended durch, in dem junge Menschen aus Südestland lernen, kulturelle Veranstaltungen zu organisieren. Im Idealfall werden sie die zukünftigen Kulturveranstalter von Tartu und Südestland.

Erreichbarkeit

Für Tartu 2024 ist es wichtig, dass die Veranstaltungen der Kulturhauptstadt für verschiedene Zielgruppen zugänglich sind. Aus diesem Grund haben wir Materialien für die Organisatoren von Kulturhauptstadt-Veranstaltungen erstellt, in denen allgemeine Lösungen und Dienstleistungen aufgelistet sind, die den Organisatoren helfen können, einen reibungslosen Zugang für alle zu gewährleisten. Dieses Material wird auch dabei helfen, die Zugänglichkeit der im Programmkalender von Tartu 2024 aufgeführten Veranstaltungen zu definieren und zu beschreiben.

Netzwerk für Gastfreundschaft

Für die Kulturhauptstadt Europas ist es wichtig, dass die Gäste eine gute Erfahrung in unseren Beherbergungs- und Gastronomiebetrieben machen. Das Ziel dieses Netzwerks, das Gastronomie-, Beherbergungs-, Kultur- und andere Dienstleistungsbetriebe umfasst, ist es, die lokale Dienstleistungskultur zu entwickeln und die Orte mit gutem Service in der Region hervorzuheben.

Travelguider

Neben dem reichhaltigen Programm der Kulturhauptstadt Europas helfen wir den Besuchern auch, einzigartige Erlebnisse in Südestland zu entdecken. Zu diesem Zweck haben wir eine Plattform mit dem Namen Travelguider geschaffen, über die Freizeitanbieter in Südestland den Besuchern der Kulturhauptstadt unvergessliche Erlebnisse anbieten können: Besuche in eine Schlammsauna, Moortouren und andere Dinge, die unser Südestland besonders machen.

Freiwillige

Die Kulturhauptstadt Europas ist eine Gelegenheit, die Arbeit von Spezialisten in verschiedenen Bereichen zu unterstützen. Unsere Hunderte von Freiwilligen sind eine große Unterstützung für die Kulturhauptstadt, und ihr Beitrag zu ihrer Verwirklichung ist von unschätzbarem Wert.

Auswirkungen der Kulturhauptstadt

Die Auswirkungen der Kulturhauptstadt auf die Region gehen über die Schaffung eines überzeugenden Programms von Veranstaltungen und Erlebnissen im Rahmen der Kulturhauptstadt hinaus.

Das Ziel ist auch eine indirekte und langfristige positive Auswirkung auf die Region: verbesserte Zugänglichkeit von Südestland als Region, die Erfahrung und das gestärkte Selbstvertrauen der Organisatoren einer erfolgreichen Kulturhauptstadt-Veranstaltung, weiterhin attraktive Veranstaltungen zu organisieren, und die Auswahl von Südestland als Region zum Leben und Urlaub machen.

Als wir im Juni 2023 mit Vertretern der Gemeinden Südestlands Ungarn besuchten, wo die Region Veszprém-Balaton damals Kulturhauptstadt Europas war, erwähnte der Bürgermeister von Veszprém einige interessante Trends:

- Seitdem die Region Veszprém dank der Kulturhauptstadt mehr Aufmerksamkeit im Land erhalten hat, ist die Zahl der Bewerbungen an der Universität Veszprém deutlich gestiegen;
- Dies gilt auch für die Assistenzärzte, die zuvor gezögert haben, außerhalb von Budapest zu studieren.

Die Auswirkungen der Kulturhauptstadt sind spürbar.

April 2024, Tartu

Annela Laaneots

Tartu 2024-Koordinatorin für Südestland

NATO JA EUROOPA LIIT, NENDE ARENGUD VIIMASE 20 AASTA JOOKSUL

Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast

Sissejuhatus

Euroopa Liit (EL; inglise keeles *European Union* /EU/) kui majanduslik-poliitiline riikide vaheline ühendus ja NATO (Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon; inglise keeles *North Atlantic Treaty Organization* /NATO/) kui sõjalis-poliitiline riikide ühendus, olles omavahelised strateegilised partnerid, on oma olemasolu ja tegevusega tänapäeval äärmiselt aktuaalse tähendusega.

Artikli eesmärgiks anda lühiülevaade mõlemast organisatsioonist, kuhu Eesti Vabariigi kuulumisest on möödunud 20 aastat.

Eesti astumine Euroopa Liitu oli ligi kümneaastane protsess.¹

25. novembril 1995 allkirjastas Eesti peaminister Tiit Vähi avalduse, milles taotleti Eesti vastuvõtmist Euroopa Liitu.² 1998. aastal alustati ametlikke liitumisläbirääkimisi, mis kestsid kuus aastat. 2003. aastal korraldati referendum, misjärel 1. mail 2004 sai Eestist koos üheksa muu riigiga Euroopa Liidu liige. Eesti poolelt andsid lepingule allkirjad president Arnold Rüütel ja välisminister Kristiina Ojuland.

Eesti teekond NATO-sse³:

Eesti liitub NATO rahupartnerlusprogrammiga (3.02.1994); Eesti seab eesmärgiks NATO liikmelisuse (7.05.1996); NATO tunnustab Washingtoni tippkohtumisel Eestit kui võimalikku liikmekandidaati (23.–25.04.1999); Praha tippkohtumisel esitati Eestile kutse NATO-ga ühinemiseks (21.–22.11.2002); Eesti liitumisläbirääkimised NATO-ga (jaanuar–märts 2003); Eesti osaleb NATO operatsioonil Afganistanis (1.03.2003); NATO Põhja-Atlandi lepingu ratifitseerimine (10.03.2004); Eestist sai NATO liige (29. märtsil 2004).

Viimase 20 aasta jooksul on nii Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO)⁴ kui Euroopa Liit (EL)⁵ oluliselt arenenud ja laienenud. Ka Eesti oli üks riikidest, kes aastal

¹ Eesti astumine Euroopa Liitu. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_astumine_Euroopa_Liitu] 24.04.2024.

² Eesti Euroopa Liidus. Välisministeerium. [<https://www.vm.ee/suhted-teiste-riikide-ja-organi-satsioonidega/euroopa-liit/est-eeuroopa-liidus>] 24.04.2024.

³ Eesti teekond NATO-sse ja NATO-ga. Kaitseministeerium. [<https://kaitseministeerium.ee/et/olulisemad-hetked-seoses-liitumisel-ja-kuulumisel-nato-sse>] 24.04.2024.

⁴ **NATO 31 liikmesriiki (alates 4.04.2023) tähestikulises järjekorras on:**

Albaania, Ameerika Ühendriigid, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Holland, Horvaatia, Island, Itaalia, Kanada, Kreeka, Leedu, Luksemburg, Läti, Montenegro, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Põhja-Makedoonia, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik, Taani, Tšehhi, Türgi, Ungari. NATO liikmesriigid. [<https://www.eata.ee/nato/nato-liikmesriigid/>] 26.01.2024.

⁵ Praegu kuulub Euroopa Liitu 27 riiki. Need riigid on järgmised: Austria, Belgia, Bulgaaria, Horvaatia, Küpros, Tšehhi, Taani, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Ungari, Iirimaa, Itaalia, Läti, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Poola, Portugal, Rumeenia,

2004 võeti nii NATO kui Euroopa Liidu liikmeks. Käesoleva aasta aprilli algul möödus NATO asutamisest 75 aastat.

Artikkel on koostatud valdavalt Interneti viidatud allikate alusel.

1. Lühidalt NATO-st

NATO loodi 4. aprillil 1949. Asutajaliikmed (12 riiki) olid: Belgia, Kanada, Taani, Prantsusmaa, Island, Itaalia, Luksemburg, Holland, Norra, Portugal, Suurbritannia, Ameerika Ühendriigid).

Aastal **2004 said NATO liikmeks seitse riiki**: Eesti, Bulgaaria, Leedu, Läti, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia. Seejärel, aastal 2009, liitusid Albaania ja Horvaatia ning Prantsusmaa (liitus uuesti NATO sõjalise juhtimisstruktuuriga), Montenegro (2017), Põhja-Makedoonia (2020). 2022. aasta 5. juulil allkirjastasid liitumisprotokollid Soome ja Rootsi, misjärel peavad liitumise heaks kiitma ülejäänud 30 liikmesriigi esinduskogud.⁶ 2023. aastal liitus NATO-ga Soome ja 2024. aastal Rootsi.

„Oleme otsustanud alustada Soome NATO liikmesuse ratifitseerimisprotsessi parlamendis. Soome liitumine tugevdab NATOt,“ ütles Soome Rahvusringhäälingu Yle vahendatud info kohaselt Türgi president Erdoğan kohtumisel Soome ametivennaga.

„Türgi ja Soome suhted on head. Soome abi maavärina ohvritele tugevdas kahe riigi koostööd,“ lausus Erdoğan, lisades, et hindab Soome toetust Türgile EL-i liikmelisuse küsimuses ja soovi edendada kahe riigi vahelisi majandussuhteid.⁷

Türgi parlament kinnitas ühehäälselt ehk 276:0 Soome NATO liikmelisuse. Parlamendi otsus läheb nüüd kinnitamiseks Türgi presidendile Recep Tayyip Erdoğanile. Türgi hääletas viimase alliansi liikmena Soome NATO-ga ühinemise taotluse ratifitseerimise üle. Juba enne hääletust prognoositi, et ratifitseerimine peaks sujuma tõrgeteta, kuna president Erdoğan andis märtsi esimeses pooles kuid kestnud läbirääkimiste järel Soome liikmelisusele rohelise tule. Türgi ratifitseerimisotsuse järel läheb vaja veel mõnd tehnilist sammu, et Soomest saaks alliansi 31. liige.⁸

Türgi parlament kiitis 287:55 häälte seisuga heaks Rootsi vastuvõtmise NATO-sse.

Ungari oli nüüd ainus riik, kes polnud Rootsi liitumist NATO-ga ratifitseerinud.

Pärast kolm kuud kestnud arutelu võttis Türgi parlament vastu otsuse kiita heaks Rootsi liitumine NATO-ga. Ankara parlamendi täiskogu hääletas Rootsi avalduse vastuvõtmise poolt, saates dokumendi tagasi president Recep Tayyip Erdoğanile, kes peab selle veel enne USA-le üle andmist allkirjastama.

Slovakkia, Sloveenia, Hispaania, Rootsi. Kergesti loetav – Euroopa Liit [https://european-union.europa.eu/easy-read_et] 27.01.2024.

⁶ NATO liikmesriigid. [https://et.wikipedia.org/wiki/NATO_liikmesriigid] 27.01.2024, viidatud NATO nations sign accession protocols for Sweden, Finland vahendusel.

⁷ Türgi jõudis Soome NATOga liitumise asjas otsusele. Postimees, 17.03.2023. [<https://maailm.postimees.ee/7734584/turgi-joudis-soome-natoga-liitumise-asjas-otsusele>] 27.01.2024.

⁸ Türgi parlament kinnitas ühehäälselt Soome NATO liikmelisuse. AFP/STT/BNS, Postimees. 31. märts 2023, 00:28. [<https://maailm.postimees.ee/7744010/turgi-parlament-kinnitas-uehehaalselt-soome-nato-liikmelisuse>] 27.01.2024.

Selle sammuga jäi Ungari ainsaks riigiks, kelle taga Rootsi NATO-ga liitumine seisib. Ungari peaminister Viktor Orbán vihjas edusammudele, kutsudes Rootsi peaministri Ulf Kristerssoni visiidile läbirääkimiste pidamiseks.

„Usun, et intensiivsem dialoog võiks aidata kaasa meie riikide ja institutsioonide vahelise usalduse tugevdamisele, mis võimaldaks veelgi tugevdada meie poliitilisi ja julgeolekukokkuleppeid,“ kirjutas Orbán.

Rootslased reageerisid Orbáni kirjale ettevaatlikult. Rootsi välisminister Tobias Billström ütles, et valitsus peab enne vastamist läbi mõtlema, mis võib Orbáni kutse tagamaa olla.

President Alar Karis tervitas ühismeedias Rootsi parlamendi otsust ning nentis, et see läbi ollakse oluliselt lähemal Läänemere kujundamisele NATO mereks. „Kõik silmad on nüüd Ungaril,“ tõdes Karis.

Rootsi taotles NATO liikmeks saamist juba 2022. aasta mais, samaaegselt Soomega. Mõlema puhul oli liitumistaotluse ajendiks Venemaa sissetung Ukrainasse.

Ungari peaminister Viktor Orbán avas esmaspäeval (MR.: 22.01.2024) parlamendi sügisese istungjärgu kõnega, kus kritiseeris EL-i ja Ukrainat.

Muu hulgas tõmbas Orbán pidurit Rootsi liitumisele NATO-ga. Veel juulis oli Ungari välisminister Péter Szijjártó öelnud, et liitumise ratifitseerimine seisab vaid tehniliste formaalsuste taga ning peab ootama parlamendi sügisest istungjärku.

Nüüd, kui see on alanud, teatas Orbán, et ratifitseerimisega polevat siiski kiiret, kuna Rootsi julgeolekut ei ähvardavat praegu miski.

NATO liikmetest ei ole liitumist kinnitanud ainult Türgi ja Ungari. „Tekib küsimus, kas on midagi pakilist, mis sunniks meid Rootsi NATO-ga liitumist ratifitseerima,“ kommenteeris Orbán. „Mina ei näe sellist põhjust.“⁹

Ungari peaminister Viktor Orbán vestles kolmapäeval (MR.: 24.01.2024) telefoni teel NATO peasekretäri Jens Stoltenbergiga ja ütles, et toetab Rootsi liitumist alliansiga. „Ma kinnitasin, et Ungari valitsus toetab Rootsi NATO liikmelisust,“ kirjutas Orbán X-is. Orbán ütles Stoltenbergile, et soovib Ungari rahvuskogul hääletada Rootsi NATO-ga liitumise poolt.¹⁰

NATO loodi ja on allkirjastatud Põhja-Atlandi lepinguga, mille viies artikkel sätestab, et kui toimub sõjaline rünnak ühe liikmesriigi vastu, peetakse seda rünnakuks kõigi liikmesriikide vastu ning teised riigid peavad kollektiivkaitse raames rünnatavat liikmesriiki aitama ja seda vajadusel sõjaliselt.¹¹

Iirimaa, Austria, Malta ja Küpros on viimased Euroopa Liidu (EL) riigid, kes ei plaani NATO-ga ühineda. Lisaks neile ei ole Euroopas NATO liige veel Šveits. Nende

⁹ Kressa, K. Orbán kõnes Ungari parlamendile: Ukrainat ei kavatse me kuidagi toetada, Rootsit pole NATO-sse vaja. Delfi, Maailm. 26.09.2023 [https://www.delfi.ee/artikkel/120234835/orban-kones-ungari-parlamendile-ukrainat-ei-kavatse-me-kuidagi-toetada-rootsit-pole-nato-sse-vaja] 28.01.2024.

¹⁰ Orbán kinnitas toetust Rootsi NATO-ga liitumisele. ERR. Välismaa, 24.01.2024 16:35 [https://www.err.ee/1609231866/orban-kinnitas-toetust-rootsi-nato-ga-liitumisele] 28.01.2024.

¹¹ NATO liikmesriigid. [https://et.wikipedia.org/wiki/NATO_liikmesriigid] 27.01.2024, viidatud „The North Atlantic Treaty“. *North Atlantic Treaty Organization*. 04.04.1949. Originaali arhiivikoopia seisuga 20.03.2004 vahendusel.

riikide NATO-sse mittepürgimise põhjus on näha kaarti vaadates: paljude riikide eeliseks on see, et nad on ümbritsetud NATO riikidest ja neid ei koorma Venemaa lähedus.

2. Lühidalt Euroopa Liidust

Euroopa Liit on 27 liikmesriigiga majanduslik ja poliitiline ühendus, mis asub valdavalt Euroopas. Euroopa Liidul on niihästi valitsuste vahelise kui ka rahvusülese ühenduse tunnuseid.

Euroopa riikide lõimumise alguseks peetakse Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse asutamist 1951. aastal ning Rooma lepingu sõlmimist 1957. aastal. Esialgu ühines kuus riiki (Belgia, Holland, Itaalia, Luksemburg, Lääne-Saksamaa ja Prantsusmaa). Rangemini võttes rajati Euroopa Liit 1992. aastal Maastrichti lepinguga.

Euroopa Liidu ühtsed õigusnormid peavad tagama kodanike, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumise liidu piires. 19 liikmesriiki on võtnud tarvitusele ühisvaluuta euro.¹²

2004. aastal liitus **Euroopa Liiduga** 10 riiki: Eesti, Läti, Leedu, Poola, Ungari, Tšehhi, Slovakkia, Sloveenia, Malta ja Küpros.

2007. aastal liitusid Euroopa Liiduga Rumeenia ja Bulgaaria.

2013. aastal liitus Euroopa Liiduga Horvaatia.¹³

Mõned riigid (kaheksa riiki) peavad praegu läbirääkimisi, et saada Euroopa Liidu liikmeks. Need riigid on järgmised: Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Moldova, Montenegro, Põhja-Makedoonia, Serbia, Türgi, Ukraina.

Täna (27.01.2024) on **Euroopa Liit** 27 Euroopa riigist koosnev ühendus (kuni 30.01.2020 oli Liidus 28 liiget). Oleme Euroopa Liidu seast ühe liikme ka kaotanud – nimelt pole EL-i liige Ühendkuningriik, kes astus rahvahääletuse tulemusena Liidust aastal 2020 välja.¹⁴

Euroopa Liiduga liitunud riigid ühinesid, et muuta elu inimeste jaoks paremaks, lihtsamaks ja turvalisemaks. Nad leppisid kokku, et hakkavad tegema koostööd ja üksteist aitama. Euroopa Liit otsustati luua pärast Euroopas toimunud kahte suurt sõda. Euroopa riigid said aru, et parem on teha koostööd, kui üksteise vastu võidelda.

Euroopa Liidu liikmeks saamiseks peavad Euroopa Liidu seadused ja väärtused kehita ka nendes riikides.

Euroopa Liit moodustas 1985. aastal **Schengeni ala**.¹⁵ Schengeni alal ei ole piirikontrolli. Sellel alal saavad inimesed vabalt ja lihtsalt ühest riigist teise reisida. Nad ei pea läbima piirikontrolli, kui nad ühest riigist teise lähevad. Tänu Schengeni alale on inimestel nüüd lihtsam mina puhkuse- või tööreisile.

¹² Euroopa Liit. Vikipeedia. [https://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa_Liit] 4.04.2024.

¹³ Euroopa Liit. [https://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa_Liit] 27.01.2024.

¹⁴ Ühendkuningriik otsustas 2016. aasta juunis, et ei soovi enam Euroopa Liitu kuuluda. Seega ei ole Ühendkuningriik alates 31. jaanuarist 2020 enam Euroopa Liidu liige.

¹⁵ Kergesti loetav – Euroopa Liit [https://european-union.europa.eu/easy-read_et] 27.01.2024.

Praegu kuulub Euroopa Liidu 27 riigist Schengeni alasse riikidest 23 riiki. Need riigid on järgmised: Austria, Belgia, Horvaatia, Tšehhi, Taani, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Ungari, Itaalia, Läti, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Poola, Portugal, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania, Rootsi.

Schengeni alasse kuulub veel neli riiki, mis ei kuulu Euroopa Liitu: Island, Liechtenstein, Norra, Šveits.

Igas Euroopa Liidu riigis räägivad inimesed oma keelt. Euroopa Liit kaitseb inimeste õigust rääkida oma keeles. Seepärast on kõik Euroopa Liidu olulised dokumendid ja teave olemas tema liikmesriikide keeltes.

1979. aasta märtsis hakkas toimima **Euroopa rahasüsteem (ERS)**. Pärast Saksamaa taasühinemist ja Euroopas vääringutele uuesti tekkinud surve tõttu lahkusid Itaalia liir ja inglise nael 1992. aastal ERS-ist. Juunis 1989 Madridis toimunud Euroopa Ülemkogul võtsid liikmesriikide juhid vastu majandus- ja rahaliidu (EMU) loomise kolme-etapilise kava. Sellest sai osa 1991. aasta detsembris Euroopa Ülemkogu poolt vastu võetud Maastrichti lepingust, millega loodi Euroopa Liit.

1. jaanuaril 1999 võeti 11 riigis kasutusele euro, millest sai Austria, Belgia, Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Luksemburgi, Madalmaade, Prantsusmaa, Portugali, Saksamaa ja Soome ühiraaha. (Kreeka ühines 1. jaanuaril 2001). Sellest ajast alates võttis Euroopa Keskpank üle EMI kohustused ja hakkas vastutama rahapoliitika eest, mida määratletakse ja rakendatakse eurodes. 1. jaanuaril 2002 tulid nimetatud 12 riigis käibeleva euro paberraha ja mündid. Riiklikud vääringud kõrvaldati käibelt kaks kuud hiljem. Sellest ajast alates on eurotsooni riikides, kus elab enam kui kaks kolmandikku EL-i elanikest, sularahatehingute ja pangaülekannete tegemisel ainsaks seaduslikuks maksevahendiks euro.¹⁶

Euro on Euroopa Liidu ühiraaha. 1999. aastal võttis kaksteist liikmesriiki toleleagsest viieteistkümnest euro kasutusele sularahata tehingutes ja 2002. aastal, kui käibeleva euro pangatähed ja mündid, ka kõikide maksete tegemisel. Kolm riiki (Taani, Rootsi ja Ühendkuningriik) ei kuulunud kõnealusesse rahaliitu. Uued liikmesriigid valmistuvad europaühendusega liitumiseks, mis toimub niipea, kui nad on täitnud vajalikud tingimused.¹⁷

Enamikus Euroopa Liidu riikides kasutatakse sama raha, „euro“. Praegu on euro kasutusel 27-st Euroopa Liidu riigist 20-s. Need riigid on järgmised: Austria, Belgia, Horvaatia, Küpros, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Läti, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Portugal, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania.

Euroopa Liidus on kolm olulist asutust.

- **Euroopa Komisjon**, kelle töötajad teevad ettepanekuid selle kohta, milliseid seadusi võiks vastu võtta.
- **Euroopa Parlament**, kelle liikmeid valivad valimistel Euroopa elanikud, et Euroopa Parlament kaitseks nende õigusi.

¹⁶ Euroopa Liit. [https://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa_Liit] 27.01.2024.

¹⁷ Euroopa Liit. [https://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa_Liit] 27.01.2024.

- **Euroopa Liidu Nõukogu** – inimesed, kes teevad Euroopa Liidu riikides otsuseid, moodustavad üheskoos Euroopa Liidu Nõukogu.
- Need kolm asutust on Euroopa Liidu jaoks väga olulised. Nad teevad koostööd, et Euroopas oleks parem elu.
- **Euroopa Komisjon** teeb seaduste ettepanekuid.
- **Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu** arutavad neid seadusi ja otsustavad, kas need hakkavad Euroopas kehtima.
- Kui nad otsustavad, et seadus hakkab Euroopas kehtima, peavad kõik Euroopa Liidu liikmesriigid tegema tööd selle nimel, et seadus hakkaks nende riigis kehtima.
- Euroopa Liidus on veel olulisi asutusi.
- **Euroopa Liidu Kohus**, kes hoolitseb selle eest, et Euroopa Liidus kehtivad kõik seadused õigesti.
- **Kontrollikoda**, kontrollib, kas Euroopa Liidu raha kasutatakse õigesti.
- Euroopa Liidus on veel asutusi, mis teevad tähtsat tööd. Näiteks on selliseid asutusi,
- mis kontrollivad, kas Euroopa Liit toimib õigesti ja austab inimeste õigusi,
- avaldavad Euroopa Liidu kohta olulist teavet,
- valivad välja inimesed, kellel on Euroopa Liidus töötamiseks vajalikud oskused,
- kaitsevad kõikide Euroopa inimeste õigusi, näiteks puudega inimeste ja töötajate õigusi.

Kõik need asutused teevad koostööd, et Euroopa Liit toimiks selles elavate inimeste hüvanguks.¹⁸

Jaanilaupäeval ja Eesti võidupühal (23.06.2023) Brüsselisse kogunenud EL-i riigi- ja valitsusjuhid langetasid oodatud otsuse – Ukrainale ja Moldovale anti ametlikult EL-i kandidaatriigi staatus, mis on esimeseks ametlikuks sammuks riikide EL-iga liitumise protsessi alguses. Euroopa Ülemkogu president Charles Michel kuulutas õhtul välja, et tegemist on ajaloolise momendiga, mis on ülioluline Ukraina ja Moldova teel Euroopa Liitu.¹⁹

Gruusiale lubati anda kandidaatriigi staatus peale rea tingimuste täitmist.

Ülemkogu jõudis juba neljapäeval (MR.: 14.12.2023) kokkuleppele, et nii Kiiev kui ka Chişinău saavad astuda liikmelisusele sammu lähemale.

¹⁸ Kergesti loetav – Euroopa Liit [https://european-union.europa.eu/easy-read_et] 27.01.2024.

¹⁹ Poom, R. (2023). Ajalugu sündis! Euroopa Liit andis Ukrainale ja Moldovale kandidaadi staatuse, Gruusia peab ootama. [<https://www.delfi.ee/artikkel/120025864/ajalugu-sundis-euroopa-liit-andis-ukrainale-ja-moldovale-kandidaadistaatuse-gruusia-peab-ootama>] 3.05.2024.

Euroopa Liidu valitsusjuhid on sel aastal viimast korda koos, et langetada Ukraina suhtes kaks otsust: anda 50 miljardit eurot abi ja kutsuda Kiiev liitumisläbirääkimistele.²⁰

3. Soome ja Rootsi lõppteel NATO-sse

Soome välisminister Pekka Haavisto andis aprilli algul 2023 Brüsselis USA välisministrile Antony Blinkenile üle Soome NATO-ga liitumise dokumendi. Alates dokumendi üleandmise hetkest on Soome NATO liige. Lühikesel tseremoonial osales ka NATO peasekretär Jens Stoltenberg. Dokumendi üleandmisele järgnes liputseremoonia.²¹

Seega oli NATO-st saanud 31-liikmeline kaitseorganisatsioon.

Rootsi lootis alliansiga liituda veel enne juulis Vilniuses aset leidvat NATO tippkohtumist. Enamik analüütikuid pidas tõenäoliseks, et Türgi hääletab Rootsi kandidatuuri üle alles pärast mais peetavaid üldvalimisi.²²

Ungari parlamendi päevakorras on esmaspäeval hääletus **Rootsi NATO**-sse astumise heakskiitmise üle, teatab väljaanne Omni, aga otsust ei saa teha, sest valitsev erakond **Fidesz** kavatseb jätta kohale ilmumata, kinnitas opositsiooni esindaja.

Ungari on Rootsi NATO-liikmelisuse heakskiitmisega venitanud, aga alates NATO tippkohtumisest Vilniuses on Ungari kinnitanud, et kavatseb asja lõpuks ära teha, vahendab SVT Nyheter.

Samas on üks Ungari parlamendi liige öelnud, et Ungari võib hääletada Rootsi NATO-liikmelisuse üle alles septembris, kui pärast suvepuhkust algab parlamendi korraline töö.

Ungari parlamendi esmaspäevase erakorralise istungi päevakorras on spiiker László Kövéri taotlusel kella 13-ks märgitud hääletus Rootsi NATO-liikmelisuse üle, aga Ungari sotsialistliku partei ja demokraatliku koalitsiooni liikme Ágnes Vadai sõnul Fidesz istungil ei osale. Seega ei saa ka mingit hääletust toimuda.

„Fidesz on teatanud, et nad ei tule istungile, mistõttu ei tule mingit hääletust ega ratifitseerimist,“ ütles Vadai e-posti teel Rootsi uudisteagentuurile TT.²³

Olukord NATO, aga ka Euroopa Liidu laienemisel, eeskätt Ukraina osas on küllalt pingeline olnud:

²⁰ Lepik, I. Ootamatu otsus: Euroopa Liit avab Ukraina ja Moldovaga liitumisläbirääkimised. Äripäev. 14.12.2023. [<https://www.aripeev.ee/uudised/2023/12/14/euroopa-liit-avab-ukraina-ja-moldovaga-liitumisläbirääkimised>] 28.01.2024.

²¹ Soome on ametlikult NATO liige. ERR, Välismaa, 04.04.2023, 15:53. [<https://www.err.ee/1608937190/soome-on-ametlikult-nato-liige>] 27.01.2024.

²² Türgi parlament kinnitas ühehäälselt Soome NATO liikmelisuse. AFP/STT/BNS, Postimees. 31. märts 2023, 00:28. [<https://maailm.postimees.ee/7744010/turgi-parlament-kinnitas-uehehaalselt-soome-nato-liikmelisuse>] 27.01.2024.

²³ Laugen, L. Ungari parlamendis on esmaspäeval päevakorras hääletus Rootsi NATO-liikmesuse üle, aga valitsev erakond ei kavatse kohale ilmuda. Delfi. Maailm. 29.07.2024. [<https://www.delfi.ee/artikkel/120220185/ungari-parlamendis-on-esmaspaeval-paevakorras-haaletus-rootsi-nato-liikmesuse-ule-aga-valitsev-erakond-ei-kavatse-kohale-ilmuda>] 6.02.2024.

Rootsi majandusteadlane ja endine diplomaat Anders Åslund²⁴ kirjutab sotsiaalmee- dias, et kaitseliit NATO peaks Ukraina liikmeks võtma ning Türgi ja Ungari oma liik- meskonnast välja viskama.

Åslundi sõnul peaks NATO hakkama „asju tõsiselt ajama“. (On) aeg Ungari ja Türgi välja visata, märgib Åslund.

Kuidas saab ta (NATO) aktsepteerida Ungarit, millel pole sõjaliselt olulisi ressursse ja mis on vastu kõigile NATO headele eesmärkidele? Majandusteadlane kirjeldab Un- garit kui „korrumpeerunud, kahjulikku ja kasutut“.

Åslund kirjeldab Türgit vaid veidi leebemalt. Türgi on küll strateegiliselt oluline, kuid ei ole demokraatlik ja oma välispoliitikas küsitav, kirjutab Åslund.

Åslundi arvates on Ukrainal seevastu hea liikme tunnused. Ukraina on demokraatlik, täielikult läänemeelne ja Euroopa tugevaima armeega, kirjutab Åslund.

Åslundi reaktsioon on kahtlemata viide Ungari peaministri Viktor Orbáni kommen- taarile. Orbáni kohta on öeldud, et ta oli jahmunud NATO peasekretäri Jens Stolten- bergi avalduse peale, et Ukraina koht on NATO-s.

Mida?! hüüatas Orbán sotsiaalmee dias Stoltenbergi avalduse peale.

Stoltenbergi avaldus pahandas ka Venemaad. Kreml kommenteeris, et Ukraina NATO liikmelisus on „tõsine ja märkimisväärne oht“ Venemaa julgeolekule.

Vaevalt, et ühtsed väited on juhus. Orbán on teatavasti Venemaa presidendi Vladimir Putini lähim liitlane Euroopas. Märtsis (MR: 2023) näitas riik oma toetust Venemaale muu hulgas sellega, et takistas Putini rahvusvahelise vahistamismääruse toetuseks Eu- roopa Liidu ühisavalduse elluviimist.²⁵

Ungari parlament kogunes 5. veebruaril erakorralisele istungile, et hääletada Rootsi NATOga ühinemise üle. „Rootsi Kuningriigi Põhja-Atlandi lepinguga ühine- mise protokoll. Lõpphääletus,“ seisis parlamendi veebilehe 5. veebruari ajakavas. Täpsustatakse, et istung algab kell 13.00 kohaliku aja järgi.²⁶

Eelmisel nädalal ütles Ungari parlamendi esimees László Kövér, et ei näe Rootsi NATO-ga ühinemise taotluse heakskiitmise pakulist vajadust. Kövéri sõnul ei kahtle ta, et üks Ungari huvidele vastanduv opositsioonipartei kutsub üles korraldama sel teemal erakorralist istungit. "Tõenäoliselt kukuvad nad läbi," märkis ta.

Varem ütles Ungari peaminister Viktor Orbán telefonivestluses NATO peasekretäri Jens Stoltenbergile, et Ungari valitsus nõuab parlamendilt tungivalt, et see ratifitseeriks Rootsi liitumise alliansiga võimalikult kiiresti.²⁷

²⁴ Åslund on tuntud ka Venemaa, Ukraina ja Ida-Euroopa majanduspoliitika eksperdina.

²⁵ Rootsi teadlane: Ungari ja Türgi tuleks NATO-st välja visata ning Ukraina vastu võtta. Eesti- nen. <https://eestinen.fi/2023/04/rootsi-teadlane-ungari-ja-turgi-tuleks-nato-st-valja-visata-ning-ukraina-vastu-votta/> 28.01.2024.

²⁶ Ungari parlament hääletab Rootsi NATOsse võtmist 5. veebruaril. Interfax/BNS. 1. veebruar 2024, 17:53. [<https://maailm.postimees.ee/7951398/ungari-parlament-haaletab-rootsi-natosse-votmist-5-veebruari>] 6.02.2024.

²⁷ Gerassimenko, M. Ungari parlament hääletab Rootsi NATO-sse võtmist 5. veebruaril. ERR, Uudi- sed, Välismaa, AFP/BNS. 01.02.2024 18:16. [<https://www.err.ee/1609240671/ungari-parlament-haale- tab-rootsi-nato-sse-votmist-5-veebruari>] 6.02.2024.

Viktor Orbán tahab enne Rootsi liikmelisuse ratifitseerimist, et tema ametivend Ulf Kristersson Budapesti visiidile tuleks.

Ungari võimupartei Fidesz rahvasaadikud ei tulnud kohale opositsiooni kokku kutsunud erakorralisele istungile, mille päevakorras oli Rootsi NATO-liikmelisuse ratifitseerimine.²⁸

Rootsi taotles NATO-ga liitumist 2022. aastal. Türgi seadis Rootsile alliansi võtmiseks tingimused, mida Stockholm pidi täitma, et Ankara ühinemise ratifitseeriks.

25. jaanuaril lõpetasid Türgi võimud Rootsi NATO-ga liitumise taotluse ratifitseerimise protsessi. Parlament ratifitseeris dokumendi ja seejärel allkirjastas selle Türgi president Recep Tayyip Erdoğan.

See jättis Ungari liidu ainsaks liikmeks, kes polnud veel Rootsi liikmesust heaks kiitnud. Budapest on aga korduvalt kinnitanud, et on valmis ratifitseerima Rootsi liitumise NATO-ga niipea, kui Türgi seda teeb.²⁹

Olukord muutus veebruari lõpus.

Ungari parlament kiitis esmaspäeval (26.02.2024) heaks Rootsi NATO-ga liitumise. Ungari oli viimane NATO riik, mis polnud Rootsi kaitsealliansiga liitumise lepingut ratifitseerinud. Otsuse poolt hääletas 188 saadikut ja vastu kuus. Kokku on Ungari parlamendis 199 saadikut.

Ungari parlamendi heakskiit tähendab seda, et Rootsi liitumine NATO-ga on põhimõtteliselt otsustatud. Uute liikmete vastuvõtmiseks on vaja kõikide NATO seniste liikmete toetust. Rootsi liitumine NATO-ga tähendab ühtlasi ka seda, et lähiajal lõpeb Stockholmi pikaajaline neutraliteedi poliitika. Rootsi jäi neutraalseks mõlema ilmasõja ajal ega osalenud sõjategevuses.

Ungari parlamendis kahekolmandikulist enamust omav valitsev Fideszi partei ei soovinud Rootsi NATO-liikmesust ratifitseerida mitu kuud järjest, kuid läbimurre saavutati reedel, kui Budapestis kohtusid Ungari peaminister Viktor Orbán ja Rootsi peaminister Ulf Kristersson. Kohtumise käigus leppisid valitsusjuhid kokku kahepoolses kaitsekoostöös.

Kristersson teatas pärast Ungari parlamendi otsuse teatavaks tegemist, et see on ajalooline päev ning Rootsi on valmis võtma vastutust uue NATO liikmena. Enne hääletust ütles Orbán Ungari parlamendi ees esinedes, et Rootsi ja Ungari kaitsekoostöö ning Rootsi liitumine NATO-ga tugevdab Ungari julgeolekut.³⁰

Rootsi ja Soome otsustasid loobuda neutraliteedi poliitikast ja liituda NATO-ga pärast Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse kaks aastat tagasi. Kui Soome liitus kaitsealliansiga juba eelmise aasta aprillis, siis Rootsi liitumistaotluse heakskiitmine venis Türgi ja Ungari tõttu.

²⁸ Lepik, I. Orbáni partei takistas taas Rootsi NATOsse võtmist. Äripäev. Uudised, 5.02.2024. [<https://www.aripaev.ee/uudised/2024/02/05/orbini-partei-takistas-taas-rootsi-natosse-votmist>] 6.02.2024.

²⁹ Sama allikas, mis märgitud viitel ²³.

³⁰ ERR, Uudised. Välismaa. 26.02.2024 17:47. Ungari parlament kiitis heaks Rootsi NATO-ga liitumise. Reuters. [<https://www.err.ee/1609264869/ungari-parlament-kiitis-heaks-rootsi-nato-ga-liitumise>] 30.03. 2024.

NATO peasekretär Jens Stoltenberg tervitas Ungari parlamendi otsust ratifitseerida Rootsi liitumine NATO-ga: „Nüüd, kui kõik liitlased on heakskiidu andnud, saab Rootsi 32. NATO liitlaseks. Rootsi liikmelisus teeb meid kõiki tugevamaks ja kaitsumaks,“ kirjutas Stoltenberg sotsiaalmeedias X (varem Twitter).

Ka Eesti välisminister Margus Tsahkna on avaldanud rõõmu Rootsi peatse NATO-ga liitumise üle: "Olen veendunud, et Rootsi ühinemine võimaldab senisest tõhusamalt seista vastu ühistele väljakutsetele ja ohtudele meie piirkonnas," ütles Tsahkna.

USA suursaadik Eestis George Kent nimetas Ungari parlamendi otsust võimsaks sõnumiks: „See on pikalt oodatud samm ja võimas sõnum. Rootsi on olnud neutraalne üle 200 aasta. Fakt, et rootslased saatsid nõudliku signaali oma riigi juhtidele, et nüüd on aeg liituda parima alliansi ehk NATO-ga, nii nagu soomlased ja Soome valitsus tegi eelmisel aastal, näitab, et kui ajaloos leidsid riigid viisi olla kuskil vahepeal, siis nüüd liituvad nad NATO-ga, sest see on demokraatlike riikide allianss, mis pühendub üksteise kaitsele,“ ütles Kent.³¹

Täna deponeeris Rootsi oma NATO liitumisdokumendid Washingtonis, misjärel sai Rootsist NATO 32. liikmesriik. Eesti tervitab Rootsi liitumist NATO-ga (Stenbocki maja, 7. märts 2024)³²:

Peaminister Kaja Kallase sõnul on tegu ajaloolise sündmusega. „Tänasest kuulub kogu Põhjala ja Balti piirkond NATO-sse. See on ajalooline pöördepunkt, mis tugevdab kogu meie regiooni kui ka terve alliansi julgeolekut,“ ütles Kallas.

Peaminister meenutas, et 2021. aasta lõpus nõudis Venemaa ultimaatumitega NATO uste sulgemist. „Tänaseks on NATO ühtsem kui kunagi varem ja kahe võimeka liitlase – Rootsi ja Soome – võrra tugevam,“ märkis peaminister.

Peaminister lisas, et Rootsi ja ka hiljutine Soome liitumine NATO-ga annab meile uusi võimalusi kahepoolse kaitsekoostöö tihendamiseks mõlema riigiga.

„Rootsi liitumine NATO-ga suurendab märkimisväärselt nii Läänemere kui ka terve alliansi julgeolekut. Tasub märkimist, et nii relvajõud kui kaitsetööstus tugevdab oluliselt NATO kaitsekilpi ning Rootsi strateegiline asukoht võimaldab NATO-le parema tegutsemisvabaduse Läänemeres. Ehk lühidalt – Eesti ja kogu Balti regiooni seljata-gune on saanud kindlamaks,“ ütles kaitseminister Hanno Pevkur.

„Saame rootslastega ühtemoodi aru, et Venemaa on otsene oht rahule ja piirkonna riikide julgeolekule. Loomulikult oleme meie huvitatud praktilise koostöö tihendamisest Rootsi-ga nii kahepoolset kui ka NATO-s, et alliansi kollektiivkaitset parimal võimalikul moel edasi arendada,“ lisas Pevkur.

Välisminister Margus Tsahkna sõnul võimaldab Rootsi liitumine senisest veelgi tõhusamalt seista vastu väljakutsetele ja ohtudele meie piirkonnas. „Tõsiasi, et Eesti ja Rootsi pole enam pelgalt naabrid ja partnerid, vaid NATO liitlased, võimaldab kaitse ja julgeoleku valdkonnas tihedamat koostööd, suurendab oluliselt Läänemere piirkonna julgeolekut ja parandab NATO idatiiva varustuskindlust,“ ütles Tsahkna.

³¹ Sealsamas.

³² Valitsuse kommunikatsioonibüroo. 07.03.2024 | 18:17. Eesti tervitab Rootsi liitumist NATO-ga. [<https://valitsus.ee/uudised/eesti-tervitab-rootsi-liitumist-nato-ga>] 30.03.2024.

Välisministri kinnitusele saadab Rootsi ühinemine olulise sõnumi NATO avatud uste poliitika kohta. „75 aasta eest sõlmitud Washingtoni lepingu artikkel 10 sätestab, et iga Euroopa riik peab saama ise otsustada oma julgeolekukorralduse üle. Rootsi ühinemine tõestab, et allianssi üks on demokraatlikele Euroopa riikidele avatud ja kõik ühinemisega seotud protsessid on vaid liitlaste otsustada,“ ütles Tsahkna. „Ei Venemaal ega kellelgi teisel pole sel teemal vetoõigust.“³³

Rootsist saab 7. märtsil ametlikult NATO 32. liikmesriik, teatas Valge Maja täna (MR.: 7.03.2024). Rootsi NATO liikmelisuse kinnitus koos Rootsi välisministri nimega seisavad USA presidendi Joe Bideni täna õhtul toimuva riigikõne külaliste nimekirjas. Washingtonis visiidil viibiv Rootsi peaminister Ulf Kristersson on kutsunud kuulama Bideni kõnet Ameerika Ühendriikide presidendiproua Jill Bideni loožis.³⁴

Rootsi liikmelisuse väsitav lahing värskest seljataga, sai NATO neljapäeval (MR.: 4.04.2024) 75 aastat vanaks – keset näaklemist järgmise juhi pärast. Tähtsat päeva kogunesid Brüsselisse tähistama 32 liikmesriigi tippdiplomaadid. Pinged peasekretäri tooli ümber kippusid rikkuma pidutuju ning rõhutasid lõhet vanade olijate ja uustulnukate vahel. Kolmapäeval võõrustas diplomaate Brüsseli lähistel USA suursaadik NATO juures Julianne Smith. Kohtumispaik oli tema ametiresidents Truman Hall, niiviisi nimetatud president Harry S. Trumani auks, kelle taktikepi all allianss 1949. aastal asutati.³⁵ Seega on NATO-s tänaseks (7.04.2024) 32 liiget.

Lõpetuseks

Euroopa Liit otsustas 25. juunil 2024, et alustab Ukraina ja Moldovaga liitumisläbirääkimisi. Sellega avatakse mõlemale riigile tee Euroopa Liitu, aga ees on veel aastate pikkused läbirääkimised, mis nõuavad pingutusi nii Ukrainalt ja Moldovalt kui ka praegustelt liikmesriikidelt.

Nii Ukraina kui ka Moldova taotlesid Euroopa Liiduga liitumist üle kahe aasta tagasi pärast Vene täiemahulise sõja algust Ukrainas. Ametlik liitumisläbirääkimiste algus on eelkõige Ukrainale suure sümboolse väärtusega hetk.

"See on ajalooline hetk minu riigi jaoks. Kogu Ukraina on ühtselt selle otsuse taga. See on väga kindel verstapost Ukraina teel Euroopa Liitu, aga ka Ukraina tuleviku arengus," ütles Ukraina asepeaminister ja eurominister Olga Stefanišona.

Liitumisläbirääkimised on jagatud valdkondade kaupa peatükkideks, mida kokku on 35.

„Iga peatüki avamisel peavad kõik liikmesriigid sellega nõustuma. Kui need on läbi räägitud, siis hakatakse neid uuesti sulgema, mis on omakorda väga keerukad

³³ Sealsamas.

³⁴ Inna-Katrin Hein. Valge Maja kinnitas, et Rootsist saab neljapäeval NATO liige. [https://elu24.postimees.ee/7974981/valge-maja-kinnitas-et-rootsist-saab-neljapaeval-nato-liige] 30.03.2024.

³⁵ Michaels, D. (2024). WSJ: NATO saab 75, seistes silmitsi vana vaenlase ja uue ummikuga. Artikli sisu pärineb partnerväljaandest The Wall Street Journal (WSJ). 3.aprill. [https://wallstreetjournal.post-times.ee/7992551/wsj-nato-saab-75-seistes-silmitsi-vana-vaenlase-ja-uae-ummikuga] 4.04.2024.

läbirääkimised ja jälle kõik liikmesriigid peavad oma nõusoleku andma,“ lausus Eesti suursaadik Euroopa Liidu juures Aivo Orav.

Uued liikmesriigid peavad üle võtma kõik Euroopa Liidu seadused. Ukraina peab seda suutma nii, et sõjast kurnatud majandus jääb jalule. Pingutama peab ka Euroopa Liit ise, liikmesriigid peavad laienemiseks leidma raha.

„Tõemoment tuleb 1. jaanuaril 2027. Siis peab olema uus seitsme aasta eelarve vastu võetud Euroopa Liidul ja siis on näha, kas sinna on Euroopa Liidu laienemine sisse kirjutatud või mitte,“ märkis Orav.

Viimaks peavad uute liikmesriikide saadikud saama ka kohad Euroopa Parlamendis ehk praegused liikmesriigid peavad suure tõenäosusega oma kohti loovutama. Seega on Moldova ja Ukraina teel Euroopa Liit veel ees mitmed komistuskivid – liitumine on veel aastate kaugusel. „Ka Eestil läks ju üle seitsme aasta aega, kuigi meie olukord oli palju lihtsam ja me olime palju väiksem riik. Aga selge on see, et see tee on nüüd alanud,“ ütles Eesti välisminister Margus Tsahkna.³⁶

Arvestades nii EL-i kui NATO olulisust ka Eesti julgeoleku tagamisel, on oluline, et nende organisatsioonide toetus, mõju ja tähtsus ka tulevikus ei väheneks. Kindlasti on siin üheks nn proovikiviks agressor-riigi Venemaa peatamine ja Ukraina täielik võit oma endistes piirides. Siinjuures pole paha ka ajalugu meelde tuletada, seda kasvõi Eestit puudutanud Tartu rahu³⁷ näitel, ja seda hoiatuse mõttes.

Jaanuar – aprill 2024,

Tallinnas, Piritä-Kose kodukontoris

Ajakirja toimkonna nimel koostanud

peatoimetaja Matti Raudjärv

PS: Tundub, et Ungari peaminister Viktor Orbán mängib Ukraina sõjas mängu vastaspoolel, st Kremli poolel ja on Ungaris endale tohutu võimu ajapikku haaranud.

„Kritiseerida julgevad võimu vaid need, kel pole midagi kaotada. Peaminister Viktor Orbáni partei Fidesz suhtes kriitilistele ajakirjanikele tihtipeale keelatakse sissepääs või nad eemaldatakse pressikonverentsidelt. On juhtunud, et riigi luure paigaldas nende telefonidesse nuhktarkvara.“³⁸

... kui midagi on valesti, siis see on George Sorose või Brüsseli bürokraatide süü. Aga mis on hästi, siis see on tänu Orbánile.

... Tavaliselt võidab Euroopa Liidust tulnud investeringute konkursi mõni Orbáni sõber, toetaja või äripartner. Tema tütre mees on miljonär ja ärimees, Orbáni isal on kaevandused ja ta endine gaasimonteerija on hetkel Ungari rikkaim inimene. Pääaegu kõik hotellid Balatoni järve ääres on tema omad.

³⁶ Klementi, J. (2024). Euroopa Liit alustas Ukraina ja Moldovaga liitumisläbirääkimisi. ERR, 25.06. 2024, kell 18.40.

³⁷ Loe siin ajakirjas ka artikkel: Tartu rahu – lõpuni täitmata leping. Võidupüha tähistamisest Narvas – Eesti, Euroopa Liidu ja NATO piirilinnas.

³⁸ Heinla, E. (2024). Eestisse kolinud ungarlanna: kaotas lootuse, et Ungaris lähiajal midagi muutuks. Intervjuu. Maaleht nr 36 (1926), 5. september, lk 12–15; edasi sama allikas.

... *Ungarlane* (MR) arvab, et Orbán on väga tubli, sest suudab ühe laua taga istuda nii lääneriikidega kui ka Putiniga. Üks asi on see, et ungarlased väga ei tunne kaasa Ukrainale. Mõtlevad, et oh, mõlemal poolel on kuskil õigus, aga see ungarlasi ei puuduta. Ungari ei tunne kuidagi, et on Venemaa poolt ohustatud, mis on imelik, sest 1956 polnud nii kaua aega tagasi.

... 2024. aasta juuli alguses käis Ungari peaminister Viktor Orbán Kremlis Venemaa presidendi Vladimir Putini juures. Euroopas leidis see mitmelt poolt hukkamõistu, aga Orbáni toetajad leiavad, et Orbán on väga tubli ja visiit paneb Ungari heale positsioonile

NATO AND THE EUROPEAN UNION, THEIR DEVELOPMENTS WITHIN THE LAST 20 YEARS

Introductory thoughts on the current situation¹

Introduction

European Union (EU) as an economic and political union of countries, and NATO (North Atlantic Treaty Organisation) as a military and political alliance of countries, are strategic partners with each other and their existence and activities have nowadays very topical importance.

The aim of this article is to provide a brief overview of both organisations in which the Republic of Estonia has been a member for 20 years.

Accession of Estonia to the European Union was a process, which lasted for about ten years.² Estonia became a member of NATO on 29 March 2004.

In the course of the last 20 years, both the North Atlantic Treaty Organisation (NATO)³ and the European Union (EU)⁴ have considerably developed and expanded. Estonia was also one of the countries accepted in 2004 as a member state of both NATO and the European Union. At the beginning of April this year 75 years passed from the establishment of NATO.

1. Briefly about NATO

NATO was established on 4 April 1949. The founder members (12 countries) were: Belgium, Canada, Denmark, France, Iceland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, Norway, Portugal, United Kingdom, USA. In **2004, seven countries became NATO members**: Estonia, Bulgaria, Lithuania, Latvia, Romania, Slovakia, Slovenia. Finland and Sweden signed their accession protocols on 5 July 2022, after which the parliaments of the remaining 30 countries had to ratify their accession.⁵ Finland joined in 2023 and Sweden in 2024.

¹ The article has been written mainly on the basis of web sources referred to.

² Eesti astumine Euroopa Liitu. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_astumine_Euroopa_Liitu] 24/04/2024

³ **The 31 NATO Member States (as of 04.04.2023) in the alphabetical order are the following:** Albania, Belgium, Bulgaria, Canada, Croatia, Czechia, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Montenegro, the Netherlands, North Macedonia, Norway, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Türkiye, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, United States of America. NATO Member States [<https://www.eata.ee/nato/nato-liikmesriigid/>] 26.01.2024.

⁴ The European Union has currently 27 Member States. These countries are: Austria, Belgium, Bulgaria, Croatia, Cyprus, Czechia, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden. Kergesti loetav – Euroopa Liit [https://european-union.europa.eu/easy-read_et] 27.01.2024.

⁵ NATO liikmesriigid. [https://et.wikipedia.org/wiki/NATO_liikmesriigid] 27.01.2024, referred through: NATO nations sign accession protocols for Sweden, Finland.

NATO was created with the signing of the North Atlantic Treaty, Article 5 of which provides that an armed attack against one Member State shall be considered an attack against all Member States and that the other states shall have to assist the state attacked in the form of collective defence, and provide military support, if necessary.⁶

Ireland, Austria, Malta and Cyprus are the last Member States of the European Union (EU) who do not intend to join NATO. In addition, Switzerland is a European country, which is not a NATO member. The reason why these countries do not intend to join NATO is evident when looking at the map: many countries have the advantage of being surrounded by NATO Member States and not being burdened by the closeness of Russia.

2. Briefly about the European Union

The **European Union** with its 27 Member States is an economic and political union situated for the most part in Europe. The European Union has the characteristics of both an intergovernmental and supranational alliance.

In 2004, 10 countries joined the **European Union**: Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Hungary, Czechia, Slovakia, Slovenia, Malta and Cyprus.

Some countries (eight countries) are holding negotiations to become EU Member States. These countries are: Albania, Bosnia and Herzegovina, Moldova, Montenegro, North Macedonia, Serbia, Türkiye, Ukraine.

The **European Union** is currently (in 2024) a union consisting of 27 European countries (until 30.01.2020 the EU had 28 Member States). We have also lost one member of the European Union – namely, the United Kingdom is not an EU Member State as it left the EU in 2020 as a result of a referendum.⁷

The European Union set up the **Schengen area** in 1985.⁸ There are no border controls within the Schengen area. People can freely and easily travel between countries in this area. They do not have to pass border controls when going from one country to another. The Schengen area now allows people to go on holidays or business trips more easily. 23 of the current 27 EU Member States have now joined the Schengen area.

People of each EU Member State speak their own language. The European Union protects the right of people to speak their own language. Therefore, all important documents and information of the European Union are available in the languages of its Member States.

In March 1979, the **European Monetary System (EMS)** came into operation. On 1 January 1999, euro was taken into use in 11 countries and became the common currency of Austria, Belgium, Finland, France, Germany, Ireland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, Portugal and Spain. (Greece joined on 1 January 2001.) The European Central

⁶ NATO liikmesriigid. [https://et.wikipedia.org/wiki/NATO_liikmesriigid] 27.01.2024, referred through: “The North Atlantic Treaty”. *North Atlantic Treaty Organization*. 04.04.1949. *Archival copy of the original as of 20.03.2004*.

⁷ The United Kingdom decided in June 2016 that it no longer wanted to be in the European Union. Thus, the United Kingdom is no longer an EU Member State since 31 January 2020.

⁸ Kergesti loetav – Euroopa Liit [https://european-union.europa.eu/easy-read_et] 27.01.2024.

Bank then took over the tasks of the EMI and became responsible for the monetary policy defined and implemented in euros.

On 1 January 2002, the above-mentioned 12 countries put euro banknotes and coins into circulation. The national currencies were removed from circulation two months later. Since that time, euro is the only legal currency for making transactions in cash and bank transfers in the euro zone countries where two-thirds of the EU population live.⁹

Euro is the common currency of the European Union. In 1999, 12 the 15 Member States of that time introduced euro in non-cash transactions and in 2002 when euro banknotes and coins were put into circulation also in making all payments.

Three countries (Denmark, Sweden and the United Kingdom) were not members of the monetary union concerned.

The new Member States are preparing for joining the euro zone, which will happen as soon as they have fulfilled the required conditions.¹⁰

Most EU countries use the same currency, euro. Euro is currently used in 20 of the 27 EU Member States.

3. Final steps of Finland and Sweden in joining NATO

The Minister for Foreign Affairs of Finland Pekka Haavisto delivered the document of accession to NATO to the U.S. Secretary of State Antony Blinken in Brussels at the beginning of April 2023. Finland is a NATO Member State since the moment of delivery of the document. Also the Secretary General of NATO Jens Stoltenberg participated in the brief ceremony. The delivery of the document was followed by the flag raising ceremony.¹¹ Thus, NATO became a defence organisation with 31 members.

In 2022, Finland and Sweden ended their neutrality policy, which had lasted for decades, and applied for membership of the alliance in May. Their applications were approved in June 2022 at the NATO summit in Madrid but their applications had to be ratified by all members of the alliance before their becoming full members. Türkiye and Hungary blocked the process, however.

Sweden applied for NATO membership already in May 2022, at the same time with Finland. Both membership applications were motivated by the Russia's invasion of Ukraine.

Sweden applied for NATO membership in 2022. Türkiye set conditions to accepting Sweden to the alliance and Stockholm had to fulfil them before Ankara ratified the accession.

On 25 January, the Turkish government completed the process of ratification of the NATO membership application of Sweden. The Parliament ratified the document and then it was signed by the President of Türkiye Recep Tayyip Erdoğan.

⁹ Euroopa Liit. [https://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa_Liit] 27.01.2024.

¹⁰ Euroopa Liit. [https://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa_Liit] 27.01.2024.

¹¹ Soome ametlikult NATO liige. ERR, Välismaa, 04.04.2023 15:53. [<https://www.err.ee/1608937190/soome-on-ametlikult-nato-liige>] 27.01.2024.

This left Hungary as the only member of the alliance who had not ratified the membership of Sweden yet. But Budapest repeatedly assured that they were ready to ratify the accession of Sweden to NATO as soon as Türkiye would do that.¹² The situation changed at the end of February.

The Fidesz Party which is in power in Hungary with the majority of two-thirds of votes in the Parliament did not want to ratify the NATO membership of Sweden for several months but the breakthrough was achieved when the Prime Minister of Hungary Viktor Orbán had a meeting with the Prime Minister of Sweden Ulf Kristersson in Budapest. The heads of government agreed on mutual defence cooperation in the course of the meeting.

When the decision of the Parliament of Hungary was made known, Kristersson announced that it was a historic day and that Sweden was ready to take the responsibility as a new NATO member. In his speech before the Parliament of Hungary before the voting, Orbán said that the defence cooperation between Sweden and Hungary and the accession of Sweden to NATO would strengthen the security of Hungary.¹³

The Secretary General of NATO Jens Stoltenberg welcomed the decision of the Hungarian Parliament to ratify the accession of Sweden to NATO: "Now that all Allies have approved, Sweden will become the 32nd NATO Ally. Sweden's membership will make us all stronger and safer," wrote Stoltenberg in social media X (earlier Twitter).

Today Sweden deposited its NATO accession documents in Washington, after which Sweden became the 32nd NATO Member State. Estonia welcomes the accession of Sweden to NATO (Stenbock House, 7 March 2024)¹⁴:

The White House announced today that Sweden will officially become the 32nd NATO Member State on 7 March (MR: 07.03.2024). Confirmation to Sweden's NATO membership together with the name of the Minister for Foreign Affairs of Sweden are in the guest list of the State of the Union address of the U.S. President Joe Biden. Prime Minister of Sweden Ulf Kristersson who is visiting Washington has been invited to listen to the State of the Union address of Biden in the viewing box of First Lady Jill Biden.¹⁵

¹² Laugen, L. Ungari parlamendis on esmaspäeval päevakorras hääletus Rootsi NATO-liikmesuse üle, aga valitsev erakond ei kavatse kohale ilmuda. Delfi. Maailm. 29.07.2024. [<https://www.delfi.ee/artikkel/120220185/ungari-parlamendis-on-esmaspaeval-paevakorras-haaletus-rootsi-nato-liikmesuse-ule-aga-valitsev-erakond-ei-kavatse-kohale-ilmuda>] 6.02.2024.

¹³ ERR, Uudised. Välismaa. 26/02/2024 17:47. Ungari parlament kiitis heaks Rootsi NATO-ga liitumise. Reuters. [<https://www.err.ee/1609264869/ungari-parlament-kiitis-heaks-rootsi-nato-ga-liitumise>] 30.03.2024.

¹⁴ Valitsuse kommunikatsioonibüroo. 07.03.2024 | 18:17. Eesti tervitab Rootsi liitumist NATO-ga. [<https://valitsus.ee/uudised/estli-tervitab-rootsi-liitumist-nato-ga>] 30.03.2024.

¹⁵ Inna-Katrin Hein. Valge Maja kinnitas, et Rootsist saab neljapäeval NATO liige. [<https://elu24.postimees.ee/7974981/valge-maja-kinnitas-et-rootsist-saab-neljapaeval-nato-liige>] 30.03.2024.

For conclusion

This year, 2024 was the **104th anniversary** of signing the **Tartu Peace Treaty**.¹⁶

The **Tartu Peace Treaty** is an international treaty signed in Tartu on 02 February 1920 between Estonia and the Soviet Russia to end the War of Independence, it established the eastern border of Estonia and the Soviet Russia recognised the independence of the Republic of Estonia.

According to this Treaty, Russia recognised the independence of Estonia in perpetuity *de jure*, renouncing “for ever all rights of sovereignty formerly held by Russia over Estonia and its territory”. According to this Treaty, Estonia was not obliged to pay the debts of the former Russian Empire. The border between Estonia and Russia was established at the place which remained in force until 1940 and according to which also the local communities behind Narva and the Pechory area belonged to Estonia.

The Soviet Russia did not fully follow the peace treaty: it blocked the right of Estonians to choose their citizenship, a large part of assets evacuated during the war, including the assets of the University of Tartu that were evacuated to Voronezh, were not returned, the concessions promised (e.g. for forests) remained on paper, so the committees did not settle any contentions.

The Tartu Peace Treaty was the first international treaty for the Republic of Estonia, Soviet Russia became the first country to recognise the independence of the Republic of Estonia. Tartu Peace Treaty paved the way to international politics for both countries.

As Ukraine was formally an independent socialist soviet republic at the time of signing the Tartu Peace Treaty, before the Soviet Union was formed, the respective contract on settling the issues related to the right of choosing the citizenship had to be signed also with Ukraine.

* * *

On the basis of the events discussed here, it would be very complicated to consider Russia a reliable partner. For instance,

- The Tartu Peace Treaty has not been followed: the area behind Narva and the Pechory area are no longer parts of Estonia, the new border has not been confirmed by Russia either, etc.
- According to the processes since the completion of the natural gas pipeline system (both Nord Stream 1 and 2), the pipeline system has been built by Russia for a clearly political purpose.
- Looking at the Russian aggression in Ukraine there is no doubt that Russia cannot currently be regarded as the winner of World War II (the intention to destroy the people, culture and state of Ukraine, earlier taking of Karelia from Finnish people and relocation of the Karelia population to Finland, taking the Kuril Islands from Japan, etc.).

This list can surely be continued but this is not the aim of this article. It is just important to point out some aspects of the behaviour of Russia (and the former Soviet Union)

¹⁶ The following source has been used for the text of the Tartu Peace Treaty: [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_rahuj] 3.02.2024.

which directly or indirectly concern Estonia (and other Baltic States and even more broadly).

Considering the events that have taken place in Ukraine after Russia started the war, the course of the war (bombing and destruction of civilian objects (dwelling houses, schools, kindergartens, churches, etc.)), transport junctions and bridges and power generation objects, savage acts among the population, marauding, large-scale thefts and robberies, stealing and cheating of Ukrainian children and taking them to Russia by force and many other acts, in addition, disrupting the supply of the population with electricity, water and gas, and behaviour with respect to grain, we can state that the undersigned was right in the discussions with both German colleagues. Unfortunately, we cannot continue the discussions as both of them have passed away already several years ago ...!

January – April 2024

In Tallinn, home office at Pirita-Kose

The article complied on behalf the Editorial Committee of the journal by:
Chief Editor Matti Raudjärv

TARTU RAHU – LÕPUNI TÄITMATA LEPING VÕIDUPÜHA TÄHISTAMISEST NARVAS – EESTI, EUROOPA LIIDU JA NATO PIIRILINNAS AEG SAI TÄIS – KINDRAL ANDIS AMETI ÜLE KINDRALMAJORILE

Eessõna. Järgnev artikkel on kirjutatud peamiselt Tartu rahust (TR), sest kui nimetatud dokument aluseks võtta ning võrrelda seda Venemaa käitumisega pärast TR allakirjutamist, pole meie idanaaber eriti hoolinud selle täitmisest, sh ei Eesti okupeerimise perioodil ega samuti tänapäeval. See on mõneti võrreldav ka Venemaa agressiooniga Ukrainas – Venemaa, olles ise alustanud erioperatsiooni nime all sõda Ukrainas, eirates rahvusvahelise õiguse seisukohti (küüditades Ukraina lapsi Venemaale, pommitades tsiviilobjekte /energiaobjekte, haiglaid, koole, lasteaedu, elamu, kirikuid jms/, hävitades rahumeelseid elanikke, sh lapsi ja naisi, vanureid) kipub nüüd, kus Ukraina on hõivanud osa Venemaa Kurski oblastist, ukrainlasi terroristidena käsitlema.

I. Tartu rahu meenutamine

Käesoleval, 2024. aastal täitus **104 aastat Tartu rahulepingu** sõlmimisest.¹

Tartu rahuleping on 2. veebruaril 1920 Eesti ja Nõukogude Venemaa vahel Tartus sõlmitud rahvusvaheline leping, millega lõpetati Vabadussõda, määrati Eesti idapiir ning Nõukogude Venemaa tunnustas Eesti Vabariigi iseseisvust. Tartu rahuleping on koostatud eesti ja vene keeles, registreeritud Rahvasteliidus ning avaldatud koos prantsus- ja ingliskeelse tõlkega Rahvasteliidu dokumentide kogumikus nr XI 1922. aastal. Leping ratifitseeriti Ülevenemaalise Kesktaitevkomitee poolt 4. veebruaril ja Eesti Asutava Kogu poolt 13. veebruaril 1920. Ratifitseerimiskirjad vahetati Moskvast 30. märtsil 1920 ja sellest päevast hakkas leping kehtima.

Leping koosneb 20 artiklist ja sisaldab peale sõjaseisukorra lõpetamise ka Eesti riigi tunnustamise artikleid, mis käsitlevad piiri-, julgeoleku-, majandus-, sotsiaal- ja liikluspoliitikat.

Rahulepingule kirjutasiid alla:

- Eesti Vabariigi Valitsuse esindajad: Asutava Kogu liikmed – Jaan Poska, Ants Piip, Mait Püüman, Julius Seljamaa ja Kindralstaabi kindralmajor Jaan Soots;
- Venemaa Sotsialistliku Föderatiivse Nõukogude Vabariigi esindajad: Ülevenemaalise Kesktaitevkomitee liige – Adolf Joffe ja Venemaa SFNV Riigikontrolli Rahvakomissariaadi kolleegiumi liige – Issidor Gukovski. Tartus viibisid ka Soome, Ukraina, Valgevene ja Poola vaatlejad.

Lepingupooled kohustusid mitte lubama oma territooriumil asuda teisele lepinguosalisele vaenulikke sõjavägesid või teise lepinguosalise riigi valitsemisele pretendeerivaid valitsusi (Eestis likvideeriti Loodearmee).

Nõukogude Venemaa ei täitnud rahulepingut täielikult: takistati eestlaste opteerumist, suur osa sõjategevuse ajal evakueeritud varadest, sealhulgas Voronežisse evakueeritud

¹ Järgneva Tartu rahulepingu teksti puhul on kasutatud allikat: [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_rahul] 3.02.2024.

Tartu Ülikooli varad, jäid tagastamata, lubatud kontsessioonid (näiteks metsa osas) jäid paberile, segakomisjonid ei lahendanud ühtegi tüliküsimust.

Tartu rahuleping oli Eesti Vabariigile esimene rahvusvaheline leping, Nõukogude Venemaast sai esimene riik, mis tunnustas Eesti Vabariigi iseseisvust. Tartu rahuleping silus mõlemale riigile teed rahvusvahelisse poliitikasse. Kuna Ukraina oli Tartu rahulepingu sõlmimise ajal, enne Nõukogude Liidu moodustumist, formaalselt iseseisev sotsialistlik nõukogude vabariik, tuli ka temaga opteerumisküsimuste lahendamiseks sõlmida vastav leping.

Fotol hoone Vanemuise tänav 35, kus allkirjastati Tartu rahuleping.

[<https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Tartuasv2022-04img37Vanemuise35.jpg>] 3.02.2024.

* * *

Võrreldes vaid käsitletud sündmusi, on väga keeruline Venemaad usalduslikuks partneriks pidada. Näiteks,

- Tartu rahulepingust pole kinni peetud: Narva tagune ja Petserimaa ei ole enam Eesti koosseisus; ka uus piir on Venemaa poolt kinnitamata jms;
- Maagaasitorustike süsteem (nii Nord Stream 1 kui ka 2), kui jälgida protsesse alates torustike valmimisest, on Venemaa poolt selgelt poliitilise eesmärgiga rajatud;
- Jälgides Venemaa agressiooni Ukrainas, pole kahtlust, et Venemaad ei saa täna pidada Teise Maailmasõja võitjaks (soov Ukraina rahvast, kultuuri ja riiki hävitada; varasem Karjala ülevõtmine Soome rahvalt ja riigilt ning karjalaste ümberasumine Soome, Kuriili saarte äravõtmine Jaapanilt jms).

Kindlasti võib seda nimekirja pikendada, kuid see pole käesoleva artikli eesmärk. Ouline on vaid Venemaa (ja endise Nõukogude Liidu) käitumise mõnede momentide väljatoomine, mis Eestit (ka teisi Balti riike ja veelgi laiemalt) otseselt või kaudselt puudutavad.

* * *

Siin tahaks pöörduda eelmise, 2023. aasta ajakirja numbrites 1–2/2023 ilmunud artikli juurde,² kus allakirjutanu kirjutas diskussioonidest oma saksa sõprade-kolleegeidega aastaid tagasi Saksamaa (professor dr Peter Hoss'iga maagaasitorustik Nord Stream 1³ ja professor dr Manfred E. O. Hennies'iga Teise Maailmasõja ja tänapäeva teemadel).

Arvestades seda, mis on toimunud pärast Venemaa poolset sõja alustamist Ukrainas, selle kulgu (tsiviilobjektide /elamute, koolide, lasteadeade, kirikute jt/, transpordisõlmede ja sildade ning energeetikaobjektide pommitamine-purustamine, metsikused elanike kallal, marodöörlus, mastaapsed vargused ja röövimised, ukraina laste varustamine-petmine ja Venemaale sundviimine ning palju muud, lisaks elanike elektri, vee ja gaasiga varustamine ning teraviljaga seotud käitumised, võib väita, et diskussioonides mõlema saksa kolleegiga oli allakirjutanul õigus. Paraku ei saa nendega aga diskussioone jätkata – nad on meie seast juba mitmed aastad tagasi lahkunud ...!

II. Võidupüha – oluline tähis Eesti riigile ja rahvale

Võidupüha on Eesti jaoks väga oluline riigipüha. Sellega tähistatakse Eesti võitu Võnnu lahingus Landesveeri üle 23. juunil 1919. 23. juunil 2024 toimus Narvas Võidupüha paraad.

Varahommikul kell 7.00 alustati pidupäeva lipuheiskamisega Narva linnuses, millele järgnes pargade asetamine Narva Garnisoni kalmistul ja võidutule ühendamine. Võidutuli ühendati Tori kirikus süüdatud mälestustulest ja 22. juuni õhtul Narva Peetri platsil süüdatud muinastulest. President Alar Karis andis kaitseliitlastele ja naiskodukaitsjatele üle võidutule, mille nad viisid edasi oma kodumaakondadesse.

Päeva tippsündmus, paraad Narva Peetri platsil, algas kell 11.00 Vabariigi Presidendi Alar Karise saabumisega, kuid üksused hakkasid rivistuma juba pool tundi varem. Kõne pidasid Kaitseliidu ülem kindralmajor Ilmar Tamm, President Alar Karis ja Kaitseliidu Peakaplan Peeter Paenurm.

² Mõnedest ühiskonna kriisidest Euroopas ja mujal: enne, nüüd ja tulevikus. *Sissejuhatavaid mõtteid heikeolukorrast* (Matti Raudjärv) / Über einige Gesellschaftskrisen in Europa und anderswo: vorher, jetzt und in der Zukunft. *Einführende Gedanken zur aktuellen Situation* (von Matti Raudjärv) / About certain social crises in Europe and elsewhere: earlier, now and in the future. *Introductory thoughts on the current situation* (by Matti Raudjärv), lk. 76–93.

³ Järgneva maagaasitorustiku Nord Stream 1 teksti puhul on kasutatud allikat: [https://et.wikipedia.org/wiki/Nord_Stream] 3.01.2024.

Foto 2: President Alar Karis ja Kaitseliidu ülem kindralmajor Ilmar Tamm tervitavad liitlasvägede võitlejaid. [https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2449190h2b1et27.jpg] 25.06.2024.

Fragmendid President Alar Karise kõnest Narvas:

„ ... Eelmisest korrast, mil Võidupüha paraad Narva jõudis, on möödas 28 aastat.

Selle aja jooksul on palju muutunud, ent mõned asjad meie ümber on jäänud samaks ja ei muutu. Juba toona püüdis Venemaa lõhkuda oma varju- ja hübriidsõjaga iseseisvuse taastanud riikide, ka Eesti sisemist stabiilsust ja arengut, nagu ta teeb seda nüüdki kogu Euroopas.

Aegumatu on ka Venemaa riigijuhtide tahe allutada oma naaberrahvaid vajadusel sõjalisel teel. Neist sõdadest kõige agressiivsem on käimas praegu Ukrainas, ukrainlaste riigi, vabaduse ja isetsustamise hävitamiseks. Venemaa ei saa seda sõda võita, ja ta ei võida seda sõda.

Foto 3: Kaitseliidu ülem Ilmar Tamm võidupühal: Narvast ei saa alguse mitte ainult vaba Eesti, vaid siit algab vaba Euroopa. [https://uudis.net/media/4/5/0/8659450_640x200.jpg] 24.06.2024.

Meil siin läänemaailmas tuleb meeles pidada, et sõjadiktaatorid ei peatu, vaid tahavad muudkui edasi minna. Ja tuleb meeles pidada ka Lennart Meri hoiatust selsamal 1996. aastal. Ta nimelt ütles, et elus on valdkondi, kus kompromiss ei ole arukas kokkulepe, vaid taganemine, mis sunnib veelgi taganema. Ja olles korra taganenud, taganetakse kuristikuni, mis lahutab meid uuest globaalkatastroofist.

Need sõnad on täna sama sügavad ja päevakajalised, kui nad olid toona. ...”⁴

Foto 4: Vabariigi Presidendi kõne Võidupüha paraadil Narvas, 23. juunil 2024. [https://online.lee.ee/wp-content/uploads/2024/06/53808866822_1d109d84e9_k-696x464.jpg] 23.06.2024.

Narvas rivistusid üles veidi enam kui 1000 kaitseliitlast, naiskodukaitsjat, kodutütart ja noorkotkast Kirde maakaitseringkonnast. Platsil sai marssimas ka näha Kirde maakaitseringkonna snaiirirühma ja võitlusgrupi võitlejaid. Liputoimkondadega osalesid paraadil kaitseliidu kool, küberkaitseüksus ja valveteenistus. Narvas marssisid ka Politsei- ja Piirivalveamet, Vanglateenistus ning Päästeamet ja Päästeliit. Paraadil olid ka üheksa NATO riigi, meie liitlaste (Ameerika Ühendriikide, Leedu, Läti, Poola, Prantsusmaa, Rootsi, Soome, Taani ja Ühendkuningriigi) esindused.

Marsiviise mängisid kolm orkestrit: Pärnumaa maleva orkester, Tallinna maleva ja Jõgeva maleva ühendorkester ning sõjamuuseumi sõjaväeorkester. Lisaks sai paraadil näha ka kaitseliidu Sakala maleva torupilliüksust.⁵

⁴ [<https://www.eesti.ca/voidupuha-paraad-narvas-fotod/article61078>] 24.06.2024.

⁵ Smirnov, I. (2024). Narvas oli laupäeva õhtul võidupüha paraadi peaproov. Põhjarannik, 22.06.2024 [<https://pohjarannik.postimees.ee/8046223/pildigalerii-narvas-oli-laupäeva-õhtul-voidupuha-paraadi-pea-proov>] 24.06.2024.

Foto 5: Kaitseliitlased ja naiskodukaitsjad tõrvikutega presidendilt süüdatud võidupüha tuld oma kodu-maa-konda viimas.

[<https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2448257he6f1t27.jpg>]

23.06.2024.

Foto 6: Eesti kaitseliitlased Võidupüha paraadil Narvas.

[<https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2448308h12c4t27.jpg>]

23.06.2024.

Foto 7: Võidupüha paraad Narvas: Kaitseliidu Sakala maleva torupilliüksus.

[<https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2448266h466bt27.jpg>]

23.06.2024.

Foto 8: Võidupüha paraad Narvas, marsivad Eesti kaitseliitlased.
Autor/allikas: Rene Kundla/ERR.
[<https://s.err.ee/photo/rop/2024/06/23/2449349hcc64t28.jpg>]
24.06.2024.

Foto 9: Võidupüha tähistamine Narvas, marsivad noorkotkad, meie kaitseliitlaste järelkasv.
Autor/allikas: Rene Kundla/ERR.
[<https://s.err.ee/photo/rop/2024/06/23/2449052hacdt27.jpg>]
24.06.2024.

Foto 10: Võidupüha tähistamine Narvas, marsivad kodutütred, järelkasv meie nais kaitseliitlastele.
Autor/allikas: Aivar Oja.
[<https://s.err.ee/photo/rop/2024/06/23/2450342h14abt28.jpg>]
24.06.2024.

Foto 11: Liitlaste esindajad Narvas paraadil.
[<https://i.err.ee/resize?type=optimize&height=1780&url=https%3A%2F%2Fs.err.ee%2Fphoto%2Fcrop%2F2024%2F06%2F22%2F2447177h2cf1.jpg>]
23.06.2024.

Foto 12: Prantslaste esindus Võidupäeva paraadil Narvas.
[<https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2448143h71d9t27.jpg>]
23.06.2024.

Kinnitamaks president Alar Karis Võidupüha kõnes kõlanud sõnu, et Narva ei ole hall ala, vaid sinimustvalge, oli Narva tänavatele kogenenud Võidupüha paraadi tervitama arvukalt inimesi, kes lehvitasid sinimustvalgeid lippe ja hõikasid elagu hüüdeid.

Foto 11: Liitlaste esindajad Narvas paraadil.
[<https://i.err.ee/resize?type=optimize&height=1780&url=https%3A%2F%2Fs.err.ee%2Fphoto%2Fcrop%2F2024%2F06%2F22%2F2447177h2cf1.jpg>] 23.06.2024.

Foto 14: Narvalastele Võidupüha paraad meeldis – Eesti lippudega lehvitamas ja näe-ratamas. Autor/allikas: Rene Kundla/ERR.
[<https://www.eesti.ca/pics/2024/06/61078001.jpg>]
24.06.2024.

Demonstreeriti nii Eesti kaitseväge kui ka liitlaste lahingutehnikat, mida pärast paraadi näidati ka Narva elanikele ja külalistele. Eesti ja liitlaste lennuvahendid tervitasid võidupühal ülendudega.

Foto 15: Liitlaste lennu-tehnika on valmis Võidupüha paraadi Narvas ülelennuga tervitama.
[https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/gallery-pictures/euro_fighter.jpg]
24.06.2024.

Foto 16: Britid oma lahingumasina juures, ootamaks paraadi lõppu, et oma rasketehnikat narvalastele demonstreerida. Autor/allikas: Sergei Stepanov/ERR.
[<https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2448122h0bfet27.jpg>] 23.06.2024.

Palju inimesi kogunes pärast paraadi ka Peetri platsile ja Puškini tänava alleele nii Eesti kui liitlaste sõjatehnikat uudistama.⁶

Foto 17: Narvalased pärast paraadi käsirelvadega tutvumas.
[https://uueduudised.ee/wpcontent/uploads/2024/06/IMG_230624_0079-636x358.jpg]
24.06.2024.

Foto 18: Narvalased brittide rasketehnikat uudistamas.
[https://uueduudised.ee/wp-content/uploads/2024/06/IMG_230624_0078-636x358.jpg]
24.06.2024.

Foto 19: Narvalased Ameerika Ühendriikide lahingumasina ümber.
[https://uueduudised.ee/wpcontent/uploads/2024/06/IMG_230624_0085-636x358.jpg]
24.06.2024.

⁶ [<https://pohjarannik.postimees.ee/8046438/video-ja-pildigalerii-narva-tanavatel-tervitati-voidu-puha-paraadi-rohkete-elaguhuuetega>] 23.06.2024.

Foto 20: Narvalased brittide lahingutehnika peal ja ümber.

[https://uueduudised.ee/wp-content/uploads/2024/06/IMG_230624_0083-636x358.jpg]
24.06.2024.

Kaitseliidu Viru maleva pealik Jaanus Ainsalu ütles paraadi järel, et tal on võimas tunne. „Sõjamehetööl tuleb ka paraadi ja pidu pidada. See, mida me täna Narvas näitasime, oli hea üritus – meie mehed, naised ja noored said paraadiga kenasti hakkama.“ Sellel, et Võidupüha paraad sel aastal Narvas toimus, väga märkimisväärne tähendus: „Anda sõnum Vene föderatsioonile, et meiega ei jamata. Me oleme valmis,“ ütles ta.⁷

Foto 21: Võidupüha paraad Narvas on lõppenud ja presidendipaar lahkumas. Autor/allikas: Rene Kundla/ERR.

[<https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2449730h3b56t27.jpg>] 24.06.2024.

* * *

⁷ Gamzejev, E. (2024). Narva tänavatel tervitati Võidupüha paraadi rohkete elagu hüüetega. Põhjarannik, 23.06.2024. [<https://pohjarannik.postimees.ee/8046223/pildigalerii-narvas-oli-laupaeva-ohutul-voidupuha-paraadi-peaproov>] 24.06.2024.

Foto 22: Luuredirizaabel. Piiriületamisel on pikad järjekorrad.

[<https://images.delfi.ee/media-api-image-cropper/v1/f045dd5d-4826-489e-82b9-b6df910c683e.jpg?w=1200&h=800&fx=0.507122&fy=0.471015>] 25.06.2024.

Neljapäeval (20.06) ja reedel (21.06) ootasid Narvas Peetri platsil järjekorras piiriületust tuhanded Venemaale siirduda soovinud inimesed. Kõige rohkem, hinnanguliselt tuhat inimest seisis mitmesaja meetri pikkuses järjekorras reede hommikul enne kella seitset, vahetult enne piiripunkti taasavamist. Seejärel hakkas järjekord lühenema. Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) sulges ajutiselt piiripunkti neljapäeva õhtul inimeste tervise ja turvalisuse hoidmiseks.⁸

Võidupüha tähistamise, sh lipuheiskamise ajal lennutasid Vene võimud teisel pool Narva jõge taas luuredirizaablit.⁹

* * *

Foto 23: Ka teenistukoerad osalesid Võidupüha paraadil Narvas. Pärast paraadi toimus koertele Narva jões nn preemiaujutamine palavuse peletamiseks. Fotol vasakul on eesti Narva Hermannilinnus ja paremal vene Jaanilinnus. Linnuste vahel paistab piirisild üle Narva jõe, mille kaudu toimub liiklus Eesti ja Venemaa vahel. Autor/allikas: Rene Kundla/ERR.

[<https://s.err.ee/photo/crop/2024/06/23/2449787h1471t27.jpg>] 24.06.2024.

⁸ Gamzejev, E., Smirnov, I. (2024). Venemaa korraldas võidupüha paraadi eel Narvas piiriületajate ummiku. Põhjarannik, 22.06.2024.

⁹ [<https://www.delfi.ee/artikkel/120302641/fotod-ja-blogi-eesti-eest-surmani-voidupuhaparaad-toi-eesti-kaitstjad-narva-venemaa-lennutas-joe-taga-dirizaablil>] 23.06.2024.

* * *

Moskvas kestis võidupüha paraadi sõjatehnikat hõlmav osa kokku vähem kui viis minutit, mille jooksul sõitis üle Punase väljaku 51 masinat – 80 vähem kui mullu. Vähem sõidureid. Vähem sõjamasinaid. Vaid üks (!) tank. Ja ei ühtegi plahvatust.

Tänavune võidupüha paraad Moskvas oli oodatust veelgi tagasihoidlikum. Erilisi emotsioone ei pakkunud ka Vladimir Putini kõne, mis osutus agressiivseks, ent ettearvata-vaks. Moskva võidupüha paraad (9. mai) on olnud läbi aastate see koht, kus Venemaal avaneb võimalus näidata ülejäänud maailmale oma sõjalist jõudu.

Kui juba eelmisel aastal oli üritus Ukrainas toimuva sõja tõttu varasematest tunduvalt tagasihoidlikum, siis tänavu osutus paraad veelgi mannetumaks.¹⁰

Foto 24: Vaid üks tank! Moskva võidupüha paraad osutus tänavu äärmiselt mannetuks. Foto: kol-laaž (2 x EPA/Scanpix, AP/Scanpix). [<https://www.ohtuleht.ee/1084916/vaiduks-tank-moskva-voidupuha-paraad-osutus-tanavu-aarmiselt-mannetuks>] 23.06.2024.

Foto 25: Liitlasvägede lahingutehnika on kohal. [https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/sisulehed/kaitsevoime_areng/20170327132913-a6eae70-me_crop.jpg] 24.06.2024.

Euroopa julgeolekukeskkond on alates konflikti puhkemisest Ukrainas märgatavalt muutunud. Julgeoleku kindlustamiseks ning heidutuse ja kollektiivkaitse tugevdamiseks on NATO koos liitlastega suurendanud Läänemere regioonis oma kohalolu. Pikaajegse ja viljaka sõjalise koostöö tulemusel soovisid Eestisse oma üksused lähendada juhtriigina Ühendkuningriiki ja panustajariikidena Prantsusmaa, Taani ning Island.

Eestisse paigutatud lahingugrupi eesmärgiks on demonstreerida solidaarsust, tugevdada Eesti iseseisvat kaitsevõimet ning seeläbi heidutada Venemaad ja hoida rahu; teisalt on

¹⁰ Kartau, Aare. 9. mai 2023. Ohtuleht.ee. [<https://www.ohtuleht.ee/1084916/vaid-uks-tank-moskva-voidupuha-paraad-osutus-tanavu-aarmiselt-mannetuks>] 23.06.2024.

lahingugrupp vajadusel valmis koos Eesti Kaitsevägega seisma vastu Venemaa agressioonile, et võita aega liitlasvägede saabumiseni.¹¹

* * *

Foto 26: Noored narvalased olid pärast paraadi põnevil pronksist eesti male-kuuluse, rahvusvahelise suurmeistri¹² (1950) Paul Kerese (7. jaanuar 1916 Narva – 5. juuni 1975 Helsingi) malepartii juures Puškini al-leel. [https://uueduudised.ee/wp-content/uploads/2024/06/IMG_230624_MG_230624_0076-636x358.jpg] 24.06.2024.

* * *

Kommentaatorid (Andres Kuusk ja kolonel Eero Rebo) Narvas, Võidupüha paraadi ETV ülekande lõpus: järgmisel, 2025. aastal, toimub Võidupüha paraad Pärnus.

* * *

III. Uus Kaitseväge juhataja annab kindlasti oma panuse NATO arendamisse ja rahu tagamisse

Kaitseväge juhataja kindral Martin Herem andis 28.06.2024 Tallinnas Kaitseväge peastaabis toimuvale tseremooniale ameti üle kindralmajor Andrus Merilole.

Tseremooniale tänas riigikogu esimees Lauri Hussar (Eesti 200) kaitseväge senist juhatajat kindral Heremit panuse eest kaitseväge ja kogu Eesti julgeoleku tugevdamisel ning soovis edule uuele kaitseväge juhatajale kindralmajor Andrus Merilole.

¹¹ [https://www.kaitseministeerium.ee/et/liitlasvaed-eesis] 24.06.2024.

¹² Suurmeister Paul Keres oleks ilmselt kõigi maailmameistrite seas parim olnud, kuid paraku temast vähe sõltunud asjaoludest oli ta igavene teine.

Rahvusvaheline Maleföderatsioon FIDE kuulutas 2016. aasta Paul Kerese aastaks. (Tomingas. I. (2016). Paul Keres. TUNA 1 / 2016). [https://tuna.ra.ee/paul-keres/] 27.06.2024.

Paul Keres oli 1930. – 1960. aastail peamisi maailmameistriitli pretendent. [https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ainult-teine-paul-keres] 27.06.2024.

Tema viimseks puhkepaigaks sai Tallinna Metsakalmistu. 2000. aastal valiti Paul Keres Eesti 20. sajandi saja suurkuju hulka. [https://www.nommemuuseum.ee/artikkel/paul-keres-male-suurmeister/] 27.06.2024.

Paul Kerese 105. juubeliaasta ja XXX kiirmaleturniiri „Meenutades Paul Kerest“ (2001) puhul valmistatud hõbedane meenemünt, diameeter 35 mm. [https://eestikalev.ee/toode/meenemunt-paul-keres-105/] 27.06.2024.

„Kindral Heremi juhtimise all on kaitseväge muutunud tugevamaks ja paindlikumaks. Tema pühendumine rahvusvahelisele koostööle on taganud, et Eesti on liitlastele usaldusväärne ning kindel partner,“ ütles riigikogu esimees Hussar rivistusel peetud kõnes.¹³

Foto 27: Martin Heremilt võttis kaitseväge juhataja ameti üle Andrus Merilo. [https://www.err.ee/1609383539/ree-del-vahetusid-eesti-kaitsevae-juhataja-ja-merevae-ulem#lg=1&slide=15] 29.06.2024.

Foto 28: Martin Heremilt võttis kaitseväge juhataja ameti üle Andrus Merilo. Foto: Ken Mürk/ERR. [https://i.err.ee/resize?type=optimize&height=1780&url=https%3A%2F%2Fs.err.ee%2Fphoto%2Fcrop%2F2024%2F06%2F28%2F2455514h95c1.jpg] 29.06.2024.

¹³ Martin Herem andis kaitseväge juhataja ameti üle Andrus Merilole. Postimees, 29.06.2024. [https://www.postimees.ee/8049771/martin-herem-andis-kaitsevae-juhataja-ameti-ule-andrus-merilole] 29.06.2024.

Foto 29: Martin Herem andis kaitseväge juhataja ametirelva-mööda üle Andrus Merilole. Nende vahel on tunnistajaks Riigikogu esimees Lauri Hussar. [<https://www.err.ee/1609383539/reedel-vahetusid-eesti-kaitsevae-juhataja-ja-merevae-ulem#lg=1&slide=42>] 29.06.2024.

Foto 30: Kaitseväge juhataja Martin Herem teatas, et lahkub ametist. FOTO: Tiit Blaat / Delfi Meedia. [<https://tv3cdn.ee/tv3/thumbnail/1800x1096xwebp/2024/01/5c86992b-df1c-4342-bdbf-1825a2d207eb.jpg>] 29.06.2024.

Alates 2018. aastast Eesti kaitseväge juhatanud kindral Martin Herem teatas jaanuaris 2024, et soovib ametist lahkuda. Ta teavitas oma otsusest nii kaitseminister Hanno Pevkurit, peaminister Kaja Kallast kui ka president Alar Karist. Herem ütles, et tema otsus on kaalutud ja lähtub ajastuses sellest, mis on parim Eesti sõjalise kaitse vaatest.

„Tänaohu hinnangud annavad alust arvata, et Eesti-vastast agressiooni ei toimu järgmise aasta või kahe jooksul, mis on minu Vabariigi Valitsuse poolt pikendatud ametiaeg.

Seepärast on täna sobiv aeg vahetada juhti, kes saaks kaitseväge ohu ilmnemiseks ise ette valmistada,“ kommenteeris Herem.

Martin Herem oli alates 2012. aastast oli Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste ülema asetäitja ning alates 2013. aastast õppeasutuste ülem. 2016. aasta juulis asus ta juhtima Kaitseväge peastaapi.

2018. aasta 10. jaanuaril esitas kaitseminister Jüri Luik valitsusele Heremi kandidatuuri Kaitseväge juhataja ametikohale, mille valitsus 11. jaanuaril heaks kiitis. Herem on ühtlasi esimene Kaitseväge juhataja, kes ei ole teeninud ühegi välisriigi relvajõududes.¹⁴

* * *

Uue Kaitseväge juhataja juhtimisel peab Eesti ka edaspidi oma panuse NATO arendamisse ja rahu tagamisse andma. Esmaseks eesmärgiks on heidutamine.

Aprill – juuli 2024,
Tallinnas, Pirita-Kose kodukontoris

Peatoimetaja Matti Raudjärv

¹⁴ Mis juhtus? Kaitseväge juhataja kindral Martin Herem astub tagasi. BNS, 16.02.2023. [<https://www.tv3.ee/3-portaal/paevakaja/mis-juhtus-kaitsevage-juhataja-kindral-martin-herem-astub-tagasi/>] 29.06.2024.

1919 – BASIS WAS LAID TO THE ESTONIAN VICTORY DAY *
1920 – TARTU PEACE TREATY *
2024 – CHANGE OF THE COMMANDER OF THE DEFENCE FORCES
ACCORDING TO THE ESTABLISHED ORDER

Introductory thoughts on the current situation

The following article has mainly been written about the Tartu Peace Treaty because if one takes this document as a basis and compares it to the behaviour of Russia after signing the Tartu Peace Treaty, our eastern neighbour has not particularly cared about following it, including during the period of occupation of Estonia or nowadays. This is somewhat comparable to the Russian aggression in Ukraine – Russia who started the war under the name of a special operation, ignoring the principles of international law (deporting Ukrainian children to Russia, bombing civilian objects (power generation objects, hospitals, schools, kindergartens, dwelling houses, churches, etc.), destroying the peaceful population, including children and women, the elderly) tries to treat Ukrainians as terrorists now that Ukraine has taken a part of the Kursk Region of Russia under its control.

I. About the celebration of the Estonian Victory Day in Narva – a border city of Estonia, the European Union and NATO

Victory Day is a very important national holiday for Estonia. It is the celebration of the victory of Estonia over Landeswehr in the Võnnu Battle on 23 June 1919. The Victory Day parade took place in Narva on 23 June 2024.

In early morning at 07:00, the holiday started with the raising of the flag on the Narva Castle, which was followed by laying wreaths at the cemetery of the Narva Garrison and bringing together torches with the victory fires. The victory fire was lit from the memorial fire lit in Tori Church and from the ancient bonfire lit on Peetri Square in Narva in the evening of 22 June. President Alar Karis handed the victory fire over to members of the Defence League and the Women's Home Defence to take it to their home counties.

The most important event of the day, parade on the Peetri Square in Narva, started at 11.00 with the arrival of the President of the Republic Alar Karis but the units started to line up already half an hour earlier. Commander of the Defence League Major General Ilmar Tamm, President Alar Karis and Head Chaplain of the Defence League Peeter Paenurm delivered speeches.

Some fragments of the speech of President Alar Karis in Narva:

„ ... It is 28 years from the last time when the Victory Day parade reached Narva.

A lot of things have changed since that time but some things have remained the same around us and will not change. Already then, Russia tried to break with its proxy war and hybrid war the internal stability and development of the countries who had re-established their independence, also Estonia, like it is doing now in whole Europe.

Also the intention of Russian heads of government to conquer its neighbouring countries, using the war, if necessary, never changes. The most aggressive of these wars is

currently going on in Ukraine to destroy the state and freedom of Ukrainians and their right to make their own decisions. Russia cannot win and will not win this war.

Here in the Western world we have to remember that military dictators will not stop but they always want to continue. And we have to remember the warning of Lennart Meri from the same year, 1996. Namely, he said that in some areas of life it is not wise to compromise as it would mean withdrawal which would force us to withdraw even more. And having withdrawn once, people withdraw to an abyss which would lead us to another global catastrophe.

These words are as deep and topical today as they were at that time. ...¹

A little more than 1000 members of the Defence League and the Women's Home Defence, Home Daughters and Young Eagles from the Northeast Territorial Defence District lined up in Narva. Also fighters of the Sniper Group and Fighting Group of the Northeast Territorial Defence District were seen marching on the square. Also the Defence League School, Cyber Defence Unit and the Guard Service participated in the parade with their flag-bearing teams. Also the Police and Border Guard Board, Prison Service and the Rescue Board and the Rescue Association marched in Narva. And also the representatives of nine NATO Member States, our allies (USA, Lithuania, Latvia, Poland, France, Sweden, Finland, Denmark and the United Kingdom) were at the parade.

Three orchestras played marching tunes: orchestra of the Pärnumaa regional unit, joint orchestra of the Tallinn and Jõgeva regional units and the military orchestra of the War Museum. In addition, also the bagpipe unit of the Sakala regional unit of the Defence League could be seen at the parade.²

To confirm the words of President Alar Karis in his speech on Victory Day that Narva is not a grey area, numerous people had gathered to the streets of Narva to greet the parade, wave blue-black-white flags and give cheers.

Battle machines of both the Estonian Defence Forces and those of the allies were demonstrated and shown also to the people of Narva and guests after the parade. Aircraft of Estonia and of the allies greeted people on the Victory Day with their fly-overs.

Many people also gathered on the Peetri Square and the avenue of the Pushkin Street to take a look at the military machines of both Estonia and the allies.³

Head of the Viru regional unit of the Defence League Jaanus Ainsalu said after the parade that it was a powerful feeling. "Military work includes also parades and parties. What we showed in Narva today was a well-organised event – our men, women and young people organised a good parade." Having the Victory Day parade in Narva this

¹ [<https://www.eesti.ca/voidupuha-paraad-narvas-fotod/article61078>] 24.06.2024.

² Smirnov, I. (2024). Narvas oli laupäeva õhtul võidupüha paraadi peaproov. Põhjarannik, 22.06.2024 [<https://pohjarannik.postimees.ee/8046223/pildigalerii-narvas-oli-laupaeva-ohutul-voidupuha-paraadi-peaproov>] 24.06.2024.

³ [<https://pohjarannik.postimees.ee/8046438/video-ja-pildigalerii-narva-tanavatel-tervitati-voidupuha-paraadi-rohkete-elaguhuuetega>] 23.06.2024.

year was very significant: “To give a message to the Russian Federation that they cannot mess with us. We are ready,” he said.⁴

* * *

On Thursday (20.06) and Friday (21.06) thousands of people were waiting in line on Peetri Square in Narva to go to Russia. About a thousand people at most were waiting in a line of several metres long before 7 o'clock on Friday morning, just before the reopening of the border checkpoint. Then the line began to shorten. The Police and Border Guard Board had closed the border checkpoint temporarily on Thursday evening to protect the health and security of people.⁵

During the Victory Day celebration, including during raising the flag, Russian authorities flew a spy airship on the other side of the Narva River again.⁶

* * *

In Moscow the military equipment part of the Victory Day parade lasted in total less than five minutes during which 51 machines drove over the Red Square – 80 fewer than last year. Fewer soldiers. Fewer war machines. Only one (!) tank. And no explosions.

This year the Victory Day parade in Moscow was even more modest than expected. The speech of Vladimir Putin offered no emotions either, it turned out to be aggressive but predictable. Over the years, the Victory Day parade in Moscow (on 9 May) has been an opportunity for Russia to demonstrate its military power to the rest of the world.

While this event was considerably more modest than earlier already last year due to the war going on in Ukraine, this year the parade turned out to be even more miserable.⁷

* * *

The European security environment has considerably changed since the beginning of the conflict. In order to increase security and strengthen discouragement and collective defence, NATO with its allies has increased its presence in the Baltic Sea region. As a result of long-term and fruitful military cooperation, the United Kingdom as the framework nation and France, Denmark and Iceland as contributing nations wanted to send their units to Estonia.

The purpose of the battlegroup deployed in Estonia is to demonstrate solidarity, strengthen the independent defence capability of Estonia and through that to discourage Russia and to maintain peace; on the other hand, if necessary, the battlegroup will

⁴ Gamzejev, E. (2024). Narva tänavatel tervitati Võidupüha paraadi rohkete elagu hüüetega. Põhjarannik, 23.06.2024. [<https://pohjarannik.postimees.ee/8046223/pildigalerii-narvas-oli-lau-paeva-ohutl-voidupuha-paraadi-peaproov>] 24.06.2024.

⁵ Gamzejev, E., Smirnov, I. (2024). Venemaa korraldas võidupüha paraadi eel Narvas piiriületajate ummiku. Põhjarannik, 22.06.2024.

⁶ [<https://www.delfi.ee/artikkel/120302641/fotod-ja-blogi-est-est-surmani-voidupuhaparaad-toi-est-kaitsjad-narva-venemaa-lennutas-joe-tagadirizaablit>] 23.06.2024.

⁷ Kartau, Aare. 9. mai.2023. Ohtuleht.ee. [<https://www.ohtuleht.ee/1084916/vaid-uks-tank-moskva-voidupuha-paraad-osutus-tanavu-aarmiselt-mannetuks>] 23.06.2024.

be ready to oppose Russian aggression together with the Estonian Defence Forces to gain time until the arrival of allied forces.⁸

* * *

Commentators (Andres Kuusk and Colonel Eero Rebo) in Narva, at the end of the TV broadcast of the Victory Day parade: next year, in 2025, the Victory Day parade will take place in Pärnu.

II. Tartu Peace – a treaty not quite followed

This year, 2024, **104 years passed from signing the Tartu Peace Treaty.**⁹

The **Tartu Peace Treaty** is an international treaty signed in Tartu on 2 February 1920 between Estonia and Soviet Russia to end the War of Independence, it established the eastern border of Estonia, and the Soviet Russia recognised the independence of the Republic of Estonia. The Tartu Peace Treaty was drawn up in Estonian and in Russian, it was registered by the League of Nations and was published with translations into French and English in a collection of documents No. XI of the League of Nations in 1922. The treaty was ratified by the All-Russian Central Executive Committee on 4 February and by the Estonian Constituent Assembly on 13 February 1920. Ratification letters were exchanged in Moscow on 30 March 1920 and the treaty entered into force on that date.

The treaty consists of 20 articles and contains besides ending the state of war also articles on the recognition of the state of Estonia concerning the border, security, economic, social and traffic policies.

The peace treaty was signed by:

- Representatives of the Government of the Republic of Estonia: members of the Constituent Assembly – Jaan Poska, Ants Piip, Mait Püüman, Julius Seljamaa and Major General Jaan Soots of the General Staff;
- Representatives of the Russian Socialist Federative Soviet Republic: member of the All-Russian Central Executive Committee – Adolf Joffe and member of the Collegium of the People's Commissariat of the State Control of the All-Russian Central Executive Committee – Issidor Gukovski. Also observers from Finland, Ukraine, Byelorussia and Poland were present in Tartu.

The parties to the treaty agreed not to allow in their territory any armies hostile to the other party or governments intending to take over the state government of the other party (Northwestern Army was liquidated in Estonia).

Soviet Russia did not fully follow the treaty: they blocked the right of Estonians to choose their citizenship, a large part of assets evacuated during the war, including the assets of the University of Tartu evacuated to Voronezh, were not returned, the concessions promised (e.g. for forests) remained on paper, so the committees did not settle any contentions.

⁸ [<https://www.kaitseministeerium.ee/et/liitlasvaed-cestis>] 24.06.2024.

⁹ The following source has been used for the text of the Tartu Peace Treaty: [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_rahul] 3.02.2024.

The Tartu Peace Treaty was the first international treaty for the Republic of Estonia, Soviet Russia became the first country to recognise the independence of the Republic of Estonia. Tartu Peace Treaty paved the way to international politics for both countries. As Ukraine was formally an independent socialist soviet republic at the time of signing the Tartu Peace Treaty, before the Soviet Union was formed, the respective contract on settling the issues related to the right of choosing the citizenship had to be signed also with Ukraine.

* * *

On the basis of the events discussed here, it would be very complicated to consider Russia a reliable partner. For instance,

- The Tartu Peace Treaty has not been followed: the area behind Narva and the Pechory area are no longer parts of Estonia, the new border has not been confirmed by Russia either, etc.
- According to the processes since the completion of the natural gas pipeline system (both Nord Stream 1 and 2), the pipeline system has been built by Russia for a clearly political purpose.
- Looking at the Russian aggression in Ukraine there is no doubt that Russia cannot currently be regarded as the winner of World War II (the intention to destroy the people, culture and state of Ukraine, earlier taking of Karelia from Finnish people and relocation of the Karelia population to Finland, taking the Kuril Islands from Japan, etc.).

This list can surely be continued but this is not the aim of this article. It is just important to point out some aspects of the behaviour of Russia (and the former Soviet Union) which directly or indirectly concern Estonia (and other Baltic States and even more broadly).

* * *

Here we would like to remind you of the article published in the journal issues 1–2/2023 last year, 2023,¹⁰ in which the undersigned wrote about his discussions with his German friends and colleagues in Germany years ago (with Professor Dr. Peter Hoss about the natural gas pipeline Nord Stream 1¹¹ and with Professor Dr. Manfred E. O. Hennies about World War II and current issues).

Considering the events that have taken place in Ukraine after Russia started the war, the course of the war (bombing and destruction of civilian objects (dwelling houses, schools, kindergartens, churches, etc.)), transport junctions and bridges and power generation objects, savage acts among the population, marauding, large-scale thefts and robberies, stealing and cheating of Ukrainian children and taking them to Russia

¹⁰ Mõnedest ühiskonna kriisidest Euroopas ja mujal: enne, nüüd ja tulevikus. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast* (Matti Raudjärv) / Über einige Gesellschaftskrisen in Europa und anderswo: vorher, jetzt und in der Zukunft. *Einführende Gedanken zur aktuellen Situation* (von Matti Raudjärv) / About certain social crises in Europe and elsewhere: earlier, now and in the future. *Introductory thoughts on the current situation* (by Matti Raudjärv), pp. 76–93.

¹¹ The following source has been used for the text about the natural gas pipeline Nord Stream 1: [https://et.wikipedia.org/wiki/Nord_Stream] 3.01.2024.

by force and many other acts, in addition, disrupting the supply of the population with electricity, water and gas, and behaviour with respect to grain, we can state that the undersigned was right in the discussions with both German colleagues. Unfortunately, we cannot continue the discussions as both of them have passed away already several years ago ...!

III. The time was up – the General handed the position over to Major General

During a ceremony at the General Staff of the Defence Forces in Tallinn on 28.06.2024, the Commander of the Defence Forces General Martin Herem handed his position over to Major General Andrus Merilo.

At the ceremony, the President of the Riigikogu Lauri Hussar (the Estonia 200 Party) thanked the resigning Commander of the Defence Forces General Martin Herem for his contribution to strengthening the Defence Forces and the security of Estonia as a whole and wished success to the new Commander of the Defence Forces Major General Andrus Merilo.

“The Defence Forces have become stronger and more flexible under the command of General Herem. His dedication to international cooperation has ensured that Estonia is a reliable and solid partner,” said the President of the Riigikogu Hussar in his speech at the line-up.¹²

General Martin Herem, who has been in charge of the Estonian Defence Forces since 2018, informed the Government in January 2024 of his wish to leave the position. He informed the Minister of Defence Hanno Pevkur, Prime Minister Kaja Kallas and also President Alar Karis of his decision. Herem said that his decision had been well considered and that he was proceeding in its timing from what was best for the military defence of Estonia.

“The current risk assessments allow us to estimate that no aggression against Estonia would be performed within the next year or two, which is my term of office extended by the Government of the Republic. Therefore, it is currently suitable time to change the commander who could prepare the Defence Forces for the appearance of the risk,” Herem commented.

Herem was the Deputy Commandant of the Estonian Military Academy since 2012 and since 2013 the Commandant of the Estonian Military Academy. In 2016, he became the Chief of the Headquarters of the Defence Forces.

On 10 January 2018, the Minister of Defence Jüri Luik proposed to the Government the appointment of Herem to the position of the Commander of the Defence Forces, and the Government approved his appointment on 11 January. Herem is also the first

¹² Martin Herem andis kaitseväe juhataja ameti üle Andrus Merilole. Postimees, 29.06.2024. [<https://www.postimees.ee/8049771/martin-herem-andis-kaitsevae-juhataja-ameti-ule-andrus-merilole>] 29.06.2024.

Commander of Defence Forces who has not served in the armed forces of any other country.¹³

* * *

Estonia will have to make its contribution to the development of NATO and ensuring peace also under the command of the new Commander of Defence Forces.

April – July 2024,
In Tallinn, home office at Pirita-Kose

Matti Raudjärv, Chief Editor

¹³ Mis juhtus? Kaitseväe juhataja kindral Martin Herem astub tagasi. BNS, 16.02.2023. [<https://www.tv3.ee/3-portaal/paevakaja/mis-juhtus-kaitsevae-juhataja-kindral-martin-herem-astub-tagasi/>] 29/06/2024

KOKKUVÕTTED

ZUSAMMENFASSUNGEN

SUMMARIES

DER EINFLUSS DER AUTHENTISCHEN FÜHRUNG AUF DIE ÖKONOMISCHE LEISTUNG DES UNTERNEHMENS: EINE STUDIE IM FINANZSEKTOR GEORGIENS

Tinatin Dzotsenidze
Ivane Javakhishvili Staatliche Universität Tbilissi¹

Einleitung

Themen über Leadership haben schon immer das Interesse von Wissenschaftlern geweckt. In den letzten drei Jahrzehnten veröffentlichten Artikeln zufolge ist die Forschung den Führungsstilen in den Jahren 2020–2021 gesteigert. Die Veröffentlichungen konzentrierten sich überwiegend auf Studien zu transformationale und nachhaltige Führung, die jeweils 19,5% aller in diesen Jahren veröffentlichten Artikel ausmachten.

Es sollte betont werden, dass die Forscher 21 verschiedene Führungsarten studiert haben und nur 4,26% davon beziehen sich auf authentische Führungsqualitäten (Piwowar-Sulej & Iqbal, 2023). Unser Interesse an dem Thema ergab sich aus der zuvor erwähnten Tatsache. Authentische Eigenschaften wie Selbsterkenntnis, internalisierte moralische Werthaltungen, ausgeglichene Informationsverarbeitung und Transparente Beziehungsgestaltung (Avolio, Walumbwa & Weber, 2009) (Kernis, 2003) fördern ein offenes und gleichberechtigtes Umfeld im Unternehmen, was zu einer erhöhten Beteiligung der Mitarbeiter führt. Dies wird sich letztendlich auf die Qualität der Ergebnisse und damit auf den Erfolg des Unternehmens auswirken.

Der Führungsstil ist einer der entscheidenden Faktoren für den Erfolg eines Unternehmens. Die Leitung der Teams, die Unterstützung durch den Manager und die Einbindung der Teammitglieder in interne Prozesse tragen alle zur Verbesserung der Qualität ihrer Arbeit bei. Ein Unternehmen, das hohe Ergebnisse erzielt, erzielt auch hohe Gewinne, was seinen Erfolg widerspiegelt (Stanca, 2021).

Zahlreiche Faktoren wirken sich auf den Erfolg eines Unternehmens aus, was es schwierig macht, ihn mit einem einzigartigen Instrument zu messen. Wir sollten jedoch den wichtigsten Aspekt nicht übersehen – die Mitarbeiter. Studien haben gezeigt, dass die Einbindung von Teammitgliedern in die Arbeitsplanung, eine gemeinsame Vision, der Zugriff auf materielle und immaterielle Ressourcen (z. B. Informationen) sowie offene und transparente Beziehungen den Unternehmenserfolg steigern. (Shrestha, 2012).

Es ist bemerkenswert, dass laut Bernard Bass die grundlegenden persönlichen Fähigkeiten der transformationalen Führung die authentischen Führungsqualitäten umfassen. Laut Bass sind transformationale Führer sogenannte Botschafter der Moral und bestimmen daher ihre Anhänger, sich ethisch zu verhalten. Geleitet von allgemein anerkannten und gemeinsam geteilten Werten und moralischen Bestrebungen priorisieren sie „Eigeninteresse“ und streben nach Selbsterkenntnis und Selbstreflexion (Bass, 1999).

Laut einer 2024 veröffentlichten Studie, hat authentische Führung erhebliche Auswirkungen auf die Bildung authentischer Anhänger. Diese Einflüsse können verschiedene

¹ Tinatin Dzotsenidze, PHD Student, Ivane Javakhishvili Staatliche Universität Tbilissi, 1 Ilia Chavchavadze Avenue, E-Mail: tinatindzotsenidze5@gmail.com

Formen annehmen: Vorbildfunktion, Vertrauen, psychologische Sicherheit, Werteverstärkung, Feedback und Entwicklung, authentische Kommunikation, Förderung der Individualität, persönliches Wachstum, ethische Führung und eine gemeinsame Vision. Die vorgestellte Forschung konzentriert sich auf die Entwicklung der Führungsrolle innerhalb des Unternehmens und berücksichtigt dabei die Auswirkungen eines authentischen Führers auf seine Anhänger (Utomo & Rosyidah, 2024).

Um das Thema eingehend zu untersuchen, ist es wichtig, fünf Hauptdimensionen des Erfolgs zu berücksichtigen: 1. Finanzen, 2. Markt, 3. Prozess, 4. Personalentwicklung und 5. Zukunft. Laut einer Studie aus dem Jahr 2001 ist die finanzielle Dimension die zuverlässigste Messgröße, zu der Umsatz, Gewinnmarge, Umsatzwachstum, Cashflow und Nettobetriebsergebnis gehören. (Maltz, Shenhar & Merino, 2001).

Ziel und Forschungsmethode

Während des Forschungsprozesses gingen wir davon aus, dass hohe Finanzgewinne in Unternehmen mit einer verstärkten innerbetrieblichen Kommunikation, einem besseren Zugang zu Informationen und einem authentischen Führungsstil korrelieren. Die Studie wurde in Banken durchgeführt, die in Georgien funktionieren. Ziel war es, herauszufinden, ob authentische Führung vom Arbeitsplatz abhängt und ob der Arbeitsplatz die Intensität von Stresssituationen und das Organisationsklima beeinflusst. Darüber hinaus hielten wir es für wichtig, die wirtschaftliche Effizienz bestehender Banken zu untersuchen und sie mit unseren Forschungsergebnissen zu vergleichen.

Während des Forschungsprozesses wurde ein anonymer Fragebogen verwendet, um den Einfluss authentischer Führungsqualitäten auf die wirtschaftliche Leistung von den Unternehmen zu untersuchen. Der Fragebogen umfasste 78 Fragen. Eintausendvier Befragte nahmen an der Untersuchung teil, was es uns ermöglichte, die Ergebnisse auf alle oben genannten Unternehmen zu verallgemeinern. Die erhaltenen Ergebnisse wurden mit dem Statistikprogramm SPSS verarbeitet. Zur Analyse der erhaltenen Daten wurden die folgenden statistischen Verfahren angewendet: Kreuztabellenanalyse, Chi-Quadrat-Test, statistisches MEAN-Verfahren zum Vergleich von Durchschnittswerten, ANOVA, Kruskal-Wallis-Test usw.

Neben der quantitativen Forschung hielten wir es für wichtig, die von der Nationalbank vorgelegten Daten zu analysieren, um das Einkommen der Banken in Georgien (Daten von 2024) zu untersuchen. Als Ergebnis verglichen wir die Forschungsergebnisse mit der wirtschaftlichen Effizienz der Banken.

Basierend auf den Ergebnissen wurde festgestellt, dass authentische Führung und Zugang zu notwendigen Informationen, was mehr Transparenz impliziert, zum Erfolg dem Unternehmen beitragen. Auch die Anwesenheit von Managern mit authentischen Führungsqualitäten kann zu einer Steigerung der Eigenkapitalrentabilität (ROE) einer Bank beitragen, obwohl dies möglicherweise keinen Gesamterfolg garantiert. Darüber hinaus empfinden die Mitarbeiter den Ergebnissen zufolge weniger Stress, je mehr Manager an der Lösung von Problemen mit dem Team beteiligt sind und den Teammitgliedern gegenüber unterstützendes Verhalten zeigen.

Während des Forschungsprozesses haben wir Teilnehmer befragt, die in Tiflis, der Hauptstadt Georgiens, arbeiten. Dies stellt eine Einschränkung der Forschung dar. Um dies zu mildern, planen wir, zukünftige Forschungen in anderen Regionen

durchzuführen, um eine umfassendere und vergleichender Analyse anzubieten. Jedoch, es ist wichtig anzuerkennen, dass ein erheblicher Teil der georgischen Bevölkerung in der Hauptstadt lebt und arbeitet.

Im Laufe des Forschungsprozesses wurden folgende Hypothesen entwickelt:

H1: Die authentische Führung von Managern hängt maßgeblich vom Arbeitsplatz ab;

H2: Die Möglichkeit, auf die notwendigen Informationen für Mitarbeiter zuzugreifen, hängt vom Arbeitsort ab;

H3: Der Arbeitsort beeinflusst die Häufigkeit von Stresssituationen und die Unterstützung des Vorgesetzten bei deren Bewältigung;

H4: Die Intensität von Stresssituationen hängt von den authentischen Führungsqualitäten des Managers und der Unterstützung des Vorgesetzten bei deren Bewältigung ab;

H5: Der Arbeitsort beeinflusst maßgeblich das Vorhandensein eines positiven Organisationsklimas;

Forschungsanalyse

H1 – Die authentische Führung von Managern hängt maßgeblich vom Arbeitsplatz ab wurde mit Verwendung einer Kreuztabellenanalyse und des Chi-Quadrat-Tests gemessen. Die Variable der authentischen Führungskompetenz wird durch Datentransformation abgeleitet, indem eine neue Variable basierend auf den entsprechenden Untervariablen berechnet wird. Ein authentischer Leiter kann einen erheblichen positiven Einfluss auf die Motivation und Leistung der Mitarbeiter haben, was direkt mit der wirtschaftlichen Effizienz der Organisation in Verbindung gebracht werden kann. Daher waren wir während des Forschungsprozesses daran interessiert, wie die Befragten die authentischen Führungskompetenzen ihres Managers bewerten.

Wir haben das statistische MEAN-Verfahren zum Vergleich von Durchschnittswerten verwendet, um die zweite Hypothese zu testen – **H2: Die Fähigkeit der Mitarbeiter, auf die notwendigen Informationen zuzugreifen, hängt vom Beschäftigungsort ab.** Die abhängige Variable ist die Möglichkeit, auf wesentliche Informationen für Mitarbeiter zuzugreifen, und der Faktor ist das Unternehmen (Arbeitsort).

Basierend auf der Datenanalyse können wir den Schluss ziehen, dass die zweite Hypothese nicht bestätigt ist. Je nach Beschäftigungsort ist die Möglichkeit, für den Arbeitnehmer die notwendigen Informationen zu erhalten, durch eine ähnliche Tendenz gekennzeichnet.

Der Kruskal-Wallis-Test wurde angewendet, um die dritte Hypothese zu testen – **H3: Der Arbeitsplatz beeinflusst die Häufigkeit von Stresssituationen und die Unterstützung des Vorgesetzten bei der Bewältigung dieser Situationen.** Nach den Chi-Quadrat-Testergebnissen ist ersichtlich, dass die Variable Arbeitsort einen statistischen Zusammenhang mit beiden abhängigen Variablen aufweist.

Hypothese **H4: Die Intensität von Stresssituationen hängt mit den authentischen Führungsqualitäten der Führungskraft und der Unterstützung des Vorgesetzten bei der Bewältigung von Stresssituationen zusammen** – wurde durch eine Regressionsanalyse getestet, wobei die abhängige Variable lautet: „Wie oft befinden Sie sich in einer Stresssituation?“ am Arbeitsplatz?“ und die Prädiktoren: „Hilft Ihr Vorgesetzter Ihnen, mit Stresssituationen umzugehen?“ und „Ein Manager mit authentischen

Führungsqualitäten“. Die aus der Regressionsanalyse gewonnene Varianzanalysetabelle (ANOVA) zeigt, dass die ausgewählten Daten mit einem statistischen Signifikanzniveau von 0,01 ($P_Wert < 0,001$) von hoher Zuverlässigkeit sind.

Die **H5: Der Arbeitsort beeinflusst das Vorhandensein eines positiven Organisationsklimas erheblich** wurde mittels Kreuztabellenanalyse und Chi-Quadrat-Test getestet. Die folgenden Unternehmen mit dem höchsten Prozentsatz eines positiven Organisationsklimas zu beobachten sind: ProCredit Bank, Tera Bank, Liberty Bank, PASHA Bank/Re|Bank.

Schlussfolgerungen und Empfehlungen

Unsere Forschung zielte darauf ab, den Einfluss authentischer Führung auf den Unternehmenserfolg zu bewerten. Zunächst untersuchten wir die Häufigkeit von Managern mit authentischen Führungsqualitäten bei den wichtigsten operativen Banken in Georgien. Wir identifizierten auch mehrere andere Faktoren, die zum Unternehmenserfolg beitragen, darunter die Einbindung des Managers in die Arbeit der Teammitglieder, Unterstützung, Offenheit in Beziehungen und Zugang zu notwendigen Informationen innerhalb der Organisation. Darüber hinaus ermittelten wir die Einschätzung des Organisationsklimas durch die Befragten und ihre Wahrnehmung eines stressigen Arbeitsumfelds.

Wir verwendeten die Eigenkapitalrendite (ROE) der Banken, um den Unternehmenserfolg zu bewerten. Laut Harvard Business School wird die ROE gemessen, um klarzumachen, wie effektiv ein Unternehmen Eigenkapitalinvestitionen nutzen kann, um Gewinne für Investoren zu erzielen. Die Finanzdaten der in der Studie vorgestellten Banken stammen aus dem im Juli 2024 veröffentlichten Bericht der Nationalbank von Georgien. Auf der Grundlage der Ergebnisse wurde festgestellt, dass authentische Führung und Zugang zu notwendigen Informationen, was mehr Transparenz impliziert, zum Erfolg der Organisation beitragen. Darüber hinaus hängt das Stressniveau der Mitarbeiter von der Unterstützung durch ihre Manager ab. Je mehr Einbindung und Unterstützung die Mitarbeiter beim Ansprechen von Problemen erhalten, desto weniger Stress empfinden sie. Dies wiederum wirkt sich positiv auf das allgemeine Organisationsklima aus.

Die Anwesenheit von Managern mit authentischen Führungsqualitäten kann zu einer Steigerung der Eigenkapitalrentabilität (ROE) einer Bank beitragen, obwohl dies möglicherweise keinen Gesamterfolg garantiert. Beispielsweise, belegt die Procredit Bank den zweiten Platz bei der Anzahl authentischer Führungskräfte, aber nur den siebten Platz bei der ROE-Bewertung. Dies weist darauf hin, dass authentische Führung allein keinen Organisationserfolg garantiert. Auf der anderen Seite belegt die Liberty Bank den siebten Platz bei authentischer Führung, aber den dritten bei der ROE, was darauf hindeutet, dass auch andere Faktoren als authentische Führung eine bedeutende Rolle spielen können. Dies liegt daran, dass die erwähnte Bank die Renten- und Sozialleistungstransaktionen in Georgien durchführt. Infolgedessen wird ihre finanzielle Leistung wahrscheinlich bis zu einem gewissen Grad von diesem Faktor beeinflusst.

Es gibt einen klaren positiven Trend beim Erfolg von Banken und beim Zugang zu den erforderlichen Informationen innerhalb der Organisation. Darüber hinaus ist die quantitative Beziehung zu authentischer Führung sichtbar. Zusammenfassend lässt sich sagen,

dass die Indikatoren für den wirtschaftlichen Erfolg des Unternehmens umso höher sind, je mehr Informationen den Mitarbeitern zur Verfügung stehen, was ein Merkmal authentischer Führung ist.

Den Ergebnissen zufolge empfinden die Mitarbeiter weniger Stress, je mehr Führungskräfte an der Lösung von Problemen mit dem Team beteiligt sind und unterstützendes Verhalten gegenüber Teammitgliedern zeigen. Dies trägt zu einem positiven Arbeitsklima bei und erhöht wahrscheinlich die Mitarbeiterzufriedenheit, die für den Unternehmenserfolg entscheidend ist. Es ist erwähnenswert, dass die fünf Top-Unternehmen kleine Banken sind. Das hohe Maß an Managerbeteiligung bei kleinen Banken ist auf weniger Bürokratie, vereinfachte hierarchische Kommunikation und Einfluss durch internationales Management mit europäischer Erfahrung zurückzuführen.

Der wirtschaftliche Erfolg eines Unternehmens ist noch lange keine Garantie für ein gesundes Organisationsklima. In diesem Fall übernehmen internationale Banken die Führung, was darauf hindeutet, dass das europäische Management über umfangreiche Erfahrung und Kenntnisse in der Entwicklung einer Unternehmenskultur verfügt. Georgische Banken sollten sich bemühen, härter zu arbeiten und internationales Wissen zu integrieren. Der Führungsstil beeinflusst maßgeblich die Einstellung der Mitarbeiter, ihr Engagement innerhalb der Organisation und in gewissem Maße das positive Arbeitsumfeld. Der Erfolg der Organisation wird durch die Verwendung eines authentischen Führungsstils erheblich gesteigert. Daher muss jede Organisation sicherstellen, dass Personen mit authentischen Führungsqualitäten in Führungspositionen berufen werden, und es sollten ausreichende Ressourcen bereitgestellt werden, um diese entscheidenden Fähigkeiten zu entwickeln.

Als Empfehlung raten wir dem Finanzsektor, Manager mit authentischen Führungsqualitäten vorrangig einzustellen und zu entwickeln. Darüber hinaus sollten sie den Führungsstil internationaler Banken untersuchen. Dies wird dazu beitragen, das Organisationsklima und die Stressmanagementindikatoren in georgischen Banken in Zukunft zu verbessern. Es wäre interessant, die Faktoren zu erforschen, die zu einem positiveren Organisationsklima in Banken mit internationaler Führung beitragen. Gleichzeitig ist es wichtig, in den regionalen Niederlassungen der Organisationen Forschung zu betreiben. Es ist interessant, ob regionale Lage und kulturelle Unterschiede diese Ergebnisse beeinflussen.

ARUANDEKOHUSLASTE MAJANDUSAASTA ARUANNETE KORRIGEERIMISE JA MITTETÄHTAEGSE ESITAMISE PÕHJUSED EESTIS

Maret Güldenkoh¹, Uno Silberg²

Sissejuhatus

Käesolevas artiklis keskendutakse eraõiguslikele juriidilistele isikutele, kellel on majandusaasta aruannete esitamise kohustus. Vastavalt raamatupidamise seadusele peavad kõik raamatupidamiskohustuslased, kes kasutavad tekkepõhist raamatupidamisarvestust, koostama majandusaasta lõppedes aastaaruande ja esitama selle koos tegevusaruandega registripidajale. Kõik majandusaasta aruanded on Eestis kõikidele huvipooltele tasuta kättesaadavad e-äriregistris.

Artikli eesmärgiks on välja selgitada 2023. aastal majandusaasta aruannete korrigeerimise ja 2023. aasta aastaaruannete tähtaegselt mitte esitamise põhjused. Eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded: 1) Analüüsida ja süstematiseerida nõuetekohase majandusaasta aruande vajaduse ja vajalikkuse teoreetilisi lähtekohti. 2) Selgitada lähtudes Eesti õigusaktidest majandusaasta aruande esitamise nõudeid. 3) Analüüsida 2023. aastal teistkordselt esitanud majandusaasta aruannete esitamise põhjuseid ja seda, miks 2023. aasta majandusaasta aruannet ei saadud esitada õigeaegselt. Artikli teoreetilises osas selgitatakse majandusaasta aruannete esitamise olulisust ja esitamiskohustust Eestis. Seejärel selgitatakse uuringus kasutatud metoodikat ja esitatakse teostatud analüüsi tulemused.

Majandusaasta aruande olulisus

Kõik registreeritud juriidilised isikud peavad majandustegevuses rakendama hoolsuskohustust. Lisaks tavapärasele majandustegevusele on nende kohustuseks raamatupidamiskohustus ja sellest tulenev aruandekohustus. Avalikkusele esitatakse majandustegevuse kohta informatsiooni peale majandusaasta lõppemist majandusaasta aruandega, mis sisaldab raamatupidamise aastaaruannet ja tegevusaruannet. Majandusaasta aruande aastaaruanne tuleb lahti kirjutada lisades. Esimese lisana esitatakse alati arvestuspõhimõtted, et aastaaruande lugeja saaks teada, milliseid arvestuspõhimõtteid raamatupidamiskohustuslane rakendab. Arvestuspõhimõtete alla tuleb lisada informatsiooni muutus, arvestuspõhimõtete muutus võrreldes eelmise majandusperioodiga ning samuti ka majandusaasta aruande korrigeerimise põhjused. Sageli esitavad raamatupidamiskohustuslased vigade ilmumisel avalikkusele uue majandusaasta aruande, märkimata aruandesse teistkordset esitamise põhjust. Tegelikuses seda tegema ei pea. Korrigeerimine peab toimuma sellel majandusaastal, mil viga avastati, mitte hakata korrigeerima eelnevatel aastatel esitatud majandusaasta aruandeid. (Güldenkoh 2023, 23). Eeltoodu käsitles

¹ Maret Güldenkoh, MBA, lektor, Eesti Maaülikool ja Tallinna Tehnikaülikooli Mereakadeemia, maretgyldenkoh@gmail.com

² Uno Silberg, PhD, vanemlektor, Eesti Maaülikool, uno.silberg@gmail.com

aastaruannet, kuid tervikliku majandusaasta aruande jaoks tuleb juhtkonnal lisaks koostada tegevusaruanne.

Majandusaasta aruannete mitte esitamist on uurimustöodes käsitletud. Käesoleva artikli autorid otsustasid keskenduda kõikidele 2023. aastal eelmiste aastate majandusaasta aruannet muutnud ehk siis uuesti esitanud raamatupidamiskohustuslastele, et selgitada välja aruannete muutmise põhjused. Samuti otsustati välja selgitada põhjused, miks 2023. aasta majandusaasta aruannet ei esitatud tähtaegselt. Tavapärane majandusaasta aruanne tuleb esitada registripidajale peale majandusaasta lõppemist kuue kuu jooksul.

Majandusaasta aruande esitamiskohustus Eestis

Majandusaasta aruanne on aruanne, mida peavad koostama kõik raamatupidamiskohustuslased peale majandusaasta lõpu. Eestis on sagenenud juhtumid, kus ettevõtjad lähevad nn kergemale teele ja jätavad majandusaasta aruanded esitamata (Güldencoh 2023, 23). Sellisel juhul saab registripidaja neid trahvida või saadab neile hoiatuse esitada kuue kuu jooksul majandusaasta aruanne. Kõikide raamatupidamiskohustuslaste juhtkonnad peaksid lähtuma ettevõtja hoolsuskohustusest ning järgima järjepidevalt hea usu ja mõistlikkuse põhimõtteid (Güldencoh 2023, 24).

Aastaruannetes kajastatakse üldjuhul arvestuspõhimõtete muutuse mõju tagasiulatuvalt ehk nii nagu oleks uus meetod kogu aeg kehtinud. Eelmise perioodi võrdlusandmed viiakse vastavusse uue arvestuspõhimõttega. Üle-eelmisesse ja veel varasematesse perioodidesse ulatuva mõju võrra korrigeeritakse eelmise perioodi jaotamata kasumi algsaldot. Eelmise aasta majandusaasta aruannet ei muudeta, vaid esitatavas majandusaasta aruandes tehakse eelmise perioodi võrdlusandmed vastavaks uute arvestuspõhimõtetele. Arvestuspõhimõtete muutus ja algsaldode korrigeerimist tuleb selgitada lisades. (RTJ 1 2019)

Äriregistrist nähtub, et esineb olukordi, kus korrigeeritakse eelnevatel aastatel esitatud majandusaasta aruandeid. Näiteks tühistatakse eelnevad mitme aasta majandusaasta aruanded ja esitatakse uued. Sageli ei ole ei aruannete lisades ega ka tegevusaruandes välja toodud tagasiulatuvalt majandusaasta aruannete muutmise põhjust. Kõik see võib olla üheks teadlikuks pettuseks ning sellise olukorra vältimiseks tuleks samuti võtta vastu konkreetsemaid järelevalvemeetmeid. (Güldencoh 2023, 24)

Metoodika

Välja selgitamaks, miks siis ikkagi esitatakse mitmekordselt ühe ja sama aasta majandusaasta aruannet ning miks ei esitata majandusaasta aruannet õigeaegselt, viidi läbi empiiriline uuring. Analüüsiks koguti teiseid andmeid kõigile kättesaadavast e-äriregistrist (RIK 2004). Analüüsimiseks kasutati kõikset valimit, kaasati uuringusse kogu populatsioon: 1) kõik need aruandekohustuslased, kes muutsid 2023 aastal eelnevalt esitatud majandusaasta aruannet, kokku 11 018 juriidilist isikut; 2) kõik aruandekohustuslastest osaaühingud, kes esitasid majandusaasta aruande hilinemisega üks kuu – kokku 28 290 juriidilist isikut.

Tulemused

2023. aastal teistkordselt majandusaasta aruande esitajad

2023. aastal muutis ehk esitas teistkordselt majandusaasta aruande 11 018 erineva õigusliku vormiga aruandekohustuslast, kellest 9202 õiguslik vorm oli osaühing (83,5%). Majandusaasta aruandeid teistkordseid esitajate seas oli 6,2% tulundusühistuid, 4,8% mittetulundusühistuid ja 4% korteriühistuid. Küsimusele ei vastanud mitte ükski avalik-õiguslik isik ning täis- ja usaldusühing. Vastanute 84% õiguslik vorm oli osaühing, kõige vähem saadi vastuseid aktsiaseltsilt.

Küsimuses oli üksteist vastusevarianti, kõikidele vastusevariantidele saadi vastuseid osaühingutelt, tulundusühistutelt saadi kaheksa, korteriühistutelt viis, mittetulundusühingutelt neli ja aktsiaseltsidelt kolm põhjust. Osaühingute seas toodi majandusaasta aruande muutmise põhjusena välja finantsoskusega töötaja puudumine (24,4%), kahe vastaja poolt toodi välja ka pettus. 1,5% tõi põhjuseks auditeerimisega hilinemise, 1,7% informatsiooni varjamise ja 1,4% märkis vastuseks „muu põhjus“. Vastuste koondamisel selgus, et enam toodi välja majandusaasta aruannete muutmise põhjustena finantsoskusega töötajate puudumine (22,4%), varude ja põhivarade arvestusmeetodite väärkasutamine (20,1%), kuluartiklite ja objektide vaheliste seoste puudumine (20%).

Täpselt sama järjestus oli ka osaühingute seas. Aktsiaseltsid (50%) ja mittetulundusühingud (44%) tõid välja aruande muutmise suurima põhjusena varude ja põhivarade arvestusmeetodite väärkasutamise. Aktsiaseltside poolt toodi välja veel vaid kaks muutmise põhjust: informatsiooni tähelepanuta jätmine ja vead, mida avastati raamatupidamistarkvara vahetamisel (mõlemad 25%). Tulundusühistute majandusaasta aruannete muutmise põhjusena toodi enam välja eksimust arvutusreeglite vastu (20,7%) ja vigu, mida avastati tarkvara vahetamisel (17,2%). Kõikide vastanute seas esines vähem vigu, mis avastati auditeerimisel (0,6%) ja vead, mida avastati raamatupidamistarkvara vahetamisel (5,7%). Vastusena toodi ka tahtlik pettus (0,1%) ja informatsiooni varjamine (1,5%). Muid põhjuseid esines 1,4%. Vaid kaks vastanute kirjutus juurde selgituse muule põhjusele, milleks oli „*vajadus osta põllumajandusmaad*“.

2023. aasta majandusaasta aruande hilisem esitamine

Õigeaegselt esitasid 2023. aasta majandusaasta aruande 65,7% aruandekohustuslastest, 19,8% hilines aruande esitamisega, nendest omakorda esitas juulikuus majandusaasta aruande 78% (42 867) aruandekohustuslastest. Majandusaasta aruannete üle tähtaegsete esitajate seas oli õigusliku vormi kohaselt 66% osaühinguid. Ankeetküsitlusele vastas osaühingutest 5%. Küsitluse analüüsist selgus, et enam toodi hilinemise põhjuseks audiitori otsuse puudumine (38,9%), liigne halduskoormus (21,3%) ja teadlik hilisem esitamine (17,4%). Kõige vähem toodi aruande hilisema esitamise põhjuseks raamatupidamistarkvara vahetus. Muude põhjuste all toodi välja seda, et „*ei oleks esitanudki, kui ei oleks saadud registripidajalt kustutamishoiatust*“.

Järeldused

Nii 2020. aastal läbi viidud uurimustööst (Laidroo *et.al* 2020, 109–110) kui ka käesolevast uurimusest tuli välja, et majandusaasta aruannete esitamisega seotud probleemide üheks põhjuseks on see, et organisatsioonis puudub raamatupidamiskustega töötaja

(22,4%). Osauhingu vormis tegutsevad aruandekohustuslased toovad välja selle, et aruannete hilisem muutmine on põhjustatud finantsoskusega töötaja puudumisest lausa 24,4%-l.

2022. aasta uurimustööst (Güldenkoh, Silberg 2022, 130) selgus, et 22,4% mikroettevõtjatest (osauhingud) on need, kes majandusaasta aruannet ei esita. Käesolevast uurimusest selgus, et õigusliku vormi kohaselt on enam osauhinguid (ca 83%), kes jätaavad majandusaasta aruande tähtaegselt esitamata. Sellest saab järeldada, et majandusaasta aruande esitamine ei ole kõikidele aruandekohustuslastele esmatähtis.

Registripidajal on õigus majandusaasta aruannet mitte esitaja registrist kustutada, selline lähenemine on toonud kaasa aruannete esitamisega hilinemise. Uurimusest selgus, et registripidajalt kustutamishoiatuse saamine tõi kaasa majandusaasta aruande hilinemisega esitamise.

Kuppel (2024, 27) uurimustööst nende raamatupidamiskohustuslaste seas, kes muutsid juba esitatud majandusaasta aruandeid, selgus, et õigusliku vormi alusel oli enam osauhinguid 84%. Sama selgus ka käesolevast uurimustöös. Nii Kuppel (2024, 30) uuringust kui ka käesolevast uuringust selgus, et aruandekohustuslased ei märgi muudetud aastaaruandesse muudatuste (korrigeerimiste) põhjuseid. Eesti finantsaruandluse standardis (ASBG 1 2019) on toodud raamatupidamisarvestuses enamesinevad viis viga. Käesolevas uuringus lisati nendele vigadele veel läbi viidud uuringutest tulenevalt kuus vea eeldatavat põhjust. Osauhingud tõid välja kõiki küsimuses esitatud põhjuseid. Õiguslikust vormist lähtudes toodi tulundusühistute poolt kaheksa, korteriühistutelt viis, mittetulundusühingutelt neli ja aktsiaseltsidelt kolm majandusaasta aruande muutmise põhjust.

Kui eelnevates uuringutes on välja tulnud, et aruannete muutmise põhjuseks on olnud vead raamatupidamistarkvaras, siis käesolevast uuringust nähtub, et raamatupidamistarkvara tootjad on tarkvarad üles ehitanud vastavalt kehtivatele nõuetele ning programmid vahetusest tekkivad vead on vähenenud.

Uuringust saab eeldada, et finantsoskusega töötaja puudumine on ka põhjuseks, et varude ja põhivarade arvestusmeetodeid ei rakendata nõuetekohaselt ja ei suudeta luua seoseid kuluartiklite ja objektide vahel. Kokkuvõtlikult saab uurimuse põhjal väita, et majandusaasta aruandeid muudetakse, sest esialgselt esitatud andmed aruannetes ei ole õiged. See näitab omakorda seda, et aruandekohustuslane ei saa õigeaegselt korrektsete aastaaruannete koostamisega hakkama, mis toob kaasa selle, et esmaselt esitatud andmed, mille alusel koostatakse riiklikku statistikat, on ebaõiged.

Tulenevalt uuringust soovitatakse raamatupidamiskohustuslastel kontrollida finantstöötajate tausta, kas nad on ikka õppinud raamatupidamisarvestust selliselt, et nende teadmised vastaksid tegevusvaldkonna eripärale. Autorite arvates ei piisa vaid lühiajalisest raamatupidamiskursuse läbimisest, et olla tasemel raamatupidaja. Raamatupidajatel tuleb nõuda finantsoskuste kohta tunnistusi ja organisatsioonis peaks olema kõikidel raamatupidajatel kutse kvalifikatsioon (diplom/tunnistus hariduse saamise kohta) või raamatupidaja kutsetunnistus.

Reaalajamajandusele ülemineku tooks kindlasti majandusnäitajate korrektsema kuvamise riigile. Sellisel juhul oleksid aastaaruannete teatud osad aruandekohustuslastele juba eeldatavad, mis tagaks eksimuste vähenemise arvestusreeglite vastu ja raamatupidamis-

kohustuslaste poolt esitatud majandusnäitajad annaksid mõistlike järelduste tegemiseks läbilõike nende finantstulemustest, -seisundist ja rahavoogudest.

Kokkuvõte

Artikli eesmärk täideti, selgitati välja 2023. aastal eelnevate aastate majandusaasta aruannete korrigeerimise ja 2023. aasta aastaaruannete tähtaegselt mitte esitamise põhjused. Artikli teoreetilises osas selgitati majandusaasta aruannete esitamise olulisust ja esitamiskohustust Eestis. Seejärel anti ülevaade uuringus kasutatud metoodikast ja esitati teostatud analüüsi tulemused, mille põhjal tehti järeldused ja esitati kaks soovitus olemasoleva probleemi lahendamiseks. Kokkuvõtlikult saab väita, et aruandekohustuslane ei saa õigeaegselt korrektsete aastaaruannete koostamisega hakkama, mis toob kaasa selle, et esmaselt esitatud andmed, mille alusel koostatakse riiklikku statistikat, on ebaõiged.

Raamatupidamiskohustuslasel soovitatakse nõuda raamatupidajalt finantsoskuste kohta tunnistust. Organisatsioonis peaks olema kõikidel raamatupidajatel kutsekvalifikatsioon (diplom/tunnistus hariduse saamise kohta) või raamatupidaja kutsetunnistus. Riigil soovitatakse tõhustada reaalamajandusele ülemineku protsessi, mis tooks kindlasti majandusnäitajate korrektsema kuvamise riigile.

HERAUSFORDERUNGEN DER WEIZENCLUSTERBILDUNG IN GEORGIEN¹

Ana Polodashvili²

Staatliche Ivane Javakhishvili Universität Tiflis

Einleitung

Die COVID-19-Pandemie und neue bewaffnete Konflikte haben die etablierten Wirtschaftsbeziehungen und Lieferketten erheblich gefährdet. Unter diesen Bedingungen ist es für jede Regierung von besonderer Bedeutung, die Bevölkerung kontinuierlich mit lebenswichtigen Produkten wie Weizen und daraus hergestellten Brotprodukten zu versorgen. Die Sicherstellung der Weizenversorgung eines Landes hat nicht nur wirtschaftliche, sondern auch politische Relevanz, da sie zu einem Instrument der politischen Einflussnahme werden kann. Daher ist es für jede Regierung entscheidend, die lokale Weizenproduktion zu fördern und auszubauen.

Die Entscheidung der Autorin, das Forschungsthema auszuwählen, basierte auf mehreren Faktoren: Erstens ist Weizen ein Produkt mit unelastischer Nachfrage, und es ist wichtig, die Produktionskapazitäten in Georgien zu steigern. Zweitens deuten die weltweit ältesten Artefakte der Weizenproduktion und -verwendung in Georgien darauf hin, dass die Produktion dieses Produkts von besonderer historischer und kultureller Bedeutung für das Land ist. Drittens hat das Unternehmen „Lomtabora“, das in Georgien tätig ist, drei neue Patente für Weizenkörner in der Europäischen Union angemeldet, was auf ein erhebliches Entwicklungspotenzial des Sektors hinweist, das durch geeignete politische Maßnahmen gefördert werden kann.

Aufbau der Arbeit

Die vorliegende Arbeit gliedert sich wie folgt: Nach der Einleitung wird die Methodik der durchgeführten Forschung erläutert. Abschnitt 3 analysiert die wichtigsten Trends in der weltweiten Weizenproduktion und -nachfrage. Abschnitt 4 bietet eine Analyse des Weizenproduktionsclusters in Georgien unter Verwendung der Ansätze von M. Porter und Ö. Sölvell. Abschnitt 5 enthält eine Zusammenfassung der Forschungsergebnisse der Autorin. Die Arbeit schließt mit Schlussfolgerungen.

Methodologie

Zur Erstellung dieser Arbeit hat die Autorin relevante wissenschaftliche Literatur sowie Dokumente, Berichte, Umfragen und Rezensionen internationaler Institutionen, Organisationen und etablierter Forschungszentren geprüft. Die Forschung zum Weizencluster stellt eine Neuheit im georgischen Wissenschafts- und Forschungsbereich dar. Die

¹ Der Aufsatz ist auf der CD der Publikation enthalten.

² Ana Polodashvili, Doktorand an der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften, Staatliche Ivane Javakhishvili Universität Tiflis; Universitätsstraße 2, Tiflis, Georgien; ana.polodashvili360@eab.tsu.edu.ge

Untersuchung wurde mit einem dualen Ansatz durchgeführt: Dem Modell von M. Porter (1990), das von der Autorin für Georgien weiterentwickelt wurde, sowie dem Modell von Ö. Sölvell (2009). Porters Modell ist universell und konzentriert sich auf die Beschreibung der Verbindungen innerhalb und außerhalb des Clusters. Das Modell von Sölvell wird zur Charakterisierung der Akteure im georgischen Weizencluster verwendet.

Die Autorin entwickelte einen Fragebogen mit 21 Fragen und befragte 507 Personen. Da eine der Fragen die Anzahl der Familienmitglieder erfasste, basiert die Analyse auf den Erkenntnissen von 1962 Personen. Die Daten wurden mithilfe des Computerprogramms SPSS ausgewertet.

Zur Verdeutlichung sind hier Antworten auf nur bestimmte (und nicht alle) Fragen enthalten, wie etwa die Menge des in der Familie konsumierten Brots, der Geschmack des Verbrauchers, die Abhängigkeit von der Qualität des Brots, die auf die Anzahl der Familienmitglieder verallgemeinert werden können (hier waren Menschen gemeint, die als Familie zusammenleben). Es ist auch zu beachten, dass die Autorin des Artikels die kleinsten Familien mit 4–5 Mitgliedern und mehr als 6 Mitgliedern berücksichtigt hat, d. h. die Antworten von Familien mit 4–5 Mitgliedern wurden mit 4 multipliziert und die Anzahl der Familien mit mehr als 6 Mitgliedern wurde mit 6 multipliziert. Dementsprechend wurde die ungefähre Anzahl der Antworten auf einige der oben genannten Fragen (und nicht die vollständige Umfrage) genannt. Das können mehr als 507 Respondenten sein. Die Autorin hat die Ergebnisse nicht auf andere Fragen der Umfrage verallgemeinert, da nicht alle Familienmitglieder (z. B. Kinder und Jugendliche der Familien, nicht spezialisierte Respondenten) über die staatlichen Richtlinien und Herausforderungen der Weizenproduktion Bescheid wussten/wissen konnten.

Die zentrale Forschungsfrage lautet: Wie bewerten die Befragten die staatliche Politik zur Förderung des Wachstums der Weizenproduktion und zur Verbesserung des Zugangs der Bevölkerung zu hochwertigem Brot? (Subvention).

Kurzer Überblick über die Weizenproduktion weltweit und in Georgien

Weizen ist nach der Anbaufläche und der Gesamtproduktionsmenge das zweitgrößte Getreide weltweit. Im Wirtschaftsjahr 2023/24 erreichte die globale Weizenproduktion nahezu 785 Millionen Tonnen, was etwa 4 Millionen Tonnen weniger als im Vorjahr bedeutet. Prognosen zufolge werden die weltweiten Weizenvorräte bis zum Jahr 2023/24 auf rund 281,7 Millionen Tonnen ansteigen. Der weltweite Weizenverbrauch stieg im vergangenen Jahr leicht an; im Berichtsjahr 2022/23 wurden weniger als 791 Millionen Tonnen verbraucht. Für das Jahr 2023/24 wird ein Anstieg des Weizenverbrauchs um etwa fünf Millionen Tonnen prognostiziert. Trotz des leichten Rückgangs der Weltproduktion steigen die Weizenpreise kontinuierlich, was die Notwendigkeit unterstreicht, die lokale Weizenproduktion zu fördern.

In Georgien betrug die Weizenproduktion im Jahr 2023 147.000 Tonnen, was einen Rückgang von rund 10 000 Tonnen im Vergleich zum Vorjahr darstellt. Die Produktion pro Kopf liegt bei 39,3 kg. Der durchschnittliche Ertrag beträgt 2,5 Tonnen pro Hektar, was im Vergleich zu den Nachbarländern der Region niedrig ist. Georgien ist stark von Weizenimporten abhängig, und der Preis für importierten Weizen steigt kontinuierlich an. Ein Teil des lokal produzierten Weizens (durchschnittlich 16,5%) bleibt unrealisiert.

Vor diesem Hintergrund ist es für die georgische Regierung notwendig, eine Politik zur Förderung der lokalen Weizenproduktion umzusetzen.

Analyse des Weizenclusters in Georgien anhand der Modelle von Porter und Sölvell

Die Autorin stellt den Weizencluster in Georgien basierend auf den Modellen von Porter (1990) und Sölvell (2009) vor. Nach Porters Modell werden die internen und externen Verbindungen des Weizenclusters detailliert charakterisiert. Eine umfassende Analyse dieser Verbindungen ist in Diagramm N1 dargestellt. Darüber hinaus wird der Weizencluster in Georgien anhand der sechs Hauptakteure nach Sölvell beschrieben: Industrie, Finanzen, Regierungsinstitutionen, Bildungseinrichtungen, Genossenschaftsorganisationen und Medien.

Forschungsergebnisse

Zur Untersuchung der Herausforderungen bei der Bildung von Weizenclustern in Georgien wurde eine Umfrage durchgeführt, bei der die Befragten elektronisch über Google Form befragt wurden. Der Fragebogen umfasste 21 quantitative und qualitative Fragen, darunter geschlossene, offene und gemischte Fragen, von denen einige Mehrfachnennungen zuließen. Die Umfrage erstreckte sich vom 29. Juni bis zum 10. August 2024, und es wurden 517 Antworten erfasst. Nach der Verarbeitung der Daten mit dem SPSS-Programm wurden 507 vollständig ausgefüllte Fragebögen berücksichtigt.

Der von der Autorin entwickelte Forschungsfragebogen wurde hinsichtlich seiner Zuverlässigkeit und Konsistenz als angemessen bewertet, da Cronbachs Alpha einen Wert von 0,737 aufwies. Die Analyse ergab einen signifikanten Zusammenhang (Chi-Quadrat-Tests = 0,000, 0,000, 0,001) zwischen der Einstellung zur Brotqualität und den demografischen Variablen der Befragten. Dies impliziert für die Landespolitiker, dass die Weizenproduktion in Georgien intensiver gefördert werden sollte, insbesondere durch die Bildung eines Weizenclusters, um eine effektive politische Strategie zu entwickeln.

Schlussfolgerung

Die Analyse des Weltmarktes zeigt eine weitgehend stabile Weltproduktion von Weizen. Dennoch kann eine stabile Produktion angesichts des kontinuierlichen Wachstums der Weltbevölkerung den globalen Bedarf an diesem essenziellen Getreide nicht vollständig decken. Es ist zu erwarten, dass die Weltmarktpreise für Weizen steigen werden, wenn die Nachfrage wächst und das Angebot stabil bleibt oder leicht rückläufig ist. Zusätzlich haben jüngste Ereignisse wie die Covid-19-Pandemie, der Russland-Ukraine-Krieg und andere bewaffnete Konflikte negative Auswirkungen auf den globalen Weizenhandel und die Preise.

Georgien hat eine jahrhundertealte Tradition im Weizenanbau. Gegenwärtig steht die Weizenproduktion jedoch vor erheblichen Herausforderungen, darunter niedrige Produktions- und durchschnittliche Ertragsraten, unzureichender Zugang zu modernen Landmaschinen und somit eine geringere Qualität des produzierten Weizens. Besonders gravierend ist die vollständige Importabhängigkeit Georgiens von Weizen.

Der Staat führt verschiedene gezielte Programme zur Bewältigung der Herausforderungen der Weizenproduktion durch. Diese Programme sind jedoch kurzfristiger Natur und, nach Aussagen der Landwirte, wenig effektiv. Unter diesen Umständen ist eine langfristige, ergebnisorientierte Agrarpolitik erforderlich, einschließlich der Einführung von Cluster-Richtlinien zur Förderung der Weizenproduktion. Die Analyse der Modelle von Porter und Sölvell zeigt, dass in Sölvells Modell viele Akteure beteiligt sind, jedoch der Dialog und die Diskussion der Probleme zwischen diesen Akteuren entweder nicht stattfinden oder schwach ausgeprägt sind (oft nur Initiativen einzelner Unternehmen). Porters Modell hingegen konzentriert sich direkt auf die internen Verbindungen innerhalb von Clustern und skizziert die wesentlichen Richtungen der Clusterpolitik, die insbesondere die Stärkung bestehender Verbindungen fokussieren sollte. Die Überschneidung beider Modelle ermöglicht eine umfassende und wechselseitige Analyse des Innenraums des Clusters, was für die Bildung und effektive Funktionsweise des Clusters von entscheidender Bedeutung ist.

Basierend auf der Analyse wurde festgestellt, dass nur 6,1% (31) der Befragten die Clusterpolitik negativ bewerten. Dies deutet auf die Notwendigkeit einer intensiveren Informationskampagne der Regierung hin, um die aktuelle Politik besser zu kommunizieren, da die Sensibilisierung der Befragten unzureichend ist (20,7%).

Trotz des breiten Spektrums der diskutierten Themen weist der Artikel immer noch Einschränkungen auf. In Zukunft wird die Autorin versuchen, die Zahl der befragten Teilnehmer in zwei Richtungen zu erweitern: 1) Erhöhung der Gesamtzahl der Befragten und 2) Konzentration auf die Erhöhung der Zahl der Befragten aus den Regionen (ein weiterer Grund hierfür ist, dass sie möglicherweise selbst Produzenten sind und mit den Herausforderungen der Weizenproduktion besser vertraut sind).

In Anbetracht der oben genannten Punkte wird erwartet, dass diese Arbeit sowohl theoretischen als auch praktischen Wert für Fachleute in diesem Bereich sowie für strategische politische Entscheidungsträger und den Unternehmenssektor bietet.

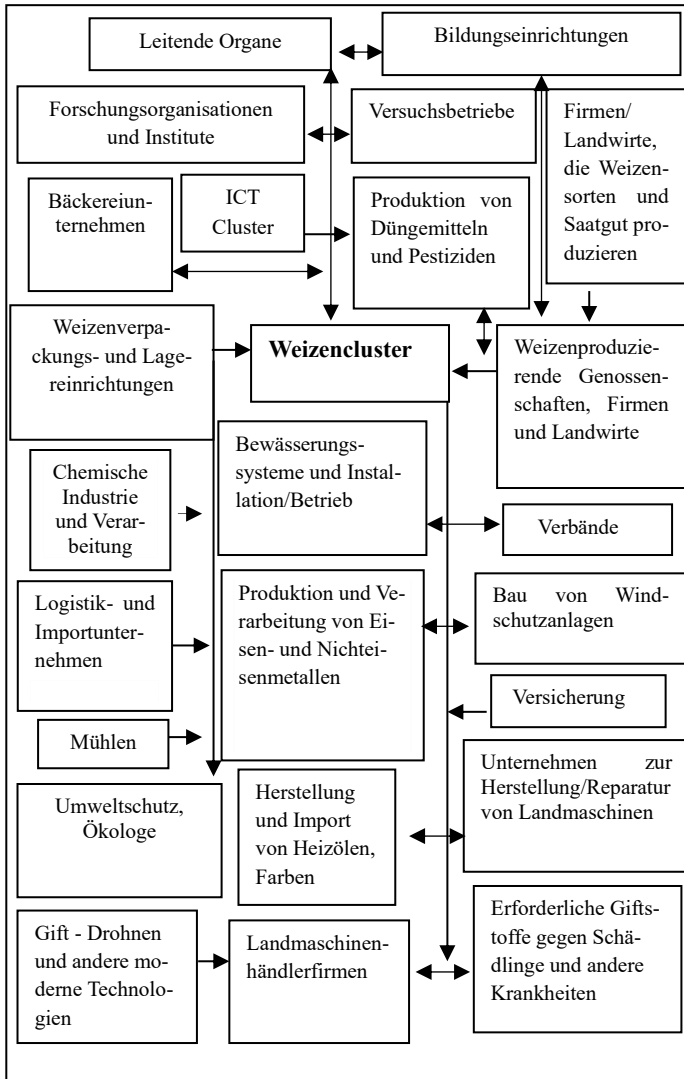

Diagramm N1. Von der Autorin mit dem Porter-Modell entwickeltes Weizenproduktionscluster

TELEARBEIT UND HEIMBÜROS – ÜBER IHRE AUSFÜHRBARKEIT¹

Matti Raudjärv² (MR)³
Universität Tartu

Einführung

Die Telearbeit ist weltweit schon seit Jahrzehnten angewandt worden. Bei uns in Estland, wie auch in vielen anderen Ländern, entstand der Bedarf für die Telearbeit vor allem aufgrund der raschen Ausbreitung der Covid-19-Pandemie. Neben einer umfassenden Impfung gegen das Virus war eines der Mittel zur breiten teilweisen Eindämmung von Erkrankungen die Ermöglichung der Telearbeit, dabei vor allem für die Mitarbeiter das Arbeiten zu Hause. Infolgedessen sind zahlreiche sogenannte Heimbüros entstanden. Die Möglichkeiten waren natürlich unterschiedlich, abhängig von der Einzelperson, von der Familie und deren Anzahl von Mitgliedern, von der Größe des Wohnraums zu Hause und sicherlich noch von vielen anderen Faktoren und Bedingungen.

¹ Lesen Sie zusätzlich zum vorliegenden Artikel auch den Artikel am Ende dieser Zeitschrift über die Praxis mit den Heimbüros des Unterschriebenen seit mehr als einem halben Jahrhundert: Raudjärv, M. (2024). Allakirjutanu kodukontoritest – kogemus üle poole sajandi / Über die Heimbüros des Unterschriebenen – Erfahrung seit mehr als einem halben Jahrhundert / About the home offices of the undersigned – experience of over a half century. Estonian Discussions on Economic Policy / Eestische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar OÜ, S.138. .

Beim Schreiben dieser Zusammenfassung wurden Quellen verwendet, welche im Quellenverzeichnis des vollständigen Artikels auf der CD angegeben sind.

² Der Autor ist seit März 2021 emeritierter Professor des Fachbereichs Sozialwissenschaften an der Universität Tartu und gehört weiterhin als Mitglied der Universität an. Seine aktive Unterrichts- und wissenschaftliche Arbeit an der Universität Tartu dauerte bis Juni 2019 bis zum Auslaufen des Vertrages (im August 2017 endete der Arbeitsvertrag, danach wurde ein Werkvertrag abgeschlossen, der im September 2017 begann und mit Juni 2019 endete). In Georgien: Gastprofessor an der Georgischen Technischen Universität und an der Staatlichen Universität Tiflis (im Augenblick vor Ort inaktiv, seit 2018: wegen der schweren Erkrankung des Vaters und danach, seit 2000: wegen der Covid-19-Pandemie und wegen der russischen Aggression in der Ukraine). Kontakte mit den Universitäten von Georgien laufen nur über E-Mail, Skype und Telefon. Die Teilnahme an der Wissenschaftskonferenz der Georgische Technischen Universität findet fast jedes Jahr über Internet statt und es wird ein Artikel in ihrer Wissenschaftszeitschrift veröffentlicht.

Über die Ruhestandszeit hinaus wird die Arbeit hauptsächlich im eigenen Heimbüro in Tallinn, Pirita-Kose, geleistet, gelegentlich auch in den Zweigbüros auf einem im Walde gelegenen Bauernhof im Landkreis Lääne-Virumaa sowie in Pärnu (Herausgabe der vorliegenden Zeitschrift und Vorbereitung der internationalen Wissenschaftskonferenz). E-Mail-Adressen:

persönlich und für die Firma Mattimar OÜ: mattir@mattimar.ee und an der Universität Tartu: matti.raudjarv@ut.ee

³ Da im Artikel viele Verweise (darunter Referierungen) auf mehrere Quellen und Autoren benutzt werden, verwendet der Autor und Zusammensteller des Artikels bei seinen eigenen Standpunkten und Ergänzungen die Abkürzung MR, die aus den Anfangsbuchstaben seines Vor- und Nachnamens gebildet worden ist.

Das Ziel des Artikels ist es, einen Überblick zu geben sowie das Phänomen und die Problematik von Heimbüros und Telearbeit zu systematisieren, darunter auch auf eigenen langjährigen Erfahrungen basierend.

Um das gesetzte Ziel zu erreichen, wurden folgende Untersuchungsbereiche behandelt:

- Vor- und Nachteile der Telearbeit – der Blickwinkel der EU und durchgeführte Untersuchungen;
- Ausgaben und Steuern im Zusammenhang mit der Telearbeit im Heimbüro;
- Arbeitsumfeld im Heimbüro;
- Spezifik der Telearbeit;
- Telearbeit und Risiken;
- Telearbeitsbüros in Estland.

Offene und für Zusammenarbeit gedachte Büros eignen sich besonders gut für kleine Unternehmen, Startups und Freiberufler, denn sie helfen, die Ausgaben für die Instandhaltung der Büros einzusparen. Zugleich handelt es sich um auch sehr gute Lösungen für Leute, welche Erholung und Arbeit vereinen wollen und gleichzeitig arbeiten und beispielsweise durch Estland reisen möchten. Darüber hinaus bringen offene Büros Leute aus sehr unterschiedlichen Lebensbereichen zusammen, was der Kreativität einen freien Lauf lässt und die Entstehung von neuen Ideen fördert. (Vilbre ... 2024: S. 18)

Der Autor des Artikels hat eine mehr als 50 Jahre lange persönliche Erfahrung mit den Heimbüros. Darüber hinaus hat der Unterzeichner die Möglichkeit, auf seine Erfahrungen hinzuweisen, welche in dem am Ende dieser Zeitschrift veröffentlichten Artikel (Verweis 1) mit Fotos kurz festgehalten sind. Es gibt keine Innenansichten der Heimbüros, da es keine früheren Fotos von der Zeit vor mehreren Jahrzehnten gibt, aber der Unterschriebene behauptet, dass sie alle ergonomisch gewesen sind und Räume für eine erfolgreiche Arbeit, darunter auch für die Ermöglichung der Telearbeit, geboten haben.

1. Vor- und Nachteile der Telearbeit – der Blickwinkel der EU und durchgeführte Untersuchungen

Die Telearbeit bedeutet, dass der Arbeitnehmer im Einvernehmen mit dem Arbeitgeber seine Arbeit, welche er normalerweise im Unternehmen des Arbeitgebers verrichten würde, mit Hilfe von Mitteln der Informations- und Kommunikationstechnik außerhalb des Unternehmens des Arbeitgebers, zum Beispiel im Heimbüro, erledigen wird. Bei der Ermöglichung der Telearbeit gibt es mehrere wesentliche rechtliche Nuancen, womit der Arbeitgeber rechnen sollte.

Schon seit Jahrzehnten hat man auf der ganzen Welt Untersuchungen zu den positiven und negativen Auswirkungen der Telearbeit durchgeführt, und solche Auswirkungen hat man sowohl auf der Ebene des Arbeitnehmers, des Arbeitgebers wie auch des Staates gefunden (eine Zusammenfassung der wichtigsten Auswirkungen wird in der Tabelle 1 des vollständigen Artikels auf der CD gegeben /Reinhold, 2022/).

Damit sich die positiven Faktoren realisieren und die negativen Faktoren abgemildert werden können, sind sowohl Eingriffe von der Seite der EU als auch seitens des Staates nötig. Auf der Ebene der EU gibt es keine rechtlich bindende Richtlinie zur Regelung der Telearbeit, es können jedoch mehrere sonstige Richtlinien eingesetzt werden, um die

Telearbeit zu fördern und zu unterstützen. Dazu gehören beispielsweise die Richtlinie zur Vereinbarkeit von Beruf und Privatleben (verabschiedet im Jahr 2019), die Richtlinie über bestimmte Aspekte der Arbeitszeitgestaltung (verabschiedet im Jahr 2003) und die Richtlinie zur Verbesserung der Sicherheit und des Gesundheitsschutzes der Arbeitnehmer (verabschiedet im Jahr 1989).

Auf der Ebene des Staates können die Eingriffe sowohl regulatorisch (rechtliche Änderungen) als auch nichtregulatorisch (Politiken, Verhaltenskodizes, Kollektivverträge) sein. Wenn wir die Grundsätze der Regulierung der Telearbeit von verschiedenen Ländern betrachten, so kann behauptet werden, dass der Ansatz von Staaten wahrscheinlich vom kulturellen Kontext, von den Beziehungen zwischen den Interessenvertretern untereinander und von den Beziehungen des Staates mit dem Unternehmenssektor sowie von der Geschwindigkeit der digitalen Entwicklung im Staat usw. abhängt.

Verbindliche Eingriffe von Staaten kann man in zwei Gruppen einteilen, entsprechend den Anforderungen im Zusammenhang mit der Telearbeit, welche geregelt werden:

- Regelungen der Telearbeit mit dem Ziel, eine bessere Vereinbarkeit von Arbeits- und Familienleben zu unterstützen (Belgien, Spanien, Italien, Litauen, Frankreich, Polen, Portugal, Tschechien);
- Regelungen der Telearbeit mit der Rücksichtnahme auf Formen, Ort und Leistung der Arbeit (Österreich, Belgien, Deutschland, Estland, Spanien, Kroatien, Ungarn, Luxemburg, Malta, Niederlande, Rumänien, Slowakei und Slowenien).

In Estland wurde zwischen dem Zentralverband der estnischen Arbeitgeber und dem Zentralverband der estnischen Gewerkschaften eine Rahmenvereinbarung über die Telearbeit verabschiedet, in welcher die Parteien sich auf die empfohlenen Grundsätze der Telearbeit geeinigt haben. Im Augenblick regelt das estnische Gesetz über Gesundheitsschutz und Sicherheit am Arbeitsplatz die Telearbeit nicht gesondert, dies bedeutet, dass für die Telearbeit die gleichen Anforderungen für Gesundheitsschutz und Sicherheit am Arbeitsplatz gelten, die bei einem vom Unternehmen ermöglichten Arbeitsplatz auf dem Territorium des Unternehmens vorgesehen sind.

2. Ausgaben und Steuern im Zusammenhang mit der Telearbeit im Heimbüro

Ausgaben im Zusammenhang mit dem Heimbüro

Die Kosten des Heimbüros umfassen eine Reihe von Ausgaben, die im Laufe der Einrichtung und Verwaltung der Telearbeit anfallen können. Diese Kosten fallen häufig an, um die Produktivität und das Wohlbefinden der Mitarbeiter im Heimbüro zu gewährleisten. Diese umfassen:

- **Geräte und Zubehör;**

Häufig liegt es aus Bequemlichkeitsgründen und im Interesse der breiteren Möglichkeiten in der Arbeit, im Heimbüro sowohl einen Desktop-Computer als auch einen Laptop zu besitzen (es ist gut, ihn auf Reisen, Konferenzen oder ähnlichen Fällen außerhalb des Büros mitzunehmen); es kommt auch häufig vor, dass ein Bedarf nach dem Kopier- oder Vervielfältigungsgerät besteht; für die Gruppenseminare ist es manchmal auch notwendig, die Informationen an die Wand (oder auf einen entsprechenden Bildschirm) zu projizieren. Auch ein

Fernsehgerät und Radio sind manchmal notwendig (Nachrichten, Übertragungen von Beratungen usw.).

- **Ausgaben für Internet und Kommunikation;**
- **Ausgaben für Energie und Betriebskosten;**
- **Anmietung eines Raumes oder Benutzung von Zuhause als Arbeitsraum.**

Die genaue Höhe und Art von Kosten für das Heimbüro kann sich zwischen den Arbeitnehmern stark unterscheiden, abhängig von ihrem Beruf, vom Charakter ihrer Arbeit und von der Situation zu Hause. Solche Kosten können sich jedoch schnell anhäufen, und deswegen ist es wichtig, diese sorgfältig zu planen und zu führen.

Die Berechnung der Mehrwertsteuer im Zusammenhang mit den Ausgaben des Heimbüros

Die Berechnung der Ausgaben des Heimbüros und der Mehrwertsteuer hängt in Estland weitgehend von der konkreten Situation ab und geht vom entsprechenden Rechtsakt aus. Die Berechnung der Mehrwertsteuer für die Ausgaben des Heimbüros ist in Estland in folgenden Fällen möglich:

- **Mit dem Unternehmertum verbundene Ausgaben;**
- **Ausgaben für das Heimbüro der Mitarbeiter;**
- **Nutzung des Heimbüros für die Zwecke des Unternehmertums.**

Erstattungsfähige Kosten des Heimbüros

Verantwortlichkeiten des Arbeitgebers und des Arbeitnehmers bei der Organisation der Telearbeit: sowohl der Arbeitgeber als auch der Arbeitnehmer haben ihre eigenen Verantwortlichkeiten. Der Arbeitgeber ist gewöhnlich für die Bereitstellung von Arbeitsgeräten, darunter von Computer, Software und sonstiger benötigten Ausrüstung verantwortlich. Der Arbeitnehmer ist aber häufig für die Organisation des Arbeitsplatzes, darunter für das Finden eines geeigneten Raumes und der Arbeitsmittel verantwortlich.

Erstattungsfähige und nicht erstattungsfähige Kosten des Heimbüros

Welche Ausgaben erstattungsfähig sind und welche nicht, dies hängt häufig von der Politik des Arbeitgebers ab und es kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Einige Arbeitgeber erstatten beispielsweise die Ausgaben für den Kauf von erforderlichen Werkzeugen und Geräten, darunter Computer, Software, Bürobedarf und sonstige Arbeitsmittel. Andere Arbeitgeber können ihren Mitarbeitern auch die Ausgaben für die Organisation der Telearbeit erstatten, wie etwa die Ausgaben für die Internetverbindung oder die Anmietung eines Heimbüros. Es ist jedoch wichtig zu vermerken, dass einige Ausgaben, wie etwa die Anmietung von Zuhause oder Betriebskosten, möglicherweise nicht erstattungsfähig sind.

3. Arbeitsumfeld im Heimbüro. Spezifik der Telearbeit

Wenn die Mitarbeiter im Heimbüro sind

Die Telearbeit erfordert sowohl von den Arbeitnehmern als auch von den Arbeitgebern einen anderen Ansatz als normalerweise: ordentliche und sichere Arbeitsmittel, vereinbarte virtuelle Arbeitsumfelder. Die regelmäßige Kommunikation und eine gemeinsame Unterhaltung tragen dazu bei, in einer neuen Situation eine gleichermaßen erfolgreiche Routine zu erreichen wie beim Zusammenarbeiten am Arbeitsplatz.

Arbeitsumfeld und -mittel

- Unter den Bedingungen von Zuhause brauchen die Mitarbeiter Arbeitsmittel und sichere Zugänge zum Umfeld, welches für die Arbeit benötigt wird;
- Bei einer langfristigen Heimarbeit ist es gut, wenn es ermöglicht wird, ins Heimbüro auch einen Arbeitsstuhl, Monitor u. a. Arbeitsmittel zu bringen;
- Nach Möglichkeit sollte man für die Arbeitnehmer passende Arbeitszeiten, Anspruch auf Urlaub außerhalb der Arbeitsgrafik oder die Möglichkeit, die Arbeit in Ausnahmefällen im Büro zu leisten, vereinbaren.

Cybersicherheit

Es soll sorgfältig durchdacht sein, bei Bedarf auch mit einem Spezialisten konsultiert und die Mitarbeiter darüber angewiesen werden, wie man sowohl die Daten von Personen wie auch des Unternehmens in den Bedingungen der Telearbeit schützen kann, darunter:

- welche Unternehmenssoftware und Videoanwendungen verwendet werden;
- was man im Auge behalten soll, damit die Passwörter gut aufbewahrt und auch gut zusammengestellt wären und damit sie häufig genug ausgetauscht werden;
- damit intelligente Endgeräte und Computer durch einen Virenschutz geschützt wären;
- damit das WiFi-Netzwerk von Zuhause vor einem fremden Eindringling geschützt wäre;
- damit beim Datenaustausch über dessen Notwendigkeit und Sicherheit nachgedacht wird.

Ziele, Prioritäten, Zeitplanung

Damit der Mitarbeiter sich auf die Arbeit konzentriert, muss er verstehen, welche Erwartungen und Ziele an ihn gestellt worden sind. Diese sollten gemeinsam vereinbart, niedergeschrieben und mit einer gewissen Regelmäßigkeit überschaut werden, wie weit man mit einer oder anderen Sache gekommen ist.

Für jeden Arbeitgeber ist es wichtig, dass die Kunden sich wohl fühlen und die Arbeit pünktlich erledigt wird. Für manche Leute eignet sich Heimarbeit besser, da es keine für ein Büro eigenen störenden Faktoren gibt, für die anderen kann das Arbeiten zu Hause jedoch komplizierter sein und die Produktivität sinkt (z. B. Familien mit kleinen Kindern, Fehlen des Bürozimmers u. Ä.).

Kommunikation

- **Eine rechtzeitige und ausreichende Information** an die Mitarbeiter ist sowohl in einer Krisensituation als auch bei der Telearbeit sehr wichtig.
- Wichtig ist ebenfalls eine möglichst **ehrliche und offene Information** über die finanzielle Leistungsfähigkeit des Unternehmens sowie darüber, ob und wie sich die Marktsituation auf das Unternehmen auswirken kann;
- Bei den Versammlungen haben die Mitarbeiter eine gute Gelegenheit, über wichtige Themen mitzureden und Fragen zu stellen. Aus der Sicht der Durchführung von Versammlungen ist es für die Mitarbeiter empfehlenswert, die Kameras eingeschaltet zu halten.

Emotionale Unterstützung

- Während der Telearbeit sind **die Kontakthaltung und Kommunikation** mit den Mitarbeitern sehr wichtig. Als Arbeitgeber könnte man mindestens einmal wöchentlich mit seinen Mitarbeitern kommunizieren und sich über arbeitsbezogene Themen hinaus auch für die allgemeine Bewältigung, Freuden und Sorgen von Mitarbeitern interessieren;
- Man sollte zuhören und die Bedenken des Mitarbeiters wahrnehmen sowie das Stressniveau beobachten. Von Zeit zu Zeit ist es gut, einfach zu fragen, wie die Telearbeit abläuft und ob der Arbeitsaufwand angemessen erscheint;
- Dadurch entsteht ein besseres Verständnis, wie es dem Mitarbeiter geht, welche Sorgen entstanden sind, die die Ausführung von Arbeitsaufgaben stören könnten, und wie diese zu lösen sind;
- Für die Einbindung von Mitarbeitern, Aufrechterhaltung des Teamgeists und Zusammengehörigkeitsgefühls ist es gut, **gemeinsame Zusammenkünfte** zu veranstalten, sowohl unter freiem Himmel als auch virtuell.

4. Telearbeit und Risiken

Die Telearbeit ist eine immer mehr verbreitete Arbeitsform, das rasante Wachstum ihres Anteils war während der Corona-Krise größtenteils eine bedingte Notwendigkeit. Als langfristiger Trend haben den Anstieg des Anteils der Telearbeit die besseren Möglichkeiten, die mit der Entwicklung der Technologie verbunden sind, sowie das allgemeine Wachstum der Popularität von flexiblen Arbeitsformen, begünstigt.

Zum Arbeiten im Heimbüro muss es eine Vereinbarung zur Telearbeit geben

Ein Arbeitnehmer kann die Telearbeit leisten, wenn der Arbeitgeber und der Arbeitnehmer die Leistung der Telearbeit oder die Benutzung des Heimbüros vereinbart haben. **Die Vereinbarung zur Leistung der Telearbeit ist schriftlich entweder im Arbeitsvertrag oder in einer gesonderten Vereinbarung festzuhalten.** Bevor der Arbeitgeber jedoch dem Arbeitnehmer zur Telearbeit erlaubt, sollte er die mit der Leistung der Telearbeit eingehenden Risiken abgeschätzt haben. Der Unterschriebene hatte stets eine mündliche Vereinbarung mit seinem Arbeitgeber für das Arbeiten in seinem Heimbüro.

Gewährleistung eines sicheren Arbeitsumfeldes bei der Telearbeit oder im Heimbüro

Der Arbeitgeber ist auch bei der Telearbeit für den Gesundheitsschutz und für die Sicherheit des Arbeitnehmers am Arbeitsplatz verantwortlich und **muss eine Risikoanalyse zur Kartierung der mit der Telearbeit verbundenen Risiken durchführen**. Zur Durchführung der Risikoanalyse sowie für die Anleitung des Arbeitnehmers für den Gesundheitsschutz und für die Sicherheit am Arbeitsplatz soll der Arbeitgeber wissen, wo der Arbeitnehmer die Telearbeit leistet.

Beim Arbeiten mit dem Computer sollen die Risiken eingeschätzt und die Mitarbeiter unterwiesen werden, darunter auch im Zusammenhang mit dem ergonomischen Arbeitsplatz und der Arbeitsposition, aber darüber hinaus ist es auch wichtig, die Auswirkungen der Telearbeit auf die psychische Gesundheit des Mitarbeiters einzuschätzen und abzumildern.

Wenn der Arbeitgeber keinerlei Möglichkeiten zur Sicherstellung hat, ob der Ort, an dem der Arbeitnehmer die Telearbeit leistet, sicher ist, oder wenn er weiß, dass der Ort der Leistung der Telearbeit des Arbeitnehmers nicht sicher ist, sollte der Arbeitgeber dem Arbeitnehmer die Telearbeit nicht gestatten.

Deckung der Ausgaben bei der Telearbeit oder beim Arbeiten im Heimbüro

Die allgemeine Regel ist, dass die Ausgaben im Zusammenhang mit der Schaffung und Aufrechterhaltung des Arbeitsplatzes des Arbeitnehmers vom Arbeitgeber getragen werden. Die Erstattung der Ausgaben erfolgt im Einvernehmen zwischen dem Arbeitgeber und dem Arbeitnehmer und vom Grundsatz der Angemessenheit ausgehend.

Der Arbeitgeber kann die Nutzung von Arbeitsmitteln des Arbeitgebers im Heimbüro ermöglichen oder in Abstimmung mit dem Arbeitgeber vom Arbeitnehmer für Arbeitsmittel geleistete angemessene Aufwendungen erstatten.

Schutz von personenbezogenen Daten, die bei der Telearbeit von den Arbeitnehmern bei der Erfüllung von Arbeitsaufgaben verarbeitet werden

Wenn der Arbeitnehmer zur Erfüllung von Arbeitsaufgaben personenbezogene Daten verarbeitet, sollte der Arbeitgeber den Arbeitnehmer in jedem Fall über die Ordnung zur Verarbeitung von personenbezogenen Daten informieren und die Anforderungen im Zusammenhang mit der Verarbeitung von personenbezogenen Daten zum Beispiel in den Regeln der Arbeitsorganisation festlegen.

Bei der Ermöglichung der Telearbeit soll der Arbeitgeber durchdenken, welche die sich durch Telearbeit ergebenden zusätzlichen Risiken für die Datenverarbeitung sind und wie diese abgemildert werden können, und den Arbeitnehmer entsprechend anweisen.

Der Arbeitgeber kann auch die Standorte einschränken, wo der Arbeitnehmer die Telearbeit leisten oder personenbezogene Daten verarbeiten darf, indem er zum Beispiel festlegt, dass die Arbeitnehmer bestimmte hochsensible personenbezogene Daten außerhalb des Unternehmens des Arbeitgebers nicht verarbeiten dürfen.

Es ist wichtig, dass der Arbeitgeber die Arbeitnehmer verpflichtet und ermutigt, den Arbeitgeber über jede auch geringfügige Verletzung im Zusammenhang mit personenbezogenen Daten zu informieren.

Zusammenfassend muss der Arbeitgeber, um die Telearbeit zu ermöglichen, die sich durch Telearbeit ergebenden zusätzlichen Risiken bewerten, klare Regeln für die Leistung der Telearbeit festlegen, die Leistung der Telearbeit mit dem Arbeitnehmer schriftlich vereinbaren und den Arbeitnehmer bei der Leistung der Telearbeit außerhalb des Unternehmens oder Heimbüros anweisen.

5. Telearbeit und Heimbüros in Estland

In Estland wurden die ersten sogenannten Telearbeits- und Zusammenarbeitsbüros hauptsächlich in Tallinn, Pärnu, Haapsalu, auf der Insel Hiiumaa und im Südosten von Estland geschaffen. Die Telearbeit und Heimbüros (Telearbeitsbüros) werden sicherlich auch in den estnischen Hochschulen eingesetzt. Deren Beispiele in den Regulationen der Universität Tartu werden in den Anhängen dieses Artikels vorgestellt.

Weil **Tallinn als Hauptstadt** die größte Stadt von Estland ist und ca. ein Drittel der estnischen Bevölkerung dort wohnt, darüber hinaus die Einwohner der umliegenden Gemeinden und nahegelegenen Städte von Tallinn, von denen sich bei vielen die Einrichtungen, Organisationen und Unternehmen sowie Arbeitsplätze in der Hauptstadt befinden, so gibt es sicherlich mehr Telearbeits- und Zusammenarbeitsbüros und Möglichkeiten zur Telearbeit als in den anderen Orten und Regionen von Estland. Darüber hinaus gibt es in Tallinn viele öffentliche Einrichtungen (Cafés, Bibliotheken u. Ä.), vorwiegend in den Vorstädten gibt es auch viele Einfamilienhäuser und Ferienhäuser, ebenfalls gibt es letztgenannte Gebäude auch in der näheren Umgebung von Tallinn und auf den Territorien der kommunalen Selbstverwaltungen – sie alle ermöglichen es, bei Bedarf seine Arbeit als Telearbeit zu organisieren, darunter auch in den Heimbüros.

Silen Booking hat in Tallinn und Tartu die sogenannten Ruheräume eingerichtet (das heißt völlige Stille und Ruhe; sie sind wohl möglicherweise nicht für alle geeignet). Hier handelt es sich um kleine Boxen: um allein zu arbeiten, Versammlungen oder Beratungen abzuhalten. Die Ruheräume sind mit allem ausgestattet, was zum Arbeiten nötig ist. Nur den eigenen Laptop mitnehmen, und die Prozesse können beginnen.

Die ersten Zentren von **Workland** wurden im Jahre 2016 in Riga und Vilnius eröffnet. Danach begann das Netzwerk zu wachsen und erstreckt sich jetzt auf viele Städte im Baltikum. Das Unternehmen verfügt in Tallinn über fünf Zentren, darüber hinaus wurden Büroflächen auch in anderen estnischen Städten eingerichtet. Die Büroflächen können für ein paar Stunden, einige Tage oder Monate angemietet werden.

In der Sommerhauptstadt Pärnu ist es möglich, auch während der Ferien ruhig im Freien Büro **Forwardspace** im Zentrum von Pärnu zu arbeiten. Zur Verfügung stehen moderne ergonomische Arbeitsplätze, Hochgeschwindigkeitsinternet, Möglichkeiten zum Kaffee, ein schallgedämmter Sprechraum, ein Versammlungs- und Veranstaltungsraum sowie eine Küche.

Das Ziel der Firma ist es, dem Wachstum des Geschäftsumfeldes beizutragen, indem die lokalen beginnenden, freiberuflichen und *Startup*-Unternehmer zusammengebracht werden. Darüber hinaus werden inspirierende Veranstaltungen, motivierende Treffen und bildende Schulungen angeboten, all das in Zusammenarbeit mit der Stadtverwaltung von Pärnu, dem Unternehmertumsinkubator des Landkreises Pärnumaa und dem Wissenschaftspark Tehnopol.

In Haapsalu ist ein Freibüro namens Vabakontor tätig, wo Sie bequeme Ruhe im Büro eines ehrwürdigen Gebäudes der ehemaligen Bank nutzen können, egal ob sich um einen Kleinunternehmer, Freiberufler oder einen Gast der Stadt handelt.

Das Telearbeitsbüro von Hiiumaa kann rund um die Uhr genutzt werden (benutzt werden ein persönlicher Türcode, Reservierungsoptionen eines Arbeitsplatzes, variable Arbeitsplätze, vertrauliche Verhandlungen und Telefongespräche). Im Erholungsbereich sind ein Sofa und Kaffee zum Entspannen.

Telearbeitsbüros im Südosten von Estland: hier haben die Landkreise Põlvamaa, Vagamaa und Võrumaa in Sachen Telearbeiten ihre Kräfte vereint und **das Netzwerk von Telearbeitszentren „Kupland“** gegründet, in denen es möglich ist, außerhalb der Stadt entweder allein, mit der Familie oder mit einem Team zu arbeiten. Zum Arbeiten (mit Ermunterungspausen) wird eine ergonomische Umgebung angeboten und für andere Mitglieder der Familie gibt es viele Möglichkeiten, die Zeit in der Umgebung zu verbringen. Die Kuppellandschaft von Südost-Estland mit ihren Wäldern und Seen bietet hierfür gute hervorragende Möglichkeiten.

Zusammenfassung und Schlussfolgerungen

Die Telearbeit ist weltweit schon seit Jahrzehnten angewandt worden. Bei uns in Estland, wie auch in vielen anderen Ländern, entstand der Bedarf für die Telearbeit vor allem aufgrund der raschen Ausbreitung der Covid-19-Pandemie. Infolgedessen sind zahlreiche sogenannte Heimbüros entstanden. Die Möglichkeiten waren natürlich unterschiedlich, abhängig von der Einzelperson, von der Anzahl von Mitgliedern der Familie, von der Größe des Wohnraums zu Hause und sicherlich noch von vielen anderen Faktoren und Bedingungen.

Die Themen der Telearbeit und Heimarbeit sind sicherlich sehr aktuell geworden, da hier ein sogenanntes bestimmtes Regelwerk, System, eine bestimmte Neugestaltung der Tätigkeit des Unternehmens oder der Organisation u. v. a. nötig sind. Im vorliegenden Artikel wurde die Ausführbarkeit der Telearbeit vor allem im Zusammenhang mit den Heimbüros behandelt (schließlich ist die Telearbeit auch anderswo möglich, zum Beispiel in den Hotels, Verkehrsmitteln, Cafés, öffentlichen Plätzen und anderswo). Da der Autor des Artikels über mehr als 50 Jahre eine persönliche Erfahrung mit den Heimbüros verfügt, davon zwanzig Jahre lang sogar an drei Orten. Des Weiteren hat der Unterschriebene beim Schreiben dieses Artikels die Möglichkeit, auf seine eigenen Erfahrungen hinzuweisen.

Der Autor des Artikels hält es (von seinen eigenen entstandenen möglichen Situationen ausgehend) für wesentlich oder primär, dass ein oder mehrere solche Heimbüros vorhanden sind, welche die Ausübung der Telearbeit ermöglichen. Es wurde eine Übersicht und Beschreibung über viele Aspekte gegeben, die bei der Einführung der Telearbeit und der Organisation des Heimbüros nötig sind.

Untersucht wurden (auch unter Verwendung von den im vollständigen Artikel vorgestellten Quellen) die Vor- und Nachteile der Telearbeit, sowohl von Standpunkten der Europäischen Union als auch auf Grundlage der durchgeführten Untersuchungen. Zweifellos muss man die Ausgaben und steuerlichen Verpflichtungen im Zusammenhang mit der Telearbeit im Heimbüro berücksichtigen, aber ebenfalls die Schaffung eines guten Arbeitsumfeldes im Heimbüro. Die Telearbeit hat ihre eigene Spezifik, weshalb sie nicht

für jede Arbeit oder jedes Amt geeignet ist. Man soll auch mit den möglichen Risiken rechnen.

Telearbeitsbüros gibt es in Estland in mehreren Städten und Regionen (Tallinn, Pärnu, Haapsalu, Hiiumaa und Südost-Estland), und es werden sicherlich noch weitere entstehen.

Die in den Anhängen des Artikels vorgestellten Möglichkeiten zur Nutzung der Telearbeit und die Bedingungen für die Heimbüros, welche an der Universität Tartu gegeben sind, geben einen guten Überblick darüber, wie eine große Organisation es versucht, den entsprechenden Bereich zu regulieren sowie möglichst flexible Arbeitsbedingungen für ihre Mitarbeiter zu schaffen, unter Berücksichtigung der akademischen Freiheit.

**ABOUT THE ELEMENTS OF ECONOMIC POLICY – ECONOMIC
GROWTH, RELATIONSHIP BETWEEN PRODUCTIVITY AND WAGE
GROWTH, ABOUT TAXES AND PLAYING WITH THEM IN ESTONIA**

*(incl. also introductory thoughts about economic terminology
in the current situation)*

Matti Raudjärv
University of Tartu

Introduction

The keywords and the subject of this article are topical in the Estonian economy as developments in economy are very closely related with them.

The purpose is to assess the impact of the respective economic policies both on the development of Estonia and its social situation and the quality of life of the population.

Research tasks/issues are briefly treated under the subheadings of the article.

The undersigned has monitored for decades the treatment of the Estonian socioeconomic situation both in speech and in writing and unfortunately his position is that very often the information and the explanations and the discussions contain wrong terms and have been arbitrarily translated without understanding the essence of the phenomena. This is probably caused by inadequate preparation and qualification of both politicians and many journalists.

Also, international organisations often seem to issue recommendations without sufficient knowledge of the local situation and possibilities. This, however, creates confusion and instability and does not lead to right decisions or ensure the required development of the economy. Sometimes the insufficient orientation in economic issues is unacceptably widespread despite great self-confidence in speech.

The article uses several sources, both official opinions and from the media and by individuals and they have also motivated the undersigned to add comments and express his positions.

1. About terminology, growth, incl. productivity and wage growth

Firstly, we should look at the terms used in Estonian as although we have our own terms, the wrong translations and incorrect terms derived already from Russian during the earlier russification period and translated from English shortly after the regaining of independence are still used.

Economic growth has been talked about for many years already which is no doubt right. In the recent years also the need for wage growth is increasingly talked about. However, the concept of productivity (productiveness, work output) and work productivity and its growth and relationship to wage growth has been almost forgotten next to these issues. Work efficiency would be in Estonian labour productivity or just productivity.

The undersigned has written on the subject of terminology in the journal also earlier, above all about the rather free use of the term “industry”. Probably by translating from English without understanding the true meaning of the word. Also the brainless use of

the term “planeerimine” which is derived from Russian, and also nowadays. In Estonian, “plaan, plaanimine” is correct, as “planeerimine” also means road levelling by road-grader. Wrong use of the term “industry” is startlingly frequent in Estonian. The undersigned has also consulted the Chief Language Planner of the Institute of the Estonian Language Peeter Päll more than 10 years ago in these (and also other) terminological issues.¹ The well-known language planner agreed with the critical positions of the undersigned but stated that it would be extremely difficult to change the wrong use as commands would not change anything. Unfortunately, a large part of Estonian journalists (to speak nothing of other specialists and politicians) use wrong economic terminology and thus set an example also to the Estonian population.

Productivity and its growth are rarely talked about in Estonia. Here in Estonia above all the need for economic growth and wage growth are talked about but very rarely the need for productivity growth. I remember that when I studied very thoroughly the German economic statistics and literature and talked to local colleagues during my first fellowship period of three months in the Western world, so-to-say, in the Federal Republic of Germany, at the University of Kiel and the University of Frankfurt (Main) from the end of October 1989 until January 1990, many problems became much clearer to me, including that productivity has to grow faster than the wages (expanded economic reproduction!). And this relationship was very carefully monitored in the German economy!

There are sometimes problems also with economic growth: it is calculated either at current prices or constant prices. If it is performed at current prices and this is also promoted, it is real self-deception. This seems to be loved here!?

2. Visit of the representatives of the International Monetary Fund (IMF) to Estonia: a few sensible and many impracticable recommendations

In mid-April 2024, a high-level **IMF delegation**² visited Estonia to examine the situation of our economy and give recommendations.³ Including:

- to achieve the balance of payments of the state budget, which we can certainly agree with;
- to impose the motor vehicle tax, being “in the same boat” with our unsuccessful Government;
- to impose property taxes which can be regarded as an early, impracticable and somewhat chaos-causing activity in the conditions of Estonia.

Imposing the motor vehicle tax and the property tax shows that the respected IMF members are not familiar with our economy and the society. They are used to comfortable

¹ **Peeter Päll** is an Estonian linguist and onomastician, Chief Language Planner of the Institute of the Estonian Language. His main expert areas are onomastics, language planning, name planning and lexicography.

² IMF (*International Monetary Fund*) (visit on basis the IMF Articles of Agreement; usually once a year).

³ Eesti Pank. IMFi delegatsiooni artikkel IV alusel 2024. aastal tehtud visiidi kokkuvõttev avaldus. [<https://www.eestipank.ee/press/ceesti-vabariik-imfi-delegatsiooni-artikkel-iv-alusel-2024-aastal-tehtud-visitidi-kokkuvottev-avaldus-15042024>] 26.04.2024.

life in a wealthy society where most people (incl. they personally) have considerably higher income levels compared to Estonia. Besides, Estonia has a scattered settlement structure which requires different solutions than in countries with non-scattered structure in many situations. In the situation of scattered settlement structure, families often need two cars, and rural population does not earn high income. For instance, in the Warder Village in Germany⁴ and in other villages public transport is used, including for taking children to school, but this is not possible between our villages and households.

Property tax – on apartments, one-family houses, etc. would cause many families here, above all young families, to get into high debts or give up their dwellings. They have acquired their dwellings with a loan anyway and now we would add also the property tax. Our society has to become considerably richer to be able for us to pay both property and motor vehicle taxes.

3. Green transition and climate neutrality

Climate change and environmental deterioration endanger the survival of Europe and the whole world. **European Green Deal was designed to solve these problems. It is the new European economic growth strategy to transform the EU into a modern, resource-efficient and competitive economy.** The aim of the European Green Deal is to make Europe climate neutral by 2050, give an impetus to the economy with green technology, to create sustainable industry and transport and to reduce pollution. Problems related to the climate and the environment have to be transformed into opportunities and the green transition has to be made fair and inclusive for everybody.

The Estonian natural environment is unique with its forest and bog communities rich in species, historic wooden meadows, flora and fauna and other values. Estonia has agreed to EU binding climate targets. By 2030, Estonia has set an even more ambitious national target compared to the EU – to reduce greenhouse gases by 70% (compared to 1990). According to the statistics of 2020, the Estonian emissions have already decreased by 65%, above all due to the large structural changes made at the beginning of 1990s. In addition, Estonia has set itself the target to cover its annual electrical energy generation with renewable electricity already by 2030.⁵

Last winter the farmers of France, Germany and Belgium held severe protests. Also Estonian farmers expressed some concern.⁶ They were mainly dissatisfied with the requirements for the achievement of climate targets. Fulfilment of these requirements would have meant for the farmers either reduction of production or higher investments in technology, acquisition of more expensive equipment, etc. Nature conservation and

⁴ The Warder Village in the Warder Rural Municipality (a typical German settlement with about 700 inhabitants, with dense settlement structure) is located in Northern Germany in the Schleswig-Holstein State, about 30 km to the east of the Kiel City (local government: Nortorf Town, about 10 km from Warder) where the former member of the board and editor of our journal and a friend and colleague of the undersigned, Manfred O. E. Hennies (10.09.1938 Berlin – 18.10.2019 Warder) lived.

⁵ Rohepööre Eestis – Euroopa Komisjon. [<https://estonia.representation.ec.europa.eu/strateegia-ja-prioriteetid/eli-peamised-politikavaldkonnad-seoses-estiga/rohepoore-cestiset>] 1.05.2024.

⁶ Rohepööre võtab tuure maha. Põllu- ja metsatehnika. 11. aprill 2024, lk. 3.

reasonable use of resources is a natural activity for both farmers and foresters but it is unfair to set unrealistic requirements.

Climate neutrality is a situation where an area does not emit more greenhouse gases than its ecosystem can currently bind. Thus, the net amount of greenhouse gases is zero. A simplified parallel example of climate neutrality is heating of a sauna – when we heat a sauna, we add firewood to the oven. But once the temperature of the steam room is already sufficiently high and higher temperature is not required, the heating has to be stopped, even the charcoal should be taken out of the oven, if necessary. The same is with the Earth – if we no longer want to increase the global temperature, the “heating” with greenhouse gases has to be stopped.

4. Positions of the representatives of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) in Estonia

OECD pointed out in its overview the **challenges of high inflation for pensions** and gave an overview of OECD countries for the period from September 2021 to September 2023. The life expectancy of the elderly was restored starting from 2021 after being on an average about half a year less in 2020. But starting from about 2012 the increasing trend of life expectancy of 65-year-olds has slowed down.

The current Estonian employees are expected to have one of the greatest decreases in income in the whole European Union during their retirement age according to the latest study of the Organisation of Economic Cooperation and Development (OECD).⁷

According to the results of the OECD study, **an employee living in the European Union and earning an average salary will get a pension after reaching the retirement age which accounts for 68.1% of his salary.**

But the **future pension of an average employee living in an OECD Member State earning average salary will account for only 61.4% of his average salary.** This indicator is called **pension replacement rate.**

The study proceeded from the assumption that the employee has entered the labour market in 2022 at the age of 22 and continues working until the official retirement age established in his country. The amount of the future pension was calculated, using all mandatory pension schemes, voluntary pension insurance was not taken into account.

The net pension replacement rate of Estonian employees, i.e. after taxes, will only be 34.4% according to the OECD study. This is the second lowest result in the EU,⁸ only Lithuania has a lower replacement rate, which is 28.9%.

⁷ OECD: Eesti töötajaid ootab üks madalamaid pensioni asendusmäärasid EL-is. ERR, Uudised, 17.01.2024, kell 16:46 [https://www.err.ee/1609224915/oecd-eesti-tootajaid-ootab-üks-madalamaid-pension-aseendusmaarasid-el-is] 28.04.2024.

⁸ MR: In March-April 2024, the Estonian Government who was looking in panic for places and sources from where funds could be taken to cover the budget shortages, started to consider another idea – imposing an income tax on the part of the pensions exceeding a certain level. Thus, our net pension may decrease even more. Our pensions are already low and therefore imposing such an additional income tax shows the “level” of our Government and makes it seem ridiculous in the eyes of the people and probably also other EU Member States.

Relationship between pensions and the salaries is changing from year to year. In 2021, when the average pension was exempted from tax, average pension accounted for about 43% of the average salary. In 2024, this ratio is about 49%. Average pension has considerably increased as a result of indexation and extraordinary pension increases. In 2023, the highest pension increase of the last 15 years took place, which was 17.6% together with the extraordinary pension increase.

The statistics presented in the paragraph above about the ratios of our pensions and salaries are official data of the Ministry of Social Affairs. The same indicators based on the OECD study have been presented in the pages above where the ratio of the indicators for Estonia is considerably lower (approximately by a half!?). The undersigned asks – which statistics are correct, who is bluffing or has failed to take something into account or who has considered something in addition?

5. Activities of the representation of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) in Latvia

In April 2024, **OECD representatives visited Latvia** and gave many recommendations. The Minister of Economics of Latvia Viktors Valainis said on Friday (MR: 19.04.2024) in connection with their recommendations to the Latvian television that the Latvian economy lacks two or three billion euros of investments, therefore the capital market has to be developed first. “The amount of investments lacking in our economy is not five, ten or a hundred million euros, it is two or three billion euros,” he said and added that such an inflow of funds can only be achieved with a serious review of the financing of Latvian economy, and one of the necessary preconditions is the development of the capital market.

Also the OECD Report considers the tax burden of the Latvian employees with the lowest salaries too high. According to Minister Valainis, the Government intends to find a solution for reducing the tax burden of these employees: “People cannot bear this tax burden, which leads to informal economy,” he said and added that Latvia was not competitive with other Baltic States in terms of its employment taxes, particularly in the salary segment which remains below 2000 euros.⁹

The OECD Report recommends Latvia to raise taxes. Increase in defence and health care costs assumes an increase in tax revenues. Instead of taxing labour, immovable property and other assets should be taxed, also environmental taxes should be increased. People with lower salaries have a disproportionally high tax burden which in its turn induces many people to accept undeclared wages. Despite a lot of official rhetoric, informal economy has not decreased in Latvia since 2012.¹⁰

⁹ Minister: Lātis jāb puudu 2–3 miljardi euro ulatuses investēringuid. ERR, Vālsmaa, Uudised, Allikas: BNS. 26.04.2024, kell 10.20 [<https://www.err.ee/1609325238/minister-latis-jaab-puudu-2-3-miljardi-euro-ulatuses-investeeringuid>] 26.04.2024.

¹⁰ ERR, Vikerraadio, 26.04.2024, Uudised: kell 9.00.

For conclusion

In the opinion of the undersigned, the representatives of the IMF and OECD (considering the case of Latvia here) are not familiar with the local situation if they recommend taxation of immovable property and other assets. As we have written above, the Latvian population is not wealthy enough either for imposing the property tax (MR: in the meaning of the immovable property and other assets tax here). Imposing such a tax would make many people even poorer than they are now and may increase the percentage of people who need social welfare benefits.

Considering also the positions about pensions based on OECD studies, the recommendations of the IMF and OECD both concerning increasing taxes and taxation of immovable property and other assets will have an unfavourable impact on the pensions of our population in the long run. Then the monthly net pension, i.e. the pension replacement rate after taxes will not be much higher than 1/3 of the monthly salary earned at the working age, which means that we would keep the second lowest result among the EU Member States. Is also our current Government steering the state in that direction?

But the members of the representations of both IMF and OECD are clearly used to living in an affluent society for a very long time and have also high income and do not (or do not want to) perceive the situation of other countries and many people living in these countries. These representations should become more familiar with actual life and issue less incompetent recommendations. They should stay at home and enjoy their prosperity and quality of life and do not need to travel around, spend the taxpayers' money, have feasts and teach others in an incompetent manner.

TRANSPORDILIIKIDE KONKURENTSIVÕIME MUUTUSED KAUBAVEOL: DELPHI MEETODIL PÕHINEV TULEVIKU-UURING

Erik Terk,¹ Tõnis Hunt,² Indrek Saar³

Teemast, küsimusepüstitusest ja uuringust

Transpordiliikide domineerimisalad on hakanud nii enam kattuma kui nihkuma, pole selge, kaugele see nihkumine läheb. Transpordi võimalike modaalsusmuutuste (*modal shift*) teemal toimuvad ägedad diskussioonid. Nihete taga on nii transporditehnoloogilised muutused (näiteks kaubakonteinerite laialdane kasutuselevõtt, mis avas tee nn multimodaalseteks lahendusteks), rahvusvaheliste transpordikoridoride areng kui ka nn rohepoliitikaga seotud taotlused, mis esitasid transpordile uusi nõudeid. Lisandunud on infotehnoloogia ja tehisaru kasutamisest tulenevad uued võimalused. Kaubavedude modaalsuse osas on keskseks küsimus raudtee osatähtsuse suurendamisest. Pikka aega pole tavaliselt riigile kuulunud raudteefirmad tahtnud väga oma mugavustsoonist, suhteliselt odavate massveoste turusegmentist, väljuda ja oma turuosa on uute veoste arvel laiendanud agressiivsemad ja kiiremalt tegutsevad autovedajad. Nüüd on olukord muutumas, põhipõhjuseks ökoloogiliste kriteeriumide esile tõus. Arvestades, et maantee-kaubavedu emiteerib Euroopa Keskkonnaagentuuri 2021. a andmetel veetava kauba tonnkilomeetri kohta üle viie korra enam kasvuhoonegaase kui raudteevedu, pole ka midagi imestada Euroopa Liidu transpordipoliitika raudteelembuse üle. Lisandub ka maantee ülekoormatus ja uued tehnoloogilised võimalused raudteede toimimise efektiivsuse suurendamiseks. EL on püstitanud eesmärgiks suurendada aastaks 2030 raudteetranspordi osatähtsuse kaubaveos seniselt alla 20% jäävalt 30%ni.

Käesolev artikkel põhineb Eesti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel läbiviidud uuringule, mille eesmärgiks oli luua laiem foon mõistmaks, millisesse konkurentsituatsiooni teiste transpordiviisidega võib sattuda peale käivitumist uus rajatav Rail Baltica rahvusvahelisele raudteele. Uuringut aga ei fokuseeritud kitsalt Rail Balticat puudutavale, vaatluse alla võeti kolme kaubaveo liigi, maanteevedude, raudteevedude ja merevedude arenguperspektiivid ELi geograafilise ja majandusliku ruumi tingimustes, et neid võrrelda ja teha järeldusi kaubaveotranspordi modaalsuse tõenäolise muutumise kohta. Ajahorisondiks võeti aasta 2050.

Keskseteks veoteenuste parameetriteks, mille tulevikudünaamikat püüti ette näha ja mille alusel kujunesid ka järeldused transpordiliikide osatähtsuse tõenäoliste muutuste kohta, olid veo maksumus ja veokiirus 400–1000 km vahele jäävatel distantidel. Veo maksumuse muutumise prognoosid tehti võrreldavates hindades. Uuringu põhiosa ehk eksperthindamine viidi läbi 2019. aastal, tulemuste interpreteerimise alased arutelud 2020. aastal. Artikli lõpus on kommenteeritud ka mõningaid peale uuringu lõppu toimunud arenguid.

¹ Erik Terk, Tallinna Ülikooli emeriitprofessor, Narva mnt 25, Tallinn 10120, erik.terk@tlu.ee

² Tõnis Hunt, Tallinna Tehnikaülikooli Mereakadeemia uurija, Ehitajate tee 5, Tallinn 19086, tonis.hunt@taltech.ee

³ Indrek Saar, Tallinna Ülikooli dotsent, Narva mnt 25, Tallinn 10120, indrek.saar@tlu.ee; Eesti Sisekaitseakadeemia professor, Kase 61, Tallinn 12012, indrek.saar@sisekaitse.ee

Uuringu meetoodika

Uuringus oli põhimeetodiks prognostilistes uuringutes küllalt tihti kasutatav Delphi meetod, mida me kohandasime antud uuringu tarbeks ja kombineerisime uuringu lõppstaadiumis vabamas vormis ekspertaruteludega. Delphi meetod põhineb tööle tavaliselt tellijaorganisatsioonist sõltumatute ekspertide paneeliga. Ekspertid vastavad neile esitatud, järkjärguliselt täpsustuvatele küsimustele iseseisvalt, jäädes teiste vastajate suhtes anonüümseteks. Eeldatakse, et protseduuri jooksul toimuv infovahetus ja üksteisele oponeerimine viib ekspertide seisukohtade lähenemisele ja lõpuks jõutakse suhteliselt homogeense lõpp-produktini (hinnang, prognoos). Klassikalises Delphi tööprotseduuris püütakse kasutada võimalikult palju kvantitatiivseid hinnanguid, etteantud skaalasid, valikvastuseid jms. See teeb võimalikuks hinnanguid võrrelda ja arvamustes olevad erinevused kiiresti tuvastada, et siis sealt täpsustamisega edasi minna.

Komplekssete ja raskelt operatsionaliseeritavate teemadega töötamisel on klassikalist, tugevalt formaliseeritud Delphi protseduuri kasutada siiski küllalt raske. Selliste ülesannete puhul on tehtud hulganisti katseid seda meetodit modifitseerida. Tavaliselt püüdes muuta tööprotseduuri paindlikumaks, lastes ekspertidel opereerida mitte ainult täiesti ühemõtteliselt selgete, aga ka vähemrangelt formuleeritud kategooriatega, loobudes taotlusest jõuda paneeli töö lõpus võimalikult konsensuslähedasele tulemusele jne. Ekspertiisi lõpptulemuse kõrval on hakatud enam hindama ka erinevate tulemusteni viinud mõtteloogikate selgitamist. Ka meie oma uuringus liikusime taolises suunas.

Antud uuringu tarbeks komplekteerisime 35 inimesest koosneva sõltumatute transpordiekspertide grupi (nn Delphi-ekspertiisi paneel), neist 19 välismaalt ja 16 Eestist. Ekspertid valiti transpordiliigi (maanteevedu, merevedu, raudteevedu) põhiselt, nende hulka kuulus nii oma transpordivaldkonna praktikuid, konsultante-eksperthe kui ülikoolilises ja kõrgkoolilises töötavaid uurijaid. Eri transpordisektorite eksperdid tegelesid ekspertiisi jooksul lõviosas oma allsektori tulevikku puudutava problemaatikaga, nii et sisuliselt võib rääkida kolme eraldi allpaneeli tööst.

Lähtusime arusaamast, et ülesannet, kus tuleb võrrelda tulevikuseisundeid, kuhu erinevad vaatluse all olevad nähtused (antud juhul transpordiviisid) võivad pikemaajalise arengu järel välja jõuda ning kus see võrdlus ise peab baseeruma mitmete kriteeriumide (konkurentsivõime eri aspektid) sünteesile, ei ole võimalik lahendada nõ ühe hoobiga. Seetõttu kavandasime uuringu kolme staadiumiga protsessina. Selle esimeses staadiumis tegeldi iga transpordiliigi osas selle tulevikuarengut mõjutavate tegurite pildi selgitamisega (põhiliste positiivset ja negatiivset mõju avaldavate tegurite formuleerimine ja jaotamine gruppideks nende eeldatava mõjutugevuse alusel). Teine staadium seisnes eelviidatud pilti abiks võttes veo kiiruste ja veo maksumuste muutuste prognoosimises. Kolmas staadium seisnes saadud prognooside, aga ka mõnede laiema fooni muutumist puudutavate kaalutluste alusel järelduste tegemises tõenäoliste põhinihete kohta transpordiliikide võrreldavas konkurentsivõimes (olukord aastatel 2040–2050 võrreldes praegusega, sh raudteetranspordile turu laienemisel avanevad võimalused). Kolmas staadium viidi läbi antud uuringu autorite koostöös Eesti avalikku sektorit ja transpordiga seotud ettevõtjaskonda esindavate töörühmadega. Nn Delphi ekspertide töö lõppes sisuliselt teise staadiumi lõpuga, peale mida nende poolt koostatud töö kokkuvõtted (mitte ainult all paneelide prognoosid, aga ka kommentaarid, mis kirjeldasid nende tulemusteni jõudmist) anti üle kolmanda staadiumi töörühmadele. Delphi ekspertidelt

paluti hiljem vaid vastuseid mõnele konkurentsivõime võrdluse jaoks vajalikele täpustavale küsimusele.

Allpaneelide tulemused

Maanteekaubaveo osas domineerisid ekspertide poolt koostatud põhiliste mõjutegurite pildil pigem selle veoliigi tulevast arengut piiravad tegurid. Kõige kriitilisemaks neist loeti maanteekasutuse maksustamise tõusu veoautodele. Eeldati, et väliskulude veo- hinna kandmise ideoloogial põhineva poliitika jätkumine, millele lisandub ka konkreetse transpordivahendi saastesurvest tulenev maksustamine, tõstab oluliselt maanteeveo maksumust. Kallinemisele viib ka loobumine traditsioonilisest diislikütusest, eriti kui peame silmas üleminekut mitte looduslikule gaasile vaid taastuvatele kütustele nagu vesinik, biogaas, või (roheline) elekter. Uute kütustega seotud teenindustaristu (sh tanklad) väljahitamine vajab investeeringuid, pole võimalik, et nende tegemine kütuste hinda ei tõsta. Oluliseks negatiivseks mõjuriks loeti liiklustiheduse kasvu maanteedel, mis viib, vaatamata uute maanteeühenduste ja ümbersõitude rajamisele ning liikluskorralduse parandamisele, veokiirused alla ja suurendab sellega veo maksumust.

Maanteevedude tulevikku positiivses suunas mõjutada võivad tegurid nagu operaatorite koostöö veomahtude konsolideerimisel, võimaluste kasutamine liiklusvoo ja vedude elektroonilisel optimeerimisel, mootorite muutmine ökonoomsemaks, veokite veovõime tõstmine jt ei suuda nende negatiivsete tegurite mõju täiel määral tasakaalustada. Autonoomsete, st ilma juhita autode kasutuselevõttu lähiaastakümnetel „mängumuutvaks“ teguriks ei peetud. Selleks vajalik veokipargi väljavahetamine ja vajaliku infrastruktuuri loomine (sh seadusandlus) võtab aega. Kardeti ka, et kui see, näiteks peale 2040. aastat, massilisemal kujul teoks saaks, võivat sellega kaasnevad kulud tehnoloogiale „süüa ära“ juhtide arvu kahanemisega seotud kokkuhoiu palgakuludelt. Usuti küll, et varem hakka- vad konkurentsisisituatsiooni mõjutama elektroonilise lukustusega autorongid, kus juht on ainult ühes autos. Just õõbimistega kaugsõitude puhul võib mitme juhi asemel ühe juhiga töötamine anda olulise ökonoomia. Eelnevast tulenevalt arvasid eksperdid küllalt üksmeelselt, et autokaubaveo kulud t/km kohta võrreldavates hindades (st üldist inflatsiooni arvestamata) suurenevad aastaks 2050 praegusega võrreldes ligikaudu 20% võrra. Kaubaautode liikumise kiiruse tõusu osas erinesid ekspertide arvamused omavahel enam, kuid eriti optimistlikud polnud ka need. Ekspertide hinnangud veoauto liikumise kiirusele (arvestades kogu distantsi läbimise alusel) tulevikus varieerusid 65–80 km/t vahel. Teatud üldistusega: kas see jääb enam-vähem samaks kui praegu või pigem n- tuke aeglustub.

Merekaubaveo tuleviku osas mängivad mõjuteguritest ekspertide arvates kõige suure- mat rolli kütusega seotud tegurid. Kütusekasutuse muutmist tingivad eelkõige ökolo- ogilised piirangud (heitnormide karmistamine, meretranspordi dekarboniseerimine). Tu- levikus peavad laevade masinad oma tööks vajaliku energia ammutama millestki muust kui naftal põhinevast kütusest, üleminek uutele energiakandjatele, esialgu tõenäoliselt kõige enam LNGle, hiljem aga täielikult heitmevabadele kütustele, võtab palju aega. Takistab ka see, et pole ühtset arusaama, mis saab tulevikus domineerivaks heitmeva- baks laevakütuseks, kas vesinik, elekter, ammoniaak vms. Ekspertide domineeriv hoiak oli, et ehkki 2050. a-ks on taristu taoliste kütuste kasutamiseks olemas ja suurem osa laevastikust asendatud alternatiivsete kütuste kasutamisele kohandatud laevadega,

jäävad peaaegu vaadeldava perioodi lõpuni domineerima ikkagi veel naftapõhised kütused. Või siis on nende väljatõrjajaks LNG. Muutused kütusekasutuses teevad mereveo keskkonnasõbralikumaks, aga kallimaks.

Olulise negatiivse tegurina toodi välja sadamate ummistumine ja laevade teenindamise aeglustumine, eriti just Põhjamere äärsetes transkontinentaalsetes sadamates. Seda probleemi ei saa aga pidada fataalseks, sadamate töö efektiivistamisel on võimalik kasutada erinevaid tehnoloogilisi ja organisatsioonilisi abinõusid, arvatakse ka, et tulevikus tasakaalustuvad mõnevõrra paremini veomahud Euroopa ja Aasia vahel, mis leevendab tagasikoormatuse probleemi. Üldiselt tõsteti mereveo puhul optimismi sisendavaid momente esile enam kui maanteekaubavedude puhul. Kütusekasutuses nähti olulist potentsiaali ökonoomsemate masinate kasutuselevõttus, sõidurežiimi optimeerimises, ka tehnilistes täiustustes, sh laevade disainis. Euroopasisestel vedudel nähti võimalusi uute logistiliste skeemide kasutuselevõttus. Autonoomsete ehk meeskonnata laevade kasutuselevõttu eksperdid esialgu esmajärguliste meretranspordi efektiivsust mõjutavate tegurite hulka ei lugenud, ehkki arvasid, et alates 2040. aastatest, Euroopa-sisestel vedudel vast isegi varem, neid kasutama hakatakse.

Küllalt üksmeelselt ennustati ookeanivedude maksumuse suurenemist, enamik prognoosis seal kulude suurenemist võrreldavates hindades 10–20% võrra. Ookeanivedudel on kütusekomponendi osatähtsus tulenevalt läbitava vahemaa pikkusest ülekuludes väga suur, lähimerevedudel on võimalik kütuse hinna tõusust tulenevat kallinemist enam kompenseerida teiste komponentide arvel. Veokulud ja veohinnad on siin läbitava vahemaa ühiku kohta olulisemalt kõrgemad kui ookeanivedudel, reservi nende langetamiseks, sh logistika parema korralduse kaudu tundub olema enam. Kokkuvõttes pidas enamik eksperte siiski ka lähimerevedudel tõenäoseks veokulude ja hindade suurenemist (võrreldavates hindades), aga seda väiksemal määral kui ookeanivedudel. Kiiruse osas eeldati ookeanivedudel, vaatamata laevade disaini paranemisele pigem väikest aeglustumist⁴, sest juba mõnesõlmelise kiiruse tõusu puhul kütusekulu suureneb ja emissioonid suurenevad. Euroopa-siseste vedude puhul prognoosis osa eksperte, et kiirus jääb enam-vähem samaks, teine osa, et natuke suureneb. Oluline pole muidugi ainult liikumise kiirus merel, vaid ka see, kui kiiresti suudetakse sadamas korraldada laadimist-lossimist ja kauba edasisaatmist.

Raudteekaubaveo osas püstitasime probleemi ekspertide ette natuke teisiti kui teiste veoliikide puhul. Nimelt olid nende vedude puhul efektiivsuse näitajad eri riikides ja eri liinidel väga erinevad, mistõttu ei saa rääkida üldist normaalsust esindavast algtasemest, millest prognooside tegemise puhul nõ lahti tõukuda. Rahvusvaheliste vedude puhul muutub real juhtudel raudteetranspordi kasutamine mõttekaks ka alles peale seda, kui on saavutatud edu raudteüsteemide riikidevahelisest harmoniseerimisel, raudteelase killustatuse likvideerimisel ELi majandusruumis. ELi raudteetranspordi eelistamise poliitika toel oli sellega alustatud, kuid meie ekspertiisi korraldamise momendil asuti alles selle harmoniseerimisprotsessi algfaasis. Palju sõltub ka konkreetse raudteeliini tehnilistest näitajatest ja koormatusest. Seetõttu palusime ekspertidel kujutada ette

⁴ Antud juhul peetakse silmas veokiiruste muutusi majanduslike, ökoloogiliste ja tehnoloogiliste tegurite mõju tõttu. Geopoliitiliste ja julgeoleku tagamisega seotud nihete mõju prognoosimine kirjeldatava Delphi-ekspertiisi eesmärgiks ei olnud.

kaasaegselt väljaehitatud rahvusvahelist raudteeliini⁵, mille puhul on ELi poolt propageeritav harmoniseerimine vähemalt oma esimesed tulemused saavutanud, st teiste riikide vedajate ligipääsu raudteeliini läbilaskevõime kasutamisele ei diskrimineerita, kaubarongid ei pea riigipiiridel erinevatel põhjustel seistes aega kulutama ja riigipiiridel ei nõuta veduri vahetamist. Tahtsime teada, kas ja millised võiksid olla taolistel raudteeliinidel võimalused kaubaveoteenuse osutamiseks vajalike kulude (infrastruktuuri kasutamise tasu vedajale pluss tema poolt veo korraldamisega seotud kulud) vähendamiseks järgmistel aastakümnetel, st aastaks 2050.

Raudteekaubavedude eksperdid tõid selle valdkonna tulevikku positiivselt mõjutavate oluliste teguritena välja võimalused tarneahela täiustamiseks IT lahenduste abil (tegur, mida peeti kõige olulisemaks), protsesside täiendavaks automatiseerimiseks, et saavutada inimtöö kokkuhoidu, samuti ka energiakasutuse tõhususe tõstmise võimalused. Eriti Eesti eksperdid pidasid olulisteks hästi läbimõeldud ja paindlikus tariifipoliitikas peituvaid võimalusi, et haarata juurde uusi kliente ja neid endaga siduda. Mitte oluliseks pidada polnud võimalik raudteesteemi ja selle toimimise riikidevahelise harmoniseerimise jätkumist, sest vähemalt tehnoloogia ühtlustamine ja integreerumine võtab aega aastakümneid). Neile järgnesid oluliselt organisatsioonilised abinõusid tarneahela ümberkujundamisel, raudtee koostalitlusvõime tõstmine sidusraudteekoridoridega ning digitaliseerimises ja uutes andmetöötlusviisides peituvad võimalused. Üldistusena saab öelda, et oluliste mõjutegurite hulgas on, erinevalt teistest transpordiliikidest, otseselt vedajaga seotud tegurid tagaplaanil, domineerivad eelkõige need tegurid, mis aitavad sidustada taristukasutust veoga ühtseks integreeritud toimumisprotsessiks.

Raudteeveole on ka iseloomulik, et talle negatiivselt mõju avaldavate tegurite esireas peaaegu et puuduvad sisendtegurite kallinemisega seotud tegurid. Suhteliselt tõsisemalt võtsid eksperdid vaid elektri kallinemise perspektiive. Elektrifitseeritud raudtee puhul on elektri hind loomulikult oluline, selle hinna kallinemise võib ju kaasa tuua ka nn rohelise elektri kasutamise nõue. Kommenteeriti, et kõik raudteevõrkude toimimise sisendid nagu veerem ja tööjõud kindlasti kallinevad, kuid tõenäoliselt polevat alust eeldada, et need kallineksid enam kui konkureerivate transpordiliikide puhul. Tegurite hulka, mis võivad hakata mõjutama raudtee konkurentsivõimet, pakuti pigem võimalikke hüppelisi muutusi konkureerivate transpordiviiside tehnoloogiates, kas autonoomseid (juhita) kaubaautosid või mingeid muid innovatsioone. Täielikult ei välistatud ka seda, et ökoloogilistest kaalutlustest tulenev pressing raudtee eelisarendamiseks kaubavedudel võiks aja jooksul nõrgeneda. Enamik raudtee allpaneeli liikmeid seda siiski ei uskunud. Ohuks loeti ka võimalikke muutusi edasitoimetamist vajavate kaupade struktuuris, st et kaubavoog võib muutuda vähem „raudteesõbralikuks“, vähem vastavaks neile veoteenuse parameetrite kombinatsioonile, mis sobib raudteele paremini kui teistele veoliikidele.

Peaaegu kõik hindajad arvasid, et lisaks vabanemisele raudtee riikidevahelisest killustatusest tulenevatest takistavatest mõjudest on raudteel veel hulganisti muid olulisi võimalusi oma tegevuse efektiivsuse edasiseks tõstmiseks ning et kaubaveo teenindamiseks seotud kulude tõus suudetakse hoida ka peale sellest esmasest takistusest vabanemist jätkuvalt madalamana kui sisendhindade tõus. Pakuti, et kulude summa (ja sellega

⁵ Ekspertidele anti nn lähtepildi ühtlustamiseks ette ka taolise hindamise objektiks võetava raudtee olulisemad tehnilised parameetrid.

tihedalt seotud veohind kliendile) ühe tonn/km või TEU/km kohta võrreldavates hindades aastaks 2050, langeb, nii arvas enamik, või halvemal juhul jääb samaks. Loodeti tugevalt IT rakendustesse, mis saavad raudtee kui suure tehnilise süsteemi puhul aidata saavutada ökonoomiat praktiliselt kõigis veoprotsessi korraldamise ning veeremi ja taristu kontrollimise ja hooldusega seotud küsimustes. Neil, kes prognoosisid maksumuse langust, varieerus see mõnest %st kuni 20%-ni. Välismaa eksperdid olid selle osas mõneti optimistlikumad kui Eesti eksperdid.

Veokiiruste kohta küsiti ekspertidelt, kas ekspertiisi korraldajate poolt väljapakutud hüpoteetiline kaubarongi liikumise kiirus 95 km/t arvestatuna kogu distantsi läbimise aja alusel koos peatustega, võiks olla ka pikemal perioodil raudteekaubaveo edasiseks edukaks konkureerimiseks teiste transpordiliikidega piisav või tuleks seda märgatavalt tõsta. Pooled välismaa raudtee-ekspertidest pidasid vajalikuks veel suurema kiiruse saavutamist, enamik, sh ka enamik Eesti eksperte arvas, et 95 km/t on konkureerimiseks piisav ka kaugemas tulevikus.

Kaubatranspordi liikide konkurentsivõime muutumine ja konkurents logistiliste ahelate vahel

Ekspertpaneelide töös käsitleti eri kaubaveo liikide arengut valdavalt kui omaette nähtusi, üksteisest isoleerituna. Järeldusteni nende konkurentsivõime kohta üksteise suhtes oli võimalik jõuda alles peale seda, kui ekspertpaneelidest laekunud prognostilised hinnangud oli omavahel suhestatud ja paigutatud laiemasse konteksti. Keskendume järgnevalt konkurentsivõime muutustele esiteks raudteeveo ja maanteeveo vahel ning teiseks raudteeveo ja (lähil)mereveo vahel. Mereveo ja maanteeveo vahel tuleb konkurentsi ette vähem. Maanteevedu on selleks liiga kallis, veoahelas püüab ta olla mereveole pigem koöperatsioonipartneriks püüdes haarata enda kätte kauba sadamatest edasiveo või sadamatesse etteveo, konkureerides selles raudteetranspordiga.

Toetudes ekspertiisi tulemustele saab väita, et kui raudteeveol suudetakse mingilgi määral ületada riikidevahelise raudteesüsteemi killustatusega seotud probleemid, on ta šansid endale maanteevedudelt tulevikus täiendavat veomahtu haarata väga head. Maanteetransporti iseloomustab suurem paindlikkus ja kauba viimine otse kliendile või sellele väga lähedale, kuid pole põhjust eeldada, et pikemal veotrasil peaks tulevikus maanteetransport tagama kauba kiirema edasitoimetamise kui raudteevedu. Pealegi suudab raudteetransport tagada suurema tarnetäpsuse. Maanteetransport on juba praegu, meie poolt vaadeldud veodistantide puhul, teistest oluliselt kallim. Järgmistel aastakümnetel, eriti just ökoloogilise surve tõttu muutub ta pigem kallimaks, samal ajal kui raudteel on võimalik uute tehnoloogiate baasil saavutada olulist kulude kokkuhoidu. Kas autonoomsete, st juhita veovahendite kasutuselevõtt annab autovedudel lähematel aastakümnetel olulist ökonoomiat, on seni veel küsitav.

Raudteekaubavedude konkurentsieelse realiseerimiseks on vaja, et kaubarongide liikumine oleks regulaarne ja graafik oleks piisavalt tihe. Rongide koormatuse tagamine tiheda graafiku puhul eeldab aga, et lähikonnas on piisavalt palju kaupa, mida raudteeveoks konsolideerida. Kui sellega on probleeme, on arvestatavaks täiendressursiks transiitkaubamahtude kaasamine. Võitlus transiitkaubamahtude teenindamise pärast ägeneb, sealjuures multimodaalsete kaubaveoahelate tasandil.

Raudteekaubaveo efektiivsuse tõusu korral on tal võimalused haarata ka kaupa, mis praegu liigub meritsi. Pakkudes näiteks Saksamaa ja Soome vahel liikuvale kaubale meritsi liikumise asemel suurema osa marsruudi osas vedu raudteel (kas üle Rootsi või siis mööda Rail Balticat). Kuna taoliste alternatiivsete marsruutide puhul tuleb mõnede lähimate lõikude, näiteks Tallinna ja Helsingi vahelise marsruudiosa läbimisel kasutada ikkagi ka meretransporti, siis võib seda teha, kasutades raudteepraami⁶. Raudteekesksetel marsruutidel on selge eelis kiiruses, kuid mereveokeskse marsruudi kasutamine jääb tõenäoliselt odavamaks. Ühe kilomeetri läbimine on odavam ja meie konkreetse näite puhul on meremarsruut ka mõnevõrra lühem. (Viimane ei pruugi kehtida paljude teiste raudtee ja meretranspordi konkureerimise kaasuste puhul, kus meretransporti sisaldav marsruut on tavaliselt pikem.) Võimalused konkureerimiseks on raudteekesksetel alternatiivmarsruutidel paremad sel juhul, kui kauba liikumise algpunkt või lõpp-punkt on merest kaugemal, näiteks mitte Läänemere ranniku lähedasel Põhja-Saksamaal, vaid Lõuna-Saksamaal. Sealt algava kaubarongiliini kasutamine kauba Soome saatmisel, kui kaupa ei tule vahepeal teisele transpordile ümber laadida, saab olla pikka mereteed kasutatava marsruudiga võrreldes palju kiirem ja ühtlasi ka hinnalt võistlusvõimeline. See eeldab aga kaubarongide regulaarset ja piisavalt tihedat liikumist raudteekoridoris, loomulikult ka seda, et riigipiiride ületamine ei tekita täiendavat ajakulu.

Küllalt suur potentsiaal peaks raudteevedudele avanema sel juhul, kui nad suudavad tulevikus haakuda uute ookeaniveo marsruutidega nagu Aasia kauba vedu Euroopasse mitte Põhjamere äärsete sadamate, vaid Aadria mere või Põhja-Jäämere kaudu, ja pakuda neile kauba Euroopasse sisenemise sadamatest Euroopa-sisest edasiveoteenust. Seda teenust saavad pakkuda ka lähimereveo feederlaevad või autovedajad, kuid kuna suur osa kaupa on vaja vedada edasi merest kaugele jäävatesse sihtpunktidesse ja edasiveo vahemaad on keskmiselt küllalt pikad, on raudtee konkurentsipositsioon taoliste vedude haaramiseks hea.

Üle kontinentide piiride ulatuv rahvusvaheline kaubavahetus on viimastel aastatel kokku tõmbunud, on räägitud isegi majanduse taas lokaliseerumise trendist. Kui varasemad pikad multimodaalsed logistilised ahelad lühenevad, vähendab see raudtee šansse haarata endale sobivaid vedusid. Koopereerumis- ja kaubavahetuspartnerite otsimine lähiregioonidest on soodus autovedajatele. Samas pole põhjust eeldada, et moderniseeruva ja efektiivselt tegutseva raudteevõrgu roll ELi majandusruumi paremaks sisemiseks sidumiseks, sh tuumik-Euroopa ja ELi idapoolsete liikmesriikide paremaks integreerimiseks, jääks tulevikus väikeseks. Pingelisemaks muutuvus rahvusvahelises olukorras muutub see roll tõenäoliselt veelgi tähtsamaks, näiteks kasvõi militaarveod ja tulevane Ukraina ülesehitamine. ELi majandusruum on territoriaalselt piisavalt suur, et pikemadistsantsilistest vedudest huvitatud raudteetransport suudaks seal leida enda jaoks ekspansioonivõimalusi.

⁶ Tunnelite või sildade rajamisega on pikemas perspektiivis võimalik neil marsruutidel mere-transpordi kasutamise vajadus ka elimineerida.

KROONIKA

CHRONIK

CHRONICLE

PROFESSOR TOOMAS HALDMA (21.11.1957 – 5.01.2024)
IN MEMORIAM.¹

5. jaanuaril 2024 lahkus Tartu Ülikooli majandusteaduskonna professor Toomas Haldma. Jääme teda meenutama südamliku õppejõu, kauaaegse teadlase ja toetava kolleegina.

Toomas Haldma sündis 21. novembril 1957 Tartus. Ta lõpetas 1976. aastal Tartu 5. Keskkooli, astus seejärel Tartu Riiklikku Ülikooli, mille 1981. aastal majandusküberneetika erialal *cum laude* lõpetas. Toomase enda sõnul oli erialavalik pooljuhuslik, kuid õige pea pärast õpingute alustamist ta mõistis, et tegi suurepärase otsuse. Ta sulandus kiiresti üliõpilasellu ja astus Üliõpilaste Teadusliku Ühingu (ÜTÜ) liikmeks. Samuti mängis Toomas ülikooli korvpallimeeskonnas ja tegutses rahvakunstiansamblis.

Neljandal kursusel pakkus kateedrijuhataja Heiki Müür Toomas Haldmale võimalust asuda tööle kateedris ja kandideerida M. V. Lomonossovi nimelise Moskva Riikliku Ülikooli sihtaspirantuuri. 1987. aastal kaitses ta seal majanduskandidaadi väitekirja. (täna ses Eesti Vabariigis võrdne doktorikraadiga, PhD). Alates 2003. aastast töötas Toomas Haldma Tartu Ülikooli majandusarvestuse professorina.

Aastate jooksul täitis Toomas ülikoolis mitmesuguseid ülesandeid. Ta oli Tartu Ülikooli nõukogu liige (2003–2011), Tartu Ülikooli senati liige ja siseauditi komitee liige, majandusteaduskonna dekaan (2005–2011), ettevõtetmajanduse instituudi juhataja (2012–2014) ning rahanduse ja majandusarvestuse õppetooli juhataja (2014–2019). Ta osales majandusteaduskonna vilistlasühingu Hermes juhatuse töös. Aastatel 2004–2021 oli Toomas strateegilise juhtimise magistriõppekava programmmi juht, kelle eestvedamisel toimusid iga-aastased õppereisid Berliini. Hinnatud õppejõu ja juhendajana toetas ta oma mõistva suhtumisega õppijate sihikindlat arengut.

Toomas Haldma oli aktiivne rahvusvahelises teaduskoostöö võrgustikus, kuuludes mitme teadusorganisatsiooni liikmeskonda ja juhtkomiteesse (Central and Eastern European Performance Management Panel, European Accounting Association, Comparative International Governmental Accounting Research Network). Samuti oli ta mitme rahvusvahelise ajakirja toimetuskolleegiumis, osales majandusarvestuse alases rahvusvahelises teadustöös ja andis külalisloenguid Nord University Business School'is Norras. Toomas oli alates 1991. aastast Eesti Majandusteaduse Seltsi liige ja täitis aastatel 2007–2010 selle presidendi rolli. Ta kuulus aastatel 1993–1994, 2001–2004 ja alates 2010. aastast Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkonda, kus osales majandusarvestusalaste õigusaktide väljatöötamises.

Tunnustused:

- 2016 Tartu Ülikooli aumärk

¹ Kirjutises on kasutatud ka 05.01.2024 Google'is ilmunud (ilmselt Tartu Ülikooli kolleegide poolt kirjutatud) informatsiooni.

- 2017 Tartu Raefondi preemia
- 2017 Tartu Ülikooli väike medal
- 2020 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja III klassi aumärk
- 2020 Tartu Ülikooli suur medal

* * *

Toomas oli aktiivelt tegev ka rahvusvahelistel majanduspoliitika teaduskonverentsidel Värskas, artiklite kirjutamisel ja retsenseerimisel kolmekeelsesesse teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ (alates 1984. aastast publitseeritud teaduskogumikust välja arendatud ajakiri /aastast 2007/). 2023. aasta viimases kvartalis kavandamine koos Toomasega täiendavate majandusteadlaste ja -institutsioonide kaasamist ajakirja väljaandmise ja konverentsi korraldamise protsessi (näiteks, professor dr Raul Eamets, akadeemik professor dr Urmas Varblane, Eesti Pank jt), sh Tartu Ülikooli majandusteadlaste osa suurendamist nii ajakirjas artiklite avaldamisel kui konverentsidel osalemisel.

Pärast viieteistkümnendat korda konverentsi Värskas (2007) soovitas Toomas konverentsi korraldajatele korduvalt konverentsi toimumiskohaks vahelduse mõttes mõni teine koht valida. Siiski otsustasime, et kahekümnenda konverentsi korraldame veel Värskas, kus olid väga head tingimused ja suurepärane personal (Värskas Sanatooriumi AS /tänapäevane bränd: Värskas Kuuroratravikeskus/ juhatajaks Vello Saar (16. aprill 1958 Räpina – 17. juuni 2024 Põlva) ja pearaamatupidajaks /meie abiline sanatooriumis/ – Viktoria Laanelind).

Asukoha muutmise soovitus oli hea nõu, asusime Toomase ettepanekuga tegelema ning rohkem kui kümne koha seast valisime nn kinnise konkursi korras Jämeda Mõisa OÜ. Alates kahekümne esimesest korrast (2013) olemegi Jämedal rahvusvahelisi teaduskonverentse korraldanud. Paraku ei jõudnud Toomas Jämedale konverentsile, kuna ta andis paljudele heatahtlikult koostöölubadusi ning oli mõnigi kord seejärel nende täitmisega hädas. Ka allakirjutanu on ilmselt Toomas vastutulelikkust „kuritarvitanud“. Lõpuks jõudsimme aga alati vajalike tulemuseni.

Sügisetalvel 2023 arutasime telefonitsi Tartu Ülikooli majandusteadlaste panuse suurendamist nii artiklite avaldamisel meie ajakirjas kui osalemisel teaduskonverentsil. Paraku jäi see tegevus Toomase poolt pooleli, küll tuleb seda aga jätkata.

Toomas oli kolleegidele alati vääriline ja tore kaaslane. Tema optimism ja humoorikad tähelepanekud rikastasid arutelusid ning innustasid edasi liikuma nii rahulikel kui ka keerulistel aegadel.

Toomas Haldma ärasaatmine toimus laupäeval, 13. jaanuaril kl 12 Tartu Ülikooli aulas. Urnimatus toimus 13. juunil Tartu Raadi kalmistule.

Unustamatut professor doktor Toomas Haldma't jäid leinama abikaasa, kolm poega ja kolm lapselast ning paljud sõbrad ja kolleegid.

Jaanuaris 2024 Tallinnas, Pirita-Kosel

Ajakirja ja konverentside toimkondade nimel,

Toomase pikaajaline kolleeg ja sõber,

ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärv

PROFESSOR TOOMAS HALDMA (21.11.1957 – 5.01.2024)
IN MEMORIAM

Am 5. Januar 2024 verließ uns Toomas Haldma, Professor der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu. Wir werden ihn als herzliche Lehrkraft, langjährigen Wissenschaftler und unterstützenden Kollegen in Erinnerung behalten.

Toomas Haldma wurde am 21. November 1957 in Tartu geboren. Er hat im Jahre 1976 die 5. Oberschule in Tartu absolviert, danach die Staatliche Universität Tartu besucht, die er im Jahre 1981 in der Fachrichtung Wirtschaftskybernetik mit *cum laude* abgeschlossen hat. An der Universität lebte er sich schnell ins Studentenleben ein und wurde zum Mitglied des Wissenschaftlichen Vereins der Studenten (ÜTÜ). Auch spielte Toomas in der Basketballmannschaft der Universität und machte im Volkskunstensemble mit.

Toomas Haldma bewarb sich für eine Zielaspirantur an der Moskauer Staatlichen M. W. Lomonossow-Universität, wo er im Jahre 1987 auch die Dissertation des Kandidaten der Wirtschaftswissenschaften verteidigt hat. (In der heutigen Republik Estland gleicht es einem Doktorengrad, PhD.) Seit dem Jahre 2003 war Toomas Haldma als Professor für Rechnungslegung an der Universität Tartu tätig.

Im Laufe von Jahren hat Toomas an der Universität verschiedene Aufgaben wahrgenommen. Er war Mitglied des Rates der Universität Tartu (2003–2011), Mitglied des Senats der Universität Tartu sowie Mitglied des Komitees für interne Rechnungsprüfung, Dekan der Wirtschaftsfakultät (2005–2011), Leiter des Instituts für Betriebswirtschaft (2012–2014) sowie Leiter des Lehrstuhls für Finanzen und Rechnungslegung (2014–2019). Er beteiligte sich an der Arbeit des Vorstandes des Alumnivereins Hermes an der Wirtschaftsfakultät. In den Jahren 2004–2021 war Toomas Programmleiter des Masterstudienplans Strategisches Management, unter dessen Anführung die jährlichen Studienreisen nach Berlin stattfanden. Als Lehrkraft und Betreuer geschätzt, unterstützte er mit seiner verständnisvollen Einstellung die zielgerichtete Entwicklung von Studierenden.

Toomas Haldma war im internationalen Netzwerk der wissenschaftlichen Zusammenarbeit aktiv, indem er zur Mitgliedschaft und zum Lenkungsausschuss von mehreren wissenschaftlichen Organisationen gehörte (Central and Eastern European Performance Management Panel, European Accounting Association, Comparative International Governmental Accounting Research Network). Er war ebenfalls Mitglied des Redaktionskollegiums von mehreren internationalen Zeitschriften, beteiligte sich an der internationalen wissenschaftlichen Arbeit im Bereich der Rechnungslegung und hielt Gastvorlesungen an der Nord University Business School in Norwegen. Toomas war seit dem Jahre 1991 Mitglied der Estnischen Gesellschaft für Wirtschaftswissenschaften und hat in den Jahren 2007–2010 die Position von deren Präsidenten übernommen. Er war in den Jahren 1993–1994, 2001–2004 und seit 2010 Mitglied des Rechnungslegungsausschusses der Republik Estland, wo er sich an der Erarbeitung von Gesetzesakten im Bereich der Rechnungslegung beteiligt hat.

Für seine tüchtige Arbeit erhielt Toomas Haldma von der Universität Tartu, der Ratsstiftung von Tartu sowie der Estnischen Industrie- und Handelskammer mehrere Auszeichnungen (2016 – 2020).

* * *

Toomas beteiligte sich auch aktiv an den internationalen Wissenschaftskonferenzen über Wirtschaftspolitik in Värka sowie beim Schreiben und Rezensieren von Artikeln für die dreisprachige Wissenschaftszeitschrift „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ (aus einem seit 1984 veröffentlichten wissenschaftlichen Sammelband entwickelte Zeitschrift) /seit dem Jahre 2007/).

Nach der fünfzehnten Konferenz in Värka (2007) hat Toomas den Veranstaltern der Konferenz wiederholt geraten, im Sinne der Abwechslung einen anderen Veranstaltungsort zu wählen. Als Ergebnis eines sogenannten geschlossenen Wettbewerbs haben wir aus mehr als zehn Orten Jäneda Mõisa OÜ ausgewählt. Seit dem einundzwanzigsten Mal (2013) haben wir dann internationale Wissenschaftskonferenzen in Jäneda abgehalten.

Toomas war für seine Kollegen immer ein würdiger und netter Gefährte. Sein Optimismus und seine humorvollen Beobachtungen haben die Diskussionen bereichert wie auch ermutigt, sowohl in ruhigen als auch in schwierigen Zeiten nicht stehen zu bleiben.

Die Trauerfeier von Toomas Haldma fand am Sonnabend, den 13. Januar, um 12 Uhr in der Aula der Universität Tartu statt. Die Urnenbeisetzung fand am 13. Juni auf dem Friedhof Raadi in Tartu statt.

Seine Gemahlin, drei Söhne und drei Enkelkinder sowie viele Freunde und Kollegen trauerten um den unvergesslichen Professor Dr. Toomas Haldma.

Im Januar 2024 in Tallinn, Pirita-Kose

Im Namen von Arbeitsteams der Zeitschrift und der Konferenzen,
langjähriger Kollege und Freund von Toomas,
Chefredakteur der Zeitschrift Matti Raudjärv

PROFESSOR TOOMAS HALDMA (21.11.1957 – 05.01.2024)
IN MEMORIAM

Professor Toomas Haldma of the School of Economics and Business Administration of the University of Tartu passed away on 5 January 2024. We remain remembering him as a warm-hearted faculty member, long-time researcher and supporting colleague.

Toomas Haldma was born in Tartu on 21 November 1957. He graduated from the Tartu Secondary School No. 5 in 1976 and started his studies at the Tartu State University from which he graduated *cum laude* in 1981 with the specialisation of Economic Cybernetics. He soon joined the student life at the university and became a member of the Students Scientific Society. Toomas also played basketball in the university basketball team and was a member of a Folk Art Ensemble.

Toomas Haldma applied for special-purpose post-graduate studies at the Moscow State University named after M. V. Lomonossov where he defended the theses of the Candidate of Economics in 1987 (equivalent to doctor's degree, PhD in current Republic of Estonia). Since 2003, Toomas Haldma worked as a Professor of Accounting at the University of Tartu.

Over the years, Toomas fulfilled different assignments at the University of Tartu. He was a member of the Tartu University Council (2003–2011), a member of the Tartu University Senate and a member of the Internal Audit Committee, Dean of the Faculty of Economics and Business Administration (2005–2011), Head of the Institute of Business Administration (2012–2014) and Head of the Chair of Finance and Accounting (2014–2019). He participated in the work of the Board of the Hermes Alumni Society of the School of Economics and Business Administration. In 2004–2021, Toomas was the Programme Director of master studies of Strategic Management, and annual study trips to Berlin were organised on his initiative. As a valued faculty member and supervisor, he supported the purposeful development of students with his understanding statue.

Toomas Haldma was active in an international network of research cooperation, being a member and member of the management committee or board of several research organisations (Central and Eastern European Performance Management Panel, European Accounting Association, Comparative International Governmental Accounting Research Network). He was also a member of the editorial Board of several international journals, participated in international accounting research and a visiting lecturer at the Nord University Business School in Norway. Toomas was a member of the Estonian Association of Economists since 1991 and its president in 2007–2010. In 1993–1994, 2001–2004 and since 2010 he was a member of the Accounting Standards Board of the Republic of Estonia, participating in the developing of accounting legislation.

Toomas Haldma received many honours and awards for his efficient work (2016 – 2020) from the University of Tartu, Tartu Rae fond and the Estonian Chamber of Commerce and Industry.

* * *

Toomas participated actively also in the international scientific conferences of economic policy at Värskä, in writing and peer-reviewing papers for the scientific journal published in three languages “Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische

Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused” (the journal (since 2007) developed from the collection of research papers published since 1984).

After the XV conference held at Värskä (2007), Toomas recommended for several times to the organisers of the conference to choose another venue for the conference for a change. We selected Jänedä Möis OÜ from among ten venues as a result of a “closed competition”. Starting from the XXI conference (in 2013) we have had the international conferences at Jänedä.

Toomas was always a valued and friendly colleague. His optimism and funny observations enriched the discussions and inspired others to keep working both during peaceful and difficult times.

The funeral service for Toomas Haldma was held in the assembly hall of the University of Tartu at 12.00 on Saturday, 13 January. The cremation urn was buried at the Raadi Cemetery in Tartu on 13 June.

Unforgettable Professor Dr. Toomas Haldma was mourned by his wife, three sons and three grandsons and many friends and colleagues.

In January 2024 at Pirita-Kose in Tallinn

In the name of the committees of the journal and the conferences,
long-time colleague and friend of Toomas,

Matti Raudjärv
Chief Editor of the journal,
Editorial boards of the journal and the conferences

Sünnipäevalised-juubilarid – seotud meie ajakirja väljaandmise ja rahvusvahelise teaduskonverentsi korraldamise ning toetamise ja mentorlusega

Geburtstagskinder und Jubilare, die mit der Herausgabe unserer Zeitschrift und der Organisation der internationalen Wissenschaftskonferenz sowie mit Unterstützung und Mentoring verbunden sind

Birthdays and jubilees – related to the publishing of our journal and organisation, supporting and mentoring of the international scientific conference

PROF DR MATTI RAUDJÄRV – 75 (5.08.1949)¹

Matti Raudjärv on sündinud Rakveres, kus algul elanud koos vanematega ühes rekvireeritud maja üürikorteris (Kalda tänaval) ja aastast 1955 isa poolt ehitatud ühepereelamus (Liiva tn 2 / Tuleviku tn 16). Oli valdavalt kodune laps (üksi kodus) ja lasteaias ei käinud.

Keskharidus: õppinud – Rakvere 1. Keskkoolis (lõpetanud 9 klassi, 1965); edasi õppinud Tallinna 2. Keskkoolis² ja Tallinna 1. õhtukoolis.

Lõpetanud Tallinna Kaugõppekeskkooli kevadel 1968 (sh kaks viimast, 10. ja 11. klassi sooritanud ühe õppeaastaga: september 1967 – mai 1968). Kool tegutses aastatel 1954–1987.

Matti Raudjärve õpingute ajal asus kaugõppekeskkool Tallinna 22. Keskkooli hoones, Kevade 8.

¹ Käesolev kirjutis ehk nn mini-elulugu või mini-CV on küllalt pikk, seda põhjusel, et ei ma kavatsen oma elust raamatut kirjutada. Inglise keeles on artikkel oluliselt lühem eestikeelsest variandist, kuna hulk sündmusi on tähenduslikud vaid eestikeelsele lugejale. Samas olen püüdnud lühidalt oma erinevatest eluetappidest ülevaate kirjutada, et minu lähedased, sõbrad, kolleegid, kunagised kooli- ja ülikoolikaaslased ning teised võimalikud huvilised saaksid vajadusel minu eluteest lugeda ja võimalik, et ka ühiselt läbitud sündmusi meenutada. Tänu kõikidele! Teie Matti Raudjärv

² Õppeaasta 1964/1965 ja edasi oli Eesti koolide keskkooli osas mõneti vastuoluline. Nimelt oli vene õppekeelega koolides Nõukogude Liidus kasutusel nn standard: koolid olid 10-klassilised. Eesti õppekeelega koolides aga 11-klassilised. Alates 1964. aasta sügisest olukord muutus – ka eesti õppekeelega koolidesse taheti sisse viia 10-klassiline kooliõpetus ning vastavalt sellele trükiti ka uued õpikud. Nii õpetajad kui õpilased pidid end nõ „ümber häälestama“. Endise kolme aasta asemel tuli keskkooli osa kolme aasta asemel läbida kahe aastaga. 1965. aasta kevadeks olid Eesti keskkoolid jõudnud õppeaineid väga erinevalt läbida. See järjekordne Moskvast peale surutud initsiatiiv-jama lõpetati siiski paari aasta jooksul ning 1964. aastal üheksandas klassis alustanud tegid lõppkõhuvõttes keskkooli osa ikkagi läbi kolme aastaga, st lõpetasid 1967. aasta kevadel üheteistkümnenda klassi ja seega ka keskkooli. Segadust oli aga piisavalt tekkinud.

Kui allakirjutanu 1965. aasta sügisest oli elukohta ja kooli vahetanud, selgus, et Tallinna koolis (2. keskkool, reaalkool, oli üks eliitkoolidest) oli mitmete ainete läbimisel kaugemale jõutud kui

Kõrgharidus: õppinud Tallinna Polütehnilises Instituudis (TPI, tänane Tallinna Tehnikaülikool /TTÜ/): 1968–1969 – elektrotehnika teaduskonnas automaatika ja telemehaanika erialal päevases õppevormis esimese semestri ettevõtte, teeninduskombinaat „Ühendus“ stipendiaadina. Sügissemestri ekselnud õppetööl ning ajapikku selgus, et eriala pole sobiv. Seejärel lahkunud TPI-st ning jaanuaris 1969 asunud „Ühenduses“ tööle tsehimeistrina. Augustis 1969 teinud uuesti sisseastumiseksamid TPI-sse, nüüd juba majandusteaduskonda.

Teistkordsel sisseastumisel hakkas alates teisest kursusest sõjavägi ähvardama. Päästis aga edukas üliõpilasteadustöö, kateedrijuhataja dotsent Juhani Väljataga, dekaani dotsent Juhani Toomaspoja ning ENSV Teaduste Akadeemia kirjavahetajaliikme ja TPI rektori professor Agu Aarna pöördumised Tallinna Mererajooni Sõjakomissariaati vabastuse saamiseks.

1969–1974 õppinud TPI majandusteaduskonnas „Teenindusökonoomika ja organiseerimise“ erialal päevases õppevormis (ettevõtte „Ühendus“ stipendiaadina) ning lõpetanud TPI majandusinseneri (insener-ökonomisti) diplomiga.

Üliõpilasena tegutsenud aktiivselt teadustööga Üliõpilaste Teaduslikus Ühingus (ÜTÜ), tulles oma teadustöödega:

- TPI kolmekordseks ÜTÜ laureaadiks (esimese ja teise kursuse töö eest),
- Eesti NSV kahekordseks ÜTÜ laureaadiks (teise ja kolmanda kursuse tööde eest) ja
- NSV Liidu ühekordseks ÜTÜ laureaadiks (neljanda ja viienda kursuse töö eest).

1978–1981 mittetastationaarne aspirantuur väitekirja koostamiseks TPI majandusteaduskonnas. Väitekirja kaitsnud Eesti Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi nõukogus (30. juuni 1982). Tulemus: majandusteaduste kandidaadi kraad – diplom (Eesti Vabariigis võrdsustatud filosoofiadoktori kraadiga – PhD), (kinnitatud Moskvast NSV

Rakvere 1. Keskkoolis. See tekitas aga probleeme ja õppimiskursusi ning 1966. aasta hilisaltalve märtsis oli mõistlik kool pooleli jätta ja tööle minna. Ka sügisel 1966 õhtukoolis polnud õppimiseks piisavalt stiimuleid.

Kui Matti varasemad koolikaaslased Rakveres 1967. aasta kevadel keskkooli lõpetasid ja Matti nende lõpuaktusel viibis, siis lubas ta enesele – lähitulevikus tuleb keskkool ka temal lõpetada ning sügisel 1967 läks ta Tallinna Kaugõppekeskkooli õppima. Kevadel 1968 oli tulemuseks käes keskkooli lõputunnistus. See oli saavutus (kaks klassi ühe aastaga), mida kooli juhtkond ja sealhulgas klassijuhataja õpetaja Veski lõpuaktusel eriti hindasid.

Oli hea ja huvitav selles väärikas koolihoones õppida ja lõputunnistus vastu võtta. Kooli ajalugu loetakse alates 1898. aastal tegevust alustanud Johan Umbliat Tallinna Väikelastehoiu Seltsi 1-klassilisest erakoolist, mille õpetajaks tuli 1903. aastal Jakob Westholm. 1905. aastal sai temast kooli juhataja ning 1907. aastal sai ta loa asutada III järgu erakool. 1923. aastal, kui kool sai nime *Jakob Westholmi Poeglaste Õigustega Erahumanitaargümnaasium*. 1940. aastal valmis uus, Baltikumi moodsaim koolimaja Kevade 8. 1. augustist 1940 J. Westholmi eragümnaasiumi eraalgkool likvideeriti. Vastvalminud majja asutati uus algkool. 1946. aastal paigutati sellesse majja Tallinna 22. Keskkool, mille viimane poiste kooli lend lõpetas 1954. aastal ning kool muudeti segakooliks.

Tallinna 22. Keskkool sai Jakob Westholmi nime tagasi 1989. aastal ning nime *Jakob Westholmi Gümnaasium* 1996. aastal. Jakob Westholmi Gümnaasium.

[https://et.wikipedia.org/wiki/Jakob_Westholmi_G%C3%BCmnaasium] 22.04.2024.

Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kõrgema Attestatsiooni Komisjoni poolt – 23. veebruaril 1983).

* * *

Aastal 1965 (pärast üheksandat klassi Rakvere 1. Keskkoolis) asus Matti Raudjärv (MR) koos vanemate (ema Salme ja isa Arved) ning õega (Maarika) Tallinnasse elama.³ [1-2 (a); 1-3 (b); 1-4 (c); 1-4 (d)]

³ Rakvere maja, tolleaegses formuleeringus individuaalelamu (kolm tuba ja köök, katusekorrus-pööning välja ehitamata), ühepere-elamu müügist oli võimalik Tallinnas Pirita-Kosel osta vaid poolelioleva kuid hea, Soomest pärit projektiga elamu (täiskelder garaažiga, kaks korrust, rõduga veranda ja kolmandaks korruseks pööning /tänapäevaks väljaehitatud kodukontor koos raamatukogu ja puhke-diskussioonialaga/) nn majakarp (vundament, seinad-välismüürid, korsten ja katus olid valmis). Esialgu elati ema venna Martin Vettiku elamus (samuti Pirita-Kosel) ja aasta hiljem (kui osatud majakarp oli juba osaliselt elamiskõlblikuks ehitatud), asuti Pirita-Kosel asuvasse (mitte kaugel ema venna elamust), valdavalt isa-ema poolt (1966–1972, kuid mitte lõpuni ehitatud pereelamusse-villasse) elama.

PS: Matti Raudjärve ema Salme, tema õe Linda ja vendade Martini, Kaarli, Arturi, Edgari ja Valdeku vanaisa (ehk MR vanavanaisa) oli tuntud helilooja ja koorijuhhi Tuudur Vettiku (4.01.1898 – 20.05.1982) isaga vennad ehk nimetatud õdede-vendade vanaisa ja Tuudur Vettiku isa olid vennad: Tuuduri isa oli tõllassepp, kes tegi ka kandleid. MR ema, tädi ja onude vanaisa oli puusepp, kes valmistas ja müüs kõiki majapidamises vaja minevaid puunõusid ja puutööriistu ning mööblit.

Õde Maarika abiellus mais 1975 ja pärast veel mõne aastast Pirita-Kosel elamist lahkus oma perega Tallinna kesklinna korterisse.

Allakirjutanu jätkas jõudumööda elamu ehitamist (esialgu põhiliselt aastatel 1972–1997, st abiellumisest kuni kinkelepingu alusel elamu omanikuks saamiseni):

^{1-2 (a)} – vajalikud täiendavad ehitustööd-remondid;

aga ka edaspidi:

^{1-3 (b)} – ehitustöid on tehtud tänaseni, sh kogu elamu katuse vahetus;

kus elab siiani:

^{1-4 (c)} – ehitamisel: katusele päikesepaneelid (koos akude lisamisega).

See tähendab, et aastast 1972, pärast abiellumist on Matti Raudjärv valdavalt ise pereelamusse ja ka mujale investeerinud:

- põhielamu täielik väljaehitamine (... 1994 – sh kolmanda (endise pööningu) katusekorrusse välja ehitamine bürooruumiks /ca 40 m²/: tööala, raamatukogu ja arhiiv ning puhke- ja diskussiooniala; akendest vaated Kose elurajoonile ning Kloostrimetsale) ja elamu osaline remont;
- kahekorruseline, neljaruumiline juurdeehitus (1994 – ...):

esimesel korrusel: 1) garaaž, 2) kütusehoidla /algul oli kivisüsi garaaži all/, seejärel halupuude, puitbriketi/ ja aiatööriistade paigutamiseks;

teisel korrusel: 3) kasvuhoone (kava muutus – saab olema eluruum, 4) töökoda puidu ja metalli töötlemiseks ning majapidamises vajalike remont- ja hooldustööde tegemiseks); edaspidi: juurdeehitus teise korruse (töökoda ja esialgne kasvuhoone) lõpuni ehitamine eluruumideks (koos projektis ette nähtud täiendavate ruumidega /eraldi köök, täiendav WC-duširuum, panipaigad/);

- maaüksusele rajatiste ehitamine (suitsusaun, välikäimla ja -dušš, välikamin ja suitsuahi jms), kinnistul olevate objektide laiendamine ja täiendamine;

^{1-5 (d)} – omandatud kinnistute arendamine Lääne-Virumaal (suvekodu koos rajatud perepargi ja metsaga) ja Pärnus (kesklinnas avar korter läbi kahe korruse).

Staatused ja edasised kvalifikatsioonidiplomid (ka need, mida 2019. aasta ajakirjas ei märgitud):

Aastast 1974 – TPI/TTÜ – Alumni, vilistlane;

1974 – Nõukogude okupatsiooniar mee insenerivägede ohvitser, reservleitnant (kaks väikest täрни); kui tervis oli korras, siis TPI-s ja üldse kõrgkoolides õppimise kõrval oli osalemine nn sõjalises õppes kohustuslik (ka hilisemad nädalased nn kordusõppused)⁴;

Majandusteaduste kandidaadi kraad – diplom (Eesti Vabariigis võrdsustatud filosoofia-doktori kraadiga – PhD), (juuni 1982);

Vanemteaduri kutse – diplom (1989);

1974 – 1989: Nõukogude okupatsiooniar mee insenerivägede ohvitser: reservleitnant, reserv-vanemleitnant ja reservkapten (1989, neli väikest täрни) erus (Eesti Vabariigi taasiseseisvumisel 1991 vabatahtlikult oma vastav dokument EV riigivõimu esindajatele üle antud)⁵;

Dotsendi kutse – diplom (Associated Professor – kaasprofessor) (1991);

Aastast 1990 DAAD-Alumni (Saksamaa LV, Bonn);

Alates 1. märtsist 2021 – Tartu Ülikooli sotsiaalteaduste valdkonna emeeritus.

Esimesed tööaastad ja kogemused (1966–1975)

Nn tööraamatuga alustanud ETKVL-i Pirita-Kose aiandis⁶:

Seni, kuni jätkub huvi, tervist ja jaksu, tegelen oma kinnisvaraga ise, seejärel aga annaksin asjade korraldamise oma tütrele Mari-Liisile ja tütrepoeg Julius Marcus Simmile (juhu l kui neil on huvi, vastasel juhul on ka teisi lahendusi!).

⁴ Tuleb tunnistada, et Ukraina sõja ajal 2022 – ... kui Eesti Rahvusringhäälingu kanalitel (TV ja Vikerraadio) Eesti Kaitseväge ohvitserid ja teised eksperdid kommenteerisid lahinguid ja olukorda rinnetel, olid paljud asjad MR-le ilmselt selgemad-arusaadavamad kui võib-olla nii mõnelegi tavai-nimesele ja seda tänu siis nimetatud sõjalisele väljaõppele TPI-s ja Tapal.

⁵ Reservleitnandist reservkapteni auastmeni jõudmiseks „piisas“ 25 aasta jooksul neljal korral Tapal, sealse okupatsiooniar mee sõjaväelise grupeeringu territooriumil 5–6 päevasest nn „kursustel viibimisest“ (arvestati aga nädalast). Nimetatud territooriumil toimus valdavalt vaid esimesel päeval nn instrueerimine, öised magamised suures magamissaalis, teise päeva hommikul tsiviilriietes staadionil ühe ringi sõrkides läbimine ning seejärel külma veega pesemine ja hommikusöök sõdu-rite sööklas. Ka lõuna- ja õhtusöök oli võimalik, aga paljud lahkusid pärast hommikusööki linna ise aega viitma (lahkumine oli vabatahtlik). Viimase päeva hommikul räägiti kohalike vanemohvit-seride poolt meile ca tund udujuttu ja siis olime vabad, võisime koju minna.

⁶ Enne seda kooliõpilasena Rakveres töötanud koolivaheaegadel abitöölise ja transporditöölise na (lisaks muidugi rohimised ja marjakorjamised koduaias; lisaks pea iga-aastased osalemised koo-liõpilaste kõõgiviljade rohimistalgetel majandite põldudel):

- kevadel, kuuendas klassis: Rakvere REV-s abitöölise na (ehitusmaterjalide ladustamine – sae-materjal, silikaat- ja telliskivid jms);
- suvel:
 - pärast seitsmendat klassi Rakvere Maaparanduse Valitsuses töölise na (Selja jõe kallaste puhas-tamine võsast ning jões veekasvudest linna lähedal; kohale sõitsime jalgratastega koos kahe naabripoisiga /vennad Tiit ja Tõnu Tammar/, kaasas töövahendite na vikatid-luisud ja

- aiatööline-motorist (lillede vedu aiatraktoriga: märts – august 1966) ja seejärel töötanud teeninduskombinaadis „Ühendus“ (august 1966 – september 1973):
 - esimesel perioodil elektrikuna (august 1966 – august 1968), seejärel
 - teisel perioodil tsehhimeistrina (jaanuarist augustini 1969) ja
 - kolmandal perioodil (september 1971 – september 1973) 0,75 koormusega tööteadusliku organiseerimise (TTO) vaneminsenerina (kuna TPI majandusteaduskonna õppetöös oli võimalus heade õppetulemuste puhul osaleda nn vabakuulamise õigusega, siis õnnestus samal ajal ka ettevõttes töötada ning sealsete tööülesannete alusel ka mitmed vajalikud kursusetööd oma õppetöö raames vormistada). Seega oli teooria ja praktika käsikäes.

Vahepeal, olles TPI majandusteaduskonna päevases õppes (esimesel-teisel kursusel õppides), töötanud õhtuti (vahetustega) Tallinna Linna Tänavavalgustuse Elektrivõrkudes elektrimontöörina (mai 1970 kuni detsember 1971), kandes hoolt, et Tallinna tolleaegses Mererajoonis oleks tänavavalgustus korras (vajadusel tänavatel kustunud elektripirne valgustuspostide laternates vahetades ning elektrikatkestusi likvideerides; kasutada oli tõstukiga auto koos autojuhiga).

Diplomieelsel praktilikal ja edasi, pärast TPI lõpetamist (juunis 1974) ja sõjaväelaagrit Tapal (juuli-august 1974), töötanud Teenindusministeeriumi Projekteerimis- ja Tehnoloogiabüroos (PTB), algul vaneminsenerina, hiljem vaneminseneri-grupijuhina oktoober 1973 – august 1975.

Esimene tööperiood kõrgkoolis, väitekirja ja esimesed juhtimiskogemused (1975–1982)

Aastatel 1975–1992 töötanud TPI-s/TTÜ-s teenindusökonomika kateedris erinevatel ametikohtadel (vaneminsenerist-grupijuhist ja tunnitasuulisest õppejõust juhtivateks ja dotsendiks).

1978–1981 olnud TPI aspirantuuris, väitekirja kaitsnud 1982 Eesti Majanduse Instituudis (Eesti liha- ja piimatoodete ettevõtetele-kombinaatidele ning ministeeriumile regionaalsete objektivsete /võrreldes Nõukogude Liidu nn keskmistega/ eritingimuste väljatöötamine ja rakendamine majandustegevuse plaanisel ja hindamisel; tulemuste rakendamiseks Eesti ettevõtetes ka eriloa saamine NSV Liidu Riiklikult Plaanikomiteelt ja NSV Liidu Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumilt).

Seejärel omistati majandusteaduse kandidaadi kraad (PhD) ja vastav diplom (1982). Hiljem omistati veel vanemteaduri kutse ja diplom (1989) ning dotsendi kutse (Associated Professor – kaasprofessor) ja diplom (1991).

kehakinnituseks moonakotid); saadud palgast sai ostetud spordivahendid: ujumislestad ja -prillid, võrkpall jms.;

järgnes kolmekesi rohkem kui nädalane jalgrattamatk (õõbimised telgis, söök lõkkel): Rakvere – Kuremaa järv – Pühajärv /Hobusemägi/ – Pikasilla /Väike-Emajõe suubumine Võrtsjärve/ – Viljandi järv – Nelijärve /Purgatsi järv/ – Rakvere;

- pärast kaheksandat klassi: Lahemaal Palmse lähedases metskonnas Oruveskil (ca nädal, võsa lõikamine) ja seejärel Rakvere Kaubastus transporditöölisisena (ca kuu, linna kaupluste varustamine toiduainetega).

1975–1982 kõigi Eesti tööstusministeeriumide (Ehitusmaterjalitööstuse, Kergetööstuse, Kohaliku tööstuse, Liha- ja piimatööstuse, Metsa- ja puidutööstuse, Toiduainete tööstuse; lisaks Teenindusministeeriumi) lepinguline majanduskonsultant (olles ametis lepingute vastutaja dotsent Juhani Väljataga assistendina).

1978 viidi kogu kateedri uurimisgrupp TPI-st üle Infoinstituuti, kuna kateedrijuhataja, Eesti majanduselu ere isiksus, dotsent majanduskandidaat Juhani Väljataga (5.11. 1932–28.05.1982) edutati selle instituudi direktoriks. Uurimisgrupi baasil moodustati Eesti Infoinstituudi isemajandamise osakond ning allakirjutanu edutati selle osakonna juhatajaks (1978–1982). Mais-juunis 1982 olid kõik lepingud täidetud-lõpetatud ja tulemused ministeeriumidele üle antud, ka väitekiri kaitsitud. Seega – oluline etapp oli lõppenud.

Uued väljakutsed (1982–1990 ja edasi)

Nüüd oli võimalik vastu minna uutele järgmistele väljakutsetele:

- senisest laiem majanduse uurimise probleemaatika Eesti Plaaninstituudis majandamismehhanismi täiustamise labori juhatajana (1982–1984), (sh **jätakuvalt isemajandava Eesti ideede arutamine** Eesti Noorte Majandusteadlaste Klubis /NMK/);
 - seega NMK-s arutati isemajandava Eesti (IME) ideed ja probleeme varem, kui see nn „nelja mehe ettepanekuna“ sügisel 1987 ajalehes „Edasi“ avaldati;
 - ju siis oli noorematel põhjust varem selle probleemaatikaga tegeleda, kuigi sellega avalikult välja tulla oli ilmselt toleaeagses ühiskonnas veel vara (ajavahemik 1978–1984), st nn „Gorbatšovi sula“ polnud veel alanud ja selliste uute ideedega avalik väljatulek oli väga ohtlik (nõukogude impeerium oli veel tugev);
- õppetöö väljaspool kõrgkooli-ülikooli majanduspraktikutega kvalifikatsiooni tõstmise instituutides (1982–1989; 1993–1997) ning loengud-seminarid üliõpilastele erakõrgkoolides;
- majandus- ja arenduskonsultant Eesti ettevõtluses (1982–1989);
- noorte majandusteadlaste kolmepäevane laevakonverents mais 1984 (Tartu–Värskä–Pihkva–Värskä–Tartu);
- tänase teadusajakirja eelkäija, teaduskogumiku üldtoimetaja (1984; 1994–2006), ajakirja peatoimetaja (2007 – tänaseni);
- üleliidulise tähtsusega majanduseksperimendid Eesti Kergetööstuse Ministeeriumi ettevõtete majandusvabaduse laiendamiseks-suurendamiseks büroos Mainor alates 18. juuni 1984 kuni 5. jaanuar 1987;
- tagasipöördumine eeskätt akadeemilisele tööle: TPI-s/TTÜ-s alates jaanuar 1987 ja esmakordselt TÜ-s alates 1996;
- aktiivne osalemine Venemaal Sočis iga-aastastel teadusseminaridel koos publitsereimisega (1979–1989), väikeettevõtluse täiendkoolitus Bulgaarias (1986), kohaliku omavalitsuse mitmepäevane seminar Taanis Ålborgi Linnavalitsuses ja kohalikus ülikoolis (Tartu Linnavalitsuse initsiatiivil) aastal 2001 (?);
- stažeerimised teiste riikide (Saksamaa LV, Austria, Georgia, Ukraina, Venemaa) ülikoolides, instituutides ja täiendkoolituskeskustes (1989–2017).

Aastatel 1982–1989 töötanud täiendavalt ka Eesti Majandusjuhtide Instituudis (sealse dotsendi, hilisema professori majanduskandidaat Hans Jalasto kutsel) algul külalislektorina ning aastatel 1989–1991 dotsendina.

Konsultanditegevus (1982–1989).

Konverentside korraldamise ja kogumiku-ajakirja avaldamise algus (1984)

Mitmetes Eesti olulistes ettevõtetes aastatel 1982–1989 majandus- ja arenduskonsultant:

- Baltika AS /sh Valga Õmblusvabrik ja Rakvere õmblusvabrik „Virulane“;
- Pärnu Piimatoodete Kombinaat;
- Rakvere Lihakombinaat;
- Viljandi Linda / Galvi-Linda AS, seal ka nõukogu liige/;
- Viljandi Mistra;
- Viljandi Piimatoodete Kombinaat;
- Viljandi Teede REV.

Majanduspoliitika teaduskonverentsi ellukutsuja-peakorraldaja Eestis (1984; laevakonverents) ja pikaajaline osaleja (kõik korrad, alates esimesest, aastast 1984, teisest 1994 ... kuni tänaseni) ning tänase kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ asutaja-üldtoimetaja (1984), üldtoimetaja (1994–2006), peatoimetaja (2007 kuni tänaseni) ning ajakirja paljude artiklite-ülevaadete autor ja kaasautor. Lisaks paljudele teistele rahvusvahelistele andmebaasidele, on ajakiri ja kirjastaja Mattimar juunist 2019 indekseeritud Scopuses.

Aastatel 1984–1987 Kergetööstusministeeriumi büroos Mainor majanduseksperimendi osakonna juhataja ja projekti peainseneri büroo direktori majanduskandidaat Ülo Pärnitsa kutsel-ettepanekul. Osakonna nimetus oli seotud üleliidulise tähtsusega majanduseksperimendi läbiviimisega Eesti kergetööstusettevõtete baasil – eesmärk: ettevõtetele varasemast suuremate õiguste andmine (plaanimine, varustamine, turustamine, firma-kauplused jpm).

Seejärel, kui töö oli peaaesjalikult tehtud ja tulemused head, siirdunud jaanuaris 1987 tagasi TPI majandusteaduskonna teenindusökonoomika kateedrisse juhtivteaduri-uurimisgrupi juhina ning 1990–1992 jätkanud dotsendina (jätkus 1987 alanud lepinguline uurimistöö AS-is Baltika, tookordse Valga Õmblusvabriku direktori ja hilisema AS Baltika peadirektori Meelis Milderi initsiatiivil – allettevõtete majandusliku iseseisvuse suurendamine, plaanimise ja aruandluse ümberkorraldamine).

1989. aasta sügiseks olid ka need ülesanded täidetud ning ees terendas kolmekuuline huvitav stažeerimine majanduspoliitika valdkonnas Saksamaa LV kahes nimekas ülikoolis sealsete professorite kutsel – Kieli Ülikool (oktoober-detsember 1989) ja Frankfurdi (Maini) Ülikoolis (jaanuar 1990). Stažeerimisel saadud kogemused andsid seejärel ka võimaluse Eestis uue suunaga tegelemiseks, nii õppe- kui teadustöös – nimelt rahvamajanduse ja majanduspoliitika problematikaks.

Tegevus pärast esimest stažeerimist Saksamaal (1990–1997)

Tagasittee Frankfurdist Eestisse, läbi Rootsi sõites ning nädala Stockholmiga tutvudes (peatudes väliseestlase, suurepärase inimese, Peeter Tõnuse ja tema toreda proua Signe hubases kodus Saltsjöbadenis), andis küll lühikese, kuid siiski Rootsi ühiskonnast ja majandusest piisava ülevaate varasema Saksamaa eluolu kõrval.

Stažeerimine-reis oli igati korda läinud ning uus ja huvitav tegevus Eestis jätkus õppejõu ja uurijana. Selle kõrval ka administratiivne-organisatoorne tegevus TTÜ

majandusteaduskonna arendusprodekaanina (1990–1994) ja teaduskonna nõukogu liikmena (1990–1994 ja 1997).

Tookordse (veebruar 1990) Rootsist läbisõidu ja Peter Tõnuse ning Stockholmi külas-tuse tulemusena õnnestus aasta hiljem ühelt Stockholmi gümnaasiumilt saada kingitu-sena kasutatud klassikomplekt arvuteid (16 komplekti) koos printeritega ning seejärel organiseerida TTÜ majandusteaduskonnas esimene arvutiklass üliõpilastele ja õppejõu-dudele.

Septembrist 1990 organiseerinud Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas Eesti Väikeettevõtluse Assotsiatsiooni (EVEA) initsiatiivil ja toetusel uue, väikeettevõtluse eriala (alustati 25 üliõpilasega), olnud kuni 1992. aasta kevadsemestri lõpuni ka selle õpperühma juhendaja-mentor. Seejärel andnud selle tegevuse üle oma kolleegile dotsent Rein Lumistele (/14.01.1939–30.01.2022/; tema hakkas juhtima väikeettevõtluse õppe-tooli) ja Matti Raudjärvel seisis ees majanduspoliitika õppetooli juhtimine (vt järgmine lõik).

Ka TTÜ-s asutati kõrgkoolide reorganiseerimise raames aastal 1992 seniste kateedrite asemel õppetoolid, sh mitmed uued õppetoolid (näiteks asutati uus, väikeettevõtluse õp-petool jmt). Samaaegselt asutati esimene majanduspoliitika õppetool taasiseseisvunud Eestis Matti Raudjärve poolt, kes oli ka selle esimene juhataja ja professor aastatel 1992–1997. Reorganiseerimiste käigus oli valida – kas asuda väikeettevõtluse õppetooli või majanduspoliitika õppetooli juhtima. Kõhklust ei olnud – valitud sai majanduspoliitika õppetool ja seda motiveeris tegema paari aasta tagune ja loodetav edasine stažeerimine Saksamaa ülikoolides just majanduspoliitika valdkonnas.

Aastatel 1993–1997 töötanud täiendavalt ka Eesti Haldusjuhtimise Instituudis külalisõp-pejõuna sealse direktori geograafiakandidaat Sulev Mäeltsemehe kutsel.

Lisaks periooditi õppetöö erakõrgkoolides Veritas, Audentes ning Majanduse ja Poliitika Instituut sealsete juhtide kutsel (1990-ndatel aastatel).

1992–1999 Pirita linnaosa halduskogu liige ning mitme komisjoni esimees või liige, sa-muti Pirita ajalehe kaasasutaja, 1993–1997 Pirita Arengufondi asutaja ja Nõukogu esi-mees. Pirita Majandusgümnaasiumi (PMG) asutamise idee-mõtte algataja ja Pirita 36. Keskkooli reorganiseerimisele PMG-ks kaasaaitaja (1993–1996) ning kooli hoolekogu liige (1994–1999).

Oktoobris 1993 asutanud TTÜ majandusteaduskonna dekaani dotsent Jaak Tambergi soovitusel konverentsi korraldamise ja publikatsioonide avaldamise toetamiseks-lihtsus-tamiseks ning bürokraatia vähendamiseks firma Mattimar OÜ, olles selle ainuomanik ja juhatusel liige, tegevdirektor.

Koostöö Tartu Ülikooli ja välisriikide ülikoolidega (1996–2016)

Aastast 1996 töötanud paralleelselt ka TÜ majandusteaduskonnas sealse dekaani, pro-fessor dr Jüri Sepa ja professor dr Janno Reiljani kutsel. Edasi oli akadeemiline tegevus peamiselt just TÜ-ga seotud.

Aastatel 1996–2019 TÜ-s (majandusteaduskond, Pärnu kolledž /sealse õppejõu Arvi Kuura kutsel/, Narva kolledž /Pärnu kolledži direktori Henn Vallimäe soovitusel/) õppe-jõu ja teadurina erinevatel ametikohtadel (külalislektor, vanemteadur, dotsent; tööleping Pärnu kolledžis: 2002–2017), 2017–2019 külalisõppejõuna (käsundusleping direktor

Henn Vallimäe initsiatiivil) Pärnu kolledžis ja Narva kolledžis. TÜ Ametiühingu seenorliige (detsembrist 2020). Emiteerunud TÜ-s märtsist 2021.

Stažeerinud korduvalt ja pikaajaliselt (1989–2016, 2017) ning olnud teadus- ja õppetöö välisülikoolides, õpingutel koolituskeskustes:

- esimene stažeerimine oli Kieli Ülikooli majandusteaduskonna majanduspoliitika instituudis, sealse direktori professor dr Gerhard Prosi kutsel oktoobri lõpust 1989 kuni jaanuari alguseni 1990; edasi jaanuaris 1990 Frankfurdi /Maini/ Ülikooli majandusteaduskonnas sealse seminarijuhataja professor dr Rudolf Gumbeli juures);
- seejärel stažeerimine Austrias (Viin, Innsbruck) Viini Majandusülikooli Väike- ja keskmise ettevõtluse instituudis (juhataja professor dr Josef Mugler jt);
- Saksamaa LV-s:
veel korduvalt Kielis, erinevates ülikoolides-instituutides:

Schleswig-Holsteini Majandusakadeemias Kielis (juhtimise instituudi juhataja dr. Günter Stricker jt);

Kieli Rakendusülikoolis (prof. dr. Manfred O. E. Hennies; prof. dr. Toni Schulz jt);

Bergneustadt – Friedrich Eberti Fondi Täiendkoolituse Keskuses-Instituudis kohaliku omavalitsuse temaatikas;

Osnabrücki Rakendusülikoolis (prof. dr. Roland Schäfer);

Paderborni Ülikoolis (prof. dr. Peter Dobias).

Sagedased ja tihedad koostöösidemed on olnud ka järgmistes riikides, sh endistes Nõukogude Liidu liiduvabariikides:

- Ukrainas (Ternopili Rahvuslik Majandusülikool (prof. dr. Yevgeny Saveljev jt/ – ukrainlaste korraldatud konverentsid Krimmis /Foros jt/, Türgis /Antalya jt/, Kreetal /Iráklio/, Kreekas /Chalkidike/);
- Venemaal (Krasnodar / Kubani RÜ, prof. Valentin Mihhailovits jt/ konverentsid-seminarid Sotšis, Krasnodaris/; konverentsid Voronež RÜ-s) ja
- Georgias (üle viie nädala õppetööd /2014–2017/ ja konverentsid Tbilisis /Georgia Tehnikaülikool, prof. dr. Aleko Sitsinava/, Kutaisi Riiklikus Ülikoolis jm).

Kõikjal, kus toimusid ka konverentsid, avaldati ülikoolide teaduspublikatsioonides-ajakirjades ka teadusartiklid. Viimastel aastatel on toimunud konverentsid (Kubani RÜ ja Georgia Tehnikaülikool) interneti teel.

Korduvalt stažeerinud Kieli Ülikooli juures asuvas autonoomses, maailmamainega Kieli Maailmamajanduse Instituudis (prof. dr. Lehment, dr. Klaus Schrader ja dr. Claus-Friedrich Laaser) ja selle juures asuvas Majanduse Keskraamatukogus (ZBW).

10.–15. juunil 2024 külastas Eestit delegatsioon Malta Ülikoolist (prof. dr. Joseph A. Cannataci ja tema kaks assistenti), kes teevad uurimistööd Balti riikide ja Põhjamaade saunadest. Maltalaste soovil kohtuti Matti Raudjärvega, kuna nad olid lugenud tema artikleid saunadest ja ca 50-aastasest saunakogemusest. Kohtumine oli sisukas ning sillutas teed järgnevale koostööle.

Aastast 1990 DAAD-Alumni (Saksa Akadeemilise Vahetusteenistuse vilistlane).

Stažeerimiste kõrval suhelnud edukalt ka Kieli Kaubandus-Tööstuskojaga (IHK Kiel) ja ühe Hamburgis /Albena/ asuva hulgimüügifirmaga novembris 1990 kaseiini müümiseks (Pärnu Piimatoodete Kombinaadi ettepanekul) ja mais 1995 nahkgalanterii toodete

müümiseks (Viljandi „Galvi“ ettepanekul) Osnabrücki Kaubandus-Tööstuskajaga (IHK Osnabrück) Saksamaale.

Õppetöö Georgias ja koostöö Georgia ülikoolide kolleegidega (2014 tänaseni)

Aastatel 2014–2017 igal aastal kuni ca 4–5 nädalat Tbilisis Georgia Tehnikaülikoolis (GTÜ) osakonna juhataja, professor dr Alexander Sichinava ettepanekul-kutsel Euroopa Liidu „Seitsmenda raamprogrammi (Marie Curie’ alamtegevus / Seventh framework programme, Marie Curie Actions: People, International Research Staff Exchange Scheme)“ raames ja teiste finantsallikate (sh omavahendite) toetusel õppe- ja teadustööl (loengud /nii üliõpilastele kui professoritele ja abipersonalile/, seminarid, juhendamised, konsultatsioonid; teaduskonverentsidel esinemised ja artiklite avaldamine); lisaks loengud ka Kutaisi, Zugdidi ja Telavi Riiklikus Ülikoolis.

Oktoobris 2015 (pärast järjekordset õppetöö tsükli GTÜ-s ja konverentsil esinemist) soovitatud GTÜ rektori, akadeemik professor Archil Prangishvili poolt *Georgia Tehnikaülikooli audoktori nominendiks*. Aastast 2015 GTÜ insenerimajanduse alase teadusajakirja „Business-Engineering“ toimetuskolleegiumi liige-toimetaja.

Aastast 2015 kuni tänaseni on konsulteerinud-juhendanud ka Tbilisi Riiklikus Ülikoolis (Tbilisi RÜ / TRÜ).

Järgnes novembris-detsembris 2015 ja jaanuaris 2016 edukas stažeerimine Saksamaal Kieli Maailmamajanduse Instituudis ja Kieli Rakendusülikoolis.

Oktoobris-novembris 2016 külastas Tartu Ülikooli delegatsioon eesotsas rektor professor Volli Kalm’uga mitmeid Georgia ülikooli Kutaisis ja Tbilisis. Olles oktoobris-novembris 2016 õppe- ja teadustööl GTÜ-s, lülitati ka Matti Raudjärv (MR) TÜ delegatsiooni koosseisu. GTÜ poolse ettepanekuna külastasid TÜ rektor Volli Kalm ja MR kavaväliselt GTÜ rektoraati⁷, kus toimus ca 1,5 tunnine vestlus, mille käigus GTÜ rektor akadeemik professor Archil Prangishvili tänas Tartu Ülikooli ja rektorit selle eest, et võimaldati juba kolmandat aastat (2014–2016) MR-l GTÜ üliõpilastele ja õppejõududele nelja-viie nädala jooksul loenguid pidada ning üliõpilastele seminaride ja kursustööde-referaate juhendada. Nii üliõpilased kui professorid olevat väga rahul olnud. Seda oli muidugi nii TÜ rektoril kui MR-l hea kuulda.

⁷ 2014. aasta märtsis-aprillis Tbilisis GTÜ-s õppetööd tehes, oli MR-l võimalus Eesti Vabariigi suursaadikuna Georgias ja Armeenias töötanud ning Tbilisis resideerunud hr Priit Turk’i kutsel 7. märtsil saatkonda külastada, vestelda ja maja uudistada. Oli huvitav kohtumine. GTÜ ettepanekul lepitati seal kokku ka ligikaudne aeg suursaadiku peatseks GTÜ rektoraadi külastamiseks.

21. märtsi kokkusaamine GTÜ rektoraadis oli hr. Turk’ile esmakordseks GTÜ külastuseks ja rektori poolseks vastuvõtuks. Vastuvõtul oli jutuks Georgia-Eesti suhted ning ka koostöö ülikoolide vahel (näiteks võeti MR tegevus GTÜ-s). Suursaadik kohtus ka insenerimajanduse teaduskonna üliõpilaste ja töötajatega, kus MR-l oli tagasihoidlik roll mõnede Eesti majanduse arengu ja probleemide täpsustamisel.

3. aprillil toimus Georgia Tehnikaülikooli rektoraadis sertifikaatide pidulik kätteandmine kõigile loengutes osalenud üliõpilastele ja õppejõududele-spetsialistidele, kes olid kuulnud MR loengutsükli majanduspoliitika alustest ja täitnud nõuded muus õppetöös (üliõpilastel lisaks: seminarid, referaadid, ettekanded). Sündmusel osales ka suursaadik hr Priit Turk, kes kõiki osalenuid omalt poolt tervitas ja õnnitles ning andis koos Matti Raudjärvega sertifikaadid asjaosalistele üle.

Sügisel, oktoobris-novembris 2017 jätkus traditsiooniline õppetöö GTÜ-s ja konsultatsioonid Tbilisi RÜ-s. Samuti toimus samal ajal järjekordne rahvusvaheline teadus-praktiline konverents ning artikli avaldamine GTÜ teadusajakirjas.

Alates aastast 2018 on toimunud vaid juhendamised ja konsultatsioonid, eeskätt Skype'i ja e-maili teel: Georgiasse minek ei olnud aastatel 2018–2019 võimalik perekondlikel põhjustel (isa raske haigestumine ja lahkumine /26.01.2019, maetud Ambla kalmistule/ ning ema üksi jäämine) ja eriti aastatel 2020–2021 COVID-19 ning aastal 2022 Ukraina vastu toimunud agressiooni ja sõja tõttu.

Käesolev tegevus ja perspektiivne ootus

Matti Raudjärv on alates 1. märtsist 2021 Tartu Ülikooli (TÜ) sotsiaalteaduste valdkonna Associated Professor Emeritus dr. (majanduskandidaat / PhD-filosoofiadoktor).

Eestis on põhilisteks tegevusteks alates sügisest, septembrist 2017 olnud:

- eelnimetatud iga-aastase rahvusvahelise teaduskonverentsi ettevalmistamine ja korraldamine;
- eelnimetatud kolmekeelse rahvusvahelise eelretsenseeritud teadusajakirja perioodiline iga-aastane väljaandmine;
- Eesti majanduspoliitika jälgimine ja uurimine-analüüs (periooditi);
- TTÜ ja TÜ tegevuse-elu jälgimine ja vajadusel kaasa rääkimine, kolleegidega suhtlemine;
- suhtlemine teiste riikide ülikoolide kolleegidega-majandusteadlastega valdavalt e-maili ja Skype'i abil (vahel ka telefonitsi);⁸
- eelnevale lisaks, vastavalt huvile, ajale ja finantsidele on nüüd võimalik oma hobidega tegeleda.

Nii ajakirja väljaandmisel kui teaduskonverentsi korraldamisel ootaks edaspidi, lähitulevikus, nooremate kolleegide osalemist ja ülevõtmist.

Eialgu on kavatsus ka oma kinnisvaral nõ silma peal hoida ja arendada. Olla rohkem looduses ja nautida metsanoorendike metsaks kasvamise protsessi, aga samuti selle hooldamisega tegeleda. Ka perepargi probleemid kuuluvad eeltoodu juurde.

Unustada ei kavatse saksa keeleruumis ja mujal läänes olevaid riike, seal elanud ning elavaid sõpru ja kolleege. Ka Eestis ja ida pool elavate sõpradega edaspidist suhtlemist pean väga oluliseks.

Georgias: alates õppeaastast 2018/2019 on Matti Raudjärv valitud Georgia TÜ külalisprofessoriks ja seejärel ka doktoriõppe programmi välismaiseks juhiks ning doktorantide kaasjuhendajaks ning samast õppeaastast määratud Tbilisi RÜ külalisprofessoriks, doktorantide kaasjuhendajaks.

Pärast töölepingu (31. august 2017) ja käsunduslepingu (30. juuni 2019) lõppemist Tartu Ülikoolis, ehk pärast nn akadeemilist erru minekut, osalenud igal aastal rahvusvahelistel online konverentsidel (Georgia-Tbilisi /Georgia Tehnikaülikool/; Venemaa-Krasnodar

⁸ Siinjuures on paslik märkida, et kuna aeg läheb edasi, siis järjest on paljud kolleegid jõudnud pensioniikka ja emeriteerunud, sageli igasugused kontaktid ülikooliga katkestanud, et ülejäänud elus end rohkem lähedastele pühendada, puhata, reisida ja oma hobidega tegeleda. Osa, nüüd juba endisi kolleege, on meie seast ka lahkunud.

/Kubani Riiklik Ülikool/) ning avaldanud rea artikleid samade ülikoolide teadusväljaannetes (inglise ja vene keeles).

Kutseid rahvusvahelistel konverentsidel esinemiseks ja teadusajakirjadesse artiklite kirjutamiseks on igal aastal ligi paarkümmend – kuid pole enam motivatsiooni ja aitab küll, võtame asju rahulikumalt! Lisaks ettepanekud teadusartiklite retsenseerimiseks.

Mõnda aega on Matti Raudjärv ka nn raamatu kirjutamisega tegelenud, esialgse pealkirjaga:

„MÄLESTUSED JA JUHTUMISED OKUPATSIOONIAEGSE EESTI ÜLIKOOI SÕJALISES ÕPPES JA SÕJAVÄELAAGRIS“.

Seni on kirjutatud ca 40 lk. Tema sõnul – millal see valmis saab ja kas üldse saab – see on küsimus?

* * *

Matti Raudjärvel on südamele oluline, **perspektiivne teema – majanduspedagoogide koolitamine Eestis**, sest pärast esimest pikaajalist stažeerimist Saksamaa LV tunnustatud ülikoolides ning põhjalikku tutvumist kogu saksa kõrgharidussüsteemiga, tekkis mõte – ka Eesti ülikoolid peaks majanduspedagooge magistriõppe tasemel koolitama, et meie elanikkonnal tekiks ajapikku majandusprotsessidest varasemast parem arusaamine. 1990–1992 TTÜ-s (sh läbirääkimised koostööks tollase Tallinna Pedagoogilise Instituudi /tänapäevase Tallinna Ülikooli/ rektori professor Talis Bachmanniga) ja hiljem TÜ Pärnu kolledžis töötades (sh läbirääkimised ja ettevalmistused ühiseks õppetööks tollase TÜ haridusteaduskonna Õpetajate seminari direktori ja tänapäevase /alates 2008 ... /Tartu Raatuse Kooli direktori Toomas Kink'iga) on ta astunud korduvalt üles initsiatiiviga alustada Eesti ülikoolides majanduspedagoogide (Saksamaa LV mitmete ülikoolide ja Soome haridussüsteemi eeskujul) ettevalmistamist magistrantuuris nii üldhariduskoolidele-gümnaasiumidele kui kutsehariduskoolidele. Paraku ei ole õnnestunud kavandatut ellu viia eeskätt finantsilistel kuid ka mitmel teisel, sh bürookraatlikel põhjustel.

Kahju (ilmselt ei olnud initsiaatorid, sh MR õigel ajal õiges kohas!?), sest Eesti haridusmaastikul oleks majanduspedagooge väga vaja, kuna „süsteemne majanduslik kirjaoskus, majanduslik haritus“ pole meil Eesti inimeste seas eriti kõrgel tasemel! See on aga otseselt seotud riigi majanduse arengu, riigi julgeoleku ja tema elanike edukuse ning heaoluga.

Siiski – küllap edaspidi majanduspedagoogide vajadusest Eestis aru saadakse ja vastavaks koolituseks ka raha leitakse. Selleks palju jõudu uutele ja noorematele tegijatele! Usume, et see aeg pole kaugel!

Varasemad sündmused pikemalt ajakirja numbris: 1-2/2019

Soovime heale kolleegile tervist, edu, koostööd ja õnne edasistes tegevustes.

Lugupidamisega, ajakirja ja konverentside toimkonnad (august 2024)

PS:

Aastakümnete vältel oli minu üheks toetajaks meie majanduspoliitika konverentside korraldamisel, eriti nende ettevalmistamisel Värskas, hiljem Jänedal, ja ajakirja koostamisel-väljaandmisel hea sõber Tiina Kremann (3.06.1952 – 13.11.2024).

* * *

Tiina sündis Kambjas õpetaja ja kaupmehe-taluniku peres. Tal oli ka vanem õde, tütar ja poeg. Tiina jõudis ka vanaema ja vanavanaema staatusesse.

Tiina töötas õpetajana-kasvatajana lasteaias, Tartu Linnavalitsuses sotsiaaltöötajana ning hiljem Tartu hooldekodus, kust siirdus mõni aasta tagasi pensionile.

Rohkem kui aasta oli Tiina raske haigusega seotud, olles vaheldumisi TÜ Maarjamõisa kliinikumis ravil, siis jälle kodus Tartus Annelinnas. Kõik see väsis teda. Helistasin talle kaks-kolm korda iga päev – et kuidas on enesetunne ja milliseid protseduure tehakse.

Viimane telefonikõne allakirjutanult Tiinale, pärast sama päeva korduvaid katseid, oli 12. novembri hilisel pärastlõunal, kus ta vaid vastas: „Matti, ma ei jaksa enam rääkida,“ ja lõpetas kõne. Soovitasin tal puhata. Järgmisel päeval proovisin talle korduvalt uuesti helistada. Ta ei vastanud, arvasin et magab. Tegelikult oli see päev temale viimane siin maises elus. Tema kell 18.00 lahkumisest TÜ Maarjamõisa kliinikumis teatas mulle tema tütrepoeg Kristjan ca tund hiljem.

Jah, lõpuks, 13. novembril tuli tal kahjuks haigusele alla anda ning 21. novembril saadeti Tiina paljude leinajate saatel väärikalt kell 11.00 Tartu Rahumäe kalmistu krematoriumi suures saalis ära. Mõni tund hiljem, kell 15.15 sängitati um Tartus Raadi kalmistule tema ema-isa kõrvale. Tiina viimne puhkepaik kaunistati paljude kaunite lillede ja pargadega.

Tiina on meie seast jäädavalt lahkunud, kuid kindlasti me mälestame teda väga pikka aega kui head ja kallist inimest ning suurepärast sõpra, seni kuni ise lahkume.

Siiras kaastunne kõigile lähedastele.

Matti Raudjärv

* * *

Tiina oli palju aastaid allakirjutanu kodus Pirital, Lääne-Virumaal maakodus-metsatalus ja Pärnu suvekodus-kodukontoris oodatud inimene – kus ta oli allakirjutanule nii jõu kui nõuga heaks kaaslaseks ka kodustes töödes. Ta jäi selliseks ka pärast minu isa Arvedi pikaajalise raske haiguse ja mitmekordse haiglaravi järel lahkumist Rahumäe-Järve haiglas 26. jaanuaril 2019 kell 18.20.

Sel päeval (26.01.2019) külastasime emaga (ema Salme 98. sünnipäeva pidasime kodus 11. detsembril 2024; ema lahkus 13. jaanuaril 2025 Tallinnas Järve haiglas), koos Tiina ja allakirjutanuga) enne lõunat haiglas isa, kus tema seisukord oli stabiilne. Kuna oli ilus päikesepaisteline talveilm ning laupäev, siis sõitsime Ambla kalmistule, et seal lahkunud sugulaste kalmudele küünlad panna.

Seejärel sõitsime ka lähedal oleva Karkuse külas olevasse Kaasiku maakodusse-metsatallu olukorraga tutvuma. Kõik paistis korras olevat, palju lund, tegime mõned looduspildid⁹ ja sõitsime tagasi Tallinnasse koju.

Olles juba kodus, teatati mulle mõned tunnid hiljem (ca 19.00) haiglast, et isa Arved on meie seast lahkunud. Ilusa talvapäeva lõpetuseks oli see väga kurb, kuid mitte ootamatu teade.

Nii isa Arved kui ema Salme puhkavad nüüd Ambla kirikuaias.

Heade meenutuste ja tänutundega mälestan nii oma isa, ema kui Tiinat – heade inimeste piinad olid lõppenud.

Matti Raudjärv

⁹ Vt. näiteks käesoleva ajakirja lõpus olevat eestikeelset artiklit „Allakirjutanu kodukontoritest – kogemus üle poole sajandi“, kus on 13 fotot ning lisades neli fotot.

PROF. DR. MATTI RAUDJÄRV– 75 (05.08.1949)

Matti Raudjärv was born in Rakvere where he lived with his parents at first in a rented apartment in a requisitioned house and then since 1955 in a one-family house.

In 1965 (after the 9th grade at school), Matti Raudjärv with his parents (Salme and Arved) and sister (Maarika) went to live in Tallinn where they moved one year later to their family home-villa at Pirita-Kose which was built for the most part by his father and mother (in 1966–1972) but was not quite completed and the construction of which he completed over the subsequent years (mainly in the years 1972–1997 but also later; the necessary additional construction works and renovations have continued until now) and where he currently lives. This means that since 1972, after his marriage, Matti Raudjärv has mainly invested in his family home himself and made also other investments.

Secondary education: he studied at the Rakvere Secondary School No. 1 (9 years) and graduated from the Tallinn Adult Education School in 1968 (where he completed the two last grades, the 10th and the 11th, in one year).

Higher education: he studied at the Tallinn Polytechnical Institute (TPI, the current Tallinn University of Technology (TUT)):

In 1969–1974 as a full-time student at the Faculty of Economics of the TPI in the speciality Service Economics and Organisation and graduated from the TPI with the diploma of an engineer-economist.

During the studies, he was active in research at the Student Scientific Society and won three research prizes at the TPI, two research prizes of the Estonian S.S.R. and one research prize of the Soviet Union with his studies.

Statuses and further qualification diplomas:

Since 1974 – an alumnus of the TPI/TUT.

Degree of a Candidate of Economics – diploma (equivalent to the PhD degree in the Republic of Estonia) (1982).

Professional qualification of Senior Researcher – diploma (1989).

Professional qualification of Associated Professor – diploma (1991).

Since 1990 DAAD-alumnus (Bonn, Federal Republic of Germany).

Since 1 March 2021 – Associated Professor Emeritus of Social Sciences of the University of Tartu.

The first work period at a higher educational establishment, theses and first management experience (1975–1982)

In 1975–1992, he worked in different positions at the Chair of Service Economics of the TPI/TUT (from the positions of a senior engineer – head of the group and lecturer paid at hourly rate to leading researcher and associate professor).

In 1978–1981, he had post-graduate studies at the TPI and defended his theses in 1982 at the Estonian Institute of Economics (Development of a Scheme of Regional Objective (compared to the so-to-say average standards of the Soviet Union) Special Conditions and Economic Indicators for Estonian Meat-Packing and Dairy Processing Enterprises

and Integrated Plants and for the Ministry, and their Implementation in the Planning and Evaluation of Economic Activities, and also Obtaining an Approval from the State Planning Committee of the U.S.S.R. and the Ministry of the Meat and Dairy Processing Industry of the U.S.S.R. for the Implementation of the Results in Estonian Enterprises).

In 1975–1982 economic consultant under contract for all Estonian ministries of industry (industry of construction materials, light industry, local industry, meat and dairy processing industry, timber and wood industry, food processing industry) in addition, the ministry of services (employed as an assistant in charge of contracts of the Associate Professor Juhani Väljataga).

In 1978 the research group of the entire Chair was transferred from the TPI to the Institute of Information after the Head of the Chair, a bright personality of the Estonian economic life, Associate Professor, Candidate of Economics Juhani Väljataga (5.11.1932–28.05.1982) was promoted to the post of the director of that institute. Department of Self-Management of the Estonian Institute of Information was established on the basis of the research group, and the undersigned was promoted to the post of a head of department of the institute (1978–1982). By May-June 1982, all contracts had been fulfilled/completed and the results had been delivered to the government ministries, also the theses had been defended. This completed an important stage in his life.

New challenges (1982–1990 and later)

Now it was possible to face the next challenges:

- a broader range of issues related to research into economics at the Estonian Planning Institute as the Head of the Laboratory of the Improvement of the Economic Mechanism (1982–1984) (incl. **continued discussions of the ideas of Estonian self-management** at the Estonian Club of Young Economists);
- consultant of economics and development at Estonian enterprises (1982–1989);
- Ship Conference of young economists lasting three days in May 1984 (Tartu–Värskä–Pskov–Värskä–Tartu);
- General Editor of the predecessor of the current scientific journal, the collection of research papers (1984; 1994–2006), Chief Editor of the journal (2007 – to date);
- economic experiments of all-Union importance for broadening/increasing the economic freedom of enterprises of the Estonian Ministry of Light Industry at the Mainor Office from 18 June 1984 until 5 January 1987;
- return to above all academic work: at TPI/TUT from January 1987 and for the first time at the University of Tartu from 1996;
- fellowship studies at the universities, institutes and continuing education centres of other countries (Federal Republic of Germany, Austria, Georgia, Ukraine, Russia) (1989–2017).

In 1982–1989 additionally employed also by the Estonian Management Institute, first as a visiting lecturer and in 1989–1991 as an associate professor.

Beginning of the organisation of conferences and publishing of the collection/journal (1984)

Initiator and main organiser of the scientific conference on economic policy in Estonia (in 1984; the so-called Ship Conference) and its long-term participant (all conferences starting from the first one in 1984, the second one in 1994 ... until today) and the founder and General Editor (1994–2006), Chief Editor (2007 – to date) of the current scientific journal in three languages *Estonian Discussions on Economic Policy* (1984), and the author and co-author of many papers/overviews in this journal. In addition to many other international databases, the journal and the publisher Mattimar have been indexed in Scopus since June 2019.

In 1984–1987 the Head of the Department of the Economic Experiment and chief engineer of the project at the Mainor Office of the Ministry of Light Industry at the invitation/proposal of the Director of the Office, Candidate of Economics Ülo Pärnits. Conduction of an economic experiment of all-Union importance on the basis of Estonian enterprises of light industry – for the purpose of getting more rights to these enterprises (in terms of planning, procurement, marketing, enterprise stores, etc.).

Afterwards, when this work had been completed for the most part, and with good results, he started work as the Leading Researcher, Head of the Research Group of the Chair of Service Economics of the Faculty of Economics of the TPI in January 1987 and in 1990–1992 as an Associate Professor.

An interesting fellowship period of three months followed in the field of economic policy, at two renowned universities of the Federal Republic of Germany at the invitation of their professors – the University of Kiel (October–December 1989) and the University of Frankfurt (Main) (January 1990). The experience gained during the fellowship period then opened an opportunity for a new academic and research orientation – namely the issues of national economy and economic policy.

Activities after the first fellowship period in Germany (1990–1997)

The fellowship period had been quite a success and the new and interesting activities as a faculty member and researcher continued in Estonia. In parallel he engaged in administrative/organising activities as the Vice Dean in Development of the Faculty of Economics of the TUT (1990–1994) and as member of the Faculty Council (1990–1994 and 1997).

As the former chairs of the TUT were reorganised in the framework of the reorganisation of establishments of higher education in 1992, also several new chairs were established (e.g. the new Chair of Small Business, etc.). At the same time, Matti Raudjärv established the first Chair of Economic Policy in Estonia after regaining of independence and he was also its first Head of the Chair and Professor in 1992–1997. He had a choice in the course of the reorganisations – whether to be in charge of the Chair of Small Business or Chair of Economic Policy. He did not hesitate – and chose the Chair of Economic Policy, motivated by his fellowship spent a few years ago and expected further fellowship periods at German universities in the field of economic policy.

In 1992–1999 a member of the Administrative Board of the Pirita District and chairman or member of several of its committees, also co-founder of the Pirita newspaper, in

1993–1997 the founder and chairman of the council of the Pirita Development Fund. Initiator of the idea of re-establishment of the Pirita Gymnasium of Economics and contributor to the reorganisation of the Pirita Secondary School No. 36 into the Pirita Gymnasium of Economics (1993–1996), also a member of the Board of Guardians of the school (1994–1999).

In October 1993 he established the company Mattimar OÜ to support and facilitate the organisation of the conferences and publishing the publications and the reduce the bureaucracy, being its sole owner and chairman of the board, managing director.

Cooperation with the University of Tartu and universities of foreign countries (1996–2016)

Since 1996, he has worked also in parallel with the Faculty of Economics of the University of Tartu at the invitation of its management. The further academic activities were mainly related to the University of Tartu (UT).

In 1996–2019 at the UT (School of Economics and Business Administration, Pärnu College (at the invitation of the faculty member Arvi Kuura), Narva College (at the recommendation of the Director of the Pärnu College Henn Vallimäe)) as a faculty member and researcher in different positions (visiting lecturer, associate professor; contract of employment with the Pärnu College: 2002–2017), 2017–2019 as a visiting lecturer (authorisation agreement on the initiative of Director Henn Vallimäe) at the Pärnu College and the Narva College.

Senior member of the UT Faculty Association (since December 2020). Retired from the UT with the emeritus status in March 2021.

Recurring long-term fellowship periods (1989–2016, 2017) and research work at foreign universities and studies at training centres (in Germany, Austria, Ukraine, Russia, Georgia).

Recurring fellowship periods at the independent, globally renowned Kiel Institute of the World Economy of the University of Kiel (Prof. Dr. Lehment, Dr. Klaus Schrader and Dr. Claus-Friedrich Laaser) and its National Library of Economics (ZBW). Since 1990, DAAD alumnus (alumnus the German Academic Exchange Service).

Besides fellowships he had also successful negotiations with the Kiel Chamber of Commerce and Industry (IHK Kiel) and with a wholesale company in Hamburg/Albena in November 1990 for the sale of casein (at the proposal of the Pärnu Dairy Processing Plant) and in May 1995 for the sale of leather goods (at the proposal of the Galvi company in Viljandi) with the Osnabrück Chamber of Commerce and Industry (IHK Osnabrück) to Germany.

Teaching in Georgia and cooperation with colleagues from universities of Georgia (from 2014 to date)

In 2014–2017 every year up to about 4–5 weeks at the Georgian Technical University in Tbilisi at the proposal and invitation of the Head of the Department Professor Dr. Alexander Sichinava with the support of the EU Seventh Framework Programme, Marie Curie Actions: People, International Research Staff Exchange Scheme and other financing

sources (incl. own resources) to conduct teaching and research (lectures both to students and to professors and auxiliary staff), workshops, supervision, consultations; presentations at scientific conferences and publishing of papers); in addition, lectures at the Kutaisi, Zugdidi and Telavi state universities.

Also the next scientific and practical conferences and publishing of papers in the scientific journal of the Georgian Technical University continued during the same period.

Since 2018, only supervision and consultation activities have taken place, above all through Skype and e-mail. It was not possible to travel to Georgia in 2018–2019 for family reasons (severe illness and death of the father (on 26.01.2019, buried in Ambla Cemetery) and mother remaining alone) and particularly due to COVID-19 in 2020–2021 and the aggression and war against Ukraine in 2022–2024.

Current activities and expectations for the future

In Estonia, the main activities since September 2017 have been the following:

- preparation and organisation of the above-mentioned annual international scientific conference;
- periodical annual publishing of the above-mentioned peer-reviewed scientific journal in three languages;
- monitoring and research into/analysis of the Estonian economic policy (in different periods);
- communication with colleagues, economists from universities of other countries mainly by e-mail and through Skype;¹
- in addition, it is also possible for him now to spend time on his hobbies according to his interests, time and financial resources.

In Georgia: since the academic year 2018/2019, Matti Raudjärv has been elected as a visiting professor of the Georgian Technical University and also as a foreign programme director of doctoral studies and co-supervisor of doctoral students, and has been appointed as the visiting professor and co-supervisor of doctoral students of the Tbilisi State University.

After termination of the contract of employment (of 31 August 2017) and the authorisation agreement (of 30 June 2019) with the University of Tartu, i.e. after retirement from academic work he has annually participated in international online conferences (in Tbilisi, Georgia (Georgian Technical University); in Krasnodar, Russia (Kuban State University)) and published a number of papers in the research publications of these universities (in English and in Russian).

He has received dozens of invitations annually to make presentations at conferences and write papers for scientific journals – but lacks motivation now and takes it more easier as he has done enough already! Also proposals for peer review of research papers.

¹ It should be noted here that increasingly more colleagues have reached retirement age and retired with the emeritus status, they have often stopped all contacts with the university to be more available for their family, have holidays and spend time with their hobbies during the remaining years of their life. Some of the already former colleagues have unfortunately also passed away.

Earlier events in more detail in the journal issue: 1–2/2019

We wish our valued colleague good health, success, cooperation and good luck for future activities.

Sincerely,

Editorial boards of the journal and the conferences

IRINA GOGORIŠVILI – 70 (1.10.1954)

Irina Gogorišvili sündis 1. oktoobril 1954. aastal Georgia (venepäraselt: Gruusia) linnas Kutaisis arstide perekonnas.

Aastatel 1961–71 õppis ta ja lõpetas Tbilisis 54. keskkooli.

Aastatel 1971–76 õppis ta Ivane Javakhishvili nimelise Tbilisi Riikliku Ülikooli majandusteaduskonnas, lõpetades ülikooli 1976. aastal ja omandas eriala – majandusteadlane, poliitökonoomia õpetaja. 1.01.1977 kuni 9.01.1978 töötas Irina Gogorišvili Tbilisis asuva Ilja Tšavtšavadze nimelise Võõrkeelte Pedagoogilise Instituudi poliitökonoomia osakonna vanemlaborandina.

Aastatel 1978–1982 töötas ta Gruusia Riikliku Polütehnilise Instituudi poliitökonoomia osakonnas õpetajana ning aastatel 1982–1985 õppis Gruusia Teaduste Akadeemia Majandus- ja Õigusinstituudis aspirandina, spetsialiseerudes poliitökonoomiale.

1986. aastal kaitses Irina Gogorišvili väitekirja ja sai majandusdoktori kraadi. Aastatel 1985–1992 töötas ta Georgia Veterinaaria Haridus- ja Uurimisinstituudis poliitökonoomia osakonnas dotsendina ning aastatel 1992–93 (Tbilisi Rahanduse ja Statistika) Haridus- ning Uurimisinstituudis turumajanduse ja juhtimise osakonnas dotsendina.

Alates 1993. aastast töötab ta Tbilisi Riikliku Ülikooli majandusteaduskonnas ja on majanduspoliitika osakonna dotsent. Aastatel 1998–2005 oli ta majandusteaduskonna teadustöö prodekaan ja üliõpilaste teaduskonverentside žürii esimees.

Ta oli Georgia–Saksamaa LV majanduspoliitiliste probleemide uurimise instituudi liige. Osalenud Maailmapanga rahastatud projektides – talvekool 96, EL – elukestva õppe projektis. Samuti osales ta ka mitmetes rahvusvahelistes projektides Pariisis (2004) koos kaheksa ülikooliga Prantsusmaalt ja Bremeni ülikooliga (Saksamaa LV). Alates 2021. aastast on ta BS LAB (Itaalia) teadusnõukogu liige.

Irina Gogorišvili teaduslikul juhendamisel on kaheksa doktoranti doktoritöö kaitsnud. Ta on avaldanud 62 teadustööd, sealhulgas neli monograafiat.

Ta on rahvusvahelise kolmekeelse teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy“ toimetuskolleegiumi liige. Tema peamised uurimisvaldkonnad on: majanduspoliitika, rahvusvaheline majandus, sotsiaalne ettevõtlus ja haridussüsteemid. Aktiivselt osalenud konverentsil Eestis Jänedal ja avaldanud koos doktorandiga artikleid eelnimetatud ajakirja numbrites 1–2/2021, 1–2/2022 ja 1–2/2023. Irina Gogorišvili on ka mitmeid meie ajakirja artikleid heal tasemel retsenseerinud.

Irina Gogorišvili on kirklik lilled – rooside ja sukulentide vastu ning armastab koeri. Ta maalib ja mängib klaverit ning tema erihuvideks on ilukirjandus ja kujutav kunst.

Soovime heale kolleegile tervist, edu, koostööd ja õnne edasistes tegevustes.

Lugupidamisega ajakirja ja konverentside toimkonnad

IRINA GOGORISHVILI – 70 (1.10.1954)

Irina Gogorishvili was born on October 1, 1954 in the Georgian city of Kutaisi into a family of doctors. In 1961–71, she studied and graduated from the 54th Secondary School in Tbilisi. From 1971–76 Irina Gogorishvili studied at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University at the Faculty of Economics. She graduated from the university in 1976 and received a specialty – economist, teacher of political economy.

From 1.09.1977 to 9.01.1978, Irina Gogorishvili worked as a senior laboratory assistant at the Department of Political Economy at the Pedagogical Institute of Foreign Languages named after Ilya Chavchavadze, Tbilisi. From 1978 to 1982, she worked as a teacher at the Department of Political Economy at the State Polytechnic Institute of Georgia, and from 1982 to 1985, she studied as a graduate student at the Research Institute of Economics and Law of the Georgian Academy of Sciences, specializing in political economy. In 1986, Irina Gogorishvili defended her Ph D thesis and received the Ph D of Economics.

From 1985 to 1992, Irina Gogorishvili worked as an associate professor at the Department of Political Economy at the Georgian Veterinary Educational and Research Institute, and in 1992–93, she was an associate professor at the Department of Market Economics and Management at the Tbilisi Educational and Research Institute (of Finance and Statistics).

She is a member of the Georgian–German Institute for the Study of Economic Policy Problems. She has participated in projects financed by the World Bank – the winter school 96, EU – project for lifelong learning. She also participated in several international projects with the University of Paris-8 (France) and the Bremen University (Germany).

Since 1993, she has been working at the Faculty of Economics of Tbilisi State University and is an associate professor at the Department of Economic Policy. From 1998 to 2005, she was deputy dean of the Faculty of Economics for research and chair of the jury of student scientific conferences. Under the scientific supervision of Gogorishvili, 8 doctoral students defended their doctoral dissertations. She has published wrote 62 scientific works, including 4 monographies. Since 2021, she is a member of the Scientific Council of BS LAB (Italy).

She is a member of the editorial board of the international journal of the Estonian Discussions on Economic Policy. Her main research interests are: economic policy, the international economy, social entrepreneurship and educational systems.

Irina Gogorishvili is passionate about flowers – roses and succulents and loves dogs. She paints and plays the piano, and her special interests are fiction and visual arts.

We wish our good colleague health, success, cooperation and luck in her future activities.

With respect,
journal and conference committees

40 AASTAT ESIMESEST, nn LAEVAKONVERENTSIST JA AJAKIRJA ASUTAMISEST

Jah, 40 aastat on möödunud ilmselt tolle aja ühest esimesest kolmepäevasest teaduskonverentsist (mai, 1984), kus ettekanded ja diskussioonid toimusid vee peal laeval, nimelt mootorlaeval „Vanemuine“ mööda Emajõe, Peipsi ja Pihkva järve, Värskla lahte ja Velikaja jõge marsruudil Tartu–Värskla–Pihkva–Värskla–Tartu. Kuna osalejad pidasid konverentsi väga õnnestunuks, siis järgmine, teine konverents, toimus kümne aasta järel, aastal 1994 ning seejärel igal aastal kuni tänaseni.

2024. aasta konverents oleks järjekorras juba 32. korda olnud. Paraku olid viis konverentsi (2020 – 2024) küll ette valmistatud, kuid ei toimunud, kuna mitmed olulised osalejad teistest riikidest ei saanud Covid-19 ja Venemaa agressiooni tõttu Ukrainas, Eestisse sõita. Osal neist oli lausa keelatud sel ajal riigist lahkuda, osa olid aga ise haiged!

1984. aasta konverentsi eel ilmus ka lühiaartikleid-teese hõlmav teaduskogumik, mida võib lugeda ka tänase, käesoleva teadusajakirja eelkäijaks, mis ilmub nüüd juba XXXII aastakäiku, alates aastast 2007 pea sarnaselt tänase nimega.¹

Rahvusvaheliseks muutusid nii konverentsid kui kogumikud (ja hiljem ka ajakiri), kuna alates 1996. aastast osalesid nii konverentsil kui artiklite avaldamisel mitmed head kolleegid Saksamaalt Kieli Ülikoolist ja Kieli Rakendusülikoolist (Kieli RÜ). Kuna Eesti oli juba mitmeid aastaid taas iseseisev riik, siis oli selle ajaga ehk nelja-viie aastaga meie majandusteadlastel palju tõiseid kontakte ka teiste riikide ülikoolide kolleegidega luua õnnestunud.

Nii laevakonverentsist, sellele järgnevast ja publikatsioonidest on käesoleva lühiaartikli autor mitmel korral ka varem siin ajakirjas kirjutanud. Ka seekord ei kavatse ma lauseid eelnevast siia kopeerida, vaid kirjutada mõningatest meenutustest, mis on siinjuures ka veidi teise nurga all esitatud.

1984. ja 1994. aastal ei uskunud keegi konverentsil osalejatest, et me ka aastal 2024 oleme mitme esimesel korral osalenuga sellel lainel, mis algas esimeste sündmustega. Aga aeg teeb oma töö:

* hulk kolleege on tänaseks meie hulgast lahkunud (üks mitmete viimaste seast, paljudele hea kolleeg ja sõber, majandusarvestuse professor doktor Toomas Haldma Tartu Ülikoolist – 5. jaanuaril 2024²);

* paljud endised kolleegid on siirdunud pensionile ning ei tegele enam teadustööga;

* mõned inimesed on nõ ravis olnud varasematel aastatel ja on osalenud ka 2024. aastal toimkondade töös (näiteks Sulev Mäeltsemees /konverentsi ja ajakirja ettevalmistamine

¹ Aastatel 2007–2014 oli ajakirja inglisekeelne nimetus „Discussions on Estonian Economic Policy“. Eeskätt täpsuse, sh artiklite senise kajastuse ja ka edaspidise laiema majanduspoliitilise geograafia huvides täpsustasime aastast 2015 ajakirja nime ning selleks on nüüd inglise keeles – „Estonian Discussions on Economic Policy“. Ajakirja eesti- ja saksakeelne nimi jäid endisteks, ühtlasi on säilinud publikatsiooni järjepidevus.

² Allakirjutanu alustas käesoleva kirjutise kirjutamist laupäeval, 13.01.2024 kella 12.00 ja 13.00 vahel, siis kui Toomas Haldma Tartu Ülikooli aulas viimsele teekonnale saadeti. Paraku ei saanud allakirjutanu Tartusse minna, et lahkunule viimset austust avaldada, sest põdes kopsupõletikku.

toimetajana, artiklite kirjutamine, retsenseerimine/; Matti Raudjärv /konverentsi ja ajakirja ettevalmistamine, artiklite kirjutamine, üldine koordineerimine peatoimetajana/; Mart Sõrg /aktiivse toimetuskollegiumi liikmena ja teadusartiklite retsensendina/).

Ka Toomas Haldmaga kui Värska perioodist aktiivse osalejaga kavandasime 2023. aastal tegevusi edasiseks, et koos Tartu Ülikooli panust ja osalust meie ettevõtmistes suuredada. Paraku on Toomas nüüd sellest tegevusest igavesti eemal ... !

Peame Toomaseta jätkama. Sama taotlesid ka meie konverentsi ja ajakirja aktiivselt toetanud osalised: emeriitprofessor Mait Miljan (16.09.1939–1.06.2007), emeriitprofessor Janno Reiljan (8.10.1951–23.01.2018), emeriitprofessor Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) Kieli Rakendusülikoolist ja mitmed teised Tartu Ülikoolist, aga ka mujalt.

Ajakirja peatoimetajana loodan oma Tartu kolleegide mõistmist ja kaasalöömist sellele üleskutsele! Ka see oleks austuse avaldamine oma endisele kolleegile – professor dr Toomas Haldmale (21.11.1957 – 5.01.2024)!

Lugupidamisavaldus oleks see ka teistele eelnimetatuile (Hennies, Miljan, Reiljan jt).

Möödunud 40 aastat on valdavalt olnud arenevad ja edukad. Meie konverentsidel on suurepärase ettekannetega esinenud ja diskussioonides osalenud paljude riikide ülikoolide ja teiste institutsioonide kolleegid-majandusteadlased. Konverentsidel esinenud doktorantidele on osalejate poolt alati häid soovitusi nii esinemisteks kui väitekirja kirjutamiseks antud.

Ajakirjas on paljude välisriikide ja ka eesti kolleegide sisukaid artikleid avaldatud.³ Ka doktorantidele (aga ka teistele) on meie ajakirjas artikli avaldamine hea võimalus olnud, sest ajakiri on hinnatud ja ca kümne rahvusvahelise andmebaasi (sh Scopuse) poolt tunnustatud ning andmebaasi arvatud. Eesti teadussüsteemis on ajakiri alates 2019. aastast kõrgeimas ETISE kategoorias – 1.1.

Ajakirja jõudmisel rahvusvahelistesse andmebaasidesse on meie vastu huvi suurenenud (eriti pärast Scopust):

- Hulk majandusajakirju peatoimetajate isikutes Euroopast, USA-st ja Aasiast on teinud meie ajakirja autoritele (sh käesoleva ajakirja peatoimetajale) ettepanekuid neile artikleid kirjutada ja/või neile esitatud artikleid retsenseerida (mida käesoleva artikli kirjutaja on ka teinud – olles juba hulk aastaid Itaalias, Roomas ilmuva ajakirja „European Scientifics Journal /ESJ/“ retsensent);
- Mitmed kirjastused-firmad ja nn teadlaste kollektiivid-võrgustikud Indiast, Hiinast ja Kagu-Aasiast on pöördunud meie poole, arutamaks kas tihedat koostööd (sh nende poolse osalusega) või/ja edaspidi meie ajakirja omandamist;
- Mõnel viimasel aastal (ka 2024) on Suurbritannias asuva *Timesi kõrghariduse (Times Higher Education /THE/)* andmejuhi Duncan Ross'i /26 Red Lion Square, London/) ettepanekul allakirjutanu osalenud *Times Higher Educationi* iga-aastases ülemaailmses akadeemilise maine uuringus;

³ Vt riikide loetelu näiteks nii käesoleva numbril lõpus, aga samuti varasemate aastate numbrite lõpus ilmunud artikleid: Informatsioon ajakirja toimkonnalt / Information from the editorial team / Information des Redaktionsteams, kolmes keeles.

- Mitmed ülikoolid-kolledžid Euroopast ja USA-st on teinud ettepaneku nii artiklite kirjutamiseks kui nende konverentsedel esinemiseks;
- Mitte vähe on tulnud soove oma artikkel meie ajakirjas avaldada ja konverentsil osaleda, seda sageli nn ida poolt. Paraku on nende osalemine meie konverentsil problemaatiline Vene agressiooni tõttu Ukrainas. Ka näiteks pangaülekanded meile Venemaalt ja Valgevenest pole võimalikud meie pankade vastavate otsuste tõttu (näiteks, vastav info SEB panga kodulehel).

Siit võib ehk järeldada, et meie ajakirjas avaldatud artiklid on laialdasemat tähelepanu äratanud ning ka edaspidi võib meie ajakirjas avaldanud töö autor huvitavaid ettepanekuid koostööks mujalt maailmas saada.

Meil on olnud ja on tänaseni suurepärased toimetajad:

meie seast lahkunud tublid Manfred O. E. Hennies (Kieli RÜ; oli enne ka toimetuskolleegiumi liige) ja Janno Reiljan (TÜ); nendega koos tegutsesid ja tänaseni tegutsevad aktiivselt Üllas Ehrlich (TTÜ) ja Sulev Mäeltsemees (TTÜ).

Andmebaasidesse sisestamise ja raamatukogunduse vallas on meid palju aastaid abistanud toimetaja-konsultandina hea Ruth Tammeorg (TÜ).

IT vallas on toimetajate Ragnar Kolga (TÜ Pärnu Kolledž) ja Jüri Kristali (CADI Eesti OÜ) hea töö suureks toetuseks olnud.

Meil on olnud hea koostöö tõlkide ja tõlkijatega: inglise keeles Meeli Kuura ja saksa keeles Toomas Metsis (mõlemad on meiega koostöös ka käesoleval ajal). Enne neid lähemalt-pikemalt ka Anu Schulz, Kersti Kittus, Juta Voogla jmt. Osaga neist katkes koostöö meie seast lahkumise tõttu, osa pidid end aga jäägitult tööle Euroopa Liidu institutsioonides pühendama.

Ka sekretäritööd on teinud paljud suurepärased spetsialistid. Paraku on nad aeg-ajalt vahetunud, sest oma põhitööl on neil sageli tööülesanded suurenenud, mis pole alati võimaldanud meie tegevust operatiivselt toetada.

Vastavalt vajadusele on ajakirja väljaandmist toetanud toimetuskolleegiumi liikmed.

Suurepärase on olnud igasugune koostöö nii Värskas kui Jänedal kohaliku personaliga. Kogu selle 40. korra puhul on rõõmustav märkida, et konverentside programmi on alati kuulunud ka diskussioonid nii tõistel kui vabadel teemadel, osalenud on paljud majanduspraktikud, omavalitsuste juhid ja spetsialistid ning mitmed Riigikogu liikmed. Oleme hoolitsenud osalejate vaimse kui ka füüsilise tervise eest (sh saunatamine, Värska perioodil isegi Värska talumuuseumi suitsusaunas) ning ulatuslikult tutvunud Eestimaa looduse ja paljude vaatamisväärsustega, tähistanud paljusid rahvusvahelisi sündmuseid ja tähtpäevi ning meenutanud Eesti kultuuri, rahvamajanduse ja majandusteaduse suurkujusid ning ülikoolide organisatoreid-juhte (näiteks malegeenius Paul Keres /viidi läbi male kiirturniir konverentsil osalejate vahel/, ülikooli rektor Volli Kalm, majandusteaduse korüfee ja riigikogulane Uno Mereste, majandusteadlane ja pankur Rein Otsason, majandusteadlane ja -praktik Juhani Väljataga, juhtimisteadlased Madis Habakuk ja Raoul Üksvärv /oli ka riigikogulane/, laia haardega tööstur, majandustegelane ja minister Jüri Kraft jmt).

On olnud ka mõningaid ebakohti – nii mõnedki kolleegid Tartust ja Tallinnast on püüdnud nii konverentsi kui ajakirja üle võtta ehk n-ö oma nime alla saada. Seda mitte saavutades on nad hakanud konverentsi ja ajakirja halvustama, isegi keelanud oma

doktorantidel ja teistel kolleegidel meie ajakirjas artiklite avaldamise ja konverentsidel osalemise ning igal muul viisil toetamise (sh ka sekretäritöö keelamise). Eetiliseks sellist tegevust, seda eriti veel kõrgkooli õppejõudude puhul, ilmselt pidada ei saa. Allakirjutanu nimetaks seda lühidalt AK (mitte televisiooni Aktuaalne Kaamera, vaid „ahnus ja kadedus“).

Aeg-ajalt on mõned osalejad kurnanud meie kõrgete avaldamis- ja osalustasude üle. Oleme kursis teiste riikide ajakirjade ja konverentside avaldamis- ja osalustasudega (saanud regulaarselt kutseid konverentsidel osalemiseks ja ettepanekuid artiklite kirjutamiseks): meie tasud on keskmistest madalamad, isegi siis kui mujal on tegemist ühepäevase sündmusega (meil on konverents aga kolmepäevane). Pealegi ei kasuta me sponsoreid ega saa toetusi, mida sageli saavad kasutada ülikoolid (ka meil Eestis). Oleme olnud seisukohal, et sponsorite toetust on ehk mõnele teisele sündmusele või institutsioonile rohkem kui meile vaja.

Oleme oma ajakirja suurema osa eksemplare jaotanud tasuta autoritele ja konverentsil osalejatele, samuti paljudele meie kolleegidele või/ja moraalselt toetajatele ning mitmete teiste riikide ülikoolide ja kõrgkoolide raamatukogudele (eeskätt Saksamaa, Austria, Georgia, Venemaa jt).

Ka meie Saksa koostööpartnerile Berliini teaduskirjastusele (Berliner Wissenschafts-Verlag) oleme igal aastal tasuta mitukümmend eksemplari ajakirja saatnud, mida nad ise Saksamaal on jaotanud. Minimaalse koguse ajakirju oleme aeg-ajalt müünud ka Eesti raamatukogudele. Selle juures on meile abiks olnud firma TEEK OÜ⁴, kelle kaudu on meie ajakirja ostnud nii maakondade raamatukogud ja isegi USA Kongressi raamatukogu. Oleme seeläbi saanud täiendavaid rahalisi vahendeid nii ajakirja väljaandmiseks kui teaduskonverentsi ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks. Pärast aastat 2021 on firma tegevus kokku tõmbunud ja 2024. aastast lõpetas TEEK OÜ mitmel põhjusel oma eksistentsi ning seeläbi langes meile see toetusallikas ära. Meie kirjastus, Mattimar OÜ, pole aga paraku see firma, kes osahingu TEEK müügiülesanded enesele võtaks, kuna tegevusvaldkond on meil teine.

Ka enamus Eesti sündmusi-konverentse on meie rahastamisest oluliselt kallimad (eriti siis, kui on keegi esineja teisest riigist või väga kitsalt spetsialiseerunud praktik osaleb). Ka meie konverentsidel on esinejad-professorid teistest riikidest, meie aga sel puhul oma tasumäärasid osalejatele pole suurendanud.

Alates aastast 2023 jätkame ilma pikaajalise saksa koostööpartnerita – Berliner Wissenschafts-Verlag. Nii nagu eespool kirjutatud firma Teek OÜ kohta, läheb isegi ühel suurel majandusel, Saksamaal, juba mõnda aega pehmelt öeldes – tagasihoidlikult.⁵ Saksamaal kasvab rahulolematus, Euroopa suurimat majandust iseloomustab stagnatsioon.

⁴ TEEK OÜ valdkond on olnud paberi, kirjatarvete, raamatute ja ajakirjandusväljaannete hulgi-müük (asutatud 01.01.1994). Firma oli edukas eksportöör, tehes müüki Euroopa Liidu riikidesse nagu Saksamaa ja väljapoole Euroopa Liidu riike, nagu Ameerika Ühendriigid, Kanada. Ekspordi osakaal kogukäibest oli ca 18%. Ekspordikäibest oli kõige suurem Ameerika Ühendriikide turuosa (89,4%), Kanada puhul (8,8%) ning Saksamaal (1,8%). Firma jaoks oli 2021. aasta ekspordikäive pigem nukker, sest müük välisriikidesse langes oluliselt. Kõige suurema languse tegi Kanada turg. [<https://ssb.ee/media/10384303/teek-ou-tegevuslugu?id=431717>] 4.02.2024.

⁵ Raal, K. (2024). „Saksamaal läheb praegu väga halvasti.“ Mis juhtus Euroopa suurima majandusega? Eesti Päevaleht, Välismaa, Delfi. 22.01.2024, 00:01.

Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) viimase aruande järgi on Saksamaa ainus G7 riik, kelle majandus eelmisel aastal langes. Eri prognoosis lubavad, et majandusraskused räsivad Saksamaad ka tänavu. Lisaks kasvab riigis rahulolematust ja streikidest on saamas igapäevane nähtus. Valitsuse otsus kärpida diislikütuste toetust vallandas ulatusliku pahameeletorni ja Saksamaa põllumehed avaldavad juba mitmendat nädalat kõikjal riigi tänavatel meelt. Ehkki valitsus leevendas oma esialgset plaani, pole paljud sellega rahul ja ütlevad, et plaan ohustab endiselt paljusid väikese sissetulekuga põllumehi.

Energiakriis koos keerulise majandusolukorraga, kõrge inflatsioon ja sõda Ukrainas mõjutavad Saksamaa majandust kahjuks pikemalt, kui kevadel ennustati. Siiski oodatakse, et sealne majandus saab pärast aastavahetust sisse uue hoo ja on 2024. aastal taas kasvuteel.

Ehitussektor on jõudnud madalpunkti, kus on tarvis kiirelt reageerida. Põhiprobleemiks on suur eluasemenõudlus ning jäik ja bürokraatlik seadusandlus. Võrreldes teiste Euroopa riikidega on Saksamaal kõige enam langenud kinnisvarahinnad, kõige rohkem tõusnud ehituskulud, lisaks on ehituslepingute arv peaaegu olematu. Liidumaad on kokku leppinud mitmes meetmes, et tagada kiirem planeerimine ja ehitamine. Üks meede on turboehituslepe, mis on, nagu nimetuski ütleb, mõeldud selleks, et kortermajade ehitamist kiirendada. Liidumaad soovivad ühtlustada ka mitmeid nõudeid. Ettevõtted peaksid kiiresti ära kasutama ehitusvõimalusi, saneerima hooneid või katuseid või muutma vabad alad eluruumideks.

Bürokraatia ja ranged nõuded on Saksamaal endiselt jõus, kuid vajadus uute hoonete ja elamispindade järele on siiski tugevalt kasvanud, nii et siin peaks ka riik paindlikum olema.

Hoolimata keerulistest tingimustest investeerib Saksamaa elektri- ja digitööstusse, nagu teatas novembris Saksa elektro- ja digitööstuse liit ZVEI e.V. Kümnest Saksamaa elektri- ja digitööstuse ettevõttest kurtis ZVEI liikmete uuringus seitse, et elektrikulud on nende jaoks märgatav konkurentsikoormus.

Saksa ettevõtted tahavad investeerida, ehkki proovikivid on suured. Kümnest ettevõttest üheksa on seisukohal, et Saksamaa konkurentsivõime on viimase viie aastaga halvenenud. Küsitluse kohaselt on selle põhjuseks liigne bürokraatia, kõrge maksu- ja lõivukoormus ning ebakindlus elektrikuludes ja varustuskindluses.⁶

Eelnev mõjutab ka kõiki teisi Saksa majanduse harusid ja ettevõtteid-organisatsioone ning sellega seoses tegi Saksa kirjastus juba 2023. aasta algul meile ettepaneku koostöö peatamiseks. Selleks olid juba ka mõne aasta tagused märgid – neil vahetusi tihti meiega tegelenud töötajad ning lõpuks vähendati kirjastuses ka inimeste arvu, sh neid, kes meie ajakirjaga tegelesid. Kokkuvõtteks – Saksa kirjastus on oma tegevust päris suures ulatuses kärpinud, mis on nüüd ka meile mõju avaldanud. Asjaolude paranedes võib-olla meie koostöö jätkub!?

* * *

[<https://epl.delfi.ee/artikkel/120263908/saksamaal-laheb-praegu-vaga-halvasti-mis-juhtus-euroopa-suurima-majandusega>] 7.02.2024.

⁶ Saksa majandus aastaks 2024. EASI ja KredExi ühendasutus. 11. detsember 2023. [<https://eas.ee/saksa-majandus-aastaks-2024/>] 7.02.2024.

Kindlasti oleme valmis oma toimekondade koosseisu võtma noorema põlvkonna esindajaid. Vaatamata otsingutele, pole leidnud (või halvasti otsitud?). Oleme kohanud kaht laadi inimesi – ühed loodavad kiirelt palju raha teenida ja teised pole ei ajakirjast, konverentsist ega teadusest huvitatud.

Siiski oleme põgusalt visualiseerinud nii ajakirja kui konverentside perspektiivi aastateks 2025 – 2029⁷ (detailsemalt; soovitatavalt ka uute, nooremate jõudude lisandumisel) ja isegi aastani 2037 (siis juba võiks olla kõik uute toimekondade korraldada).

Peatoimetajana soovin autoritele visadust ja edu sisukate artiklite kirjutamisel-avaldamisel ning peakorraldajana aktiivset osalemist meie konverentsidel, õnnestunud ettekan-deid ja intrigeerivaid küsimusi ning neist tulenevaid diskussioone.

Pealegi kordaksin – meie ajakiri on enam kui kümnes rahvusvahelises andmebaasis, sh Scopus, kõlblikuks tunnistatud ning ETIS-es kõrgeima taseme 1.1, saavutanud.⁸ Siin ajakirjas kvaliteetseid artikleid avaldada on nii doktorantidele (miks mitte ka parimatele magistriõppes osalejatele) kui majandusteadlastele ja teistele huvilistele hea võimalus oma teadustöid publitseerida.

Sellega kaasnevad ka suurepärased võimalused meie konverentsidel osaleda ning häid kogemusi ja kontakte saada.

NB! Ajakirja toimetus ja konverentsi toimekond on valmis teiega koostööd tegema!

Jaanuar – veebruar, 2024

Tallinnas, oma Pirita-Kose kodukontoris

Tegusaid aegu ja toredaid inimesi meenutades

Matti Raudjärv

(ajakirja asutaja ja peatoimetaja ning konverentside seeria algataja ja peakorraldaja)

⁷ Vt tulevikuvisioone, näiteks ajakirja käesolevas numbris tagapool (aga samuti varasemate aastate numbrites) ilmunud informatsiooni: Loodetav tulevikuinformatsioon (2025 – 2029) / Die Zukunftsinformation (2025 – 2029) / Expected future information (2025 – 2029).

⁸ Mõnede kolleegide info alusel ja arvates on käesolev majandusajakiri Balti riikides ainsana sellise kõrgeima taseme saavutanud. Allakirjutanu ei soovi selles küsimuses ise midagi arvata ega kaasa rääkida.

40 YEARS FROM THE FIRST “SHIP CONFERENCE” AND FOUNDATION OF THE JOURNAL

Yes, 40 years have passed from the probably one of the first scientific conferences lasting three days at that time (May, 1984) during which the presentations were made and discussions were held on the water, in a ship, namely on MS Vanemuine travelling along the Emajõgi River, lakes Peipsi (Peipus) and Pihkva (Pskov), the Värskä Bay and Velikaya River along the route Tartu–Värskä–Pskov–Värskä–Tartu. As the participants regarded the conference very successful, the following, second conference was held 10 years later, in 1994, and then annually until now.

The conference of 2024 would have been already the 32nd conference. Unfortunately, although five conferences (2020–2024) had been prepared, they were not held as several important participants from other countries could not travel to Estonia due to Covid-19 and the Russian aggression in the Ukraine. For some of them it was even prohibited to leave the country at that time, and some of them were ill themselves!

Also, a scientific collection of brief articles and theses was published before the conference of 1984, which can be regarded as the predecessor of this current scientific journal, the XXXII volume of which will be published this year, since 2007 under the almost similar name to the current name.¹

Both the conferences and the collections (and later also the journal) became international as since 1996 several good colleagues from the University of Kiel and the Kiel University of Applied Sciences in Germany participated both in the conferences and in the publishing of papers. As Estonia had been an independent country again for several years already, our economists had managed to acquire many work-related contacts during that time, i.e. within the four or five years, with also colleagues from universities of other countries.

The author of this brief article has written about the “ship conference”, what followed it and the publications for several times also earlier in this journal. Also this time I am not going to copy sentences from earlier texts here but will write about some memories presented under a slightly different angle here.

In 1984 and in 1994, none of the participants in the conference would have believed that we would continue the activities of these first events also in 2024 with several participants from that first time. But this is how time works:

- * a few colleagues have passed away by now;
- * many former colleagues have retired and are not engaged in scientific research;
- * some people have been active in earlier years and have also participated in the work of the committees in 2024.

¹ In 2007–2014, the English name of the journal was “Discussions on Estonian Economic Policy”. Above all, for more accuracy, incl. for the reflection of the topics of papers published until then, and in the interests of broader geography of economic policy in future, we specified the name of the journal from 2015 and it is now “Estonian Discussions on Economic Policy” in English. The name of the journal in German and Estonian remained the same, and the continuity of the publication was maintained.

During the past 40 years, the activities have mainly developed further and been successful. Colleagues, economists of universities and other institutions of many countries have made excellent presentations and participated in discussions in our conferences. The participants always gave good recommendations to doctoral students who participated in conferences, both for presentations and for writing theses.

Substantive papers by many colleagues of foreign countries and also from Estonia have been published in the journal.² Publishing papers in our journal has been a good opportunity also for doctoral students (and also others) as it is a journal assessed and recognised by about ten international databases (incl. Scopus) and included in the databases. In the Estonian Research Information System, the journal has been in the highest ETIS category, 1.1, since 2019.

After the inclusion of the journal in international databases (particularly Scopus) we have attracted more interest:

- A number of chief editors of economic journals from Europe, USA and Asia have made proposals to authors of our journal (incl. to the chief editor of this journal) to write papers for them and/or peer review papers submitted to them (what the author of this articles has also done – being a peer reviewer for many years already for the journal “European Scientifics Journal” (ESJ) published in Rome, Italy).
- Several publishing companies and groups of researchers, research networks from India, China and Southeast Asia have also wanted to discuss with us either close cooperation (incl. with their participation) and/or acquisition of our journal in the future.
- In a few recent years (also in 2024), the undersigned has participated in an annual Academic Reputation Survey of the *Times Higher Education* at the proposal of Duncan Ross, the Chief Data Officer of *Times Higher Education (THE)* at 26, Red Lion Square, London.
- Several universities and colleges from Europe and the USA have made proposals both for writing papers and making presentations at their conferences.
- We have received quite a few applications for publishing papers in our journal and participation in the conference, often from the East, so to say. Unfortunately, their participation in our conference is problematic because of the Russian aggression in Ukraine. Also, e.g. bank transfers to us from Russia and Byelorussia are not possible because of the respective decisions of our banks (e.g. the respective information on the web site of the SEB Bank).

We can perhaps conclude from this that the papers published in our journal have attracted wider attention, and authors who have published their papers in our journal may receive interesting proposals for cooperation from the rest of the world also in the future.

We have had and have also now excellent editors, members of the editorial board, interpreters and translators, secretaries and peer reviewers.

² See the list of countries, e.g. at the end of this issue, and also articles at the end of issues of earlier years: Informatsioon ajakirja toimkonnalt / Information from the editorial team / Information des Redaktionsteams, in three languages.

* * *

We are surely ready to accept also representatives of the younger generation to our committees. Despite searches, we have not found any (or have not searched well enough?). We have met two kinds of people – some people hope to earn a lot of money fast and other people are not interested in neither the journal, the conference or research.

However, we have some visions of the future prospects for both the journal and the conferences for 2025–2029³ (in more detail; advisably also with the inclusion of new, younger people) and even until 2037 (then already everything could be organised by new committees).

As the chief editor, I wish authors perseverance and success for writing and publishing substantive papers and as the main organiser I wish them active participation in our conferences, successful presentations and intriguing questions and the resulting discussions. Besides, I have to emphasise again – our journal has been deemed as suitable for more than ten international databases, incl. Scopus, and has achieved the highest level, 1.1, in ETIS.⁴ Publishing high-quality papers in this journal is a good opportunity for publishing research work both for doctoral students (why not for the best master students) and economists and other interested people.

This brings along also excellent opportunities for participation in our conferences and obtaining good experience and contacts.

NB! The editorial board of the journal and the organising committee of the conference are ready to have cooperation with you!

January – September 2024

In Tallinn, home office at Pirita-Kose

Remembering active times and fine people,

Matti Raudjärv

(Founder and chief editor of the journal, and the initiator and main organiser of the series of conferences)

³ See the information on the visions of the future, for instance, further in this issue of the journal (but also published in the issues of earlier years): Loodetav tulevikuinformatsioon (2025 – 2029) / Die Zukunftsinformation (2025 – 2029) / Expected future information (2025 – 2029).

⁴ According to the information and opinion of some colleagues, only this economic journal has achieved such a high level in the Baltic States. The undersigned himself does not wish to express any opinion or thoughts about this issue.

MÕNED MÕTTED MAJANDUSPOLIITIKA ÕPETAMISEST EESTI KÕRGKOOLIDES-ÜLIKOOLIDES

Käesolevas lühiartiklis peatub allakirjutanu eeskätt Tallinna Tehnikaülikoolis (TTÜ; (1992–1998)) ja Tartu Ülikoolis (TÜ) õpetamise kogemustele, olles TTÜ-s Eestis esimese majanduspoliitika õppetooli asutaja, juhataja ja professor ning õpetanud majanduspoliitika aineid ka TÜ majandusteaduskonnas (alates 1996), TÜ Pärnu Kolledžis ja TÜ Narva Kolledžis (kuni 2019). Lisaks õpetanud majanduspoliitika aineid neljal aastal (2014–2017) ka Georgias – Tbilisis Georgia Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas külalisprofessorina.

Käesolevat artiklit on allakirjutanu juba ligi kümme aastat kavandanud, info alased kokkulepped olid nii tolleaegse TTÜ majandusteaduskonna dekaani professor Üllas Ehrlich'iga kui TÜ majandusteaduskonna professori Janno Reiljan'iga. Ajad olid aga kiired ja asjad jäid pooleli. Täna on sündmustest palju aega möödunud, Üllas Ehrlich pole enam dekaan ja mitmed detailid unustanud, Janno Reiljan lahkus kahjuks meie seast jaanuaris 2018 ja puhkab nüüd Tartus Raadi kalmistul. Õnneks oli mõlemas teaduskonnas inimesi, kes sündmusi mäletasid ning allakirjutanut suunasid, infoga varustasid. Aitäh neile, nende nimele avalikustamine rahu huvides pole aga oluline.

1. Majanduspoliitika õppetool TTÜ-s (alates septembrist 1992)¹

Siinjuures tuleks märkida, et kui Matti Raudjärv /MR./ (MR. asutas 1992. aastal Tallinna Tehnikaülikoolis esimese majanduspoliitika õppetooli Eestis (Tartu Ülikoolis loodi majanduspoliitika õppetool rohkem kui aasta hiljem, 1993. aasta lõpus), kuulus õppetool mitme teise õppetooliga Territoriaalmajanduse instituudi koosseisu (direktoriks juristist professor Ants Kukrus /1992–2002/).

1996. aastal kutsusid professor Janno Reiljan ja professor Jüri Sepp Matti Raudjärv'e TÜ majandusteaduskonda külalisõppejõuks mõne majanduspoliitika aine osasid õpetama.

1998. aastal lahkus Matti Raudjärv koos mitmeaastase rahastusega Eesti Teadusfondi (ETF) Grandiga täielikult tööle Tartu Ülikooli majandusteaduskonda² (edasi oli õppetooli juhatajaks mehhaanikainsenerist Kaarel Kilvits /alates aastast 1997/, kelle Matti Raudjärv oma õppetooli kutsus mõned aastad varem).

Mõistlikku koostööd uue juhatajaga ei tekkinud, sest K. Kilvits kirjutas Matti Raudjärve poolt 1995. ja 1997. aastal avaldatud originaalse raamatu-õpiku³ (mida üliõpilased TTÜ-

¹ TTÜ-ga seotud informatsioon on pärit Matti Raudjärve (MR.) arhiivist ja Internetist ning seda on täiendatud MR-le saadetud e-mailidega: 5.04.2024 ja 8.04.2024. Lisaks telefonivestlused oludega kursis olevate inimestega.

² ETF Grant 1998 – 2000: Eesti Vabariigi arengut kindlustava eesmärgipärase ja kompleksse majanduspoliitika ning vastava koolituse teoreetilise-praktilise aspektid. Grandi hoidja M. Raudjärv.

³ Raudjärv, M. (1995). Sissejuhatus majanduspoliitikasse: Teoreetilised põhialused ja kategooriad. Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond, majanduspoliitika õppetool. Tallinn: Mattimar AS, 83 lk.; Raudjärv, M. (1997). Majanduspoliitika alused. 2. väljaanne. Tartu Ülikooli majandusteaduskond, rahvamajanduse instituut, majanduspoliitika õppetool. Tallinn, Tartu: Mattimar OÜ, 107 lk.; Raudjärv, M. (2000). Majanduspoliitika alused. 3., täiendatud väljaanne. Tartu Ülikooli

s ja teistes Eesti ülikoolides-kõrgkoolides aktiivselt kasutasid) leht-lehelt maha ja avaldas oma nime all⁴ (viidates vaid sissejuhatuses, et **võimaluste piires** on kasutatud Matti Raudjärve raamatu materjale). **Sisuliselt oli tegemist plagiaadiga!**⁵

Huvitav – kui üliõpilased tegelevad plagiaadiga, on järeldused karmid – kuni eksmatrikuleerimiseni. Antud juhul aga õppejõu ja õppetooli juhataja puhul, piirduti vast tühise tähelepanu juhtimisega. Au see Tallinna Tehnikaülikoolile kindlasti ei teinud. Noomida sai K. Kilvits küll TTÜ tollaegse rektori professor Olav Aarna⁶ poolt ja laideti teda ka TTÜ nn eetikakomisjoni poolt, kuid teaduskonnas midagi ette ei võetud.

Kaarel Kilvits'a õppe- ja teadustöö valdkond oli suhteliselt tagasihoidlik: Majanduspoliitika; Tööstuspoliitika; Innovatsioonipoliitika; Tehnopolitiika; Tööstuse restruktureerimine, Integreerumine Euroopa Liiduga. Valdavalt oli tegemist tema põhihariduse, so mehhaanikainseneri valdkonnaga. Kuna allakirjutanu oli seotud Tartu Ülikooliga, siis ilmselt ei olnud TTÜ majandusteaduskonnas kompetentseid kolleege, kes oleks K. Kilvitsa nõ vajaliku järje peale suunanud. Ja kas see üldse kedagi huvitas (dekaanid Alari

majandusteaduskond, rahvamajanduse instituut, majanduspoliitika õppetool. Tallinn, Tartu: Mattimar OÜ, 157 lk.

⁴ Kilvits, K. (1999). Majanduspoliitika. Tallinn, TTÜ Kirjastus, 160 lk.; K. Kilvitsal on veelgi mõned majanduspoliitika alased publikatsioonid – võib-olla on ka need teiste autorite töödest maha kirjutatud?

⁵ Plagiaat (ladina keeles plagiarus „inimeserõõvija, orjakaupmees“) ehk loomevargus on võõra teose või selle osade avaldamine enda omadena. Plagiaadiks nimetatakse ka kirjaniku teose trüki avaldamist ilma tema nõusolekuta.

Mistahes teost saab pidada plagiaadiks vaid juhul, kui see vastab kolmele kriteeriumile. Esiteks: esineb äratuntav sarnasus kahtlustatava teose ja mõne varasema teose vahel. Teiseks: teoste vahel esinevat sarnasust ei ole võimalik seletada juhusega. Kolmandaks: teose autor ei ole viitamise või tänusõnadega või muul viisil tunnistanud varasema teose kasutamist. Plagiaat. [<https://et.wikipedia.org/wiki/Plagiaat>] 19.04.2024.

⁶ Jõhvi kontserdimajas 5. oktoobril 2024 toimunud haridustöötajate ja hariduse toetajate tunnustamisel, aasta õpetaja galal, pälvis riikliku elutööpreemia akadeemik Olav Aarna. [<https://www.err.ee/1609482787/olav-aarna-palvis-elutoopreemia>] 5.10.2024.

Olav Aarna (sündinud 4.11.1942 Tallinnas) on Eesti informaatikateadlane, poliitik ja Eesti Teaduste Akadeemia liige (alates 1990). Aarna oli 1991–2000 TTÜ rektor, 2000–2003 Estonian Business Schooli (EBS) rektor ning 2003–2007 X Riigikogu liige. [https://et.wikipedia.org/wiki/Olav_Aarna] 6.10.2024.

Purju⁷ /kuigi põhihariduselt majandusküberneetik/ ja Enn Listra⁸ /põhiharidus: teoreetiline füüsika; aastatel 1993–1997 oli TTÜ majandusteaduskonnas magistriõppes ja aastatel 1997–2001 samas ka doktoriõppes).

Tema juhtimisel hakkas õppetool TTÜ-s samm-sammult kiratsema. 2002–2013 oli majanduspoliitika õppetool Avaliku sektori majanduse instituudi koosseisus (direktoriks oli K. Kilvits) ja aastal 2017 likvideeriti nii instituut kui õppetool.

Vestlustest mitmete teaduskonna inimestega paljude aastate vältel ilmnis, et mõne liitmise ja likvideerimise põhjuseks olevat olnud ka inimeste (sh ka ülemuste poolsete) vahelised arusaamatused ja konfliktid.

⁷ Suhteliselt kummaline on endise kolleegi Alari Purju (majanduskandidaat; PhD) tööalane karjäär (kui seda nii võib nimetada) TTÜ-s ja väljaspool olnud (jääb mulje, et kohati ei sobinud ta ei ühe ega teise institutsiooni struktuuri):

TTÜ majandusteaduskond: prodekaan: 1992–1993, aseprofessor, 1994–1997, prodekaan: 1994–1996; dekaan: 1996–2004, professor, 1997–2004; vanemteadur: 1.01.2005–31.12.2009

EBS, Estonian Business School: professor ja Sotsiaalteaduste instituudi juhataja: 2005–2009

TTÜ majandusteaduskond: Avaliku sektori majanduse instituut, Avaliku sektori ökonomika õppetool, professor: 1.01.2009–31.12.2013

TTÜ ehitusteaduskonna Logistikainstituut liideti TTÜ mehaanikateaduskonna masinaehituse ja tööstustehnoloogia instituudiga

TTÜ ehitusteaduskond: Logistikainstituut, direktori kt.: 1.01.2013–31.03.2016

TTÜ mehaanikateaduskond: Masinaehituse instituut, Logistika õppetool ja ehitusteaduskond: Logistikainstituut, Tarneahela juhtimise õppetool, külalisprofessor: 1.01.2013–31.03.2016

TTÜ mehaanikateaduskond: Masinaehituse instituut, Logistika õppetool, külalisprofessor (0,50): 1.04.2016–31.12.2016

TTÜ inseneriteaduskond: Mehaanika ja tööstustehnika instituut, külalisprofessor (0,50): 1.01.2017–31.08.2017

EBS, Estonian Business School: külalisprofessor (0,50): 1.09.2016 – ...

⁸ Endise kolleegi Enn Listra tööalane karjäär TTÜ-s:

TTÜ majandusteaduskond: Rahanduse ja majandusteooria instituut, Majandusmatemaatika, statistika ja ökonomeetria õppetool, Statistika ja ökonomeetria õppetool, lepinguline õppejõud (0,75): 1992

TTÜ majandusteaduskond: Rahanduse ja majandusteooria instituut, Majandusmatemaatika, statistika ja ökonomeetria õppetool, Statistika ja ökonomeetria õppetool, lektor (1,00): 1.09.1993–31.08.2002

TTÜ majandusteaduskond: Rahanduse ja panganduse õppetool, juhataja ja professor: 1.09.2002–31.12.2016

TTÜ majandusteaduskond: dekaan: 2004–2009 ja 1.01.2017–08.03.2023

TTÜ majandusteaduskond: Tootlikkuse ja konkurentsivõime keskus, juhataja: 2014–31.12.2016

TTÜ majandusteaduskond: Majandusanalüüsi ja rahanduse instituut, professor: 1.01.2017–30.06.2022

TTÜ majandusteaduskond: dekanaat, teadur (0,20): 9.03.2023 – ...

TTÜ majandusteaduskond: emeriitprofessor: 01.05.2023 – ...

Eesti Majandusteaduse Selts: asepresident: 2007–2010

2. Majanduspoliitika õppetool TÜ-s (alates detsembrist 1993)⁹

Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas loodi majanduspoliitika õppetool 1993. aasta lõpul Majanduspoliitika ja riigimajanduse instituudi asutamise raames Õppetooli juhatajaks oli professor Jüri Sepp.

Õppetool loodi ettevõtluspoliitika lektoraadi ja majandusteooria õppetooli ühe osa alusel. Majanduspoliitika kui eriaine rakendus 1994. aasta sügissemestrist. Majanduspoliitika õppetooli ülesanneteks kujunes:

- Majanduspoliitika üldteooria õpetamine;
- Mikromajanduspoliitika käsitlemine nii teadus- kui õppetöös.

1996. aastal lisandus majanduspoliitika õppetoolile majandusajaloo lektoraat.

1998/1999. õppeaastal liideti majanduspoliitika õppetooliga riigimajandus õppetool.

Õppetöös oli majanduspoliitika õppetooli põhiülesandeks majanduspoliitika ja riigimajanduse eriaine (spetsialiseerumissuuna) korraldamine ja õpetamine koos riigimajanduse õppetooliga. Võib ütelda, et ega ka TÜ majanduspoliitika õppetool ei hiilunud kogu majanduspoliitika valdkonna õpetamisega.

Majanduspoliitika õppetooli õppejõud õpetasid järgmisi aineid (9, neist 8 on otseselt majanduspoliitika ained):

Institutsiooniökonomika, Uus poliitiline ökonomia, Võrdlev majanduspoliitika, Struktuuripoliitika, Konkurentsipoliitika, Konkurentsi- ja struktuuripoliitika, Regionaal- ja kohaliku omavalitsuse poliitika, Regionaal- ja lokaalpoliitika, Keskkonnapoliitika.

Riigimajanduse õppetooli õppejõud õpetasid järgmisi aineid (13, neist 8 on otseselt majanduspoliitika ained):

Struktuuriökonomika, Euroopa Liidu majandus- ja rahanduspoliitika, Rahapoliitika, Raha- ja stabilisatsioonipoliitika, Välismajanduspoliitika, Maamajanduspoliitika, Agaraarpoliitika, Sotsiaalsfääri rahastamine, Sotsiaalpoliitika, Sotsiaal- ja tööpoliitika, Avaliku sektori ökonomika, Finantsjuhtimine avalikus sektoris, Avaliku sektori ökonomika ja juhtimine.

Bilanss: kahe õppetooliga õpetati kokku 22 ainet, millest 6 ainet ei olnud otseselt majanduspoliitika ained.

Oletatav põhjus: keegi õppejõududest ei olnud stažeerimisel teiste riikide ülikoolides pühendanud end kogu majanduspoliitika valdkonna tundmaõppimisele ning sellest tulevalt õnnestus õppeprotsessis vaid osaliselt majanduspoliitika valdkonda haarata.

Alates 1.01.2016 asus Riigimajanduse ja majanduspoliitika õppetooli juhatajana ametisse teadus- ja innovatsioonipoliitika professor Kadri Ukrainski¹⁰ PhD

⁹ TÜ-ga seotud informatsioon on pärit Matti Raudjärve (MR.) arhiivist ja Internetist ning allikast: Sepp, J. (2008). Majanduspoliitika. Tartu Ülikooli majandusteaduskond 70/40. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk. 195–201. Lisaks vahetud vestlused ja telefonivestlused oludega kursis olevate inimestega (sh Janno Reiljan jt).

¹⁰ Ta on olnud lühemat aega Riigimajanduse ja majanduspoliitika õppetooli juhataja ka perioodil 1.02.2013–31.12.2015. Perioodil 1.09.2006 kuni 31.12.2015 oli ta vahelduvalt erakorraline teadur, välismajanduse teadur, projektijuht, innovatsiooni juhtimise vanemteadur, ka teadusprodekaan (17.09.2014–31.12.2015) ja asejuhataja teaduse alal (1.01.2016–30.04.2016).

(majandusteadus). Tänapäeval ka TÜ sotsiaalteaduse valdkonnas majandusteaduskonna asejuhataja teaduse alal ning „Ettevõtluse ning tehnoloogia juhtimise MA“ programmi juht, samuti programmi juht magistriõppekavale „Ettevõtlikkus majanduspoliitika kujundamises“. Õppetöö ained on ilmselt vastavuses professuuriga – teadus- ja innovatsioonipoliitika.

Teiseks majanduspoliitika õppejõuks samas õppetoolis on majanduspoliitika kaasprofessor Diana Eerma¹¹ PhD (majandusteadus). Varasem põhiõppejõud Jüri Sepp on emeriteerunud ning ametis vaid 0,25 koormusega.

TTÜ-s oli olukord esimesel perioodil (1992–1998) vastupidine: Matti Raudjärv pühendus alates esimesest stažeerimisest (Kieli Ülikool, Majanduspoliitika instituut /november-detsember 1989/, direktor professor Gerhard Prosi /27.10.1935 Ludwigsburg – 29.08.2014, Kiel, emeriteerus 2001/) ning valdavalt ka järgnevatel stažeerimistel *kogu majanduspoliitika valdkonna tundmaõppimisele* (sh 1995. aastal Paderborni Ülikooli majanduspoliitika instituudis, professor Peter Dobiase juures, samuti mitmel aastal, viimati aastatel 2016/2017 Kieli Maailmamajanduse Instituudis dr Klaus Schraderi ja dr Claus-Friedrich Laaseri juures).

Pärast Matti Raudjärvi lahkumist TTÜ-st Tartu Ülikooli, tekkis ka TTÜ-s nõ „poolik olukord“.

3. TTÜ ja TÜ majanduspoliitika õppetoolide õppetöö väline koostöö (1994–2006). Matti Raudjärve õppetöö väline tegevus TÜ Pärnu Kolledži (ja Narva Kolledžis külalisõppejõuna) koosseisus

Ainulaadne oli majanduspoliitika konverentside korraldamine Tartu–Värskas, kus initsiaatoriks-idee autoriks ja peakorraldajaks oli Matti Raudjärv. Esimene konverents oli kolmepäevane nn laevakonverents mais 1984 (Tartu–Värsk–Pihkva–Värsk–Tartu). Teine konverents toimus aastal 1994¹² – siis kutsus juba TTÜ majanduspoliitika

ETIS-e CV ei näita pühendunud stažeerimist majanduspoliitika valdkondadele, on vaid valdkonnad üldiselt: ETIS-e valdkond: 2. Ühiskonnateadused ja kultuur; 2.12. Majandusteadus ning CERCS-e valdkond: S180 Majandus, ökonomeetrika, majandusteooria, majanduslikud süsteemid, majanduspoliitika ja nn täpsustuseks: Teadus- ja innovatsioonipoliitika.

Doktorikraad (PhD) aastal 2008: Innovatsiooniteaduse allikad Eesti puidusektori näitel (juh-d: George Nicholas von Tunzelmann ja Janno Reiljan).

¹¹ Rahvusvaheliste suhete magister, majanduspoliitika, MIA. International Affairs in Economic Policy Management, Columbia Ülikool, New York, USA, Rahvusvaheliste Suhete ja Haldusjuhtimise Kool, 2001. Ta on olnud perioodil 2001 kuni 30.04.2015 teadur, majanduspoliitika teadur ja majanduspoliitika lektor. Perioodil 1.05.2015 kuni 31.12.2020 majanduspoliitika dotsent ja alates 1.01.2021 majanduspoliitika kaasprofessor ja alates 11.08.2022 ka „Ettevõtetmajanduse (BBA) programmi“ programmi juht.

ETIS-e CV ei näita pühendunud stažeerimist majanduspoliitika valdkondadele.

Doktorikraad (PhD) aastal 2014: Raamatupidamislik käsitlus ülikooli teaduskonna sotsiaaltulemuse arvestuseks Tartu Ülikooli näitel (juh-d: Peter Joachim Friedrich ja Jüri Sepp).

¹² 1984. aastal toimus Matti Raudjärve initsiatiivil ja peakorraldamisel selle seeria esimene kolmepäevane nn laevakonverents (Tartu – Värsk; Värsk – Pihkva – Värsk; Värsk – Tartu). Konverents õnnestus ning seejärel hakkasid osalejad nõudma, et seda korrataks. Teoks sai see kümne aasta pärast (kuna vahepeal toimusid teised konverentsid ning Eesti saavutas taas iseseisvuse ja sellega

seoses oli kõigil palju muid tegevusi), kuid sobilikku laeva enam ei olnud (endine mootorlaev „Vannemuine“ oli vana, oma sõidud lõpetanud, veest Emajõe kaldale välja tõstetud, roostetas ja ootas utili saatmist).

Kuna ka aastal 1994. ja järgnevatel aastatel hakkas konverents edukalt ja hoogsalt toimuma ning 1996. aastal muutus rahvusvaheliseks, ilmusid ka korralikud teaduslühiaartiklite (teeside) kogumikud, siis peatselt ilmus välja „kosilane“ – kolleeg Alari Purju TTÜ-st. Ta pöördus Jüri Sepa /kes oli nüüd Matti Raudjärve poolt kaaskorraldajaks kutsutud/ poole ettepanekuga, et nemad – Alari ja Jüri, oleks kahekesi konverentsi peakorraldajad. Jüri Sepp teatas sellisest ettepanekust ka Matti Raudjärvele ning „kosilane“ jäi nõ „pika ninaga“. Selline oli siis selle „kosilase“ *tööstiiil* prodekaani ja dekaanina TTÜ majandusteaduskonnas.

* * *

Hästi korraldatud konverentsid toimusid ja heal tasemel publikatsioonid ilmusid igal aastal (alates 1994), kuid 2006. aastal Värskas konverentsi lõpetades võttis sõna ka kaaskorraldaja Jüri Sepp. Ta tegi üpris ambitsioonika ettepaneku (nõ sõites sisse lahtisest uksest): konverents korraldada mitte igal aastal, vaid üle aasta ning tema peakorraldajana ja TÜ majandusteaduskond on valmis kogu senise tegevuse enese peale võtma (miks mitte võtta üle süsteemi, mis on hästi sisse töötatud ja toimib eeskujulikult!).

Ettepanek ei leidnud toetust, vaid eeskätt kriitikat: sõna võtsid professor Sulev Mäeltsemee TTÜ-st, professor Janno Reiljan TÜ-st ja professor Manfred O. E. Hennies Saksamaalt, Kieli Raken-dusülikoolist. Nende arvamus oli – seni on konverentsid suurepäraselt toimunud ja publikatsioonid heal tasemel ilmunud ning senist tegevust pole mõtet muuta – jätkame samaviisi. Võimalik, et Jüri Sepa ettepanek oli ajendatud ka sellest, et ta oli sel ajal (2004–2007) Eesti Majandusteaduse Seltsi president ja siis oleks olnud võimalik ka oma tegevust presidendina kaalukamana näidata. Jüri armastas ikka aeg-ajalt ütelda: „Tahan veel silma paista!“. Nüüd oli „silma paistmine“ siis käes ... ? Käesoleva artikli viites 5 toodud allikas „Tartu Ülikooli majandusteaduskond 70/40“, kus viidati õppetoolides töötanud inimestele (majanduspoliitika õppetoolist kirjutas Jüri Sepp), pole kordagi nimetatud, et Matti Raudjärv oli TÜ majanduspoliitika õppetooliga seotud juba aastast 1996 (Janno Reiljani ja Jüri Sepa kutsel) ja ka seda mitte, et teaduskonverentside korraldamise idee just temalt oli tulnud (1984 ja 1994 ...) ja oli õppetoolis kuni 2000. aastate keskpaigani (seejärel kutsutuna TÜ Pärnu Kolledžile ja hiljem osaliselt ka Narva Kolledžile orienteerus) ning konverentside peakorraldajaks ja ajakirja peatoimetajaks (ka kogumike puhul) on olnud just tema. Kas seda mittermainimist-vaikimist tuleb võtta kui ignoreerimist 2006. aasta äraütlemise eest. Elame üle!

* * *

Peatselt ilmus välja järgmine, kolmas, mõneti nõudlikum ja ambitsioonikam „kosilane“ kui esimene „kosilane“ (ja mitte tagaselja, vaid ühel Tartus toimunud seminari järelsündmusel majandustead-laste seltskonnas Elva lähistel, Andres Arraku /17. juuli 1958 Tartu – 4. mai 2017/ suvekodus) ning otse Matti Raudjärve poole pöördudes (ja seda varasema kaaskorraldaja Jüri Sepa teadmisel-juure-solekul) konverentsi korraldamist ja ajakirja väljaandmist Eesti Majandusteaduse Seltsi ja tema eestvedamisel edaspidi teha. Nimelt oli kolmas „kosilane“ endine kolleeg TTÜ-st, Enn Listra? Enn, olles TTÜ majandusteaduskonna dekaan (2004–2009) ning saanud rotatsiooni korras 2007. aastal ka Eesti Majandusteaduse Seltsi presidendiks, oli ilmselt arvamusel, et ta „säraks“ paremini kui tema oleks dekaani ja presidendina ka olulise rahvusvahelise teaduskonverentsi peakorraldaja ja teadusajakirja peatoimetaja (nimelt aastast 2007 arendasime varasema teaduskogumiku paljudes andmebaasides fikseeritud rahvusvaheliseks kolmekeelseks teadusajakirjaks). Selline, mõneti häbematu ettepanek korraliku tegevuse ülevõtmiseks ja uue nime all edasiseks tegevuseks sai kiirelt eitava vastuse.

* * *

Eelnev ei olnud veel kõik – kui Matti Raudjärv juba TÜ Pärnu Kolledžis töötas, ilmus ühest Eesti kõrgkoolist välja juba neljas „kosilane“, kes mitte eriti tagasihoidlikult nii konverentsi kui ajakirja enesele ja oma kõrgkoolile soovis saada (siinjuures ei nimeta ma selle inimese nime, ega kõrgkooli;

õppetooli juhataja ja professor Matti Raudjärv konverentsi kaaskorraldajaks TÜ majanduspoliitika õppetooli (juhataja professor Jüri Sepp). Aastast 1996 muutus konverents rahvusvaheliseks eeskätt saksa kolleegide osavõtul. Koos erinevate Eesti institutsioonidega ja rahvusvaheliste partneritega sai 1994–2006 teoks 13 konverentsi koos vastavate teaduskogumike väljaandmisega.

Järgnevatel aastatel jäi TÜ majanduspoliitika õppetool (ja Jüri Sepp) konverentside korraldamisest ja 2007. aastal asutatud teadusajakirja väljaandmisest kõrvale ning nii konverentsi peakorraldajana kui ajakirja peatoimetajana tegutses nn uue hingamise tingimustes edasi Matti Raudjärv, kes sel ajal töötas juba Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis. Tartu Ülikool jäi pea üldse nii konverentsi korraldamisest kui ajakirja väljaandmisest kõrvale (vaid professor Janno Reiljan ja Peter Joachim Friedrich olid aktiivselt tegevad, Janno kuni oma surmani jaanuar 2018; Kadri Ukrainski oli seisukohal, et tema nimega ei tohiks ei konverentsi ega ajakirja siduda, st loobus koostööst, kuigi Janno Reiljan oli tema doktoritöö üks juhendajatest) ning valdavalt olid tegevad nii konverentsi kui ajakirjaga kolleegid TTÜ-st (professor Sulev Mäeltsemees, professor Üllas Ehrlich, sekretärid), Saksamaalt (professor Manfred O. E. Hennies Kieli Rakendusülikoolist, kuni oma surmani oktoober 2019; professor Armin Rohde Greifswaldi Ülikoolist; hiljem Jänedal (kus alates aastast 2013 on konverents toimunud) ka professorid Klaus Schrader ja Claus-Friedrich Laaser Kieli Maailmamajanduse Instituudist; jmt), Venemaalt (Jänedal, Tatjana Avdejeva Kubani Riiklikust Ülikoolist), Georgiast (Jänedal, Irina Gogorishvili Tbilisi Riiklikust Ülikoolist) ja mujalt.

Võib ka nii ütelda – alates 2007. aastast suurenes TTÜ ja teiste riikide ülikoolide roll nii konverentside korraldamisel kui ajakirja väljaandmisel, vähenes aga TÜ osa.

Paraku ei toimunud meil aastatel 2000 – 2024 teaduskonverentsi, algul Covid-19 pandeemia, seejärel algas Venemaa agressioon Ukrainas, lisaks hindade ja elukalliduse tõus ja mitmed teised segavad asjaolud. Kõigil neil viiel aastal oli korraldajate poolt konverents ette valmistatud. Loodame edaspidi paremat.

Teadusajakirja oleme aga kõigil aastatel välja andnud ja püüame seda edaspidigi teha.

4. Majanduspoliitika rolli muutus Eesti ülikoolides (TTÜ-s, TÜ-s ja mujal)

Ka Tartu Ülikoolis ei olnud majanduspoliitika õppetooli tegevusel pikalt edu, kuna see ühendati sajandi algaastatel riigimajanduse õppetooliga. Moodustus Majanduspoliitika ja riigimajanduse õppetool, kusjuures majanduspoliitika ainet ei käsitletud terviklikult, vaid ainult osaliselt.

kuigi on kolleege, kes sellest on teadlikud). Loomulikult ei tulnud varasema tegevuse lihtsalt üleandmine kõne alla. „Kosilane“ püüdis küll kaudselt ära ütlejale edaspidi ebameeldivusi tekitada, kuid see vist ei õnnestunud (aga eks iga inimesel on oma hinnangud teatud tegevustele)?

* * *

Seega oli aastatega kogunenud juba neli, ilmselt solvatud „kosilast“, kes edaspidi vist „rusikas taskus“ püüdsid levitada infot (eeskätt doktorantide seas) nii konverentsi kui ajakirja vähesest tähtsusest. Polnud hullu – meie „karavan“ liikus ja liigub ka praegu edukalt edasi (meenutan – meie kolmekeelne teadusajakiri on teiste rahvusvaheliste andmebaaside kõrval fikseeritud Scopuses ja USA Kongressi raamatukogus ning oleme ETIS-es tasemel 1.1). Ehk ilmub veel mõni „kosilane“ välja?

Siit MR. subjektiivne aramus-küsimus: kas õppetooli juhid TTÜ-s ja TÜ-s ei olnud mõneti vähetegusad, et õppetoolid likvideeriti-liideti?!

Kahetusega tuleb nentida, et ei varem ega ka täna ei tunne paljud majandusõppejõud majanduspoliitika põhitõdesid ja on arvamusel, et see on mingi taoline valdkond nagu tänapäeval osa Eesti poliitikud nii Riigikogus, Vabariigi Valitsuses kui kohalike omavalitsuste volikogudes omavahel kaklevad ja ebaetiliselt end ülal peavad. Ülikoolide reformide ajal 1992 ei saanud ka muidu lugupeetud TTÜ statistikaprofessor majandusdoktor Vello Vensel (28. detsember 1941 Tuula – 22. detsember 2004 Tallinn) aru, milleks selline aine (ained), nagu majanduspoliitika üldse on olemas.

Samas, TTÜ professor, majandusdoktor, pikaajaline kateedrijuhataja, akadeemik, Eesti Panga Nõukogu esimees (21.12.1992–21.12.1997) ja Riigikogu VIII ja IX koosseisu liige Uno Mereste (27.05.1928 Tallinn–6.12.2009 Tallinn) ning oskuskeele alusepanijaid mõistis majanduspoliitika kui rakendusteaduse tähtsust ning toetas allakirjutanut igati.

Olles ajavahemikul 1989–2016 palju kordi kuude viisi stažeerinud Saksamaa LV¹³ ülikoolides (Kieli Ülikool, Kieli Rakendusülikool, Kieli Maailmamajanduse Instituut, Frankfurti (Main) Ülikool, Osnabrücki Rakendusülikool, Paderborni Ülikool, Greifswaldi Ülikool jmt), täiendkoolituskeskustes (Schleswig-Holsteini Majandus-akadeemia Kielis, Friedrich-Eberti Sihtasutus-Fond Bergneustadtis Nordrhein-Westfaleni Liidumaal Kölni lähedal) ja ametkondades (Schleswig-Holsteini Liidumaal Majandus- ja Liiklusministeerium; Kieli Tööstus-Kaubanduskoda) Austrias Viini Majandusülikoolis, Georgias-Tbilisis Georgia ülikoolides jm, on sealsetes ülikoolides selge arusaam, et majanduspoliitika kui valdkonna õpetamine mujal maailma ülikoolides on laienemas, sh USA-s. Meil Eestis on asjad paraku vastupidi – nii TTÜ-s kui TÜ-s (eeskätt kolledžites) on majanduspoliitika valdkond kas pea täiesti või üldse õppekavast maha võetud. Ilmselt on otsustajad ebakompetentsed, et nii on käitunud.

Ja siis inestame, kui praegune Eesti Vabariigi Valitsus ja suur osa poliitikutest Riigikogus ning kohalikes omavalitsustes arutavad arusaamatuid lahendusi, teevad mõttetuid või arusaamatuid otsuseid ja majandus ei arene vajalikul määral. Samas räägitakse tõsiste nägudega nn maailmavaatest ja ühiskonna teenimisest.¹⁴ Aeg-ajalt kuuleme lausa rumalusi ja võib väita, et märkimisväärsel osal meie poliitikutest pole eriti ulatuslikud teadmised majanduspoliitikast ehk teisiti – majandusalased teadmised on nõrgad (nagu vahetevahel öeldakse – nn „kooliraha“ tuleks tagasi maksta). Ning elanikud ja ettevõtjad pole olukorra, kavandatava majanduse perspektiividega ja elukvaliteediga rahul.

¹³ Toodud ajavahemikul on allakirjutanu ca 3,5 aastat Saksamaa eri kohtades elanud ja teadustööga tegelenud, sh paljude inimestega tutvunud ja sõbrunenud, õppinud tundma saksa kultuuri, traditsioone-kombeid, loodust, elu-olu jpm.

¹⁴ ERR Vikerraadios oli 24. veebruaril 2024 kell 7.35 kuni 7.46 intervjuu ühe liikluspoliitseinikuga meie liiklusest. Muu jutu kõrval tõi politseinik näite, et on küllalt juhtumeid kus teelõigis 50 km/h peatatakse auto kiirusel 117 km/h ja kui selgub, et autoroolis on Riigikogu liige või mõni teine avaliku elu tegelane, siis trahvi ei tehta, vabandatakse ja lastakse rikkunud edasi sõita. Siit küsimus – kui avaliku elu tegelased harjuvad selliste nn „teenuste ja soodustustega“, siis ehk mõni inimene pürgibki Riigikogusse või mõnda teise valitavasse organisse just selliste soodustuste ja ka kõrge palga pärast. Muud eesmärgid ja kohustused-vastutus on siis selle kõrval ilmselt teisejärgulised.

Ka ülikoolide osas tekib Eestis küsimus – kui demokraatlikult ja asjatundlikult ülikoolide struktuurides (teaduskonnad, valdkonnad, instituudid, õpetoolid jms) on muudatusi ja vastavaid otsuseid tehtud?

Olles ligi 50 aastat olnud ülikoolide ja teiste kõrgkoolidega ning nende kolleegidega seotud nii Eestis kui mitmes teises riigis (Saksamaa, Austria, Soome, Hispaania, Leedu, Läti, Ukraina, Ungari, Georgia, Venemaa jt), võib väita, et võrreldes teiste riikidega, on meil veel pikk tee minna, et normaalsuseni jõuda. Mõnigi kord on suhtumine sarnane nõuka ajale ja mõnikord tekib küsimus – ega mõnes kollektiivis endine KGB aktivist tegutsemas ja otsustamas pole? Tore kui minu kahtlused vääraks osutuksid!

Eesti Vabariigi taasiseseisvumise eel ja järel pühendusid teistes riikides stažeerides majanduspoliitika valdkonna uurimisele-tundmaõppimisele või majanduspoliitikaga seotud valdkondadele kolm ülikoolide õppejõudu: Janno Reiljan (TÜ) välismajanduse teemadel, Jüri Sepp (TÜ) uue poliitilise ökonomia, institutsiooniökonomika, konkurentsi- ja poliitika jms teemadel ning allakirjutanu Matti Raudjärv (TTÜ, TÜ) majanduspoliitika teemad pea kõigis valdkondades. Kusjuures oli viimasel hea õnn, et tal õnnestus stažeerimisel olla just majanduspoliitika õpetamisega tegelevate professorite kaaslasteks ning kirjutada-avaldada ka majanduspoliitika-alane raamat eesti keeles (kolm väljaannet). Ilmselt raamat õnnestus ja on hea väljaanne, sest muidu poleks Kaarel Kilvits seda usinasti maha kirjutanud-varastanud ning enese nime all pärast Matti Raudjärve lahkumist TTÜ-st, tavalisi protseduurireegleid mitte järgides, avaldanud.

Arvestades asjaolu, et TTÜ-s majanduspoliitika õppetool likvideeriti, on ilmselt oluliseks põhjuseks asjaolu, et mitmed juhtivad õppejõud-professorid majandusteaduskonnas olid kesiste majandusalaste teadmistega pärast Eesti taasiseseisvumist ning ka väheste kogemustega ja kontaktidega teiste riikide ülikoolides. Nende hulka võib arvata ka Kaarel Kilvitsa (hariduselt TPI mehaanikainsener 1970), aga samuti dekaani Enn Listra (haridus: TÜ teoreetiline füüsika, 1982).

Allakirjutanu on nõus, et mehaanika ja füüsika alaste teadmistega (kuigi ollakse end ka majanduse valdkonnas täiendanud) pole kerge mõista majanduse sisu ja olemust, eriti veel majanduspoliitika eesmärgid, vahendeid ja loodetavaid tulemusi.

Aprill – mai 2024; Tallinnas, Pirita-Kose kodukontoris

Matti Raudjärv

(Eesti esimese majanduspoliitika õppetooli asutaja, juhataja ja professor /1992–1997, TTÜ/;

Majanduspoliitika teadur, dotsent /kaasprofessor/ TÜ majandusteaduskonnas, TÜ Pärnu Kolledžis ja Narva Kolledžis/;

käesoleva ajakirja asutaja /1984/ ja peatoimetaja /1994–2006; 2007 .../)

Lisad:¹⁵

Majanduspoliitika õppetool kui omaette struktuuriüksus eksisteeris TTÜ majandusteaduskonnas aastatel 1992–2013:

- Territoriaalmajanduse instituudi koosseisus (instituut eksisteeris aastatel: 1992–2002), majanduspoliitika õppetooli asutajaks ja juhatajaks oli Matti Raudjärv (1992–1997; aastal 1996 kutsuti Matti Raudjärv külalisõppejõuks Tartu Ülikooli majandusteaduskonna majanduspoliitika õppetooli ja 1998 lahkus ta TTÜ-st, võttes kaasa mitmeaastase Grandi ning asus TÜ-s tööle täiskohaga.); juhatajaks TTÜ-s oli Kaarel Kilvits (1997–2002 /2013/);
- edasi moodustati: Avaliku sektori majanduse instituut (2002–2013), ja selle koosseisus oli majanduspoliitika õppetool (juhataja oli Kaarel Kilvits /2002–2013/)

* * *

TTÜ Nõukogu otsusega 18.06.2013 nr 95 otsustati:

1. Korraldada majandusteaduskonna avaliku sektori instituut ümber järgmiselt:
 - 1.1. avaliku ökonomika õppetool ja majanduspoliitika õppetool ühendada rahanduse ja majandusteooria instituudi majandusteooria õppetooliga. Otsus jõustub 01.09.2013.

* * *

Õppeainet „Majanduspoliitika“ lugesid TTÜ majandusteaduskonnas sügissemestritel (2016 – 2024 ja ilmselt ka edaspidi) järgmised õppejõud:

2013 – 2015 luges majanduspoliitika ainet Kaarel Kilvits.

2016 – 2017 luges ainet külalislektor, vanemlektor Marit Rebane (PhD)¹⁶, (TTÜ majandusteaduskond: majandusanalüüsi ja rahanduse instituut). Lisaks õppeained: Statistiline analüüs (2015/2016 ja Avaliku sektori ökonomika (2016 ...).

2008–2010, Oxfordi Ülikool: lapsehoolduspuhkus;

2012–2013, Euroopa Ülikool: lapsehoolduspuhkus;

2018–2020, TTÜ majandusteaduskond: lapsehoolduspuhkus.

Kahtlematult on lapsehooldus ülioluline tegevus, kuid erialaliselt vajalikud stažeerimised on jäänud kas nõrgaks või olematuks. Seetõttu on küsitav, kui kvaliteetset majanduspoliitilist kompetentsi on õppejõul võimalik auditooriumis näidata.

Majanduspoliitilise kompetentsi küsimus kerkib ka teiste õppejõudude puhul.

* * *

2017. aastal, seoses TTÜ struktuurireformiga kaotati kõik õppetoolid, mis formeeriti ümber uurimisrühmadeks ja hakkasid tegutsema instituutide koosseisus.

¹⁵ Info MR. arhiivist ja saadud e-mailiga: 5.04.2024 ja 8.04.2024.

¹⁶ Tema CV ei näita mingit ettevalmistust (või stažeerimist) majanduspoliitika valdkonnas. Nii magistri- kui doktoriväitekiri olid eeskätt sotsioloogia valdkonnast (õpilased, perekond, tervis, meditsiin jms).

2018. aastal luges ainet külalisena dotsent Diana Eerma TÜ majandusteaduskonnast ja

2019–2020 luges ainet külalislektor Raivo Soosaar (MA)¹⁷ ja

2021–2023 ... luges ainet külalislektor, vanemlektor Marit Rebane (PhD).

TTÜ majanduspoliitika ainekavad:

❖ **vana ainekava:** TTP0010; õppeaine kood TTP0010; nimetused: eesti keeles: Majanduspoliitika, inglise keeles: Economic Policy; struktuuriüksuse kinnitus: 4.04.2016 (kehtis aastani 2017);

❖ **uus ja kehtiv ainekava:** TET0060; õppeaine kood TET0060; nimetused: eesti keeles: Majanduspoliitika, inglise keeles: Political Economy; struktuuriüksuse kinnitus 14.10.2016 (ainekava koostati üliõpilaste 2017. aasta vastuvõtu jaoks ja lugema hakati 2018 sügisel teisele kursusele¹⁸); struktuuriüksuse kinnitus: kinnitatud 16.10.2016 (kasutama hakati aastal 2018).

Ainekavade alusel kasutatav ja soovitatav kirjandus pole rikkalik, vaid vähene ning sisult ebatäiuslik.¹⁹ Allakirjutanu teab oma kogemustest, tuginedes paljudele pikaajalistele stažeerimistele teistes riikides, tööle ülikoolide raamatukogudes ning suhtlusele paljude teiste riikide ülikoolide kolleegidega, majanduspoliitikale orienteeritud õppejõudude-professoritega, et kui võrrelda näiteks, saksa ja inglise keelset majanduspoliitika alast kirjandust, siis võib väita, et:

- parim majanduspoliitika alane kirjandus on saksa keelne, kuna enamike raamatute kaante vahel on tavaliselt pea kõik majanduspoliitika valdkonnad esindatud;
- inglise keelse majanduspoliitilise kirjanduse puhul tuleb aga väga palju raamatuid üles otsida, et täielik ülevaade saada, kuna valdavalt on igas raamatus vaid ühte-kahte majanduspoliitika valdkonda käsitletud.

Eesti keelse (ja eestlaste poolt avaldatud) kirjanduse osas oleks kindlasti üliõpilastele (ja ka õppejõududele) heaks materjaliks käesolevas ajakirjas aastate jooksul ilmunud numbrites avaldatud teadusartiklid.

Nimetatud ainekavad (nii vana kui uus) on paraku ebatäiuslikud, tahaks olulist täiendamist, pealegi pole aine nimetus inglise keeles alati täpne, vaid eksitav (mitte „Political Economy“ /“Poliitiline ökonomika“, uue ainekava puhul/, vaid „Economic policy“ /“Majanduspoliitika“, mis oli õige vana õppekava puhul/). See näitab, et ainekava koostajad ja kinnitajad ei tunne piisavalt majanduspoliitika valdkonda ning on aine olemusse pealiskaudselt suhtunud. Siit ka kahtlus, et üliõpilasteni jõudev informatsioon ja teadmised võivad kohati väärada ja/või puudulikud olla. Ka selles osas peaks aineõppe-

¹⁷ Tema CV ei näita mingit ettevalmistust (või stažeerimist) majanduspoliitika valdkonnas. Magistritöö: Heaoluriigi kontseptsioonid ja nende rakendused (juhendaja A. Purju).

NB! Mõlemal lektoril (M. Rebane ja R. Soosaar) puuduvad ka arvestatavad majanduspoliitika alased teadusuuringud ja hea tasemega publikatsioonid.

¹⁸ Teisele kursusele „Majanduspoliitika“ ainet lugeda on vara, sest mitmed eeldusained on veel läbi võtmata. Sobiv aeg oleks alates kolmandast õppeaastast, siis on üliõpilastel juba arvestatav hulk teadmisi mida majanduspoliitikaga seostada.

¹⁹ Siinjuures võib allakirjutanu ka oma raamatuid (vt. viide 3) soovitada. Ka K. Kilvitsa plagiaat-raamatut võiks lugeda.

jõudude kõrval nii õppetoolide, instituutide juhid ja dekaanid, ka prodekaanid kvaliteetse õppetöö eest vastutama. (MR.)

* * *

Kokkuvõtteks: Eestis esimese õppetooli asutajana olen mõneti pettunud ja nõrдинud, et kolleegid on minu tööd edasi ei arendanud, vaid tegelikult ära narrida lasknud. Aga ju neil polnud siis piisavalt head tahet, teadmisi, kogemusi-oskusi ja vajalikku mõistust, sest lihtsam on asjadel omasoodu lasta, mitte aga pingutada, mastaape laiendada ja kvaliteeti suurendada. Ilmselt ei saanud nad majanduspoliitika ainest aru ja tegelesid mehaaniliselt midagi rääkides, saamata aru, mida see aine sisaldab, mis on eesmärgid ja sisu, ka seos teiste majandusainetega ning – mis on väga tähtis: mida see aine praktika jaoks õpetab.

Aga pole viga – mina olen oma töö teinud ja mitte halvasti. Vaatan rahulikult tehtule tagasi ja on veidi kahju, et mõned endised kolleegid on olnud saamatud ja asjatundmatud. Aga – edu neile!

Meie toimkonnad allakirjutanu eestvedamisel jätkavad aga majanduspoliitika teemadega ja seda nii ajakirja välja andes kui konverentsidel, allakirjutanu ise aga ka mõne meist lõunapoolsema riigi ülikoolidega koostööd tehes.

Matti Raudjärv

SOME THOUGHTS ABOUT TEACHING ECONOMIC POLICY IN ESTONIAN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION – UNIVERSITIES

In this brief article, the undersigned describes his experience above all from teaching in the Tallinn University of Technology (TUT (1992–1998)) and University of Tartu (UT), being the founder, Head of Chair and Professor of the first Chair of Economic Policy in Estonia in the TUT and having taught subjects of economic policy also in the Department of Economics of the UT (since 1996), Pärnu College of the UT and Narva College of the UT (until 2019). In addition, having taught subjects of economic policy for four years (2014–2017) also in the School of Economics of the Georgian Technical University in Tbilisi as a visiting professor.

The undersigned has planned to write this article for almost ten years already, agreements on obtaining information had been reached with both the then Dean of the Department of Economics of the TUT Professor Üllas Ehrlich and Professor Janno Reiljan of the Department of Economics of the UT. But it was a busy time and the work was not completed. By now, a lot of time has passed from these events, Üllas Ehrlich is no longer the Dean and has forgotten several details, Janno Reiljan unfortunately passed away in January 2018 and is now resting in the Raadi Cemetery in Tartu. Fortunately, there were some people in both departments who remembered the events and supplied the undersigned with some guidelines and information. Their assistance is appreciated but it is not important to disclose their names to maintain peace.

1. Chair of Economic Policy in the TUT (since September 1992)¹

It should be noted here that when Matti Raudjärv (MR) founded the first Chair of Economic Policy in Estonia in the TUT in 1992 (the Chair of Economic Policy in the University of Tartu was founded more than a year later, at the end of 1993), this Chair together with other chairs was a part of the Institute of Territorial Economy (the Director of which was a lawyer, Professor Ants Kukrus (1992–2002)).

In 1996, Professor Janno Reiljan and Professor Jüri Sepp invited Matti Raudjärv to the Department of Economics of the UT to teach some parts of subjects of economic policy as a visiting teaching staff member.

In 1998, Matti Raudjärv left the Chair and went to work full time to the Department of Economics of the University of Tartu together with his Grant of the Estonian Science Fund (ETF) which provided financing for several years² (the next Head of the Chair was mechanical engineer Kaarel Kilvits (since 1997, whom Matti Raudjärv had invited to his Chair a few years earlier).

There was no reasonable cooperation with the new Head of the Chair as K. Kilvits copied page by page and published under his own name the original textbook published by Matti Raudjärv in 1995 (which was actively used by students of the TUT and other

¹ Information related to the TUT originates from the archives of Matti Raudjärv (MR) and from the web and additional information has been taken from e-mails received on 05.04.2024 and 08.04.2024. In addition, conversations on the phone with people familiar with the situation.

² ETF Grant 1998–2000: Eesti Vabariigi arengut kindlustava eesmärgipärase ja kompleksse majanduspoliitika ning vastava koollituse teoreetilise-praktilise aspektid. Grandi hoidja M. Raudjärv.

Estonian universities and other institutions of higher education) (referring only in the introduction to the use of the materials of Matti Raudjärv's book, **if appropriate**). **This was essentially plagiarism!**

It is interesting – when students plagiarise, it has harsh consequences – up to exmatriculation. However, in this case the fact was perhaps only pointed out to this member of the teaching staff and Head of the Chair. This certainly did not do any credit to the Tallinn University of Technology.

The area of teaching and research by Kaarel Kilvits was relatively modest: Economic Policy; Industrial Policy, Innovation Policy, Technological Policy; Industrial Restructuring, Integration with the European Union. It was mainly related to his main educational background, i.e. mechanical engineering. As the undersigned was employed by the University of Tartu, there were probably no competent colleagues at the Department of Economics of the TUT who would have directed K. Kilvits in an appropriate manner. And was anyone interested in it at all (the deans were Alari Purju (although his main education was in economic cybernetics) and Enn Listra (main education – theoretical physics; master student of the TUT Department of Economics in 1993–1997 and also doctoral student in the same department in 1997–2001).

The Chair started to struggle along step by step in the TUT under his leadership. In 2002–2013, the Chair of Economic Policy was a part of the Institute of Public Economy (with K. Kilvits as the director) and in 2017, both the institute and the chair were liquidated.

2. Chair of Economic Policy in the UT (since December 1993)³

The Chair of Economic Policy of the University of Tartu was established at the end of 1993 while establishing the Institute of Economic Policy and Public Economy. The Chair was created based on a part of the Division of Business Policy and Chair of Economic Theory. Economic Policy as a specialised subject was taught from the autumn semester of 1994. The Chair of Economic Policy had the following tasks:

- Teaching of the general theory of economic policy.
- Treatment of microeconomic policy both in research and teaching.

In 1996, the Division of Economic History was added to the Chair of Economic Policy. In the academic year 1998/1999, the Chair of Public Economy was merged with the Chair of Economic Policy.

The main task of the Chair of Economic Policy in teaching was to organise and teach the specialised subject (area of specialisation) of Economic Policy and Public Economy together with the Chair of Public Economy. We can say that the Chair of Economic Policy of the UT was not very remarkable either in teaching the whole subject field of economic policy.

³ Information related to the UT originates from the archives of Matti Raudjärv and from the web and from the source: Sepp, J. (2008). Majanduspoliitika. Tartu Ülikooli majandusteaduskond 70/40. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk. 195–201. In addition, face to face conversations and phone conversations with people familiar with the situation (incl. Janno Reiljan, etc.).

The teaching staff of the Chair of Economic Policy taught the following subjects (8 of the 9 subjects are directly subjects of Economic Policy):

Institutional Economics, New Political Economy, Comparative Economic Policy, Structural Policy, Competition Policy, Competition and Structural Policy, Regional and Municipal Policy, Regional and Local Policy, Environmental Policy.

The teaching staff of the Chair of Public Economy taught the following subjects (8 of the 13 subjects are directly subjects of Economic Policy):

Structural Economics, Economic and Monetary Policy of the European Union, Monetary Policy, Monetary and Stabilisation Policy, Foreign Economic Policy, Rural Economic Policy, Agricultural Policy, Financing of the Social Sphere, Social Policy, Social and Employment Policy, Economics of the Public Sector, Financial Management in the Public Sector, Economics and Management of the Public Sector.

In conclusion: the two chairs taught in total 22 subjects, 6 of which were not directly subjects of Economic Policy.

Probable reason: no members of the teaching staff had spent fellowship periods in universities of other countries to become familiar specifically with the whole area of economic policy, and therefore they succeeded to cover only a part of economic policy in the teaching process.

In the TUT, there was an opposite situation during the first period (1992–1998): starting from his first fellowship period (Institute for the World Economy at the University of Kiel (in November–December 1989), Director Professor Gerhard Prosi (27.10.1935 Ludwigsburg – 29.08.2014 Kiel, retired with the emeritus status in 2001)), and for the most part of his following fellowship periods, Matti Raudjärv committed himself to becoming familiar with *the whole area of economic policy* (incl. in 1995 at the Institute of Economic Policy of the Paderborn University, with Professor Peter Dobias, also for several years, more recently in 2016/2017, at the Kiel Institute for the World Economy with Dr. Klaus Schrader and Dr. Claus-Friedrich Laaser).

After Matti Raudjärv left the TUT to the University of Tartu, a “half-hearted situation” developed also in the TUT.

3. Extracurricular cooperation between the chairs of economic policy of the TUT and the UT (1994–2006).

Extracurricular activities of Matti Raudjärv during his employment by the Pärnu College of the UT (and the Narva College as a visiting teaching staff member)

A unique activity was the organisation of conferences of economic policy in Tartu–Värskla, the initiator of the idea and main organiser of which was Matti Raudjärv. The first conference was the three-day “ship conference” in May 1984 (Tartu–Värskla–Pskov–Värskla–Tartu). The second conference was held in 1994 – then the Head of the Chair of Economic Policy of the TUT Professor Matti Raudjärv invited the Chair of Economic Policy of the UT (Head of the Chair Professor Jüri Sepp) to contribute as the co-organiser. Since 1996, the conference became international with the participation of above all German colleagues. Together with different Estonian institutions and international partners, 13 conferences were held in 1994–2006 together with the publishing of the respective collections of research papers.

In the subsequent year, the Chair of Economic Policy of the UT (and Jüri Sepp) no longer contributed to the organisation of the conferences or the publishing of the scientific journal established in 2007, and Matti Raudjärv who was then already employed by the Pärnu College of the University of Tartu continued with new energy his activities as the main organiser of the conference and chief editor of the journal. The University of Tartu made almost no contributions to the further organisation of the conferences and publishing of the journal (only Professor Janno Reiljan actively participated until his death in January 2018) and mainly colleagues from the TUT (Professor Sulev Mäeltsemees, Professor Üllas Ehrlich, secretaries), Germany (Professor Manfred O. E. Hennies from the Kiel University of Applied Sciences until his death in October 2019; Professor Armin Rohde from the University of Greifswald; later at Jäeneda (where the conference has been held since 2013) also professors Klaus Schrader and Claus-Friedrich Laaser from the Kiel Institute for the World Economy and several others), Russia (at Jäeneda, Tatiana Avdeeva from the Kuban State University), Georgia (at Jäeneda, Irina Gogorishvili from the Tbilisi State University) and from other places actively participated in the conference and publishing of the journal.

We can also put it this way – since 2007 the role of the TUT and universities of other countries increased both in the organisation of conferences and publishing of the journal.

4. The changing role of economic policy in Estonian universities (TUT, UT and others)

The activities of the Chair of Economic Policy were not successful very long either as it was merged with the Chair of Public Economy at the beginning of this century. The Chair of Economic Policy and Public Economy was formed, and the subject of Economic Policy was not treated fully but only partially.

MR has a subjective opinion/question here: were the chairs liquidated and merged both in the TUT and UT because of the somewhat ineffective activities of the heads of the chairs?!

Unfortunately, we must note that both earlier and now many members of the teaching staff teaching economics have not been familiar with the basic principles of economic policy and consider it to be some area like the fights and unethical behaviour of Estonian politicians both in the Riigikogu, Government of the Republic and municipal councils. During the reforms of universities in 1992 also the otherwise respected Professor of Statistics of TUT, Doctor of Economics Vello Vensel (28 December 1941, Tula – 22 December 2004, Tallinn) did not understand why such a subject (subjects) as Economic Policy even exist(s).

On the other hand, the Professor of TUT, Doctor of Economics, Head of Chair for a long time, Academician, Chairman of the Supervisory Board of the Bank of Estonia (21.12.1992–21.12.1997) and member of the 8th and 9th Riigikogu Uno Mereste (27.05.1928 Tallinn – 06.12.2009 Tallinn) and one of the experts who laid the basis for the terminology of this field, understood the importance of economic policy as an applied science and supported the undersigned as much as possible.

Having spent fellowship periods in 1989–2016 for many times for months at the universities of the Federal Republic of Germany (University of Kiel, Kiel University of Applied Sciences, Kiel Institute for the World Economy, University of Frankfurt (Main),

Osnabrück University of Applied Sciences, Paderborn University, University of Greifswald and several others), at the Vienna University of Economics and Business in Austria, universities in Tbilisi, Georgia, and other Georgian universities and at other places, I have seen at these universities that teaching economic policy as a field of science is becoming more widespread at the universities of the rest of the world, including in the USA. Here in Estonia the situation is unfortunately opposite – both at the TUT and the UT (above all in colleges), economic policy as a field of studies has been almost completely or completely removed from the curriculum. The decision-makers are probably incompetent to have behaved in this manner.

And then we are wondering why the current Government of the Republic of Estonia and a many politicians in the Riigikogu and local municipalities discuss incomprehensible solutions and adopt senseless or incomprehensible decisions and the economy is not developing as much as necessary. We hear even absurd statements from time to time, and we can state that a remarkable proportion of our politicians have not very extensive knowledge of economic policy, i.e. – have weak knowledge of economics (like it is said sometimes – their “school fees” should be paid back. And the population and entrepreneurs are not satisfied with the situation, planned prospects of the economy or the quality of life.

The question about universities also arises in Estonia – how democratic and competent have been the changes made and the decisions adopted in the university structures (departments, faculties, institutes, chairs, etc.)?

Having had contacts for about 50 years with the universities and institutions of higher education and colleagues from them both in Estonia and several other countries (Germany, Austria, Finland, Spain, Lithuania, Latvia, Ukraine, Hungary, Georgia, Russia, etc.), we can state that we have still a long way to go to reach normality, compared to other countries. Quite often the attitude has been like that of the Soviet times and sometimes the question arises – maybe some former KGB activists are acting and making decisions in some teams? It would be good if my doubts turned out to be wrong!

During the period before and after regaining of independence of the Republic of Estonia, three members of teaching staffs were committed to studying and becoming familiar with the field of economic policy or areas of studies related to economic policy: Janno Reiljan (UT) on the subjects of foreign economic policy, Jüri Sepp (UT) on the subjects of new political economy, institutional economics, competition policy and other similar subjects, and the undersigned Matti Raudjärv (TUT, UT) on the subjects in the almost all areas of economic policy. Whereas the latter was lucky to have fellowships particularly with the professors teaching economic policy and to write also a textbook on economic policy (three editions). The book was probably a success and is good because otherwise Kaarel Kilvits would not have copied it to his book so much and published under his name according to standard rules of procedure after Matti Raudjärv left the TUT.

April – May 2024; in Tallinn, home office at Pirita-Kose

Matti Raudjärv

(founder, Head of Chair and Professor of the first Chair of Economic Policy in Estonia (1992–1997, TUT);

founder (in 1984) and chief editor of this journal (1994–2006, 2007 – to date)

EESTIT KÜLASTAS MALTA ÜLIKOOLI SAUNAUURIJATE DELEGATSIOON

Ajavahemikul 10.–15. juuni 2024 külastas Eestit Malta Ülikooli delegatsioon (professor Joseph A. Cannataci¹, dr. Aitana Radu ja projektijuht B. A. (Econ.), M. A. (Melit.) Diana Arutjunjan). Kuna Malta Ülikoolis uuritakse prof. J.A. Cannataci juhtimisel Eesti, teiste Balti riikide, Soome ja teiste Põhjamaade sauna traditsioone ja kogemusi, selle ajalugu ja saunakultuuri, siis soovis delegatsioon kohtuda Matti Raudjärvi²ga (MR).

Põhjus: *MR avaldas käesoleva ajakirja numbrites 1–2/2023 kaks põhjalikku sauna-teemalist artiklit² seoses Eesti sauna-aastaga 2023 ja oma 50-aastase sauna kogemusega paljudes erinevates saunades nii Eestis kui mitmes teises riigis ning kuna professor J. A. Cannataci oli need läbi lugenud-töötanud, siis lootis ta enese uurimistöö jaoks Eestist täiendavat informatsiooni saada.*

6. mail 2024 saatis professor Joseph A. Cannataci allakirjutanule järgmise e-maili:

„Tere pärastlõunat, professor Raudjärv,

Lubage mul end tutvustada. Olen varasem eraelu puutumatus õigusega tegelev ÜRO eriraportöör ja tegelen praegu teadusuuringutega eraelu puutumatus mõõtmete kohta Balti riikides. 10. juunil 2024 algaval nädalal viibin Eestis välitööl, mille käigus uurin ka seda, kuidas eesti, soome ja teised balti kultuurid sauna ümber mõjutavad või peegeldavad suhtumist privaatsusse. Panin tähele teie avaldatud tööd

SAUNAEELAMUSED EESTIS, BALTIMAASES JA PÕHJAMAASES

ja oleksin tänulik, kui nõustuksite minuga sel perioodil kohtuma, et saaksin teid domeeni eksperdina intervjuuerida.

Kui olete selle nädala jooksul igal ajal kättesaadav ja valmis kohtuma, ootan huviga teie tagasisidet.

Heade soovidega Joe“

Vastasin koos mõnede küsimustega ja andsin nõusoleku kohtumiseks. 9. mail tuli järgmine e-mail:

„Austatud professor Raudjärv

Tänan teid väga kiire ja positiivse vastuse eest. Seekord olen Eestis ühe nädala, lahkudes laupäeval, 15. juunil.

1 Professor Joseph A. Cannataci on Malta Ülikooli Infopoliitika ja valitsemise osakonna juhataja, lisaks meedia- ja teadmusteadeuste teaduskonna prodekaan ja tegev ka Euroopa infopoliitika ja tehnoloogiaõiguse õppetoolis. Töötab ka Prantsusmaal Pariisis: CNAM-i vanemteaduri ja kaasteadurina; alates aastast 2024 töötab ka Belgias Genti Ülikoolis Amnesty Internationali õppetooli juures. Aastatel 2015–2021 oli ta eraelu puutumatus õigusega tegelev ÜRO eriraportöör ning aastatel 2022–2023 juhtivekspert T-PD ja esimees ART 11 eksperdirühmas (konventsiooni 108 nõuandekomitee) Euroopa Nõukogu juures. Ta on olnud ja on tegev veel mitmetes institutsioonides.

2 Raudjärv, M. (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna / 2023 is the year of the Sauna in Estonia. Islands, giants and sauna. 1–2/2023, lk. 54–75.

Raudjärv, M. (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic States and Nordic countries. 1–2/2023, p. 116–125; CD: Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades, lk. 180–238.

Saadan teile eraldi e-posti teel taustteavet selle uuringu hüpoteesi kohta ja ka mõned asjakohased väljaanded. See võib aidata teil paremini valmistuda ja mõista meie saunahuvi tõukejõudu.

Ootan huviga meie kohtumist ja võimalikku koostööd.

Parimate soovidega Joe“

Järgmises e-mailis 9. mail tutvustas professor uuringute hüpoteesi, metoodikat ja Eestis tehtava uuringu vahetat hüpoteesi, vaadelduna „Aja, koha ja ruumi“ kontseptuaalses raamistikus.

Foto: professor Joseph A. Cannataci

[<https://www.law.ox.ac.uk/sites/default/files/2024-08/josephcannataci.jpg>] 19.08.2024.

[https://www.um.edu.mt/profile/image/ult/files/styles/person_portrait/public/josephcannataci.jpg?itok=kYeVo6Mo] 19.08.2024.

Sõbralik ja sisutihe kohtumine leidis aset neljapäeval pärastlõunal, 13. juunil Pirita Jahtklubis.

Pika intervjuu kõrval MR-ga külastas delegatsioon Tallinnas Vabaõhumuuseumi Rocca al Mares, samuti saunu Põlva- ja Võrumaal.

Külalised jäid kohtumise ja informatsiooniga rahule ning lubasid uuesti Eestisse tulla.

Juuni – august 2024, Pirita-Kose kodukontoris

Lugupidamisega

Matti Raudjärv

EINE DELEGATION VON SAUNA-FORSCHERN DER UNIVERSITÄT MALTA BESUCHTE ESTLAND

Im Zeitraum vom 10.–15. Juni 2024 besuchte eine Delegation der Universität Malta (Professor Joseph A. Cannataci¹, Dr. Aitana Radu und Projektmanagerin B. A. (Econ.), M. A. (Melit.) Diana Arutjunjan) Estland. Da an der Universität Malta unter der Leitung von Prof. J. A. Cannataci die Saunatraktionen und Erfahrungen von Estland und anderen baltischen Ländern, von Finnland und anderen nordischen Ländern, deren Geschichte und Saunakultur untersucht werden, so wollte sich die Delegation mit Matti Raudjärv (MR) treffen.

Der Grund: MR veröffentlichte in den Ausgaben 1–2/2023 der vorliegenden Zeitschrift zwei ausführliche Artikel zur Saunathematik² im Zusammenhang mit dem Jahr der Sauna 2023 in Estland und seiner 50-jährigen Sauna-Erfahrung in vielen verschiedenen Saunen sowohl in Estland und mehreren anderen Ländern, und da Professor J. A. Cannataci diese gelesen und durchgearbeitet hatte, hoffte er, für seine eigene Forschungsarbeit aus Estland zusätzliche Informationen zu erhalten.

Das freundliche und aufschlussreiche Treffen fand am Nachmittag von Donnerstag, 13. Juni, im Yacht Club von Pirita statt.

Neben einem langen Interview mit MR besuchte die Delegation das Freilichtmuseum Rocca al Mare in Tallinn sowie die Saunen in den Landkreisen Põlvamaa und Võrumaa.

Die Gäste waren mit dem Treffen und den Informationen zufrieden und versprochen, wieder nach Estland zu kommen.

Juni – August 2024, im Heimbüro von Pirita-Kose in Tallinn

Mit Hochachtung

Matti Raudjärv

¹ Professor Joseph A. Cannataci ist Leiter der Abteilung für Informationspolitik und Verwaltung an der Universität Malta, ebenfalls Prodekan der Fakultät für Medien- und Wissenswissenschaften und auch am Lehrstuhl für Europäische Informationspolitik und Technologierecht tätig. Er arbeitet auch in Paris, Frankreich: als leitender Forscher und assoziierter Forscher an der CNAM; seit 2024 arbeitet er auch am Lehrstuhl für Amnesty International der Universität Gent in Belgien. In den Jahren 2015–2021 war er UN-Sonderberichterstatter für das Recht auf Privatsphäre und in den Jahren 2022–2023 leitender Experte für T-PD und Vorsitzender der Expertengruppe ART 11 (Beratungsausschuss der Konvention 108) beim Europarat. Er war und ist noch in mehreren anderen Institutionen tätig.

² **Raudjärv, M.** (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna / 2023 is the year of the Sauna in Estonia. Islands, giants and sauna. 1–2/2023, lk. 54–75.

Raudjärv, M. (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic States and Nordic countries. 1–2/2023, p. 116–125; CD: Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades, lk. 180–238.

A DELEGATION OF SAUNA RESEARCHERS FROM THE UNIVERSITY OF MALTA VISITED ESTONIA

Delegation of the University of Malta (Professor Joseph A. Cannataci¹, Dr. Aitana Radu and Project Manager B.A. (Econ.), M.A. (Melit.) Diana Arutjunjan) visited Estonia from 10 to 15 June 2014. As the University of Malta is studying under the leadership of Prof. J.A. Cannataci the sauna traditions and experience of Estonia, other Baltic States, Finland and other Nordic countries, the history and culture of saunas, the delegation wished to meet Matti Raudjärv (MR).

The reason: MR published two thorough articles on the subject of sauna in the issues 1–2/2023 of this journal² in connection with the Estonian Year of Sauna 2023 and with his experience from many different saunas both in Estonia and in several other countries in the course of 50 years, and as Professor J. A. Cannataci had read and studied them, he hoped to get additional information from Estonia for his research.

The friendly and substantive meeting took place on a Thursday afternoon, on 13 June in the Pirita Yacht Club.

Besides the long interview with MR, the delegation visited the Tallinn Open Air Museum at Rocca al Mare, also saunas at Põlvamaa and Võrumaa.

The guests were satisfied with the meeting and the information and promised to come to Estonia again.

June – August 2024, at the home office at Pirita-Kose

Sincerely,

Matti Raudjärv

¹ Professor Joseph A. Cannataci is the Head of the Department of Information Policy & Governance of the University of Malta and also Deputy Dean of the Faculty of Media & Knowledge Science and is active also at the Chair of European Information Policy & Technology Law. He works also in Paris, France: as a Senior Fellow and Associate Researcher at the CNAM. Since 2024, he works also at the Amnesty International Chair of the University of Ghent in Belgium. In 2015–2021, he was a UN Special Rapporteur on the right of privacy, and in 2022–2023, the Lead Expert T-PD & Chair ART 11 Group of Experts to the Consultative Committee of Convention 108, Council of Europe. He has been and is active in also several other institutions.

² Raudjärv, M. (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna / 2023 is the year of the Sauna in Estonia. Islands, giants and sauna. 1–2/2023, lk. 54–75.

Raudjärv, M. (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic States and Nordic countries. 1–2/2023, p. 116–125; CD: Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades, lk. 180–238.

PÄRNUS TÄHISTATI ACADEMIA PERNAVIENSIS 325. AASTAPÄEVA

29. augustil 2024 tähistati Pärnus ja Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis akadeemilise Pärnu lähtesündmust – 325 aasta möödumist Academia Gustavo-Carolina (Academia Pernaviensis¹) asustamisest Pärnusse. See, et aastal 1699 viidi Tartu Ülikool Tartust Pärnusse, oli ju tegelikult äraminek Vene vägede eest, kellest polnud midagi head loota.

See, et ülikool Tartust Pärnusse viidi, oli mitmete kaalumiste tulemus, mille otsustas Liivimaa kindralkuberner Jakob Johan Hastferi kiri Rootsi kuningas Karl XI-le 22. detsembril 1687, kus oli kirjas: „Pärnu on akadeemia rajamiseks kõige soodsam, kasulik, sobilikum ja parim paik.“

Pärnu sai ülikoolilinnaks 1699. aasta 28. augustil, kui Põhjasõja eel Tartust Pärnusse kolinud Tartu Ülikool ehk Academia Gustavo-Carolina avati. Alates 1700. aasta suvest jätkati Academia Pernaviensise nime all ja kokku kanti Pärnus matrikliraamatusse 191 üliõpilast. Esimene rektor oli professor Michael Dau. Academia Pernaviensise nimi ilmus ülikooli pitsatile 1700. aasta juunis.²

Academia Pernaviensis tegutses Pärnus 11 aastat, kuni rootslased 1710. aastal akadeemia otsese sõjategevuse jalust evakueerisid. Venemaa ja Rootsi vahel sõlmitud Liivimaa kapitulatsiooniga nähti küll ette akadeemia tegevuse jätkamine Pärnus, kuid sõja- ja katkujärgses kitsikuses polnud see kohaliku elu vaatenurgast enam esmatähtis. Pärnus kannab seda ajaloopärandit praeguseni Akadeemia tänav: suurem osa õppehoonest asus praeguse linnaraamatukogu asukohas.³

Foto: Academia Gustavo-Carolina hoone Pärnus 1699

18. sajandi esimesel kümnendil kujundati Pärnus välja selline kõrgkool, milles polnud realiseeritud küll kõik ootused, kuid üheks saavutuseks oli seegi, et esimest korda suutis

¹ Esineb ka nimi „Academia Dorpatensis“: [[https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_ %C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE](https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE)] 30.08.2024.

² [[https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_ %C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE](https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE)] 30.08.2024.

³ [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus>] 1.09.2024.

Rootsi Ülemereprovintside protestantlik akadeemia töötada edasi isegi sõja puhkedes. Liivimaal väljendas ülikooli nimetus (Academia Gustaviana, Academia Gustavo-Carolina) seda, et tegu oli humanismi ja reformatsiooni voolus rajatud akadeemilise institutsiooniga.⁴

Ülikool sai Pärnus töötada 1710. aastani, mil linn kapituleerus Põhjasõjas Vene vägedele. Ülikooli jaoks kujunes periood 1710–1802 nn vaheperioodiks, kus õppetööd ei toimunud.

Tartu Ülikool taasavatakse Tartus keiserliku ülikoolina keiser Aleksander I käsul 1802. Esimese rektori prof. G. Parroti poolt ettevalmistatud ülikooli põhimäärus avab tee ülikooli igast rahvusest ja igast seisusest noormeestele. Uus ülikool on *universitas litterarum* – teadusasutus, kus õppetöö on ühendatud teadusliku uurimistööga. Keiserlik Tartu ülikool muutub kiiresti silmapaistvaks haridus- ja teaduskeskuseks, vahendajaks Venemaa ja Euroopa vahel, sest kogu Vene riigis vaid Tartus toimub õppetöö saksa keeles. Ülikooli ümber kogunenud elurõõmus noorsugu ja enamasti välismaalt pärit õpetlased toovad linna elevust ja valgustusideid.

1. detsembril 1919 sai keiserlikust ülikoolist Eesti Vabariigi emakeelne ülikool.⁵

1990. aastal pidas Pärnu linnavolikogu vajalikuks avada Pärnus instituudi või Tartu Ülikooli teaduskonna kuurortoloogia, turismi- ja puhkemajanduse uurimiseks ning kaadri ettevalmistamiseks.

Uuesti sai keskkoolijärgse hariduse omandamine Pärnus võimalikuks 01.09.1991, mil asutati Pärnu Majanduskool. Kohe asutamisel seati eesmärgiks õppeasutuse arendamine kõrgkooliks ja alustati koostööprojekti Kanada Kolledžite Assotsiatsiooniga turismi- ja hotellimajanduse eriala avamiseks, ühtlasi hakati looma kooli raamatukogu.

1994. aastal munitsipaalkool riigistati, õpilaste arv ületas 200 piiri ning avati turismi ja hotellimajanduse osakond. Pärnu Majanduskool muutus üha populaarsemaks kogu Eestis ja väljastpoolt Pärnu maakonda pärinevate õppurite osakaal suurenes pidevalt. 1994. aasta lõpus peeti Pärnus Tartu Ülikooli päevad. Sealsetel kohtumistel algasid läbirääkimised linna- ja maavalitsusega ülikooli kolledži avamiseks Pärnus. Idee läbitöötamiseks moodustati ühiskomisjon.

20. märtsil 1996 kirjutasid Pärnu linnavalitsus, Pärnu maavalitsus, Tartu Ülikool, Haridusministeerium ja Pärnu Majanduskool Pärnus alla koostöölepingule.

17. mail 1996 asutati Pärnus Majanduskooli baasil Tartu Ülikooli Pärnu kolledž, mis tegutseb TÜ asutusena oma põhikirja alusel. 1996. aasta juunis algas Pärnu kolledžis 1996/1997. õppeaasta vastuvõtt ärijuhtimise diplomiõppekavale. 14. veebruaril 1997 avati turismi- ja hotelliettevõtluse diplomiõppekava ning sama aasta 3. detsembril sai nurgakivi Tartu Ülikooli Pärnu kolledži õppehoone, asukohaga Ringi 35. 6. septembril 1998 avati sotsiaaltöö korralduse diplomiõppekava.

⁴ Vunk, A., Laidla, J., Päll, J. (2023). Academia Pernaviensise lugu: Tartu ülikool Pärnus aastail 1699–1710. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. 208 lk. [<https://shop.ut.ee/pood/academia-pernaviensis/>] 19.08.2024.

⁵ [https://kreutzwald.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=305&table=Events] 30.08.2024.

1998. aasta kevadel lõpetas Pärnu Majanduskooli viimane lend ning 1999. aasta oli Pärnus kuulutatud ülikooliaastaks, teadvustamaks 300 aasta möödumist esimese ülikooli avamisest Pärnus.⁶

* * *

Neljapäeval, 29. augusti keskpäeval toimus tänase Keskväljaku juures lavastuslik tervitusteremoonia⁷ akadeemia ajaloolises asukohas, tänase Pärnu Keskraamatukogu ees (Akadeemia 3, Pärnu).⁸

Sündmusele lisas tähendust ka raamatukogu ees avatud välinäitus, mis tutvustas põnevaid fakte Academia Pernaviensise ülikoolielust ja sellega seotud olusid. Näitus jäi avatuks mitmeks nädalaks, pakkudes linnaelanikele ja külalistele võimaluse süüvida sügavamalt Pärnu hariduslikku pärandisse.

Poole tunni pärast algas nn elamuslik akadeemiline rännaklavastus koos akadeemiaaegse tudengi ja Pärnu kaupmehega ning Pärnu kolledži õppejõududega Pärnu esimese akadeemia asukohast, Akadeemia 3 juurest, Pärnu Kolledžisse Ringi tn 35.

Foto: Tartu Ülikooli
Pärnu Kolledž aastal
2024.

⁶[https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

⁷ Tervitas Erik Dahlberg, Rootsi impeeriumi Liivimaa provintsi kindralkuberner ja akadeemia kantsler. [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/>] 1.09.2024; [<https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/>] 1.09.2024.

⁸ Academia Pernaviensise 325. aastapäeva lugu on otseselt seotud alates 1996. aastast tegutseva **Tartu Ülikooli Pärnu kolledžiga**. Praegu on võimalik Pärnu kolledžis kõrgharidus omandada järgmistel õppekavadel: ettevõtlus ja projektijuhtimine, turismi- ja hotelliettevõtlus, sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korraldus, teenuste disain ja juhtimine, disainmõtlemine ja digiturundus, inimese-keskne sotsiaalne innovatsioon, persoonibrändipõhine ettevõtlus, heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimine (inglisekeelne). Nn minikraad on võimalik ressursimajanduses saada.

[<https://parnu.ut.ee/et/oppimine>] 14.09.2024; [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/>] 1.09.2024; [<https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/>] 1.09.2024.

Kell 14.00 algas Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži raamatukogus Academia Pernaviensis XXI mõttekoda akadeemilisest kuurordist, kus külalisesinejateks olid Eesti teaduste akadeemia president akadeemik Tarmo Soomere, mõtiskledes teemal „Linna kodu mere ääres“ ja Eesti Kunstiakadeemia rektor Mart Kalm oli valinud arutlemiseks „Pärnu ja moodne arhitektuur“. Seega mõlemad mõttekoja teemad olid seotud esinejate eriala problemaatikaga, pakkudes süvitsi minevaid analüüse ja inspireerivaid mõttevahetusi⁹. Arhitektuuriajaloolane Mart Kalm andis ka intervjuu ajalehe „Pärnu Postmees“ ajakirjanikule-arvamustoimetajale Raido Keskkülale Pärnu linna kohta, arvates hakatuseks, et ta peab oluliseks ehitada Pärnus üles tugev kesklinn, kuhu saab nii auto kui ühistranspordiga ja kus oleks võimalikult palju elu¹⁰.

Augusti lõpp – septembri algus 2024

Allakirjutanu Pirita-Kose kodukontoris

Lugupidamisega

Matti Raudjärv¹¹

Tartu Ülikooli aumärgi kavaler – 2017

(aastatel 1996–1998 külalisõppejõuna, 1998–2019 täiskooramusega õppe- ja teadustööl Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas, Pärnu Kolledžis ja Narva Kolledžis)

⁹ [https://parnu.ut.ee/et/sisu/galerii-parnus-tahistati-academia-pernaviensise-325-aastapaeva] 1.09.2024.

¹⁰ Keskküla, R. (2024). Pärnule on tähtis säilitada kesklinn, elu ei tohiks keerelda ainult ümber Kaubamajaka. Pärnu Postimees. 30. august 2024. Ajalehe rubriigis „Tasuhääling“ antud intervjuus ütles rektor Kalm muu hulgas ka järgmist: „... üks Pärnu haruldusi on naiste rand. See on midagi niisugust, mida püüti 1920ndatel paljudes kohtades juurutada, siis oli vabakehakultuur populaarne ja üks modernse ühiskonna tunnuseid. Aga mujal ei jäänud see nii selgelt püsima ega muutunud nii massiliseks nagu Pärnus. ... See on selgelt varase feminismi ilming. Kuid asjaolu, et see kogu nõukogude aja säilis ainult Pärnus, näitab pärnakate sõltumatust, iseseisvust, võimu-vas-tasust, sest see oli mitteametlik institutsioon nõukogude ühiskonnas. Üks varasemaid kombeid, mida nõukogude võim ei suutnud murda. Kuigi see püüdis eestiaegsust meist igatpidi välja juurida, siis see ikkagi säilis. Selles mõttes on naiste rand kultuuriline fenomen. Kuulsin, et tänapäeval pole see komme välja surnud ja naiste rannas käiakse jätkuvalt. ... Uue sillaga kaasneb oluline võit, et linnakeskus püsib ikka põhimõtteliselt keskuses. ...“. [https://parnu.postimees.ee/8087169/asku-haaling-mart-kalm-parnule-on-tahitis-sailitada-kesklinn-elu-ei-tohiks-keerelda-ainult-umber-kau-bamajaka] 31.08.2024.

¹¹ Allakirjutanul oli ka kutse väärika aastapäeva tähistamisele Pärnus, kuid perekondlikel ja tervisel põhjustel ei õnnestunud kahjuks osaleda.

THE 325TH ANNIVERSARY OF ACADEMIA PERNAVIENSIS WAS CELEBRATED IN PÄRNU

On 29 August 2024, Pärnu and the Pärnu College of the University of Tartu celebrated the event which laid the basis for academic Pärnu – 325 years had passed from the establishment of Academia Gustavo-Carolina (Academia Pernaviensis¹) in Pärnu. In 1699, the University of Tartu was moved from Tartu to Pärnu, actually, to get away from Russian troops from whom nothing good could be expected.

The university was brought from Tartu to Pärnu due to several considerations and was decided on the basis of the letter of the Governor General of Livonia Jakob Johan Hastfer to the King of Sweden Karl XI on 22 December 1687, which read as follows: “Pärnu is the most favourable, useful, suitable and the best place for establishing the Academy.”

Pärnu became a university town on 28 August 1699 when the University of Tartu, i.e. Academia Gustavo-Carolina which had moved from Tartu to Pärnu before the Great Northern War, was opened. From the summer of 1700 it continued under the name of Academia Pernaviensis and in total 191 students were entered in the register in Pärnu. The first Rector was Professor Michael Dau. The name Academia Pernaviensis appeared on the stamp of the university in June 1700.²

Academia Pernaviensis continued its activities in Pärnu for 11 years, until Swedes evacuated the Academy in 1710 before actual military actions. While the Capitulation Agreement of Livonia signed between Russia and Sweden provided the continuation of the activities of the Academy in Pärnu, it was no longer a priority from the aspects of local life in the difficult situation after the war and the plague. In Pärnu, Akadeemia Street still bears this historic heritage: most of the study building was at the site of the current town library.³

During the first decade of the 18th century an institution of higher education was developed in Pärnu which did not fulfil all expectations but one of the achievements was the ability of the Swedish Protestant Academy of Overseas Provinces to continue its work also after the war started. In Livonia, the name of the university (Academia Gustaviana, Academia Gustavo-Carolina) showed that it was an academic institution established in the spirit of humanism and reformation.⁴

The university could work in Pärnu until 1710 when the town capitulated to Russian troops in the Great Northern War. For the university, the period 1710–1802 became an interim period where no studies took place. The University of Tartu was reopened in Tartu in 1802 by command of Emperor Alexander I as an imperial university.

¹ Also the name Academia Dorpatensis has occurred: [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

² [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

³ [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviense-325-aastapaeva-tahistamine-parnus>] 1.09.2024.

⁴ Vunk, A., Laidla, J., Päll, J. (2023). Academia Pernaviensise lugu: Tartu ülikool Pärnus aastail 1699–1710. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. 208 lk. [<https://shop.ut.ee/pood/academia-pernaviensis/>] 19.08.2024.

The University Statute prepared by its first Rector Prof. G. Parrot opened the university for young men of any ethnic group or any status. The new university is *universitas litterarum* – a research institution where studies are combined with scientific research. The imperial University of Tartu soon becomes an outstanding educational and research centre, a mediator between Russia and Europe as Tartu is the only place in the whole Russian empire where the language of instruction is German. Cheerful young people gathered around the university and scholars who were mainly from foreign countries brought excitement and enlightenment ideas to the city.

On 1 December 1919, the imperial university became a university of the Republic of Estonia with instruction in Estonian.⁵

In 1990, the Pärnu Town Council regarded it necessary to open an institute or a Faculty of the University of Tartu to study health resort treatment, tourism and recreation management and prepare qualified personnel.

Acquisition of post-secondary education became possible in Pärnu again on 01.09. 1991 when the Pärnu Post-Secondary School of Economics was opened. Already during its establishment, the aim was to develop this educational institution into an institution of higher education and a project was started to open the specialisation of Tourism and Hotel Management in cooperation with the Association of Colleges of Canada, also creating of the school library started.

In 1994 the municipal school was transferred to state ownership, the number of students exceeded 200 and the Tourism and Hotel Management Department was opened. The Pärnu Post-Secondary School of Economics grew in popularity and the percentage of students from outside the Pärnu County increased every year. At the end of the year 1994, the University of Tartu Days were held in Pärnu. During the meetings, the negotiations with the Town Government and the County Government started for opening a university college in Pärnu. A joint committee was set up to work through the idea.

On 20 March 1996, the Pärnu Town Government, Pärnu County Government, the University of Tartu, the Ministry of Education and the Pärnu Post-Secondary School of Economics signed a cooperation agreement.

The Pärnu College of the University of Tartu was established on 17 May 1996 on the basis of the Pärnu Post-Secondary School of Economics and it is operating as an institution of the UT on the basis of its own Statutes. In June 1996, the admission to the curriculum of diploma studies of Business Administration started at the Pärnu College for the academic year 1996/1997. On 14 February 1997, the curriculum of diploma studies of Tourism and Hotel Management was opened, and the cornerstone for the study building of the Pärnu College of the University of Tartu was laid at Ringi 35. On 6 September 1998, the curriculum of diploma studies of Social Work Administration was opened.

⁵ [https://kreutzwald.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=305&table=Events] 30.08.2024.

In spring 1998, the last graduating class of the Pärnu Post-Secondary School of Economics graduated and 1999 was declared the Year of the University in Pärnu to celebrate the 300th anniversary of opening the first university in Pärnu.⁶

* * *

At midday of Thursday, 29 August, a welcome ceremony was staged near the current Central Square⁷ at the historical site of the Academy, in front of the current Pärnu Central Library (Akadeemia 3 in Pärnu).⁸

Also, the outdoor exhibition that was displayed in front of the library about interesting facts from the university life of Academia Pernaviensis and the related conditions added significance to the event. The exhibition remained open for several weeks, offering citizens and guests an opportunity to delve deeper into the educational heritage of Pärnu.

Half an hour later, an academic promenade performance started with a student from the Academy times and a merchant of Pärnu and the teaching staff of the Pärnu College from the site of the first Academy of Pärnu at Akadeemia 3 to the Pärnu College at 35 Ringi Street.

At 14.00, the XXI Think Tank Session of Academia Pernaviensis started in the library of the Pärnu College of the University of Tartu on the subject of an academic health resort, where the guests made their presentations: the President of the Estonian Academy of Sciences, Academician Tarmo Soomere expressed his thoughts on the subject “Home of a town by the sea”, and Rector of the Estonian Academy of Arts Mart Kalm had chosen “Pärnu and modern architecture” as the subject for discussion. Thus, both subjects of the think tank session concerned issues related to the speciality of the presenters and provided in-depth analyses and an inspiring exchange of thoughts.⁹

⁶ [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

⁷ The Governor General of the Livonian Province of the Swedish Empire and Chancellor of the Academy Erik Dahlberg gave the welcoming speech. [https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus] 1.09.2024; [https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/] 1.09.2024.

⁸ The story of the 325th anniversary of Academia Pernaviensis is directly related to the **Pärnu College of the University of Tartu** operating since 1996. It is currently possible to acquire higher education at the Pärnu College in the fields of Entrepreneurship and Project Management, Tourism and Hotel Management, Social Work and Rehabilitation Administration, and Design Thinking and Digital Marketing. [https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus] 1.09.2024; [https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/] 1.09.2024.

⁹ [https://parnu.ut.ee/et/sisu/galerii-parnus-tahistati-academia-pernaviensise-325-aastapaeva] 1.09.2024.

TPI, TÄNASE TTÜ, ENDISEST MAJANDUSTEADUSKONNAST, TEENINDUSÖKONOOMIKA KATEEDRIST, ÕPPETOOLIDEST JA 1974. AASTA LÕPETAJATEST

1960. aastatel hakati tolleaegses Nõukogude Liidus mõistma, et rasketööstuse ja sh sõjatööstuse arendamise kõrval vajab inimene ka toimivat teenindussfääri. 1967. aastal kinnitati teeninduse ökonomika ja organiseerimise eriala üleliiduline õppeplaan. Ühena esimestest NL-is hakati nimetatud eriala 5-aastasele majandusinseneride õppele TPI-s üliõpilasi vastu võtma juba 1968/1969. õppeaastal. Sellest kujunes ülikoolis üks suurima konkursiga eriala.¹

Esimesed kaks aastat korraldas eriala õppetööd tootmise ökonomika ja organiseerimise kateeder, millest 1970. aastal eraldati ja asutati **teenindusökonomika kateeder**,² esialgu 5-liikmelise õppejõuga (lisandus loomulikult abipersonal): kateedrijuhatajaks sai majandusteadlane, majanduskandidaat (1963), dotsent (1967), ENSV teeneline kultuuritegelane Juhani Väljataga³ (juhataja aastatel 1970–1978), kes oli uue eriala ja kateedri loomise initsiaator. Teisteks kateedri liikmeteks ja kaasasutajateks olid (järjestus esitatud meie seast lahkumise järjekorras):

- vanemõpetaja Lembit Valdmaa,
- majanduskandidaat (1963), dotsent (1967) Peeter Lageda⁴,
- assistent, hiljem vanemõpetaja Elvi Lageda ja
- tehnikakandidaat, dotsent, ENSV teeneline ratsionaliseerija (1963) ja emeriitdotsent Aimar Halling.

Kateeder oli üks esimesi teeninduse valdkonna kateedreid kogu Nõukogude Liidus, erialaks oli „**Teeninduse ökonomika ja organiseerimine**“ (lühendina: TL-eriala; kuhu esimesed vastuvõetud oli aastatel 1968 ja 1969). Uuendatud nimega „Teeninduse ökonomika ja juhtimine“ eriala viimased vastuvõetud toimusid 1988. ja 1989. aastal. Üldse kokku lõpetas TL-erialal ajavahemikul 1973 kuni 2000 482 diplomeeritud

¹ Teenindusökonomika kateeder. Rmt: Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond 1940–2010. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2010, lk 70.

² Vt ka lisa: Teenindusökonomika kateeder. Rmt: Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond 1940–2010. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2010, lk 70–75.

³ Juhani Väljataga lõpetas 1950. aastal Tallinna 2. Keskkooli ja 1954 Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI) *cum laude*. Töötas 1958–60 Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogus vaneminsenerina, 1960–61 Maardu Keemiakombinaadis töö- ja palgaosakonna juhatajana. 1961–1963 õppis ta Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi aspirantuuris ja aastatel 1963–1965 töötas ta Kohtla-Järve Põlevkivikeemia Tootmiskoondises peaökonoomistina. Oli aastast 1965 TPI õppejõud – algul vanemõpetajana (1965–1967), seejärel dotsendina (1967–1968). Aastatel 1969–1970 oli ta vanemteadur (sel perioodil stažeeris ta pikaajaliselt Ungaris, mille tulemusel formuleerusid tal ideed majandusliku stimuleerimise valdkonnas (selle valdkonnaga tegeles ta seejärel pea kõik aastad, eesmärgiks doktoritöö koostamine ja kaitsmine. Praktiliseks baasiks kujunes stimuleerimissüsteemi kujundamine kõigile Eesti tööstusministeeriumidele (sh ettevõtetele) ja Teenindusministeeriumi ettevõtetele. Uurimusi töötasutamise ja tööstuse ökonomika ning majandusliku stimuleerimise alalt.

⁴ Lõpetas 1963. aastal TPI keemia-mäeteaduskonna anorgaaniliste ainete tehnoloogia erialal.

majandusinseneri, sh oli ajavahemikul 1995 kuni 2000 27 inimest, kelle lõpetamine ei õnnestunud mingil põhjusel varem.⁵

Teenindusökonoomika kateeder kureeris ka „**Toiduainetööstuse ökonoomika ja organiseerimise**“ eriala (lühendina TT-eriala; kuhu vastuvõtt toimus aastatel 1966–1970. Kokku lõpetas TT-erialal ajavahemikul 1971 kuni 1975 105 diplomeeritud majandusinseneri.

Järgnevalt fotod kateedri asutajatest (märkus: Elvi Lageda ja Lembit Valdmaa kohta ei õnnestunud Google'i kaudu fotot ega muud informatsiooni leida):

Foto 1: Juhani Väljätaga loengut pidamas⁶ (siin habemeta, vahetult pärast pikaajalist stažeerimist Ungari Majanduse Instituudis; hiljem aga kuni meie seast lahkumiseni oli Juhani habemega)

Foto 2: Peeter Lageda⁷

Foto 3: Aimar Halling⁸

⁵ Teaduskonna edasiarendamine (1960–1989). Rmt: Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond 1940–2010. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2010, lk 25–48.

⁶ [<https://ajapaik.ee/?album=78352&photo=919707&order1=time&order2=added&page=1>] 23.08.2024.

⁷ [<https://ajapaik.ee/photo-thumb/1169862/800/lageda-peeter-tallinna-polutehnilise-instituudi-dotsent/>] 23.08.2024.

⁸ [<https://ajapaik.ee/photo-thumb/337556/800/aimar-halling-tpi-teenindusokonomika-kateedri-dotsent/>] 23.08.2024.

Mõne aasta pärast (1975) lisandusid vanemõpetaja, hiljem dotsent ja emeriitdotsent Helgi-Annika Reisenbuk⁹ (21.01.1936) ja majanduskandidaat (1967), 0,5 koormusega vanemõpetaja, hiljem dotsent (1977) Hans Jalasto¹⁰ (15.10.1927–20.08.1992).

Foto 4: Hans Jalasto¹¹

Foto 5: Helgi-Annika Reisenbuk¹²

Kateeder laienes uurijatega alates 1975. aastast (gruppjuhina Matti Raudjärv, liikmetena Laine Luup (2.10.1938), Ene Ilison ja Jüri Kats (26.01.1953)). Pikaajalised uurimistöö lepingud olid kateedrijuhatajal Juhani Väljatagal sõlmitud kõigi Eesti tööstusministeeriumide ja ka teenindusministeeriumiga.

15. augustil 2024 lahkus meie seast viimane, viies kateedri asutaja liige dotsent Aimar Halling (27.12.1930–15.08.2024), ärasaatmine toimus väärikalt Pärnamäe Krematooriumi väikeses saalis 24. augustil 2024.

Kateedri asutajatest lahkus esimesena aga Juhani Väljataga (5.11.1932–28.05.1982), seejärel Lembit Valdmaa (15.03.1930–12.07.2000), Peeter Lageda (11.08.1926–15.01.2003), Elvi Lageda (5.04.1932–22.08.2023).

Pärast TPI keemiateaduskonna lõpetamist asus Aimar Halling tööle Kohtla-Järve Põlevkivikeemia Tootmiskondisese meistrina, hiljem edutati ta ettevõtte peatehnoloogiks.

⁹ Lõpetas 1955 Türi 1. Keskkooli, 1960 Tartu Riikliku Ülikooli (TRÜ) majandusteaduskonna; majanduskandidaat (1970, TRÜ), väitekirj „Hind kui toodangu kvaliteedi parandamise majanduslik stiimul“. Oli 1960–1964 Harju Tarbijate Kooperatiivi ökonomist ja vanemökonomist, 1965–1975 Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi noorem- ja vanemteadur, 1975–1983 Tallinna Polütehnilise Instituudi teenindusökonomika kateedri vanemõpetaja, 1983–2000 dotsent, sh aastast 1992 dotsent käitismajanduse õppetoolis, 2001–2011 oli rakenduskõrgkoolis Esimene Stuudium professor; oli ka pikemat aega majandusteaduskonna prodekaan.

¹⁰ Lõpetas Tallinna Polütehnilise Instituudi aastal 1950 rahanduse ja krediidi erialal.

¹¹ [<https://ajapaik.ee/photo-thumb/1208483/800/eesti-nsv-rahvamajanduse-juhtivate-tootajate-ja/>] 23.08.2024.

¹² Foto on pärit perekonna erakogust.

2022. aastal lahkus meie seast ka Rein Lumiste (14.01.1939–30.01.2022).

Kuna 1978. aastal viidi Juhani Väljataga Eesti Infoinstituudi direktoriks (1978–1980; 1980–1982 oli ta enese initsiatiivil asedirektor, et rohkem aega oma doktoritöö koostamisele pühendada), võttes kaasa ka uurimisgrupi teadurid-insenerid (Matti Raudjärv,¹³ Laine Luup (2.10.1938), Ene Ilison, Jüri Kats (26.01.1953), kes Infoinstituudis kuulusid uue, isemajanduse osakonna koosseisu; Matti Raudjärv, olles osakonna juhataja, jätkas kateedris õppetööd õppeülesannete täitjana ning alustas õpinguid ja väitekirja koostamist TPI aspirantuuris).¹⁴

Kuuldavasti (kuna allakirjutanu pole nendega vähemalt ca 40 aastat kohtunud) on Laine Luup ja Jüri Kats majanduskandidaadi kraadi kaitsnud (täna Eesti Vabariigis – filosoofiadoktor /PhD/). Suurepärane, õnnitlused!

Kui arvestada, et kateedri asutati aastal 1970 ja täienes uurimisgrupiga aastatel 1975–1976 (vaata kolleegid eelmises lõigus) ning 1978. aastal lahkus kateedrist nii esimene kateedrijuhataja Juhani Väljataga ja uurimisgrupp, siis paraku vaid allakirjutanu lahkus lõplikult Tallinna Tehnikaülikoolist 1998. aastal (seega arvestades üliõpilasperioodi ja töötamist majandusteaduskonnas pidevalt nii täiskoormusega kui osalise koormusega-külalisena, mida on 29 aastat /seotus kateedriga seega 1970 kuni 1992, st 22 aastat/; 1992 sügisest moodustati kateedrite asemel õppetoolid ja alles jäänud teenindusökonoomika kateedri täiskohaga õppejõud-teadurid jagunesid õppetoolide vahel). Järgnevalt allakirjutanu olulisem käekäik aastast 1982 kuni tänaseni.

Juhani Väljataga surma ja allakirjutanu väitekirja kaitsmise (1982) järel viidi meie osakond majandamismehhanismi labori nime all Eesti Plaaninstituudi koosseisu (1982–1984).

Allakirjutanu väitekirja tulemuste alusel anti Eesti liha- ja piimatööstuse ettevõtetele Nõukogude Liidus ainuõigus kasutada neid majandusnäitajaid, mida väitekirjas soovitati. Kõik teised nn liiduvabariigid töötasid ühtsete üleliiduliste majandusnäitajate alusel, mis ei taganud ettevõtete tegevuse objektiivset plaanimist ega hindamist.

Õigused Eestile anti NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee otsuse ja NSV Liidu Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi vastava korralduse alusel.

¹³ Sündmused arenesid kiirelt ja lihtsalt:

ühel 1978. aasta aprillikuu õhtul helistas kateedrijuhataja dotsent Juhani Väljataga allakirjutanule koju ja teatas: „Algavad kiired toimingud – mind (st Juhani Väljataga) viiakse Plaanikomitee korraldusel peatselt üle Eesti Infoinstituudi direktoriks. TPI kateedri uurimisgrupi tahaks kaasa võtta. Uurimislepingud saab Infoinstituuti üle viia ja seal moodustame TPI uurimisgrupi inimestest isamajandamise osakonna, kus neid lepingulisi uurimistöid edasi teeme. Vajadusel kaasame ka inimesi kateedrist ning võtame isemajandamise osakonda mõned inimesed juurde. Sulle (st Matti Raudjärv) pakun osakonna juhataja kohta. Sinu vastust ootan homse hommikuni ja loodan Sinu nõusolekule. Kõik!“ Uurisin oma edaspidise töö kohta. Juhani arvas, et: hullu pole midagi, on aeg tõsisemalt juhtimistööga tegelema hakata. Meie osakond hakkab otse temale alluma, tema on edasi uurimistööde peajuhendaja. Kuna tema töökoormus pidi kasvama (sagedased suhtlemised Plaanikomitees, ka Toompeal ja mujal), siis allakirjutanu hakkab aeg-ajalt ministeeriumides tema assistendina ministeeriumide juhtkonnaga (ministrid, asetäitjad, valitsuste ja osakodade juhatajad) suhtlema. Ei mäleta enam, aga oma jah-sõna allakirjutanu andis, oli see nüüd samal õhtul või järgmisel hommikul. 30. aprillist olime Infoinstituudi palgal.

¹⁴ Laine Luup'i ja Jüri Kats'i kohta ei õnnestunud Google'i kaudu fotot ega muud informatsiooni leida. Ene Ilisoni kohta õnnestus leida vaid foto.

1984. aasta juunis, pärast mais toimunud kolmepäevast nn laevakonverentsi (laeval „Vanemuine“: Tartu–Värskä–Pihkva–Värskä–Tartu; peakorraldaja oli Matti Raudjärv), läks allakirjutanu saatus lahku oma endise osakonna ja labori kolleegidest. Nimelt kutsus büroo „Mainor“ direktor Ülo Pärnits allakirjutanu Mainorisse majanduseksperimenti osakonna juhatajaks-peainseneriks. Kuigi oli ka teisi tööpakkumisi, sai Mainori kui esimese pakkuja amet vastu võetud. Oli jälle huvitav aeg – tegeleda tuli juba turumajanduse algetega Nõukogude Liidus (sh suhtlemine Moskvas NSV Liidu Plaanikomitees).

1987. aasta jaanuaris tundus kergetööstuse eksperiment end ammendanud olevat ning siirdusin tagasi TPI/TTÜ teenindusökonoomika kateedrisse, algul vanemteadurina, veidi hiljem anti juba juhtivteaduri staatus. Nn portfelli olid mul mitme Eesti kergetööstuse ettevõtte uurimislepingud (ÕTK Baltika, õmblusvabrik Virulane Rakvere, Valga õmblusvabrik), mitme ettevõttega olid konsultatsioonilepingud: Nahk-galanterii kombinaat Linda Tallinnas ja Galvi-Linda Viljandis jmt. Kateedris jätkus jälle uurimistöö, osalesid H.-A. Reisenbuk ja L. Valdmaa.

Peatselt avanes allakirjutanul võimalus Saksamaa LV ülikoolides stažeerida (alates oktoobrist-novembrist 1989), mis oli eriti kasulik alates 1992. aastast, kui Eesti ülikoolides algasid ümberkorraldused, sh kateedrite asemel õppetoolide asutamine. Töölased suhted teiste riikidega jätkusid: Saksamaa mitmed ülikoolid /ajavahemikul 1989–2016 oli võimalus ligi neli aastat Saksamaal elada-töötada, korraga üks kuni kolm kuud/, lisaks Austria /Viini Majandusülikool, kaks kuud ja lühemalt korduvalt; Innsbruck/, Belgia /Brüssel/, Prantsusmaa /Strasbourg/) jt.

Foto 6: Ene Ilison¹⁵

Foto 7: Kalev Joakit¹⁶

¹⁵ [<https://ajapaik.ee/photo-thumb/1209201/800/eesti-nsv-majandusteaduse-seltsi-aseesimees-ene/>] 25.08.2024.

¹⁶ TL-eriala teise lennu (1974) juhendaja-mentor (1969–1972), peaökonomist Kalev Joakit 80-ndatel aastatel. Foto on pärit Kalevi tütre Evelin Joakiti fotokogust.

Hiljem lisandusid kateedrijuhatajatena dotsendid Sulev Mäeltsemees¹⁷ (1978–1986), Ardo Kamratov¹⁸ (1986–1990) ja Rein Lumiste¹⁹ (1991–1992):

Foto 8: Sulev Mäeltsemees²⁰

Foto 9: Ardo Kamratov²¹

Foto 10: Rein Lumiste²²

1992. aastal toimunud kõrgkoolide reformiga moodustati majandusteaduskonnas õppe- toolid. Matti Raudjärv organiseeris Eesti esimese, majanduspoliitika õppetooli (olles eelnevalt end Saksamaal Kieli Ülikoolis ja Frankfurti /Maini/ Ülikoolis täiendanud ja ümber orienteerunud majanduspoliitika valdkondadele; hiljem ka mitmed teised Saksa- maa ülikoolid ja koolituskeskused), olles selle esimene juhataja ja professor.

¹⁷ Sündinud 7. augustil 1947. On Eesti avaliku halduse ja kohaliku omavalitsuse teadlane ning üldiselt peetakse teda Eesti munitsipaalautonoomia isaks.

Tallinnas sündinud Mäeltsemees on omandanud teaduskraadi Tartu Ülikoolis ning töötanud muuhulgas Eesti Teaduste Akadeemia Majandusinstituudi sotsiaalse infrastruktuuri ja regionaalökono- omika osakonna direktorina (1986–1992).

Oli Tallinna Tehnikaülikooli regionaalpoliitika professor ja õppetooli juhataja, TTÜ-s töötas ta juba aastatel 1978–1986 ning 2005–2016 oli ka sotsiaal- ja humanitaarteaduskonna dekaan.

Aastatel 1992–1993 oli ta Tallinna linnavolikogu esimees ja 1993–1997 riigiteenistujate keskse täiendkoolitusasutuse Eesti Avaliku Halduse Instituudi direktor.

¹⁸ TTÜ nõukogu aseesimees, senati valitud liige. Ülikooli finantsdirektor 2004–2014. Ülikooli au- liige. Nõukogu liige alates 2015. aastast.

¹⁹ Rein Lumiste kohta andmed Google'is kahjuks puuduvad.

²⁰ Foto on pärit perekonna erakogust.

²¹ [https://www.google.com/imgres?q=Ardo%20Kamratov&imgurl=https%3A%2F%2Fhaldus.taltech.ee%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fstyles%2Fmanual_crop%2Fpublic%2Fnewsimage%2FN%25C3%25B5ukogu%25202020_Kamratov_240x_360pix.jpg%3Ffitok%3DQDPGepkL&imgrefurl=https%3A%2F%2Ftaltech.ee%2Fulikool%2Fnoukogu&docid=tmA-cwkPrft9sM&tbid=2bDcLFn1nPDBmM&vet=12ahUKEwi76vjxgouIAxWaAxAIHQS-GIPQQM3oECBQQA..i&w=240&h=360&hcb=2&ved=2ahUKEwi76vjxgouIAxWaAxAIHQS-GIPQQM3oECBQQA] 23.08.2024.

²² Töötas enne TPI-sse/TTÜ-sse tulekut pikka aega Pärnu teeninduskombinaadis „Säde“ peaöko- nomistina. Foto on pärit perekonna erakogust.

Matti Raudjärvi kureeris kaks aastat (1990–1992) TTÜ majandusteaduskonna uue eriala – „Väikeettevõtlus“ – üliõpilasi ja oleks võinud ka selle õppetooli organiseerida, kuna stažeeris 1992. aasta suvel kaks kuud Austrias Viini Majandusülikoolis valdkonnas „Väike- ja keskmiste ettevõtete ökonoomika ning vastav majanduspoliitika“, olles ka Mainoris töötamise ajal pidevalt väikeettevõtete problemaatikaga tegelenud. Siiski oli juba toimunud põhjalik süvenemine majanduspoliitika probleemidesse ja perspektiivselt terendas veel hulk stažeerimise võimalusi teistes riikides. Pealegi oleks kolleeg Rein Lumiste siis nn reaõppejõuks jäänud. Valisin majanduspoliitika suuna.

Seega aastal 1992 asus väikeettevõtluse õppetooli juhtima Rein Lumiste. Aastatel 2000 ja 2008 toimusid teaduskonnas ümberkorraldused ning väikeettevõtluse õppetool lülitati logistika ja kinnisvara õppetooli koosseisu ning see nimetati kinnisvara, logistika ja ettevõtluse õppetooliks.

1996. aastal asus allakirjutanu täiendavalt Tartu Ülikooli majandusteaduskonna juhtkonna kutsel sinna külalisõppejõuna ja osalise koormusega tööle. Tartu Ülikoolis olid töötingimused oluliselt paindlikumad, võrreldes Tallinna Tehnikaülikooliga.

1998. aastal sai juba täie koormusega Tartu Ülikooli majanduspoliitika õppetoolis (õppetool asutati TTÜ-st hiljem, 1993. aasta lõpul) tööle asunud. Kuna olin juba korduvalt Saksamaa ülikoolides ja ka Austrias stažeerinud ning tutvunud sealsete töökorralduste ja suhtlemistraditsioonidega, siis pidasin õigemaks Tartu Ülikooli loomingulisemasse kollektiivi sulanduda (näiteks, TTÜ-s tüütas ära mõnede kolleegide (eeskätt Kaarel Kilvits²³, Alari Purju) kitsarinnalisus ja omakasu püüdlused).

Mõne aasta pärast asus allakirjutanu majandusteaduskonna kõrval osalise koormusega tööle ka TÜ Pärnu Kolledžis, aastast 2001 aga juba täiskoormusega. Veel aastaid hiljem lisandus osalise koormusega ka töö TÜ Narva Kolledžis. Augustiga 2017 lõppes tööleping Tartu Ülikooliga, kuni juunini 2019 toimis käsundusleping. Seejärel lõppes õppe- ja teadustöö ülikoolis. Märtsist 2021 anti allakirjutanule TÜ sotsiaalteaduste valdkonnas emeerituse staatus.

Aastatel 2014–2017 olin külalisprofessorina ja Euroopa Liidu osalise rahastusega õppetööl Georgia Tehnikaülikoolis. 2018 olen valitud Georgia Tehnikaülikooli külalisprofessoriks ja doktoriõppe välisjuhendajaks ning määratud Tbilisi Riikliku Ülikooli külalisprofessoriks.

Pärast õppe- ja teadustöö lõpetamist aastal 2019 eesti ülikoolides on allakirjutanu jätkuvalt eeskätt koos oma suurepärase toimekonnaga käesoleva ajakirja väljaandmise ja vastava majanduspoliitika-alase rahvusvahelise teaduskonverentsi ettevalmistamise ja läbi viimisega tegelenud. Käsil on olnud ka mitmesuguste artiklite kirjutamine, lisaks pidev suhtlemine teiste riikide ülikoolide kolleegidega interneti ja telefoni kaudu.

²³ Näiteks Kaarel Kilvits sai tuntuks plagiaadiga, st kirjutas Matti Raudjärve raamatu (*Sissejuhatus majanduspoliitikasse. Teoreetilised põhiarvused ja kategooriad*. Tallinn: Mattimar, 1995) pea leht-lehelt maha, pannes küll teise pealkirja, kuid avaldas seejärel oma nime all. Rektor Olav Aarna ja TTÜ eetika nõukogu mõistsid sellise tegevuse küll hukka ja ebaeetiliseks, kuid teaduskonnas oli K. Kilvits ikkagi „õige mees“, saades TTÜ-s tööd lõpetades isegi emeerituse staatuse. Alari Purju prodekaani ja dekaanina aga paraku toetas K. Kilvitsa tegu.

Käesoleva artikli allika viites nr 1, kus on juttu majanduspoliitika õppetoolist (lk 171–175), väldib kodanik K. Kilvits – plagiaator, maha kirjutatud raamatut nimekirja (lk 175) panemast.

2024. aasta 7. augusti pärastlõunal tähistasid teenindusökonoomika kateedri endised üliõpilased-vilistlased Piritä Jahtklubi banketisaalis 50 aasta möödumist TPI lõpetamisest aastal 1974. Kateeder kureeris kaht eriala: TL ehk teeninduse ökonoomika ja organiseerimise eriala ning TT ehk toiduainetööstuse ökonoomika ja organiseerimine. TL-eriala lõpetas 21 ja TT-eriala 20 inimest.

Sündmusele kogunes 9 inimest TL-erialalt (3 kaaslast jäi tervislikel põhjustel tulemata) ja TT-erialalt oli kohal samuti 9 inimest (6 kaaslast jäi mitmel erineval põhjusel tulemata). Seega 10 kaaslast TL-erialalt on meie hulgast juba lahkunud, TT-erialalt oli 5 inimest lahkunud.²⁴

Kokkutuleku alguses tervitas kokkutulnuid allakirjutanu ja soovis kõigile meeldivaid elamusi. Järgnevalt mälestati leinaseisakuga kõiki meie neid teekaaslasi, kes olid meie hulgast pärast ülikooli lõpetamist lahkunud.

Seejärel õnnitleti allakirjutanut, endist TL-eriala rühmavanemat, kellel täitus 5. augustil 75 eluaastat ja kes oli ka kokkutuleku initsiaator. Kokkutuleku detailse korraldusega tegelesid Marje Kull (endine Koplimests) ja Jaak Liivik (mõlemad TL) ja TT-eriala rühmavanem Ene Kuri (Aava), kes organiseerimisega suurepäraselt hakkama said.

Pika, ühise laua taga istudes anti järjekorras kõigile aega ca 5–7 minutit, et kõigile oma elust-olust möödunud aja jooksul rääkida. Oli kuulda, kuidas kellelgi on läinud, pereseis, töötamine jms. Nüüdseks on kõik juba pensionärid, vaid mõned üksikud töötavad veel ja seda mitte enam täiskoormusega.

²⁴ Kokkutulekust osavõtnud TL-eriala inimesed on fotol 10; foto all on nimetatud ka tulemisest loobunud inimesed. Meie seast on lahkunud: Piret Järva, Signe Kasemaa, Signe Kruus (Joonase), Ain Kullo, Eve Luige, Janne Pant, Ene Rosin, Reet Sivadi, Aili Viljur (Aas), Riina Ülesoo.

Siinjuures on sobiv meenutada, et meie rühma heasoovlik juhendaja-mentor esimesel kolmel õppeaastal oli majandusteaduskonna assistent-aspirant **Kalev Joakit** (24.02.1941–29.05.2004; puhkab Tallinna lähedal Rannamõisa kalmistul /3, 22-5/; Kalev lõpetas õppeaastal 1958/59 39. lennus Friedrich Reinhold Kreutzwaldi nimelise Võru 1. Keskkooli /alates 1997 – Võru Kreutzwaldi Gümnaasium, mis suleti 30. juunil 2015/), lõpetas TPI majandusteaduskonnas ja kes lõi üliõpilaste ettevõtmistes nakatavalt-sõbralikult kaasa. Kalev loobus mingil hetkel väitekirja kirjutamisest TPI majandusteaduskonnas ning siirdus Tallinna lähedale, mere äärsesse Tabasallu, Ranna sovhoosi (kus suur osa tegevusest oli seotud broilerkanade paljunduse ja tõuaretusega) peaoökonomitiks. Lõpuks, vahetult enne kui sovhoos riiklikuks aktsiaseltsiks muudeti, oli ta ka Ranna sovhoosi direktor.

Märkus: paraku ei õnnestunud Kalevi kohta Google'ist muud informatsiooni leida.

Pärast Kalev Joakiti minekut tööle Tabasallu, jätkas meie rühma juhendamist kateedrijuhataja Juhani Väljataga.

Kuna **TT-eriala inimesed** lahkusid pea ükshaaval, siis nn grupipilti nemad ei teinud. Nendest aga osalesid: Ene Kuri (Aava), Malle Ojalill (Vooder), Aili Pärj (Lomp), Ester Preimann (Eero), Tatjana Rahuküla (Bulik), Kersti Saar (Reesalu), Marju Talvoja (Madrus), Maie Virkus (Preimann), Viive Upan (Liiv).

Tulemata jäid: Maie Hirvoja (Tammik), Jüri Kuuskaru, Hilja Loo (Raudkivi), Helve Maansoo, Helle Siirak (Pedaja), Toomas Suurvälgi.

Meie seast olid lahkunud: Mai Järv (Malken), Arvo Laisaar, Helju Lestberg, Raivo Tomingas, Rita Tomingas (Kallip).

TT-rühma juhendajaks-mentoriks oli kateedri vanemõpetaja, kirglik bridžimängija **Lembit Valdmaa** (15.03.1930–12.07.2000), kellelt rühm vajadusel head nõu sai ja kellega sündmuste korraldamisel hästi läviti.

Paari-kolme tunni pärast hakkasid inimesed vähe haaval lahkuma, sest paljud soovisid veel mõistlikul ajal koju tagasi jõuda, kuna mitte kõik ei ela Tallinnas.

Mitmed kirjutasid tagasisidena, et toimunud sündmus oli vahva ja õnnestus! See on suurepärane ja allakirjutanul hea meel!

Allakirjutanule meenub, et nii mõnigi ütles – võiksime varsti jälle kokku saada! See on hea mõte mis võiks varem kui 50 aasta pärast korduda!

August-september 2024,
allakirjutanu Pirita-Kose kodukontoris

Lugupidamisega ja kõigile head tervist ning õnnelikke aastaid soovides

Teie

Matti Raudjärv

(TPI/TTÜ vilistlane-Alumni aastast 1974)

PS: Järgnevalt ka foto kokkutulekul osalenud TL-eriala lõpetanutest Pirita Jahtklubi sissepääsu ees:

Foto 11: TL-eriala 7. augustil 2024 Pirita Jahtklubis kohal olnud vilistlased; vasakult kõige taga: Jaak Liivik, Maie Kersen (Tilk), Hede Hannula; teine rida: Marje Kull (Olup, Koplimets), Elle Lõndso (Pukk), Tiiu Korro, Viuu Toompark, Jüri Ülesoo; ees istub: Matti Raudjärv;²⁵ (kahjuks ei osalenud terviselikel põhjustel: Eva Allandi /Rootalu/, Helve Kluge ja Paul Rusanov).

²⁵ Foto on pärit Jüri Ülesoo fotokogust.

ABOUT THE FORMER FACULTY OF ECONOMICS, CHAIR OF SERVICE ECONOMICS, OTHER CHAIRS, AND GRADUATES OF 1974 OF THE TPI, THE CURRENT TALLINN UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

In 1960s, the officials in the Soviet Union started to understand that besides heavy industry, including arms industry, people need also a functioning service industry. In 1967, the all-Union curriculum for the specialisation of Economics and Organisation of Services was approved. Admission of students to the 5-year studies of economic engineers in this specialisation started in the Tallinn Polytechnical Institute (TPI) already in the academic year 1968/1969 as one of the first educational institutions in the Soviet Union. It became a specialisation with one of the tightest admission competitions at the institute.¹

During the first 2 years, the Chair of Economics and Organisation of Production organised the studies of this specialisation but in 1970 the separate Chair of Service Economics was established,² at first with 5 faculty members (in addition, certainly also the auxiliary staff): the initiator of the new specialisation and establishment of the chair, economist, Candidate of Economics (1963), Associate Professor (1967) and Merited Cultural Figure of the E.S.S.R. Juhani Väljataga was the first Head of the Chair (in 1970–1978). Other members and co-establishers of the chair were (in the order of subsequent passing away):

- Candidate of Economics (1963), Associate Professor (1967) Peeter Lageda³;
- Senior Teacher Lembit Valdmaa;
- Assistant, later Senior Teacher Elvi Lageda, and
- Candidate of Engineering, Associate Professor, Merited Innovator of the E.S.S.R. (1963) and Associate Professor *emeritus* Aimar Halling.

The chair was one of the first chairs of the services area in the whole Soviet Union, the specialisation was Economics and Organisation of Services (the first admissions were in 1968 and 1969). The last admissions to the specialisation under its updated name Economics and Management of Services were in 1988 and 1989. In total, 482 economic engineers graduated from the Service Economics (abbreviated as TL) specialisation with a diploma from 1973 to 2000, including 27 people from 1995 to 2000 who had not managed to graduate earlier for some reason.⁴

¹ Teenindusökonoomika kateeder. Rmt: Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond 1940–2010. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2010, lk 70.

² For additional information, see also: Teenindusökonoomika kateeder. Rmt: Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond 1940–2010. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2010, lk 70–75.

³ Graduated from the TPI in 1963 with the specialisation of Technology of Inorganic Substances of the Faculty of Chemistry and Mining.

⁴ Teaduskonna edasiarendamine (1960–1989). Rmt: Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond 1940–2010. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2010, lk 25–48.

The Chair of Service Economics was also in charge of the administration of the specialisation of Economics and Organisation of Food Processing Industry (abbreviated as the TT specialisation), the admission to which was held in 1966–1970. In total, 105 economic engineers graduated from the TT specialisation with a diploma from 1971 to 1975.

A few years later (1975), the Senior Teacher, later Associate Professor (1983) and Associate Professor *emerita* Helgi-Annika Reisenbuk⁵ (21.01.1936) and the Candidate of Economics (1967), part-time (0.5) Senior Teacher, later the Associate Professor (1977) Hans Jalasto⁶ (15.10.1927–20.08.1992) joined.

The Chair was expanded with researchers from 1975 (with Matti Raudjärv as the Head of the Group and Laine Luup (02.10.1938), Ene Ilison and Jüri Kats (26.01.1953) as members). The Head of the Chair Juhani Väljataga had signed long-term research contracts with all Estonian ministries of industries and also with the Ministry of Services.

Then Juhani Väljataga was transferred to the position of the Director of the Estonian Information Institute in 1978 (1978–1980; in 1980–1982 he was the Deputy Director on his own initiative to dedicate more time to writing his doctoral thesis), taking with him also the researchers-engineers of the Research Group (Matti Raudjärv, Laine Luup (2.10.1938), Ene Ilison, Jüri Kats (26.01.1953) who were employed by the new Department of Self-Management of the Information Institute; Matti Raudjärv as the Head of the Department continued the teaching at the chair as an adjunct lecturer and started his post-graduate studies and writing the thesis at the TPI).

After the death of Juhani Väljataga and defending of the thesis by the undersigned (1982), our department was transferred to the Estonian Planning Institute under the name of the Economic Mechanism Laboratory (1982–1984).

On the basis of the results of the thesis of the undersigned, Estonian enterprises of meat-packing and dairy industries received the exclusive right in the Soviet Union to use the economic indicators recommended in the thesis. All other so-called Soviet republics worked on the basis of common all-Union economic indicators which did not ensure objective planning or evaluation of the activities of the enterprises. These rights were given to Estonia with the respective Decision of the State Planning Committee of the U.S.S.R. and the Order of the Ministry of Meat and Dairy Industry of the U.S.S.R.

⁵ Graduated in 1955 from the Türi Secondary School No. 1, in 1960 from the Faculty of Economics of the Tartu State University (UT); Candidate of Economics (1970, UT).

⁶ Graduated from the Tallinn Polytechnical Institute in 1950 with the specialisation of Finance and Credit.

Later, associate professors Sulev Mäeltsemees⁷ (1978–1986), Ardo Kamratov⁸ (1986–1990) and Rein Lumiste⁹ (1991–1992) were heads of the chair.

With the reform of institutions of higher education in 1992, chairs were reorganised at the Faculty of Economics. Matti Raudjärv organised the first Chair of Economic Policy in Estonia (having acquired continuing education at the University of Kiel and University of Frankfurt (Main) in Germany and reoriented his specialisation to areas of economic policy; later also at other German universities and training centres) and was its first Chairman and Professor.

In 1996, the undersigned was additionally employed by the University of Tartu at the invitation of its management, as a part-time visiting faculty member. The working conditions at the University of Tartu were much more flexible than at the Tallinn University of Technology.

In 1998, the undersigned already accepted a full-time job at the Chair of Economic Policy of the University of Tartu (the Chair has been established later than at the TUT, at the end of 1993). As I had had several fellowship periods in German universities and also in Austria, and had become familiar with their work procedures and communication traditions, I preferred to become a member of the more creative staff of the University of Tartu.

A few years later, in addition to the work at the School of Economics and Business Administration, the undersigned started work part time at the Pärnu College of the University of Tartu, then from 2001 already full time. Some years later also part-time work at the Narva College of the University of Tartu started. In August 2017, the contract of employment with the University of Tartu was terminated and an authorisation agreement was in effect until June 2019. This ended the teaching and research work at the university. In March 2021, the undersigned obtained the *emeritus* status in the field of Social Sciences.

In 2014–2017, I was a visiting professor and teaching with partial EU financing at the Georgian Technical University. In 2018, I was elected as a visiting professor of the Georgian Technical University and external supervisor of doctoral studies and appointed as a visiting professor of the Tbilisi State University.

⁷ Born in Tallinn on 07 August 1947. Sulev Mäeltsemees has acquired his research degree at the University of Tartu and has worked among other positions as the Director of the Department of Social Infrastructure and Regional Economics of the Institute of Economics of the Estonian Academy of Sciences (1986–1992).

He was the Professor and Head of the Chair of Regional Policy of the Tallinn University of Technology, worked in TUT already in 1978–1986 and was also the Dean of the Faculty of Social Sciences and Humanities.

In 1992–1993, he was the Chairman of the Tallinn City Council and in 1993–1997 the Director of the Estonian Institute of Public Administration which was the central continuing education establishment for civil servants.

⁸ Vice-Chairman of the TUT Board, a member elected by the Senate. Chief Financial Officer of the University in 2004–2014. Honorary member of the University. Board member since 2015.

⁹ Before employment by the TPI/TUT, he worked for a long time at the Säde Services Enterprise in Pärnu as the Chief Economist.

On 15 August the last founder-member of our Chair, Associate Professor Aimar Halling passed away (27.12.1930–15.08.2024), the dignified funeral ceremony was held in the small hall of the Pärnamäe Crematorium in Tallinn, on 24 August 2024. However, Juhani Väljataga (05.11.1932–28.05.1982) was the first to pass away, followed by Peeter Lageda (11.08.1926–15.01.2003), Lembit Valdmaa (15.03.1930–12.07.2000), Elvi Lageda (05.04.1932–22.08.2023). In 2022, also Rein Lumiste (14.01.1939–30.01.2022) passed away.

In the afternoon of 7 August 2024, the former students, alumni of the Chair of Service Economics celebrated the 50th anniversary of their graduation from the TPI in 1974 in the banquet hall of the Pirita Yacht Club. The Chair was in charge of two specialisations: TL, i.e. the specialisation of Economics and Organisation of Services, and TT, i.e. the Economics and Organisation of Food Processing Industry. The TL specialisation had 21 graduates and the TT specialisation 20 graduates.

9 persons from of TL specialisation attended the event (3 coursemates did not come for health reasons) and also 9 persons from the TT specialisation (6 coursemates did not come for several different reasons). Thus, 10 coursemates of the TL specialisation and 5 persons from the TT specialisation have passed away.

At the beginning of the reunion, the undersigned greeted all those present and wished a pleasant experience to all people attending. Then we stood in mourning to commemorate all our coursemates who had passed away after graduation from the university.

After that the undersigned, the former head of the group of the TL specialisation and also initiator of the reunion, was congratulated on his 75th birthday which had been on 5 August. Marje Kull and Jaak Liivik (both TL) and head of the group of the TT specialisation Ene Kuri had taken care of the more detailed organisation the reunion and managed it very well.

While sitting at a long table, everybody took turns for about 5 to 7 minutes to talk to the others about their life during the time that had passed meanwhile.

As a feedback, several participants wrote that it was a fine event and a great success! This is wonderful and the undersigned is glad!

End of August – beginning of September 2024

At the home office of the undersigned at Pirita-Kose

Sincerely,

Matti Raudjärv (alumnus of the TPI/TUT from 1974)¹⁰

Holder of the Badge of Distinction of the University of Tartu – 2017

(in 1996–1998 as a visiting teaching staff member, in 1998–2019 as a full-time teaching staff member and researcher at the School of Economics and Business Administration, the Pärnu College and the Narva College)

¹⁰ Also the undersigned had an invitation to the celebration of the awesome anniversary in Pärnu but due to family reasons and those related to health I unfortunately could not participate.

**MAJANDUSPOLIITIKA TEADUSKONVERENTSID EESTIS
(1984, 1994–2024)**

**WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZEN ÜBER
WIRTSCHAFTSPOLITIK IN ESTLAND (1984, 1994–2024)**

**SCIENTIFIC CONFERENCES ON ECONOMIC
POLICY IN ESTONIA (1984, 1994–2024)**

I	1984	Ühiskondliku tootmise intensiivistamise probleemid Eesti NSV-s
II	1994	Majandusteadus ja majanduspoliitika Eesti Vabariigis
III	1995	Majanduspoliitika teooria ja praktika Eesti Vabariigis
IV	1996	Aktuaalsed majanduspoliitika küsimused Euroopa Liidu riikides ja Eesti Vabariigis /I ja II/
Aktuelle wirtschaftspolitische Fragen in den Ländern der Europäischen Union und in der Republik Estland /I und II/
Topical Problems of the Economic Policy in the Member States of the European Union and the Republic of Estonia /I and II/
V	1997	Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja integreerumine Euroopa Liiduga
Die Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Integration mit der Europäischen Union
Economic Policy of the Republic of Estonia and Integration with the European Union
VI	1998	Eesti Vabariigi integreerumine Euroopa Liiduga – majanduspoliitika eesmärgid ja abinõud
Die Integration der Republik Estland mit der Europäischen Union – Ziele und Mittel der Wirtschaftspolitik
Integration of the Republic of Estonia into the European Union – Goals and Instruments of Economic Policy
VII	1999	Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja Euroopa Liit
Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union
Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
VIII	2000	Eesti Vabariigi majanduspoliitika tulemuslikkus ja Euroopa Liit
Wirksamkeit der Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union
Effectiveness of the Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
IX	2001	Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga
Harmonisierung und Freiheit der Wirtschaftspolitik Estlands in EU-Integrationsprozess
Harmonisation and Freedom in the Economic Policy of Estonia integrating with the European Union

X	2002	Euroopa Liiduga liitumise mõju Eesti majanduspoliitikale Die Integration der Europäischen Union und ihre Wirkungen auf die Wirtschaftspolitik Estlands Effect of Accession to the European Union on the Economic Policy of Estonia
XI	2003	Eesti majanduspoliitika teel Euroopa Liitu Die Wirtschaftspolitik Estlands auf dem Weg in die Europäische Union Estonian Economic Policy on the Way Towards the European Union
XII	2004	Eesti majanduspoliitilised perspektiivid Euroopa Liidus Wirtschaftspolitische Perspektiven Estlands als Mitglied der Europäischen Union Economic Policy Perspectives of Estonia in the European Union
XIII	2005	XIII majanduspoliitika teaduskonverents Die XIII. wirtschaftspolitische Konferenz 13 th Scientific Conference on Economic Policy
XIV	2006	XIV majanduspoliitika teaduskonverents Die XIV. wirtschaftspolitische Konferenz 14 th Scientific Conference on Economic Policy
XV	2007	Eesti majanduspoliitika – kolm aastat Euroopa Liidus Die Wirtschaftspolitik Estlands – drei Jahre in der Europäischen Union Economic Policy of Estonia – three Years in the European Union
XVI	2008	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2008 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2008 Economic Policy in the EU Member States – 2008
XVII	2009	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2009 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2009 Economic Policy in the EU Member States – 2009
XVIII	2010	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2010 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2010 Economic Policy in the EU Member States – 2010
XIX	2011	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2011 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2011 Economic Policy in the EU Member States – 2011
XX	2012	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2012 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2012 Economic Policy in the EU Member States – 2012
XXI	2013	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2013 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2013 Economic Policy in the EU Member States – 2013
XXII	2014	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2014 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2014 Economic Policy in the EU Member States – 2014

XXIII	2015	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2015 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2015 Economic Policy in the EU Member States – 2015
XXIV	2016	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2016 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2016 Economic Policy in the EU Member States – 2016
XXV	2017	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2017: Juubelikonverents – 25; (29.06-01.07.2017) Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2017: Jubiläumskonferenz – 25; (29.06-01.07.2017) Economic Policy in the EU Member States – 2017: Jubilee conference – 25; (29.06-01.07.2017)
XXVI	2018	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2018: Eesti Vabariik – 100 / 100 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis; (28.-30.06.2018) Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2018: Republik Estland – 100 / 100 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen nationalen Technischen Universität; (28.-30.06.2018) Economic Policy in the EU Member States – 2018: Republic of Estonia – 100 / 100 years of the Estonian-language national University of Technology in Estonia; (28.-30.06.2018)
XXVII	2019	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2019: Eesti Vabariik – 15 aastat EL-s ja NATO-s / 100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli / 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710); (3.-5.07.2019) Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2019: Republik Estland – 15 Jahre in EU und in NATO / 100 Jahre estnischsprachige Universität Tartu / Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710); (3.-5.07.2019) Economic Policy in the EU Member States – 2019: Republic of Estonia – 15 years in EU and in NATO / 100 years of the Estonian-language University of Tartu / 320 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710); (3.-5.07.2019)
XVIII	2020 ¹	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2020: 100 aastat Tartu rahust / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest Põhiseadusest; (25.-27.06.2020)

¹ Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Lähemalt vaata kirjutist käesoleva ajakirja Kroonika osas (XXVIII konverents).

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Siehe näher im Chronikteil der vorliegenden Zeitschrift (XXVIII. Konferenz).

- Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2020:** 100 Jahren der Friedensvertrag Tartu / 100 Jahren die erste Verfassung der Republik Estland; (25.-27.06.2020)
- Economic Policy in the EU Member States – 2020:** 100 years from the Peace Treaty of Tartu / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia; (25.-27.06.2020)
- XXIX 2021² **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2021:** 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest / Tallinna Tehnika-ülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartu-Värska / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus; (1.-3.07.2021)
- Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2021:** 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland / Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät für Technische Universität Tallinn – 80 / Vor 25 Jahren fand die erste International Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värska statt / Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet; (1.-3.07.2021)
- Economic Policy in the EU Member States – 2021:** 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia / School of Business and Governance of Tallinn University of Technology – 80 / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu-Värska / 25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu; (1.-3.07.2021)
- XXX 2022³ **Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2022:** Tartu Ülikool – 390 aastat (anno 1632)/ 30

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. For more details, see the article in the Chronicles part of this journal (XXVIII Conference).

² Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Ettevalmistused olid aga tehtud ja konverentsi toimikond oli korraldamiseks valmis.

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants.

³ Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Lisaks soodustas konverentsi ära jäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 (24.02 on Eesti Vabariigi aastapäev!). Sellega seoses on paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti on problemaatiline olnud reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile sõita.

korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022); XXX aastakäiku ajakirja/ Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn/ Agressioon Ukrainas; (30.06-2.07.2022)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2022: *Universität Tartu – 390 Jahre (anno 1632)/ 30 Mal von Konferenzen: in Värska (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift/ Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine; (30.06-2.07.2022)*

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2022: *University of Tartu – 390 years (anno 1632)/30 times from conferences: in Värska (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal/ The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022/ Aggression in Ukraine; (30.06-2.07.2022)*

XXXI 2023⁴ **Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2023:** *Eesti pealinn Tallinn – Euroopa roheline*

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Darüber hinaus trug auch der Krieg an der Oberfläche der Ukraine aufgrund der russischen Invasion und Aggression vom 24. Februar 2022 (24.02 ist der Jahrestag der Republik Estland!) zur Absage der Konferenz bei. Auch die tatsächliche und sichere Grundlage für die Befugnis, zur Konferenz nach Estland zu reisen, war problematisch.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. In addition, the war on the surface of Ukraine due to the Russian invasion and aggression from February 24, 2022 (24.02 is the anniversary of the Republic of Estonia!), also contributed to the cancellation of the conference. The real and safe basis of power to travel to Estonia for the conference has also been problematic.

⁴ **Konverents** jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Lisaks soodustas konverentsi ära jäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 (24.02 on Eesti Vabariigi aastapäev!). Sellega seoses on paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti on problemaatilise olnud reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile sõita.

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Darüber hinaus trug auch der Krieg an der Oberfläche der Ukraine aufgrund der russischen Invasion und Aggression vom 24. Februar 2022 (24.02 ist der Jahrestag der Republik Estland!) zur Absage der Konferenz bei. Auch die tatsächliche und sichere Grundlage für die Befugnis, zur Konferenz nach Estland zu reisen, war problematisch.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. In addition, the war on the surface of Ukraine due to the Russian invasion and aggression from February 24, 2022 (24.02 is the anniversary of the Republic of Estonia!), also contributed to the cancellation of the

pealinn 2023 / 30 aastat kirjastus-, konverentsi-, konsultatsiooni- ja koolitusfirma Mattimar OÜ asutamisest (29.06 – 1.07.2023) / 2023 on Eestis sauna-aasta

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2023: Tallinn, die Hauptstadt Estlands – die grüne Hauptstadt Europas 2023 / 30 Jahre seit der Gründung des Unternehmens für Publikationen, Konferenzen, Beratung und Ausbildung – Mattimar OÜ (GmbH) (29.06 – 1.07.2023) / 2023ist das Jahr der Sauna in Estland

Economic Policy and Business Administration in the EU-Member States – 2023: Tallinn, the capital of Estonia – the green capital of Europe 2023 / 30 years from the establishment of the Mattimar OÜ (Ltd) publishing, conference, consultation and training company (29.06 – 1.07.2023) / 2023 is the year of the sauna in Estonia

XXXII 2024⁵

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2024: Eesti on 20 aastat NATO ja Euroopa Liidu

conference. The real and safe basis of power to travel to Estonia for the conference has also been problematic.

⁵ **Konverents** jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku-täiendava leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis (haigestumised kasvasid juba aasta alguses ja juulis 2024 lausa kahekordistuisid nädala jooksul /Terviseameti info: Maaleht, 5.09.2024, lk 10/) ja konverentsil osalejate koduriikides. Lisaks soodustas konverentsi ärajäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 (24.02 on ka Eesti Vabariigi aastapäev!). Sellega seoses on paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti on problemaatiline olnud reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile sõita. Aga on ka mitmeid teisi ja mitte vähem objektiivseid põhjuseid, mis viimastel aastatel on konverentside korraldamisel üles kerkinud ning selle korraldamist mitte toetanud.

Pealegi on konverentsi juba väga palju tekkinud ning inimesed lihtsalt ei jõua igale poole, lisaks on tegemist ka rahaliste võimalustega. Tasuta konverentsi pole aga võimalik ja pole ka mõtet korraldada. Mingid kulud tuleb ju ikkagi kanda (näiteks, artiklite-ettekannete ja muu trükkimine, toitlustamine, transport, meelelahutusprogramm jms), paraku ei saa neid kulusid ainult korraldajad katta.

Ei saa ka arvata, et meie konverentsitasud kõrged oleksid, sest olles jälginud konverentsitasude suurus nii Eestis kui teistes riikides, siis sageli on teiste puhul tasud oluliselt kõrgemad kui meil, on ka juhtumeid, kus ühepäevase konverentsi osalus tasud on üle 1000 euro! (meie kolmepäevasel konverentsil aga ca kolm korda madalamad ja seda kolmepäevase konverentsi kohta).

Siinjuures tuleks ka seda märkida, et pärast seda, kui Matti Raudjärv /MR./ (MR. asutas 1992. aastal Tallinna Tehnikaülikoolis esimese majanduspoliitika õppetooli Eestis; Tartu Ülikoolis loodi majanduspoliitika õppetool 1993. aasta lõpul) lahkus 1998. aastal tööle Tartu Ülikooli, (osaliselt juba 1996. aastal) hakkas õppetool TTÜ-s kiratsema ja mõne aja pärast likvideeriti.

Ka Tartu Ülikoolis ei olnud majanduspoliitika õppetooli tegevusel pikalt edu, kuna see ühendati sajandi algaastatel riigimajanduse õppetooliga. Moodustus Riigimajanduse ja majanduspoliitika õppetool, kusjuures majanduspoliitika ainet ei käsitletud terviklikult, vaid ainult osaliselt, seda paraku tänaseni.

Siit MR. subjektiivne arvamus-küsimus: kas õppetooli juhid TTÜ-s ja TÜ-s ei olnud mõneti vähetegusad, et majanduspoliitika õppetoolid ajapikku liideti teiste õppetoolidega või hoopis likvideeriti?!

liige olnud / Eesti ülikoolilinn Tartu – Euroopa kultuuripealinn / 40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984) / Konverentsi seeria algataja ja ajakirja asutaja Matti Raudjärv – 75 (27.–29.06.2024)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2024: Estland ist seit 20 Jahren Mitglied der NATO und der Europäischen Union / Estnische Universitätsstadt Tartu – Kulturhauptstadt Europas / 40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (Mai 1984) / Festschrift für Matti Raudjärv: Initiator der Konferenzreihe und Gründer der Zeitschrift Matti Raudjärv – 75 (27.–29.06.2024)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2024: Estonia has been a member of NATO and the European Union for 20 years / Estonian University City Tartu – European Capital of Culture / 40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (May 1984) / Initiator of the conference series and founder of the journal Matti Raudjärv – 75 (27.–29.06.2024)

* * *

Seega on mõlemas ülikoolis aine osakaal õppekavas vähenenud, mistõttu on ka vähem üliõpilasi, kelle huviorbiidis on majanduspoliitika. Kuna aga on tegemist teaduslik-rakendusliku õppeainega, siis on selle tundmist Eesti Vabariigis vägagi vaja. Puudulikud majanduspoliitilised teadmised paistavad sageli silma nii meie Valitsuse kui Riigikogu liikmete ja teiste poliitikute sõnavõttudes ja tegemistes. Majanduspoliitika kui aine õpetamisel on oluline koht kompetentsetel õppejõududel, keda meil aga valdavalt napib.

NB! Loe ka käesoleva ajakirja Kroonika osas Matti Raudjärve artiklit majanduspoliitika õpetamisest Eestis!

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Darüber hinaus trug auch der Krieg an der Oberfläche der Ukraine aufgrund der russischen Invasion und Aggression vom 24. Februar 2022 (24.02 ist der Jahrestag der Republik Estland!) zur Absage der Konferenz bei. Auch die tatsächliche und sichere Grundlage für die Befugnis, zur Konferenz nach Estland zu reisen, war problematisch. Aber es gibt auch noch einige andere und nicht minder objektive Gründe, die in den letzten Jahren bei der Organisation von Konferenzen auftauchten und deren Organisation nicht unterstützten.

ACHTUNG! Lesen Sie auch Matti Raudjärv's Artikel über den Unterricht in Wirtschaftspolitik in Estland im Chronik-Bereich dieser wissenschaftlichen Zeitschrift!

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. In addition, the war on the surface of Ukraine due to the Russian invasion and aggression from February 24, 2022 (24.02 is the anniversary of the Republic of Estonia!), also contributed to the cancellation of the conference. The real and safe basis of power to travel to Estonia for the conference has also been problematic. But there are also several other and no less objective reasons that have come up in the last couple of years when organizing conferences and did not support their organization.

NB! Read also Matti Raudjärv's article on teaching economic policy in Estonia in the Chronic section of this scientific journal!

NB! Seni on toimunud 17 (1984, 1994–2019) teaduskonverentsi ja viis konverentsi (2020–2024) on mitmel põhjusel (koroonaviirus, sõda Ukrainas ja muud) ära jäädud (kuigi olid ette valmistatud). Konverentsidel olnud nn alateemad on ka ajakirja sisestemist leidnud, seda nii ajakirja sisestuhatavas osas kui kroonikas.

Konverentsi korraldamisel tuleb arvestada ka hotellikulude, toitlustamise, ruumide rendi ja vabaaja veetmise kulude suurenemisega. Nende kulude kasv on oluliselt sõltuv ka paljude maksumäärade tõusust Eestis, mistõttu osalejatele on konverentsitasude kasv tuntav. Valdavalt on osalejate eest need kulud ülikoolid või firmad tasunud. Aga kuna üldise hindade tõusu puhul napib raha ka ülikoolidel-firmadel, siis on osalemine konverentsil mõnikord ka rahaliselt problemaatiline. Kuigi meie kolmepäevased konverentsid on koos teadusettekanete-diskussioonide, kultuuri-, tervise- ja loodusprogrammiga valdavalt mitu korda odavamad kui sageli ühepäevased ettevõtjatele korraldatavad konverentsid.

Konverentsi korraldustoimkond otsustas septembris 2024, et teeme konverentsi korraldamisel vaheaja. Kui keskkond konverentsi toimumiseks edaspidi paraneb ja on piisavalt huvilisi, alustame konverentsiga uuesti.

Järgmistel lehekülgedel on peatoimetaja poolt loodetav-kavandatud nn ajakirja tuleviku informatsioon ja alateemad aastateni 2029 ja ehk ka aastateks 2030–2034 ja 2035–2042, mis leiavad kajastamist järgmistel aastatel ilmuvates ajakirja numbrites.

Peatoimetajana loodan, et lähiaastatel on võimalik nii ajakirja peatoimetaja kui konverentsi peakorraldaja amet maha panna ja noorematele, pühendunud tegijatele üle anda. Samas olen valmis mõnda aega jätkama eeskätt konsultandina. Esialgu olen kavandanud eeltoodud ametites hiljemalt aastaga 2029 lõpetada. Sel aastal saaksin juba 80-aastaseks. Ehk aitab!

Kui ei leidu huvilisi selle töö üle võtmiseks ja jätkamiseks, siis tuleb käesolev ajakiri sulgeda ning ka konverents lõpetada. Samas oleks kahju seda teha, sest ajakiri on viidud tänu asjatundvatele toimkondadele heale tasemele (sh rahvusvahelised väga mainekad andmebaasid) ning ka maailmas (Euroopa, Ameerika, Aasia ja Aafrika ülikoolides ja mitmetes teistes institutsioonides) tuntust kogunud. Eesti Teadusinfosüsteemis (ETIS) on ajakiri aktsepteeritud kõrgeimal, 1.1 tasemel.

Järeldamuseks lisaksin, et viimastel aastatel on allakirjutanu poole mitmete välisriikide majandusteadlased ja kirjastuste esindajad pöördunud (Araabia Ühendemiraadidest, Hiinast, Indiast, Kosovost, Põhja-Makedooniast, Ukrainast, USA-st, Venemaalt, Vietnami ning Kagu-, Lõuna- ja Lääne-Aasia riikide 9-liikmeliselt rahvusvaheliselt teadlaste võrgustikult/esindatud: Malaisia, Pakistan, Iraak, Sri Lanka, Indoneesia; mõnest riigist rohkem kui üks teadlane; võrgustiku üks liige töötab ka Prantsusmaal/), seda nii meie ajakirjas avaldamise soovidega kuid isegi mitmed ajakirja omandamise-ostu sooviga. Lisaks on tehtud ka hulk nende ajakirjades avaldamise pakkumisi, samuti ettepanekuid mõne nende ajakirja toimetuskolleegiumi töös osalemiseks ning kutseid sealsetel konverentsidel osalemiseks.

Elame-näeme!

Septembris 2024, Tallinnas, oma Pirit-Kose kodukontoris

Matti Raudjärv, peatoimetaja ning konverentsiseeria algataja ja konverentsi peakorraldaja-koordinaator

* * *

NB! Bisher haben 17 Wissenschaftskonferenzen (1984, 1994–2019) stattgefunden und fünf Konferenzen (2020–2024) wurden aus mehreren Gründen (Coronavirus, Krieg in der Ukraine und andere) abgesagt (obwohl sie vorbereitet wurden). Auch die sogenannten Unterthemen von den Konferenzen wurden in der Zeitschrift behandelt, sowohl im einleitenden Teil der Zeitschrift als auch in der Chronik.

Das Organisationsteam der Konferenz hat im September 2024 beschlossen, dass bei der Organisation der Konferenz eine Unterbrechung eingelegt wird. Wenn sich die Lage für das Stattfinden der Konferenz im Weiteren verbessern wird und es genügend Interessenten gibt, werden wir mit der Konferenz erneut beginnen.

Auf den folgenden Seiten sind sozusagen die vom Chefredakteur erhofften und geplanten Informationen und Unterthemen der Zeitschrift bis zum Jahre 2029 und vielleicht auch für die Jahre 2030–2034 und 2035–2042 zu finden, die in den folgenden Jahren erscheinenden Ausgaben der Zeitschrift widerspiegelt werden.

Als Chefredakteur hoffe ich, dass es mir in den nächsten Jahren möglich sein wird, sowohl die Stellung des Chefredakteurs der Zeitschrift als auch des Hauptveranstalters der Konferenz niederzulegen und an jüngere engagierte Entscheidungsträger zu übergeben. Zugleich bin ich bereit, noch einige Zeit weiterzumachen, in erster Linie als Berater. Anfänglich habe ich geplant, mit den vorhin genannten Arbeitsaufgaben spätestens mit dem Jahr 2029 abzuschließen. Im genannten Jahr würde ich bereits 80 Jahre alt werden. Vielleicht reicht es dann auch!

Sollten sich keine Interessenten für die Übernahme und Fortführung dieser Arbeit finden, dann sollten wir diese Zeitschrift schließen und auch die Konferenz beenden. Zugleich wäre es schade, dies zu tun, da die Zeitschrift dank ihren sachkundigen Arbeitsteams auf ein gutes Niveau gebracht wurde (internationale, sehr renommierte Datenbanken) und auch in der Welt (an den Universitäten sowie vielen anderen Institutionen von Europa, Amerika, Asien und Afrika) Anerkennung genießt.

Hoffen wir das Beste!

Im September 2024 im Heimbüro von Pirita-Kose in Tallinn

Matti Raudjärv,
Chefredakteur,

Initiator der Konferenzreihe, Hauptveranstalter und Koordinator der Konferenz

* * *

NB! Until now, 17 (1984, 1994–2019) scientific conferences have been held, and five conferences (2020–2024) have been cancelled for various reasons (COVID-19, war in Ukraine, etc.) (although they were prepared). The sub-topics of the conferences have also been covered in the journal, both in the introductory part of the journal and in the chronicles.

The organising committee of the conference decided in September 2024 to take a break from organising the conference. If the environment for organising the conference improves in the future and there are enough interested people, we will start the conference again.

On the following pages, the Chief Editor will present information on the expected and planned future of the journal and sub-topics until 2029 and perhaps also for the years 2030-2034 and 2035-2042, which will be reflected in the issues of the journal to be published in the next years.

As the Chief Editor, I hope to be able to resign from the positions of both the chief editor and the main organiser of the conference and hand the jobs over to younger, dedicated people. At the same time, I am ready to continue for a while, above all as a consultant. For the time being, I have planned to resign from the above-mentioned positions in 2029 at the latest. In that year, I would already be 80. Maybe it will be enough!

If no one is interested in taking over and continuing this work, this journal will have to be closed and also organizing the conferences has to be stopped. On the other hand, it would be a pity to do it, as the journal has been taken to a good level (very prestigious international databases) thanks to competent committees and has also acquired a good reputation in the world (among European, American, Asian and African universities and several other institutions).

Let's wait and see!

September 2024 in Tallinn, in the Pirita-Kose home office

Matti Raudjärv,
Chief Editor and Initiator of the conference series and
Organiser/Coordinator

OODATAV AJAKIRJA TULEVIKU INFORMATSIOON (2025–2029)

järgmistel lehekülgedel:

ERWARTETE ZUKUNFTSINFORMATION DER ZEITSCHRIFT

(2025–2029) auf den nächsten Seiten:

EXPECTED INFORMATION FOR THE FUTURE OF JOURNAL

(2025–2029) on the next pages:

Kui õnnestub organisatsiooniliselt ja finantsiliselt, siis edaspidi näeks tänane toimikond rahvusvahelist kolmekeelset teadusajakirja järgmiste pühendumustega:

Bei organisatorischem und finanziellem Erfolg sieht der heutige Vorstand künftig eine internationale dreisprachige wissenschaftliche Zeitschrift mit folgenden Verpflichtungen vor:

If organizationally and financially successful, in the future today's board would see an international trilingual scientific journal with the following commitments:

XXXIII 2025 (Eesti – Estland – Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2025: Euroopa haridusruum 2025 / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on Euroopa Spordipealinn / Eesti, Läti ja Leedu liituvad Euroopa Liidu riikide elektrivõrguga / Pöördeline aasta Euroopa automaailmas

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2025: Europäischer Bildungsraum 2025 / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn, ist die europäische Sporthauptstadt / Estland, Lettland und Litauen werden sich dem Stromnetz der Europäischen Union anschließen / Ein entscheidendes Jahr in der europäischen Automobilwelt

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2025: European Education Area 2025 / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn, is the European Sports Capital / Estonia, Latvia and Lithuania join the electrical grid of EU Member States / A pivotal year in the European car world

2025 – Euroopa haridusruum 2025

2025 – Europäischer Bildungsraum 2025

2025 – European Education Area 2025

2025 – Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on Euroopa Spordipealinn

2025 – Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn, ist die europäische Sporthauptstadt

2025 – The capital of the Republic of Estonia, Tallinn, is the European Sports Capital

2025 – Eesti, Läti ja Leedu liituvad Euroopa Liidu riikide elektrivõrguga;

NB! Moldova ja Ukraina ühendati mandri-Euroopa elektrisüsteemiga juba Ukraina sõja ajal, märtsis 2022

2025 – Estland, Lettland und Litauen werden sich dem Stromnetz der Europäischen Union anschließen;

NB! Moldau und die Ukraine wurden bereits während des Ukrainekrieges im März 2022 an das kontinentaleuropäische Stromnetz angeschlossen

2025 – Estonia, Latvia and Lithuania join the electrical grid of EU Member States;

NB! Moldova and Ukraine were connected to the Continental European Grid already during the war in Ukraine, in March 2022

2025 – Pöördeline aasta Euroopa automaailmas (hübriid- ja elektriautod, biokütused)

2025 – Ein entscheidendes Jahr in der europäischen Automobilwelt (Hybrid- und Elektroautos, Biokraftstoffe)

2025 – A pivotal year in the European car world (hybrid and electric cars, biofuels)

NB! NB! NB!

3–6.07.2025 toimub Tallinnas Eesti XXVIII üldlaulu- ja XXI tantsupidu „ISEOMA“!

3.–6.07.2025 – das estnische XXVIII. Sängerfest und das XXI. Tanzfest finden in Tallinn statt!

3.–6.07.2025 – Estonian XXVIII Song and XXI Dance Festival will take place in Tallinn!

XXXIV 2026 (Eesti – Estland – Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2026:

30 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2026:

vor 30 Jahren wurde das regionale College, das College Pärnu der Universität Tartu gegründet

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2026: 30 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu

2026 – 30 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus

2026 – Vor 30 Jahren wurde das regionale College, das College Pärnu der Universität Tartu gegründet

2026 – 30 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu

XXXV 2027 (Eesti – Estland – Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2027: 35 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2027); XXXV aastakäiku ajakirja

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2027:

35 Mal von Konferenzen: in Värška (1984, 1994–2012) und in Jäneda (2013– 2027); XXXV Jahrgänge der Zeitschrift

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2027: 35 times from conferences: in Värška (1984, 1994–2012) and in Jäneda (2013 –2027); XXXV year of issue journal

2027 – 35 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2027); XXXV aastakäiku ajakirja

2027 – 35 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jäneda (2013–2027); XXXV Jahrgänge der Zeitschrift
2027 – 35 times of conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and in Jäneda (2013–2027); XXXV years of journal issue

NB! NB! NB!

2.–4.07.2027 toimub Tallinnas XIV noorte laulu- ja tantsupidu
Vom 2. bis 4. Juli 2027 findet in Tallinn das XIV. Sänger- und Tanzfest der Jugend statt
On July 2–4, 2027, the XIV Youth Song and Dance Festival will take place in Tallinn

XXXVI 2028 (Eesti – Estland – Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2028: Eesti Vabariik – 110 (24. veebruar 1918) / 110 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis (17. september 1918)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2028: Republik Estland – 110 (24. Februar 1918) / 110 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen nationalen Technischen Universität (17. September 1918)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2028: Republic of Estonia – 110 (24. February 1918) / 110 years of the Estonian language national University of Technology in Estonia (17. September 1918)

2028 – Eesti Vabariik – 110 (24. veebruar 1918)

2028 – Republik Estland – 110 (24. Februar 1918)

2028 – Republic of Estonia – 110 (24 February 1918)

2028 – 110 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis (17. september 1918)

2028 – 110 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen nationalen Technischen Universität (17. September 1918)

2028 – 110 years of the Estonian language national University of Technology in Estonia (17 September 1918)

XXXVII 2029 (Eesti – Estland – Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2029: Eesti Vabariik – 25 aastat EL-is ja NATO-s (2004) / 110 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli (1919) / 330 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710) / 45 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2029: Republik Estland – 25 Jahre in EU und in NATO (2004) / 110 Jahre estnischsprachige Universität Tartu (1919) / Vor 330 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710) / 45 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (1984)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2029: Republic of Estonia – 25 years in EU and in NATO (2004) / 110 years of the Estonian-language University of Tartu (1919) / 330 years from the temporary relocation of the

University of Tartu to Pärnu (1699–1710) / 45 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (1984)

2029 – Eesti Vabariik– 25 aastat EL-is ja NATO-s (2004)

2029 – Republik Estland – 25 Jahre in EU und in NATO (2004)

2029 – Republic of Estonia – 25 years in EU and in NATO (2004)

2029 – 110 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli (1919)

2029 – 110 Jahre estnischsprachige Universität Tartu (1919)

2029 – 110 years of the Estonian-language University of Tartu (1919)

2029 – 330 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710)

2029 – Vor 330 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710)

2029 – 330 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710)

2029 – 45 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)

2029 – 45 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (1984)

2029 – 45 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (1984)

2029 – Konverentsi seeria algataja ja ajakirja asutaja Matti Raudjärv – 80

2029 – Initiator der Konferenzreihe und Gründer der Zeitschrift Matti Raudjärv – 80

2029 – Initiator of the conference series and founder of the journal Matti Raudjärv – 80

NB! NB! NB!

29.06–1.07.2029 toimub Tallinnas XXIX üldlaulupidu ja XXII tantsupidu

Vom 29.06–1.07.2029 finden in Tallinn das XXIX. Sängerfest und das XXII. Tanzfest statt

29.06–1.07.2029 the XXIX Song Festival and the XXII Dance Festival will take place in Tallinn

* * *

Jätkusuutlikkuse huvides võiks edasi järgnevatel aastatel toimuda nii konverents kui ilmuda ajakiri¹:

2030 – konverents ja 38. aastakäik ajakirja

2031 – konverents ja 39. aastakäik ajakirja

2032 – konverents ja 40. aastakäik ajakirja;

Tartu Ülikooli asutamise 400. aastapäev

2033 – konverents ja 41. aastakäik ajakirja;

50 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)

¹ Tore, kui selleks ajaks oleks nii ajakirja väljaandmise kui konverentsi korraldamise juba nooremad kolleegid üle võtnud ja edasi arendanud!

2034 – konverents ja 42. aastakäik ajakirja:

50 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)

* * *

2035 – konverents ja 43. aastakäik ajakirja

2036 – konverents ja 44. aastakäik ajakirja

2037 – konverents ja 45. aastakäik ajakirja

2038 – konverents ja 46. aastakäik ajakirja

2039 – konverents ja 47. aastakäik ajakirja

2040 – konverents ja 48. aastakäik ajakirja

2041 – konverents ja 49. aastakäik ajakirja

2042 – konverents ja 50. aastakäik ajakirja

INFORMATSIOON ajakirja toimkonnalt

Käesolev rahvusvaheline teadusajakiri-publikatsioon ilmub aastast 2007 (üks number aastas) ja aastast 2011 (kaks numbrit aastas).¹ Ajakiri arenes välja järjepidevuse alusel aastatel 1984–2006 ilmunud teadusartiklite kogumikest. Artiklite temaatika on seni hõlmanud paljude riikide majanduspoliitikat ning selle valdkondi nii ühe kui ka mitme riigi näitel ning nende omavahelistes suhetes ja võrdlustes. Lisaks Eestile on avaldatud artiklites uuritud paljude riikide majanduspoliitikat nagu **Georgia, Hiina, Iirimaa, Jaapan, Kanada, Kreeka, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Saksamaa LV, Slovakkia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik, Ukraina, Ungari, USA, Venemaa Föderatsioon, Ühendkuningriik** (22 riiki). Vähemal määral on käsitletud ka mitmeid teisi riike. Kajastust on leidnud järgmiste piirkondade, ühenduste või valdkondade majanduspoliitika: Euroopa ja Euroopa Liit, Euroopa Liidu regioonid, Euroopa rohelised pealinnad, Balti riigid ja Skandinaavia regioon, Ida- ja Kesk-Euroopa, Põhja-Euroopa, OECD-riigid jmt.

NB!

Alates aastast 2022 laiendame ajakirja sisulist poolt – st võtame juba 2021. aasta teisest poolest avaldamiseks senisest enam vastu ettevõtte ja ettevõtlusega seotud teadusartikleid eesmärgiga anda head võimalused samuti nendele teadlastele ja praktikutele, kes ettevõttemajanduse uurimisega tegelevad, seda nii Eestis kui teistes riikides. See annaks võimalused ka ettevõttemajanduse probleeme paremini majanduspoliitikaga siduda ja integreerida. Sisupoolest oleks tegemist eelretsenseeritud ning viidatud rahvusvahelise ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika teadusajakirjaga (ajakirja pealkiri ja avaldamistingimused jäävad endisteks, artikleid võtame vastu jooksvalt, aasta läbi).

Lisaks traditsioonilistele majanduspoliitika valdkondadele on artiklites kajastamist leidnud ka avaliku sektori rahandus; regionaalne areng ja kohalike omavalitsuste arenguprobleemid, eelkõige haldusreformi vajadused ja võimalikud suunad; Euroopa Liidu finantssüsteem; Euroopa Liidu toetusmehhanismid ja -mudelid; rahapoliitika ja valuutakursid; euroruumi probleemid; finants- ja majanduskriis; majanduse globaliseerumine; ettevõtluse arengut toetavad erinevad majanduspoliitikad; J.M. Keynesi seisukohad ja paljud teised kompleksvaldkonnad.

Seni on avaldatud artiklite autorid esindanud järgmisi riike: **Austria, Eesti, Georgia, Hiina, Läti, Saksamaa, Slovakkia, Tšehhi Vabariik, Ukraina, Ungari ja Venemaa Föderatsioon**. Lisaks nimetatud riikidele olid enne 2007. aastat avaldatud artiklite autorite kaudu esindatud ka **Belgia, Leedu, Poola, Prantsusmaa, Soome, USA ja Ühendkuningriik** (seega kokku 18 riigi esindajad).

Ajakirja toimkond soovib, et ajakirjas käsitletavate artiklite majanduspoliitiline geograafia laieneks tulevikus veelgi. Ajakirjas avaldatud artikleid kajastavad ja levitavad seni järgmised rahvusvahelised andmebaasid: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern**

¹ Aastatel 2007–2014 oli ajakirja ingliskeelne nimetus „Discussions on Estonian Economic Policy“. Eeskätt täpsuse, sh artiklite senise kajastuse ja ka edaspidise laiema majanduspoliitilise geograafia huvides täpsustasime aastast 2015 ajakirja nime ning selleks on nüüd inglise keeles – „Estonian Discussions on Economic Policy“. Ajakirja eesti- ja saksakeelne nimi jäid endisteks, ühtlasi on säilinud publikatsiooni järjepidevus.

European Academic Source, **EBSCO** Discovery Service (EDS), **EBSCO Essentials™**, **EconBib**, **ECONIS**, **ESO**, **SCOPUS**, **SSRN**.

Juba aastaid on väljaande tellijaks olnud ka Washingtonis asuv 1800. aastal asutatud maailma suurim, **USA Kongressi raamatukogu**.

Artiklite elektroonilistele väljaannetele omistatakse **DOI** number –

DOI: 10.15157/edep

Lugupidamisega ning edukate koos- ja kaastöösoovidega,

Teie ajakirja toimkond

* * *

INFORMATION from the editorial team

This international research journal (publication) has been published since 2007 (once a year) and 2011 (twice a year).² The journal developed as a successor of collections of research papers published in 1984–2006. The subjects of the papers have covered economic policies and their subject areas of many countries on the basis of case studies from one or several countries and considering their mutual relations and comparisons. Besides Estonian economic policy, the papers have treated economic policies of many countries, such as **Canada, China, Czech Republic, Denmark, Finland, Georgia, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Japan, Latvia, Lithuania, Norway, Russian Federation, Slovakia, Sweden, Switzerland, Ukraine, United Kingdom, U.S.A.** Also, other countries have been studied to a lesser extent. Economic policies of the following regions, associations or subject areas have been treated: Europe and the European Union, EU regions, European green capitals, the Baltic States and the Scandinavian region, Eastern and Central Europe, Northern Europe, OECD countries, etc.

NB!

*Starting from 2022 we will expand the range of topics of the journal – i.e. already from the second half of 2021 we will accept more research papers related to enterprises and business activities in order to afford good opportunities also to researchers and experts of the field studying business administration both in Estonia and other countries. It would also make it possible to link and integrate business administration problems better with economic policy. In essence it would be a **peer-reviewed and indexed international scientific journal of business administration and economic policy** (the journal title and the conditions for publishing will remain the same, we will accept papers all the year round).*

In addition to traditional areas of economic policy the papers have treated also the issues of finances of the public sector; regional development and development problems of local municipalities, above all the need for and possible directions of the administrative

² In 2007–2014, the English name of the journal was “Discussions on Estonian Economic Policy”. Above all, for more accuracy concerning the topics of papers published until now, including in the interests of broader geography of economic policy in future, we specified the name of the journal from 2015 and it will be “Estonian Discussions on Economic Policy” in English. The name of the journal in German and Estonian remained the same, and the continuity of the publication was maintained.

reform; the financial system of the EU; the support structures and support models of the EU; monetary policy and currency exchange rates; eurozone problems; financial and economic crisis; globalisation of the economy; different economic policies to support business development; positions of J.M. Keynes, and many other complex areas.

Authors of papers published until now have represented the following countries: **Austria, China, Czech Republic, Estonia, Georgia, Germany, Hungary, Latvia, Russian Federation, Slovakia and Ukraine**. Besides the abovementioned countries also **Belgium, Finland, France, Lithuania, Poland, United Kingdom and U.S.A.** were represented by authors of papers published before 2007.

The editorial team would like to see in the future an even broader geography of economic policy of papers published in the journal. Papers published in this journal are presented and distributed by the following international databases: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN, + US Congress Library**. Electronic publications of articles are assigned a **DOI** number – DOI: 10.15157/edep

With best wishes and looking forward to successful cooperation and contributions,
Editorial Team of the journal

* * *

INFORMATION des Redaktionsteams

Das vorliegende internationale Wissenschaftsmagazin erscheint seit 2007 (ein Mal pro Jahr) und seit 2011 (zwei Mal pro Jahr).³ Die Zeitschrift hat ihre Ursprünge in den Sammelbänden von wirtschaftswissenschaftlichen Beiträgen, die in den Jahren 1984–2006 kontinuierlich erschienen. Die Thematik umfasst die Wirtschaftspolitik verschiedener Länder mit ihren vielfältigen Bereichen. Man geht vor allem auf die jeweiligen wirtschaftlichen Verflechtungen mit anderen Nationen ein und vergleicht sie untereinander. Neben Estland gibt es noch eine Reihe von anderen Ländern, die in den Artikeln auf ihre Wirtschaftspolitik hin untersucht werden wie **China, Deutschland, Dänemark, England, Finnland, Georgien, Griechenland, Irland, Japan, Kanada, Lettland, Litauen, Norwegen, Russische Föderation, Schweden, die Schweiz, die Slowakei, Tschechische Republik, Ukraine, Ungarn, die USA**.

Im geringeren Umfang sind auch einige andere Länder in Beiträgen vertreten. Ebenso ist die Wirtschaftspolitik aus Sicht größerer und kleinerer Regionen thematisiert worden, z. B. Europa und die Europäische Union, einzelne Regionen der Europäischen Union, Europas Grüne Hauptstädte, die Baltischen Staaten und Skandinavien, Mittel- und Osteuropa, Nordeuropa, OECD-Staaten u.a.m.

³ In den Jahren 2007–2014 lautete der englische Titel des Magazins „Discussions on Estonian Economic Policy“. Im Interesse der Genauigkeit und der breiteren geographischen Dimension der Beiträge wurde 2015 der englische Titel in „Estonian Discussions on Economic Policy“ geändert. Der Titel des Magazins in estnischer und deutscher Sprache blieb unverändert, gleichzeitig ist die Kontinuität der Zeitschrift erhalten geblieben.

NB!

*Ab dem Jahr 2022 werden wir **den inhaltlichen Teil der Zeitschrift erweitern** – d. h., dass wir bereits ab der zweiten Hälfte des Jahres 2021 zahlreicher als bis jetzt Wissenschaftsartikel zur Veröffentlichung annehmen werden, die mit Unternehmen und Unternehmertum verbunden sind, mit dem Ziel, gute Möglichkeiten auch jenen Wissenschaftlern und Praktikern zu offerieren, die sich mit der Forschung der Betriebswirtschaft beschäftigen, und das sowohl in Estland wie in anderen Ländern. Dies würde uns auch Möglichkeiten bieten, die Probleme der **Betriebswirtschaft** besser mit der Wirtschaftspolitik zu verbinden und zu integrieren. Vom Inhalt her würde es sich um **eine vorrezensierte und referenzierte Wissenschaftszeitschrift für internationale Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik** handeln (der Titel der Zeitschrift und die Veröffentlichungsbedingungen bleiben die gleichen, die Artikel werden laufend, während des ganzen Jahres entgegengenommen).*

Zusätzlich zu den klassischen Feldern der Wirtschaftspolitik wird in den Artikeln auch auf folgende Themengebiete eingegangen: Finanzwesen der öffentlichen Hand, regionale Entwicklung und Entwicklungsprobleme der kommunalen Selbstverwaltungen, Notwendigkeit einer Verwaltungsreform und mögliche Reformwege, Finanzsystem der EU, EU-Förderungsmechanismen und ihre Modelle, Geldpolitik und Währungskurse, Probleme der Eurozone, Finanz- und Wirtschaftskrise, Globalisierung der Wirtschaft, wirtschaftspolitische Instrumente zur Unternehmensförderung, Standpunkte von J. M. Keynes.

Unsere Autoren kommen aus **China, Deutschland, Estland, Georgien, Lettland, Österreich, Russische Föderation, der Slowakei, Tschechische Republik, Ungarn und Ukraine**. Vor 2007 sind Beiträge auch von **amerikanischen, belgischen, englischen, finnischen, französischen, litauischen und polnischen** Autoren erschienen.

Der Wunsch des Redaktionsteams ist, dass sich der Autorenkreis geographisch weiter vergrößert. Die im Magazin publizierten Beiträge sind in folgenden internationalen Datenbanken verfügbar: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN, + US-Kongressbibliothek**.

Elektronische Veröffentlichungen von Artikeln erhalten eine **DOI-Nummer** –
DOI: 10.15157/edep

Wir hoffen auf eine weitere erfolgreiche Zusammenarbeit,
Ihr Redaktionsteam

MATTIMAR OÜ – USALDUSVÄÄRNE ETTEVÕTE /
MATTIMAR OÜ (GmbH) – ZUVERLÄSSIGES UNTERNEHMEN /
MATTIMAR OÜ (Ltd) – TRUSTWORTHY ENTERPRISE

21.02.2017 anti rahvusvahelise uuringu tulemusel Euroopas ettevõttele Mattimar OÜ (logo lõigu all vasakul) varasemate aastate tegevuste eest Usaldusväärse Ettevõtte Sertifikaat – laitmatu reputatsiooni, eetilise ja usaldusväärse tegevuse ning klientidele pühendumise eest. Sertifikaat „Usaldusväärne Ettevõte“ (logo lõigu all paremal) sai alguse Poolas 2013. aastal ning on tänaseks populaarseks ja lugupeetuks nii ettevõtjate kui ka klientide seas saanud, olles üks nimekamaid, mida Euroopas väljastatakse.¹

MATTIMAR
anno 1993

USALDUSVÄÄRNE
ETTEVÕTE
anno 2017

See on rahvusvaheline märk, mis ühendab ettevõtteid kaheksas Euroopa riigis (märts 2017). Uuring viidi läbi valdavalt Euroopa Liidu liikmesriikide (Bulgaaria, Eesti, Poola, Rumeenia, Serbia /ei ole EL liige/, Slovakkia, Tšehhi, Ungari) rohkem kui 218 000 ettevõtte seas. Seni on Sertifikaadi saanud ca 1200 ehk 0,55% uuritavatest ettevõtetest. Uuringute tegemiseks on loodud innovaatiline ja originaalne tarkvara-programm, mis põhineb algoritmil ja määratleb nn arvamuste koefitsiendi.

* * *

Als Ergebnis einer in Europa durchgeführten entsprechenden internationalen Untersuchung wurde dem Unternehmen Mattimar OÜ (GmbH) am **21.02.2017** für die Tätigkeit früherer Jahre, für seine tadellose Reputation, ethische und vertrauenswürdige Arbeit und Kundenwidmung das Zertifikat des zuverlässigen Unternehmens verliehen. Das Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ („Usaldusväärne ettevõte“) wurde 2013 in Polen eingeführt und bis zum heutigen Tag ist es zu einer populären und geschätzten Auszeichnung sowohl unter Unternehmern als auch Kunden geworden. Es handelt sich um eines der am meisten namenhaften Zertifikate, die in Europa verliehen werden.²

Diese internationale Auszeichnung vereint Unternehmen in acht europäischen Ländern (März 2017). Die oben genannte Untersuchung wurde unter mehr als 218 000 Unternehmen der EU-Länder (Bulgarien, Estland, Polen, Rumänien, Serbien (ist nicht EU-Mitglied), Slowakei, Tschechien und Ungarn) durchgeführt. Bisher ist das Zertifikat an ca. 1200 oder 0,55 % der untersuchten Unternehmen verliehen worden.

¹ Statistika näitab, et üle poolte klientidest, kes peavad valima kahe tuntumatu ettevõtte sarnase pakkumise vahel, valivad ettevõtte, kellel on sertifikaat „Usaldusväärne Ettevõte“.

² Wie die Statistik zeigt, entscheidet sich mehr als die Hälfte der Kunden bei zwei unbekannten und ähnlichen Unternehmen für das Unternehmen mit dem Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ („Usaldusväärne ettevõte“).

* * *

On **21.02.2017**, the company Mattimar OÜ (Ltd) received the Certificate of a Trustworthy Enterprise on the basis of an international survey, for its activities in earlier years – for its flawless reputation, ethical and trustworthy activities and dedication to clients. The Certificate „Trustworthy Enterprise“ (“Usaldusväärne ettevõtte”) was initiated in Poland in 2013 and has become popular and respected both among entrepreneurs and clients, being one of the most renowned certificates issued in Europe.³

It is an international mark which has been issued to enterprises in eight European countries (by March 2017). The survey was conducted among more than 218,000 enterprises from mainly EU Member States (Bulgaria, Estonia, Poland, Romania, Serbia (not an EU Member State), Slovakia, Czech Republic, Hungary). By now, approximately 1,200, i. e. 0.55% of the enterprises surveyed have received the certificate. Innovative and original software based on an algorithm has been created for the survey, to determine the coefficient of opinions.

³ According to the statistics, more than a half of the clients who have to choose between similar offers from two unknown enterprises, choose the enterprise which has the Certificate „Trustworthy Enterprise“ (“Usaldusväärne ettevõtte”).

**ALLAKIRJUTANU KODUKONTORITEST – KOGEMUS ÜLE POOLE
SAJANDI¹
ÜBER DIE HEIMBÜROS DES UNTERZEICHNERS – ERFAHRUNG VON
ÜBER EINEM HALBEN JAHRHUNDERT
ABOUT THE HOME OFFICES OF THE UNDERSIGNED – EXPERIENCE OF
OVER HALF A CENTURY**

Artikli ülesehitus-sisukord:

Sissejuhatus

1. Kodukontor Tallinnas, Pirita linnaosas – Pirita-Kosel
2. Haru-kodukontor Lääne-Virumaal, Tapa vallas – Karkuse külas
3. Harukontoris võib ka nn ellujäämiskursust läbida
4. Haru-kodukontor Pärnu kesklinnas

Lõpetuseks

Lisad:

A: Mõni sõna metsanoorendikest ja kolm fotot

B: Tiina Kremann (3.06.1952 – 13.11.2024). In memoriam

Sissejuhatus

Kuigi Corona-19 viirus sundis paljud inimesed kodusele tööle ja soodustas **oma kodukontori** loomist, **on allakirjutanu jaoks töö kodukontoris eksisteerinud juba rohkem kui pool sajandit**.

Alljärgnevas ülevaate artiklis tooks **lühikirjelduse-näite oma kodukontorist Tallinnas ja haru-kodukontoritest Lääne-Virumaal ja Pärnus** koos aastakümnete jooksul eesmärgipäraselt tekitatud lisavõimalustega enamaks kui tööks, vaid pärast tööd ka ihu ja hinge taastamiseks (lisatud on ka fotod, et üldpilt oleks selgem). Seega – õppe- ja teadustöö kõrval Eestis ning teistes riikides on allakirjutanul õnnestunud ka millegi muuga tegeleda (konverentside korraldamise ettevalmistamine ja ajakirja väljaandmine; talu ülesehitamine ja metsa majandamine; pargi rajamine-arendamine jms).

Artikli eesmärgiks on kirjeldada tehtut, kodukontorite võimalusi ning anda ka lugejale selgust oma kogemustele tuginedes, võib-olla ka teisi inimesi julgustada oma kodukontorit tegema, et siis sellest nii tõist ratsionaalsust kui lisaväärtust saada. Ehk on mõnele lugejale siit ka midagi kasulikku.

Allakirjutanu seadis enesele järgmised nn uurimisülesanded artikli kirjutamiseks:

- Kodukontor ja selle arendamine oma kodus, Pirita-Kosel;
- Nn haru-kodukontor maakodus Kaasiku talus, seoses maade tagastamisega;

¹ NB! Artikli – lisa 3 (sh 13 värvifotot, so kokku kakskümmend kolm lehekülge) trükkilud, kannavad allakirjutanu ja Mattimar OÜ ühiselt, kuna nendel lehekülgedel on tegemist allakirjutanu ja firma Mattimar OÜ ühist **kodukontorit** tutvustava lühiülevaatega Tallinnas ning sellega kaasnevast (sh **harukontoritest** ning täiendavatest tegevusvõimalustest, mida ka harukontorid on pakkunud /teadustegevus, metsandus, haljastus talupargis, ka Pirita-Kosel/; ka aiandus koduaias Pirita-Kosel, aiandus jms Kaasiku metsatalus; õppetöö ja teadustegevus ning võimalused nii puhkuseks kui mitmekesisest kultuurielust ja suvest osasaamiseks suvepealinnas Pärnus).

- Kogemused ellujäämiseks ekstreemtingimustes maakodu harukontoris;
- Täiendav haru-kodukontor Pärnus seoses õppetööga TÜ Pärnu Kollidžis;
- Illustreerimiseks ehk kirjutise paremaks mõistmiseks valitud fotod (16 tk).

Allakirjutanu kodukontor on erinevate võimalustega arenenud ja eksisteerinud tänaseks juba 57 aastat (1967–2024). Kodukontorid võib jagada oma arengute ja võimalustega viide perioodi (kõik nn kodukontorid kolmel perioodil Pirita-Kosel², hiljem haru-kodu-kontorid ka Tapa vallas ja Pärnu linnas), kusjuures kolmas periood areneb ja eksisteerib koos neljanda ja seejärel ka viienda perioodiga:

- Esimene periood: 1967–1980 (elamu teisel korrusel ca 6 m² tuba-töökabinet ümara aknaga; sisustus: kirjutuslaud ja abilaud kahe töökohaga-toolidega, laualamp ja telefon /paralleel esimese korruse telefoniga/, raamaturiiulid paiknesid ühel seinal kirjutus- ja abilaua ees – kohal, tugitool külalisele; akendeta nn kõrval kambris asus mahukas enda valmistatud seinakapp kõigile oma riidele ja kraanikauss, kraanidest tuli nii külm kui soe vesi; samas ruumis oli ka teisaldatav trepp üles põõningule, kolmandale korrusele /tollase laeluugi kaudu/).

Esimese perioodi töökabinet ja sellega kõrvuti olev endine magamistuba samal korrusel vahetasid omavahel asukohad järgmiseks perioodiks.

- Teine periood: 1980–1995 (elamu teisel korrusel ca 7,5 m² tuba-kodukontor suure kahepoolse aknaga, vaatega tänavale; kirjutuslaud tooliga, laualamp ja telefon /paralleel esimese korruse ja kõrval asuva magamistoa telefoniga/, raamaturiiulid kahel seinal: kirjutuslaua tooli tagaseinal – kohal ja kõrval seina ääres maast-laeni; kirjutuslaua ees tugitool külalisele; 1983. aastal lisandus kohver-kirjutusmasin „Erika“ – kingitus Saksa DV Berliini kolleegilt Peter Hossilt; 1990. aastal, pärast esimest stažeerimist Saksamaa LV ülikoolides, lisandus personaalarvuti koos printeriga);
- Kolmas periood: 1995 – tänaseni. Kolmandal korrusel /endisel põõningul; endine laeluuk ja redel asendusid korraliku trepiga/ ca 40 m² kodukontor-büroo kolme tsooniga:

trepilt sisenemisel *esimene*, *nn puhketsoon* – diivani, diivanilaua ja tugitoolidega; lisaks kohe paremal kraanikauss (kraanist külm vesi), selle kõrval nurga-kappriiul kohvi-teeaparaadiga; kõrvalseina ääres kummut; diivani ja tugitoolide vastas värviteleviisor, kõrval vana muusikakombain (raadio-duubelkassetmagnetofon esimeselt stažeerimiselt Saksamaa LV-s 1989–1990).

Seejärel edasi riulite vahele astudes jõuame toa keskel asuvasse *teise*, *nn väikese raamatukogu tsooni* – kus on maast-laeni 13 riiulit õppe-, teadus- ja hobikirjandusega, sh miniarhiiv. Raamatukogu kõrval on katuseaken (vaade Kloostrimetsale ja Tallinna Teletornile³), ruumi otstes on ümaraknäd (trepi juurest vaade läbi suure

² Kõik elamu kodukontorid (ka kõik elamu teised ruumid) olid ja on köetavad keldrikorrusel asuva keskküttekatla abil. Lisaks on esimesel korrusel õhk-õhk soojuspumbad, mida kasutatakse vastavalt vajadusele. Paigaldamisel on päikesekütte paneelid kõige juurde kuuluvaga (sh energia salvestusseade).

³ 1980. aastal toimusid Moskvas suveolümpiamängud ning Tallinnas olümpiapurjeregatt. Teletorni hoone lisati olümpiaobjektide nimekirja, mis garanteeris nõ rohelise tee olulise varustuse saamiseks, sh Vilniuse teletorni jaoks mõeldud aparaatuur seati hoopis Tallinnas üles. Torni nurgakivi pandi 30.09.1975 ning 13.06.1978 saavutati torni ehitamisel projekt kõrgus (314 m). 30.10.1978

männi okste naaberaeda; töötsoonis, kirjutuslaua tagant on vaade Kloostrimetsale ja naaberaedadesse).

Teisel pool raamatukogu on *kolmas, nn töötsoon* – suur kirjutuslaud /laualamp ning sooja-külma õhu ventilaator ja lauatelefoni koht – telefoni ammu ei kasuta ja on kõrvaldatud/ tugitooli ja laua juurde kuuluva abilauaga (koos lauaarvutiga), tugitooli kõrval riul-abilaud laua-paljundusaparaadiga, lisaks harva kasutatav endine kohver-kirjutusmasin „Erika“; kirjutuslaua vastas nurgariiul, riieli ja kirjutuslaua vahel abilaud lauaprinteriga, sh lisaks pingiga töökoht töötamiseks sülearvutit; üle kirjutuslaua vastasseinas väiksem laud nn jooksvatele asjadele ja toiminguteks, mille kõrval asub väheldane külmkapp (jää võimalus).

- Neljas periood: esimese haru-kodukontori loomine (seda soodustas suvekodu-talu asutamine):
 - Lääne-Virumaal, Tapa vallas, alates aastast 2001 – tänaseni (talu elamu teisel korrusel ca 15 m² tuba-kodukontor-magamistuba päikeseloojangupoolse aknaga /vaade koduparki, kus aeg-ajalt liiguvad metskiitsed, rebased, jäneseid jt elukad/: akna all kirjutuslaud tooli ja laualambiga; selja taga kapp-riiul valitud kirjandusega, vasakul seinakapp eelmise sajandi esimese poole riidekapi nikerdatud ustega, diivani kõrval kušett öökapiga ning vastas sajandi alguse värvi televiisor. Toas vajadusel sülearvuti ja muu vajaliku kaasaskantava tehnika kasutamise võimalus.
- Viies periood: teise haru-kodukontori loomine (vajadus selleks tekkis seoses õppetööga Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis):
 - Pärnu kesklinnas, alates 2005. aastast tänaseni (kolmekorruselise korterelamu teisel korrusel asuvas korteris ca 16 m² suurusel aknaga magamistoas sisustatud osaliselt akna all oleva kirjutuslaua ja tugitooliga töönurk (lauaprinter ja laualamp; sülearvuti kasutamise võimalus); seljataguse vastasseina ääres riikul vähese erialase ja õppe- ning huvikirjandusega. Toas ahju ja elektriküte). Aknast paistab sisse hommiku- ja lõunapäike.

Võimalik, et töönurk-kodukontor seatakse edaspidi laiemalt sisse korrus ülespoole.

* * *

Järgnevas artiklis (sh 16 fotot) on tegemist allakirjutanu ja Mattimar OÜ ühist **kodukontorit** (distant- ehk kaugtööd võimaldavat töökohta) tutvustava lühiülevaatega Tallinnas ning sellega kaasnevat (sh harukontoritest ning täiendavatest

toimus ülemise ehitusosa sõrestiku ülestõstmine. Ülemise torniümbrise metallisõrestik massiga üle 120 tonni pandi kokku maapinnal torni tüve ümber ja tõsteti siis 170 m kõrgusele. Vaateplatvormi kõrgus 170 m, vaateplatvormi läbimõõt 38 m. (allikas: Tallinna Teletorn. Ajalugu. [<https://teletorn.ee/meist/ajalugu/>] 25.02.2024).

Teletorni kõige ülemisem osa, mast mitmesuguse tehnika ja antennide jaoks tõsteti hiljem, teisel katsel, helikopteri abil. Esimene katse ebaõnnestus (kuupäeva ei mäleta, sest ei fikseerinud seda): minu kõõgiaknast paistab teletorn ning ühel hommikul ca kella 10.00 ajal kui ma hommikusööki söin, paelus minu tähelepanu helikopter, mis tiirles teletorni kohal ja üritas trossi otsas rippuvat ülemist osa alumise osaga ühendada. Vaatamata korduvatele katsetele see tegevus ebaõnnestus ning kogu ülemine konstruktsioon kukkus loperdades alla (ilmselt koos kallihinnalise tehnikaga). Kui uus konstruktsioon valmistati, siis selle üles tõstmine ja paigaldamine õnnestus (mida mina ei näinud).

tegevusvõimalustest, mida ka harukontorid on pakkunud /teadustegevus, metsandus, haljastus /talupargis, ka koduaias Pirita-Kosel/, aiandus jms Kaasiku metsatalus; õpettöö ja teadustegevus ning võimalused nii puhkuseks kui mitmekesisest kultuurielust osa saamiseks suvituslinnas Pärnus/).

Artiklis oleva esimese viie fotoga püütakse anda selgemat pilti Pirita-Kosel oleva kodukontoriga seonduvat, järgnevad seitse fotot ilmestavad Kaasiku talu haru-kodukontorit ja talu üldiselt.

Edasi tooks **lühikirjelduse-näite oma kodukontorist Tallinnas ja haru-kodu-kontoritest Lääne-Virumaal ja Pärnus** (detailidesse eriti ei lasku) koos aastakümnete jooksul eesmärgipäraselt tekitatud lisavõimalustega enamaks kui tööks, vaid pärast tööd ka ihu ja hinge taastamiseks (kirjeldustele on lisatud fotod selguse mõttes). Seega – õpetaja teadustöö kõrval Eestis ning teistes riikides on kodukontorites õnnestunud ka millegi muuga tegeleda (konverentsi korraldamise ettevalmistamine ja ajakirja väljaandmine; talu ülesehitamine ja metsa majandamine; pargi rajamine-arendamine jms).

1. Kodukontor Tallinnas, Pirita linnaosas – Pirita-Kosel

Ülejärgmisel ja sellest järgmistel lehekülgedel paiknevad viis fotot (1–5) on tehtud Pirita-Kosel. Neist neljal asub allakirjutanu kodu-villa kolmandal korrusel, vintskapist-mansardist kõrgemal, tehniliselt vajalikul tasemel varustatud **kodukontor-büroo** koos raamatukogu ja nõupidamise-, hobi- ning puhkealaga – pindala ca 40 m² (valminud 1994–1995). Talvised vaated (fotod 1–3) on lõunast Kose tee poolt, varakevadine (foto 4) läänest. Bürool on põhja poolel katusaken (vaatega Tallinna Teletornile ja taamal olevale Kloostrimetsale ning eriti suvel ka päikesetõusule), ida (talvine päikesetõus) ja lääne poolel (vaatega päikeseloojangule ja taamal oleva Kloostrimetsa mändidele) on bürool maja otstes aga ümaraknad. Viiendal fotol on aia nurgas asuv suitsusaun.

Artikli käesolevas punktis 1 paikneval esimesel *neljal fotol (1–4)* asub allakirjutanu kodu-villa kolmandal korrusel, vintskapist-mansardist kõrgemal, tehniliselt vajalikul tasemel varustatud **kodukontor-büroo** koos raamatukogu ja nõupidamise-, hobi- ning puhkealaga – pindala ca 40 m² (valminud 1994–1995). Talvised vaated (fotod 1–3) on lõunast Kose tee poolt, varakevadine (foto 4) läänest. Bürool on põhja poolel katusaken (vaatega Tallinna Teletornile ja taamal olevale Kloostrimetsale ning eriti suvel ka päikesetõusule), ida (talvine päikesetõus) ja lääne poolel (vaatega päikeseloojangule ja taamal oleva Kloostrimetsa mändidele) on bürool maja viiluotstes aga ümaraknad.

Varasemas, teisel korrusel vintskapi-mansardi kõrval asunud väikeses töökabinetis (1967–1980) ja seejärel suuremas, vintskapis-mansardis asunud kodukontoris (1980 – 1995) on allakirjutanu Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) aegadel (1989–1995) ka oma üliõpilasi konsulteerinud ja eksamineerinud.⁴ Maja kolmanda korruse renoveerimise järel aastal 1995 oli võimalus kodukontor bürooks arendada ja tööpinda oluliselt

⁴ Kui aastal 2002 toimusid Pirita-Kosel ulatuslikud kanalisatsiooni paigaldamise tööd ning ka tänav allakirjutanu elamu ees oli torude paigaldamiseks üles kaevatud ja kraavitatud, siis sai Tallinna Kommunaalametile (tolleaegne juhataja Ain Valdmann) tehtud ettepanek – tänavale krundi ette ehitada nn parkimistasku autole, et edaspidi nii üliõpilastel, kolleegidel kui teistel külalistel oleks mugavam parkida. See parkimiskoht ka rajati ning on tänaseni aktiivses kasutuses ning pargitud auto ei sega tänaval toimuvat intensiivset liiklust.

laiendada, sest korduvad ja pikaajalised stažeerimised teiste riikide ülikoolides võimaldasid enesele korralik erialane raamatukogu komplekteerida (ostud, kingitused jms). Seega, töökabinet-kodukontor-büroo on allakirjutanu jaoks eksisteerinud juba alates keskkooli lõpuaastatest 1967–1968 ja Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI) üliõpilasaastatel 1968–1974 kuni tänaseni.

Selles **kodukontoris** valmis ka allakirjutanu väitekirja (1978–1981), toimus osaline teadustöö ja õppetööks ettevalmistumine TPI/TTÜ majandusteaduskonnas (1975–1998, sh ettevõtetes ja teistes organisatsioonides), Tartu Ülikooli (TÜ) majandusteaduskonnas, TÜ Pärnu Kolledžis ja TÜ Narva Kolledžis töötamise perioodidel (1996–2019), aga samuti majanduspoliitika teaduskonverentside ettevalmistamine ja koordineerimine ning käesoleva teadusajakirja koostamine-arendamine alates 1984. aastast.

Samal tööpinnal on toimunud ka ettevalmistused paljudeks teisteks konverentsideks (1976–2022 /Eesti, Läti, Leedu, Valgevene, Venemaa, Armeenia, Ukraina, Usbekistan, Kasahstan, Georgia, Bulgaaria, Prantsusmaa, Saksamaa, Soome, Taani, Ungari/) ja stažeerimisteks välisriikide ülikoolides (1988–2016 /Saksamaa, Austria, Ukraina, Venemaa jt/; 2013–2017, 2021 /Georgia, Venemaa/). Samuti alates aastast 2018 külalisprofessori ülesannete täitmine Georgia ülikoolides **kodukontori** sidevahendite kaasabil. Siin toimub ka Mattimar OÜ tegevus (alates aastast 1993) ning vajadusel töö ka nn **haru-kodukontoriges** Lääne-Virumaal **Kaasiku metsatalu-suvekodus** /lisandus 2001. aastal/ ja **Pärnu kahekorruselises korteris-kodukontoris** /alates sügisest 2005/.

Nõukogude ajal lähetusel olles oli Tallinnas raskusi hotellikohtade saamisel. Siis oli allakirjutanul hea võimalus oma kodus-villas Pirita-Kosel Tartu Ülikooli kolleegidele-sõpradele vajadusel öömaja pakkuda ning samas ka huvitavatel ja aktuaalsetel teemadel arutleda-diskuteerida (korduvalt on ööbinud näiteks, pinginaaber Rakverest Enn Leppik, koolikaaslane Rakverest ja riigikogulane Peeter Kreitzberg /14.12. 1948, Pärnu – 3.11. 2011, Peking, Hiina), kolleeg TÜ-st Janno Reiljan (8.10. 1951– 23.01.2018), kolleeg TÜ-st Jüri Sepp jmt).

Fotodel 6–12 on fikseeritud allakirjutanu Lääne-Virumaal asuva metsatalu-suvekodu hoonete, perepargi ja metsa vaated, mis on täiendavalt seotud ka Tallinna kodukontori tegevusega nii tõiste vajaduste kui puhkehetkedega.

* * *

*Fotod (1, 2, 3)⁵ siin ja järgmisel leheküljel: vaade tänavalt allakirjutanu kodule-villale ja **kodukontorile** Tallinnas Pirita-Kosel, kus allakirjutanu saadab aastalõpul 2021 kolleegidele ja ajakirja teistele lugejatele lumise Jõulud-2021, aastavahetuse 2021/2022, lootusrikkama Uue Aasta 2022 (sel talvel oli harukordselt palju lund), samuti aastavahetuse 2022/2023, kuuma suvega aasta 2023, aastavahetuse 2023/2024, päikeselise ja vihmase, kohati põua-aasta 2024 ning etteruttavalt aastavahetuse 2024/ 2025 ja prognoosimata aasta 2025 tervituse. Mõneti sarnased fotod 1, 2 ja 3 on esitatud seepärast, et hoone fassaadist tervikpilti saada.*

⁵ Kõigil fotodel siin artiklis on jäädvustatud hooneid väljast ja ümbritsevat loodust. Teadlikult pole pildistatud kodukontorite ruume ega sisustust. Allakirjutanu on püüdnud ruumid sisustada tagasihoidlikult kuid kõige vajalikuga, arvestades ka ergonoomilisi aspekte. Pealegi on tekstis üldiselt kirjutatud kodukontori sisustusest ja funktsionaalsusest. Sama kehtib ka tänase kodukontori kohta (kolmandal, katusealusel korrusel, foto 4).

Foto 1. Kodumaja omanik talvel

Foto 2. Vaade tänavalt: kodumaja ja ees aed.

Fotodel 1 ja 2 teisel korrusel, näha oleva nn aknaga vintskapi taga olevas toas (ca 7,5 m²) asus nn teise perioodi töökabinet, sh erialane raamatukogu. Seal sai mõnikord ka üliõpilasi eksamineeritud (näiteks kui 1991/1992 õppeaastal hilissügisest kuni kevadeni olin haiguslehel jalaluu murru tõttu nii haiglas kui kodus).

Foto (4): vaade kodule-villale varakevadel. Kodukontor asub kolmandal, katusekorrusel. Ümmargune aken ülal otsaseinas valgustab kodukontorit läänest ja akna all olevat töölauda lisapindadega. Esimesel korrusel asuva veranda all olevad aknad annavad päevalgust nn keldrikorrusel asuva soome sauna riietus- ja puhkeruumile. Veranda peal olev rõdu pakub näid võimalusi väljas istumiseks jms tegevuseks.

Foto 4. Kodumaja: ülal, kolmandal nn katusekorrusel, ümarakna taga on viimase kodukontori korrus koos raamatukoguga.

Fotol 4 all paremal on näha Eesti kasvavat suhtelist haruldust – harilikku jugapuud. (Eestis kasvab jugapuu Lääne-Eestis, peamiselt Hiiumaal ja Saaremaal, olles üks neljast looduslikult kasvavast okaspuuliigist männi, kuuse ja kadaka kõrval.

NB! Jugapuu okkad ja seemned on väga mürgised!

* * *

Suur osa nii konverentside ettevalmistamisel kui ajakirja väljaandmisel (aastatel 2020–2024 oli konverents seega viiel aastal /28. kuni 32. korda kavandatud ja ette valmistatud, kuid paraku ei toimunud Covid-19 ja seejärel Ukrainas toimuva sõja tõttu/, aga ajakiri ilmus XXVIII kuni XXXII aastakäiku. Käesolevale, 2024. aastale oli 32. konverents ette valmistatud ning ilmus ajakiri XXXII aastakäiku), samuti õppetöoks ettevalmistumisel ja teadustöö tegemisel tänase Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas (TTÜ, endine TPI; alates aastast 1969) ning Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas, Pärnu Kolledžis ja Narva Kolledžis (1996–2019) on tehtud allkirjutanu varasemates töökabinetides ja Mattimar OÜ **kodukontoris** (Tallinnas Pirita linnaosas Kose asumis, ja sellel sajandil ka nn **harukontorites** Lääne-Virumaal Kaasiku metsatalus ja Pärnu kesklinnas).

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
MAJANDUSTEADUSKOND

Logod: vasakult – meie ajakirja ja konverentsi logo; firma-kirjastaja logo; Tartu Ülikooli logo; all – Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) majandusteaduskonna logo (kõik esindatud institutsioonid on logode kaudu meie ajakirja ja konverentsidega seotud olnud).

* * *

Järgneval viiendal fotol on koduühes paiknev **suitsusaun** (valminud 1995), mille eeskujuks oli Hiiumaal paiknev Soera talumuuseumi suitsusaun (üldmõõtmed on veidi vähen-datud, sauna eesruum on aga oluliselt suurem ning tehtud kelpkatus). Palgid on pärit ja saetud Kõpu poolsaare metsast (nõ jalal kuivanud mänd-kuusk), transporditud Soera lähedale Kukka külla, kus üks kahest vennast paadimeister (kes oli selleks ajaks valmis-tanud 134 suurt puitmehapaati) varas oma talus palgid, ladus seinad üles ja nummerdas kõik seinte detailid-palgid.

Seejärel võeti palgid lahti, laoti veoautole ja transporditi allkirjutanu koduhoovi, kus kaks Hiiumaa ehitusmeistrit, olles eelnevalt vajalikud ettevalmistustööd teinud (vun-dament, saunakeris koos kuumavee katlaga jms), ladusid seinad üles (sammal vahele), paigaldasid sarikad, vahelae leiliruumile ja roovitise ning tegid laastkatuse. Siis ehitati põrandad, saunalava ning paigaldati aknad-uksed. Ülejäänud tööd (sauna ja eesruumi

pingid/ laud, nii eesti kui põhjapõdra sarvedest varnad-nagid) tegi allakirjutanu koos isaga, lisaks paigaldati elektrijuhtmed ja vastavad ühendused sauna eesruumis (valgustuse jaoks pimedatel aegadel). Puidust saunavarustus (külmavee tünn, pesunõud-palid, leili- ja veekapad jms) on Avinurme käsitöömeistrite valmistatud.

Foto 5. Kodune suitsusaun – osa Eesti rahvuslikust rikkusest ja kultuuriväärtustest.

Pirita-Kosel asuvas koduaias paiknevas suitsusaunas⁶ (foto 5) ning selle ees kiigel ja kõrval välikamina-suitsuahju juures on suveperioodil paljusid sõpru ning kolleege nii

⁶ Suitsusaun on ka UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirjas: suitsusaunal on meie kultuuris kaugeleulatuvad juured. Saun polnud vanade eestlaste jaoks ainult pesemise koht – see oli paik, kus võeti vastu sünnitusi, pesti surnud, koguneti tähtsateks aruteludeks ja suheldi ka esivanemate hingedega. Oluline osa suitsusauna traditsioonist oli kasutusest saunakingade sidumine ja ka näiteks seal liha suitsetamine.

Nagu nimigi ütleb, mängib selle sauna puhul olulist rolli suits, seega pole neil hoonetel korstnat – suurem osa suitsust väljutatakse enne lavale minekut akende ja uste kaudu. Kuuma kivid hoiavad sauna mitu tundi sooja ja nagu ikka, tuleb neile visata mõnusasti vett, et tekiks aur. Sauna ei mindud kunagi vihata – see aitas stimuleerida vereringet, kooris surnud naharakke ja hoidis noorena.

Suitsusauna pääsemine UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja ei sündinud tühjast kohast – selle nimel nägid võrukesed 10 aastat vaeva. Eda Veeroja, üks suitsusauna traditsiooni elushoidmise, tutvustamise ja viljelemise eestvedaja toimetab täna Mooska turismitalus, kuhu ootab kõiki huvilisi suitsusauna traditsioonidest osa saama. (Allikas: Mis Eestist kuulub UNESCO pärandisse? [<https://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis/mis-kuuluvad-unesco-maailmaparandisse-eestist/>] 21.02.2024; ka edasine info pärineb samast allikast).

Mis siis kuulub Eestist UNESCO pärandisse?

Eestist kuulub UNESCO võrgustikesse ja pärandinimekirjadesse mitmeid linnu, paiku ja kultuurinähtusi. UNESCO on ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon (ingl United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, lühend UNESCO). See loodi ülemaailmseks koostööks teaduse, hariduse, kultuuri, keskkonnakaitse ja inimõiguste vallas.

UNESCO nimekirjad jagunevad teemade kaupa. Suuremad alateemad, kus on Eesti aarded äramärgimist leidnud:

Eestist kui teistest riikidest võõrustanud (Manfred Hennies /10.09.1938–18.10. 2019; Saksamaa LV, Kieli RÜ/, Jaan Karu /TTÜ/, Sulev Mäeltsemees /TTÜ/, Janno Reiljan /8.10.1951–23.01.2018; TÜ/, Igor Risin /Venemaa, Voroneži RÜ/, Jüri Sepp /TÜ/ jpt, on osalenute seas olnud) ning konverentside korraldamise, ajakirja väljaandmise ja teiste aktuaalsete sündmuste probleeme mõnikord ka suitsulesta, grillvorsti ja -liha, kaminatele jms juures (rääkimata saunatamisest-vihtlemisest) arutatud.

2. Haru-kodukontor Lääne-Virumaal, Tapa vallas – Karkuse külas

Lääne-Virumaal asuv **Kaasiku metsatalu**⁷ on renoveeritud-taastatud endise Sireli talu asemele (alates aastatest 1998–1999) ja elamu juurde on sõprade osalusel rajatud väike

- **Maailmapärandi nimekirja** kuuluvad paigad jutustavad unikaalsel viisil maa ja inimese ajalugu. Need on loodus- või kultuurimälestised, millel on erakordne ülemaailmne väärtus. Eestil on kaks maailmapärandi paika: *Tallinna vanalinn* (1997) ja *Struve geodeetiline kaar* (2005); algsetest mõõtmispunktidest on nimekirja kantud 34, millest kolm on Eestis – Tartu Tähetorn ning punktid Võiveres ja Simunas.
- **Maailma mälu registris**: Balti kett, mis toimus Eestis, Lätis ja Leedus 23. augustil 1989. Meeleavalduse ajal võttis umbes kaks miljonit inimest üksteisel käest kinni ja moodustas 600-kilomeetrise inimketi, mis ulatus üle kolme Balti riigi Vilniusest Tallinnani.
- **Vaimse kultuuripärandi nimekirjas**: *Suitsusaunatraditsioon Võrumaal, Kihnu kultuuri-ruum, Seto leelo* (2009), *laulu- ja tantsupidude traditsioon, Ühepuupaadi ehk haabja ehitamine ja kasutamine Soomaal* (2021).
- **Biosfääri alad**: *Lääne-Eesti saared*.
- **Loovlinnade võrgustik**: *Tartu kui kirjanduslinn* (2015), *Viljandi kui käsitöö- ja rahvakunsti linn* (2019), *Tallinn kui muusikalinn* (2021).

Ootenimistus on kolm objekti (allikas: UNESCO maailmapärand Eestis. [https://et.wikipedia.org/wiki/UNESCO_maailmap%C3%A4rand_Eestis] 21.02.2024):

- üks kultuuripärandi objekt (2002, *Kuressaare kindlus*);
- üks looduspärandi objekt (2004, *Balti klint*);
- üks segapärandi objekt (2004, *Puisniidud /Laelatu, Kalli-Nedrema, Mäepea, Allika, Tagamõisa, Loode, Koiva, Halliste/*).

Pärast ettevalmistustöid esitatakse nende kolme ooteobjekti järel järgmine taotlus vaimse kultuuripärandi nimekirja jaoks: *eesti Tori hobune* (allikas: ERR, 20.02.2024).

⁷ Kaasiku metsatalu sai alguse üheksakümnendatel aastatel õigusvastaselt võõrandatud vara (maa, ehitised jm) tagastamisest (vt. Vabariigi Valitsuse määrus: Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise kord. Vastu võetud 05.02.1993 nr 36. RT 1993, 7, 106; jõustumine 05.02. 1993; muudetud järgnevate aktidega), st isapoolse vanaisa Jaani endise Kreegi talu metsamaast (3,0 ha). Vara tagastamine või kompenseerimine endistele omanikele või nende õigusjärglastele tugines õigusaktile: „Eesti Vabariigi omandireformi aluste seadus“ (vastu võetud 13.06.1991 RT 1991, 21, 257; jõustumine 20.06.1991; muudetud järgnevate aktidega). Talu põllu- ja karjamaast loobusime ning hoonet asemel erastasime vanaisa metsa maa kõrval asuvad, vabaks jäänud kinnistud (tänapäev Kaasiku /4,9 ha/ ning ostime Mäenõlva kinnistu /2,77 ha/). Seega on tänase talu suurus 10,67 ha, kuhu on uut metsa istutatud 9,37 hektaril. Edasine tegevus: noorendiku hooldamine ja 0,5 hektaril võsa asemele täiendavalt uue metsa istutamine ning järeltegevus. Kuna metsamaale (Kreegi) ei tohtinud hoonet ehitada, siis täiendavate kinnistute pakkumised allakirjutanule tehti Ambla valla ja endise Saksi valla maanõunike poolt. Kuna Kaasiku kinnistu põhjapoolne osa oli endise Sireli talu hoonete ja haritava maa all (ca 0,9 ha), siis oli mõeldav varem olnud endise elamu renoveerimine ja varasema lauda põllukividest, aga nüüd lagunenu vundamendi taastamine ning selle peale uue

perepark (alustatud 1999, kui allakirjutanu tähistas oma 50. juubelit), metsa korrastatud ning metsamaadele hulk hektareid noort metsa (peamiselt kuusk, aga vähesel määral ka mändi ja kaske) istutatud ja hooldatud. Tõsine ja mõnus tegevus on ka igasuvine perioodiline murutraktoriga niitmine taluhoonete ümber (sh perepargis ja rohumaal /kokku ca 0,9 ha/), küla- ja metsateedel ning metsaala nn laoplatssidel.

Metsatalus viibides on sealse vaikuses ja värskes õhus kosutav linnulaulu (haigrud, hanned, kaelustuvud /meigas/, kuldnokad, leevikesed, linavästriku /jalutavad hoovis julgelt/, luiged, lõokesed, pardid, põldpüü, pääsukesed /pesad abihoones räästa all/, rukkiräägud, rästad, sookured, tihased, toonekured, varblased, vindid, ööbikud jt) ja toksimist (rähnid) kuulata ning võimalusel ka tegevust jälgida, metsalagendikul kakkude tegevust vaikselt ning liikumatult vaadelda, kulliliste kõrglendudest ja saagi varitsemisest osa saada ning mõnigi kord vareste hordide mõneti häirivat kraaksumist-lendamist seirata, kohalikke metsloomi jälgida (jänased, oravad, rebased, metskitsed ja -sead jt). Läheduses olen ka ilvest maantee ääres autoga sõites kohanud. Puuriitade vahel on isegi nahkhiirt nähtud. Olematud pole ka hiired ja mutid ning viimased on mõnel aastal palju meeleepaha teinud. Aga vahetevahel on hea ka lihtsalt niisama olla, toas kaminatuld silmitseda ning mõtiskleda.

Linnuvaatlusturistide⁸ seas on Eestis vaadeldavate lindude hulgas eriti ihaldatud sellised linnud, nagu kaked, rähnid ja kanalised⁹, nurmkana. Võin olla õnnelik, et oma talu hoovis ja metsas ning talu läheduses olen kohanud ja vaadelnud mõnda isendit neist kolmest liigist (kakulastest loorkakku /okstel istudes ja lennates/, rähniliistest sageli suur-kirjurähne, harva ka väike-rähne /mõlemad fotol 6 oleva suure pärna ja suurte kaskede, üks neist kaskedest on fotol 8, ülaosas toksimas/ ja kanalistest sageli nurmkana koos poegadega üle külatee jooksmas).

Metsas olen kohanud metssigu koos põrsastega (keda soomlased väga näha ja pildistada tahavad) ja talu läheduses mitmeid toonekure pesasid vanalindude ja poegade (neid nähes lähevad soomlased ähmi täis ja soovivad fotografeerida). Suurepärane – kutsu või loodusturistid kohale ning lase neil linde ja muid elukaid vaadelda ja kaameraga jäädvustada.

abihooone ehitamine. Loomulikult tuli enne ehitustööde algust taastada ka elektriühendus ning ehitada suurkaev, samuti ajutine varjualune küttepude jaoks rajada.

⁸ Linnuvaatlusturistide ja soomlaste huvidest ERR-i ETV-1 kanalil reedel kell 20.15–21.00 olnud saates: „Eesti (täielik ja kontrollitud) ajalugu“ 8/8 (saatejuht: Andrus Vaarik küsitles loodusfotograaf Remo Savisaart).

⁹ Eestis on kanaliste sugukondadest esindatud metsislased ehk püülad ja faasanlased ehk kanalased. Liikidest on Eestis levinud laanepüü, rabapüü, teder, metsis ehk mõtus, nurmkana ja põldvutt. Rabapüü on looduskaitse I kaitsekategooria, metsis II kaitsekategooria ning laanepüü ja teder III kaitsekategooria liik. Eesti punase raamatu (2008) erinevatesse kategooriatesse kuuluvad Eestis levinud kanalised järgmiselt: rabapüü on ohustatute, metsis ohualdiste, põldvutt, teder ja nurmkana ohulähedaste kategooria liik. Tegutsevad peamiselt maapinnal; jooksevad väledalt, kuid lendavad kohmakalt; ei uju. Ei ole rändlinnud. Allikas: Kanalised. Eesti Entsüklopeedia. [<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kanalised1>] 20.04.2024.

Miks just need linnud ja elukad? Remo Savisaar selgitas, et Eesti on paljudele lindudele ja elukatele leviala poolest kas põhja- või lõunapiiriks, st paljudele huvilistele haruldased. Ka eelpool nimetatud linnud-elukad kuuluvad levikuliselt just nn piiräärseteks.

Ka perepargis lõkketule juures istudes ja põlevate puude leeke vaadates ning praksumist kuulates tulevad pähe huvitavad mõtted. Lähemal ja kaugemal asuvate talude koerte ja lehmade hääled on samuti aeg-ajalt hästi kuulda.

Looduse lõhnad, mida tuul kannab, on metsatalus viibides (ümberringi põllud, aasad, metsad, niidetud rohi-hein) imelised olnud, samuti huvitavad hääled, eriti öises metsas (loomade liikumine ja sellest tekkivad praksumised-raginad, linnud, tuul puid kõigutades sahinaid-raksatusi tekitades jms).

Kevadel saabuvad ja lendavad üle sealsete talumaade suurtes parvedes kured, pardid, haned, luiged jt linnud. Sügisel nad aga kogunevad ja lahkuvad, et järgmisel kevadel jälle tagasi tulla.

Mõnus päikesepaiste, -tõus ja -loojangud, õitsvad metsa- ja põllulilled, õites ja valminud viljadega puud-põõsad aias ja metsas ning sumisevad putukad, lendlevad liblikad kuuluvad samuti talu juurde. Vahva on ka tugev tuul-torm, tihe vihm ja paks udu, miks mitte ka öine ja selge tähistaevas, talvel ka sätendav, varjude rikas lumi, hanged, ilus lumemõll ja tuisuvaalud.

Selle kõige kõrval kevadel-suvel-sügisel ei jää ka sõprade seltsis grillimine ja saunamõnud ning sisukad vestlused-diskussioonid koos õhtusöögiga olemata. Seejuures on ka seened ja metsamarjad asjakohased.

Järgmine, foto (6) (järgmisel leheküljel): **Kaasiku metsatalu** elamu alumise korruse veranda ükselt vaadates on süvine varahommikune vikerkaar end talumetsa kohale sättinud ja toredat vaatepilti pakkunud (vaade lõunasse). Vasakul on pärn, mis oli kaheharuline ja mille siinpoolne, veidi peenem haru ca kolme meetri kõrguselt murdus (kuigi oli ilus vaikne ja päikesepaisteline ilm), samal ajal kui ma veidi eemal murutraktoriga muru niitsin.

Foto 6 on tehtud Jaanilaupäeval 23. juunil 2018. Käesolevaks ajaks pärnast tagapool olevat metsa enam sellisel kujul ei eksisteeri. Nimelt, 2022. aasta detsembris sai selles metsaeraldises lageraie tehtud¹⁰ ja 2023 mais raiutud puude asemele noored kuuseistikutud ning 2023 septembris kuuskede vahele kased (üks rida kuuski, seejärel üks rida kaski jne) istutatud. Seega on seal justkui varasemate kõrgete puude asemel madalad (ca 30–50 cm kõrgused) noored kuused ja kased. Kindlasti tuleb nende eest igal aastal hoolitseda (rohu ja kerkiva võsa eelmadamine). Loodetavasti on 10–15 aasta pärast tegemist juba uue noore metsaga (kuused ca 3 m, kased ca 4 m) ning raiutud ja lageda ala mulje on kadunud. Raieküpsiks saavad need puud ca 50 (kased) kuni 80 (kuused) aasta pärast (männid ca 90 aastat). Eks järeltulevad põlvned otsustavad oma hoolega uue metsa saatus üle!

¹⁰ Palkide ja küttepuid müügist saadud tulust sai valdavalt uus mets kasvama pandud, kodukontoreid turgutatud ning käesoleva ajakirja väljaandmist toetatud.

Foto 6. Suvine va-
rahammik ja viker-
kaar Kaasiku met-
satalus-maakodus
(esiplaanil vasakul
olev põline pärn,
kes ei kuulu metsa
hulka, pigem talu-
hoovi eraldisele).

Järgnevatel fotodel (7, 8): taluhooned – elamu ja abihoone, vaated lõunast ja läänest.

Fotol 7 näha oleval elamu verandal on suveperioodil vajadusel (jahe ilm, vihmane, kõva tuul jms) mõnus einestada ja päikeseloojangut vaadata. Teise korruse veranda (vintskapi) akendest ja ka teise korruse kabineti-magamistoa aknast (aken on paremini näha fotol 8) on enne videvikku ja/ või pärast saunatamist huvitav ümber hoonete perepargis ja külateel liikuvaid metsloomi jälgida.

Foto 7. Kaasiku metsatalu elamu ja abihoone; fotografeerimise ajal jäi selja taha küps kuu-
semets (vt ka fotod 6 ja 9). Täna-seks on see
suures osas uuendatud kuuse ja kasega).

Foto 8. Metsatalu juba paistab, kohe olemegi
maakodus, metsatalus.

*Järgmistel fotodel (9, 10): esimesel fotol (9) – taluhoonetest kohe üle külatee algab ta-
lumets (fotol 8 pildiväljast paremal) koos oma mitmekesise floora ja faunaga, kus on
tore olla nii päeval kui öösel ja igal aastaajal (ca 10 aastat tagasi oli otse kahe kõrvuti
kasvava kuuse suunas /vt foto 9/ minnes nii 50–60 meetri pärast võimalik metssigade
karja lesilat läbimõõduga 8–10 meetrit näha, siis oli targem neid vältida.*

Foto 9. Talu-maakodu õuelt on oma metsa üle külatee vaid mõnikümmend sammu. Vaade metsale enne lageraie. 2022 detsembris sai tehtud lageraie ja 2023 mais istutati asemele noored kuuseistikut ning 2023 septembris kuuseridade vahele kaseistikute read).

Foto 10. Teiselt poolt tulles-sõites hakkab esmalt silma talu abihoone-kuur.

Ees olev väike lagendik on aga hea koht küttepuidu esialgseks ladustamiseks, edasiseks töötlemiseks-lõhkumiseks ja seejärel halgude transportimiseks; teisel pool teed asub abihoone-kuur (ka küttepuidude jaoks).

Teisel fotol (10) – teeäärse abihoone ja sellest paremal taamal on näha osa rajatud perepargist (mõned kõrged kuused jm), mille rajamisel augustis 1999 ka mitmed head sõbrad ja kolleegid (koos prouadega), nagu Enn Leppik, Sulev Mäeltsemees, Janno Reiljan, Jüri Sepp ja paljud teised head inimesed abivalmilt käed külge panid.

3. Harukontoris võib ka nn ellujäämiskursust läbida

Kaasiku metsatalus-suvekodus Pandivere kõrgustiku serval ja selle nn haru-kodu-kontoris võib ka ekstreemseid olukordi ette tulla. Kord, ca 14–16 aastat tagasi 26. novembril (paraku aastat ei mäleta), laupäeval, olin lõpetamas nn hooaega (vesi oli elamu torustikust talvel külmumise vältimiseks välja lastud, veekraanid lahti monteeritud, külmkapp sulatatud-kuivatatud, vähesed talveks äraviimiseks mõeldud asjad valmis pandud jms). Ilm oli suurepärase – pilvitu ja veel soojendav päike paistis, 2–3 cm lund oli maha sadanud ja õhus mõned külmakraadid, meeleolu suurepärase. Läksin välja jalutama ja loodust nautima. Tuju tõusis looduses saadud elamustest veelgi ning otsustasin, et ei sõida mitte täna Tallinnasse, vaid homme, pühapäeva hommikul. Kütsin pliidi ja soojamüüri soojaks – soe ja mõnus oli olla (NB! puukütte ja soojamüüri pliit on kuldaväärt, tõeline kodu süda ja seda mitte ainult maa vaid ka linna tingimustes!). Vaatasin päikeseloojangut, lugesin, kuulasin raadiot ja heitsin varakult magama. Ilmaennustus ei lubanud pühapäevaks ilusat päeva, kuid hullu ka mitte. Öösel kuulasin-vaatasin – tuul on väga vali, mühiseb, kolistab ja tuiskab lund vastu aknaid.

Hommikul ärgates ja akendest välja vaadates jahmatsin – olin lumevangis: öösel oli olnud tugev lumesadu ja tuisk, majast põhjas oli küntud põld pea lumetu (tuul oli just põhjast olnud) ja mustas, lõunapool vastu metsa ja külatee peale oli tuisk kohati kuni ca 2–3 meetri kõrgused hõnged kuhjanud. Majast väljudes oli lumi kaugelt üle põlve (maanteeni üks kilomeeter!). Õnneks olin õhtul auto tee äärest maja trepini sõidutanud (et hommikul mugavamalt asju peale tõsta), muidu oleks auto üleni lumehanges olnud (aga ega autoga olnud ka nüüd midagi teha, sest tee oli kõrgetes hangedes; ka jalgsi ei saanud sügava lume tõttu kuhugi minna).

Olin siiski mõneti rahul: elekter oli olemas, mobiiltelefon ja raadio töötasid ning küttepuid piisavalt. Mingil määral oli ka toitu, tikke ja küünlaid. Kõök ja selle kõrval olev väike, isa-ema magamistuba, olid soojad (uksed teistesse ruumidesse hoidsin kinni, et mitte liigselt kütta). Ka kaugemal asuvad naabertalud olid lumevangis. (*Lumikatte pak-sus lumises Kaasiku metsatalus fotodel 7–12 jääb kõvasti maha sellest, mis oli allakir-jutanu lumevangis oleku ajal/ kahjuks ei teinud ma siis fotosid/*).

Helistasin Tapa valla teede korrashoiu eest vastutavale ametnikule ja rääkisin olukorrast. Ta teatas, et esmalt lükatakse lumest vabaks teed nende talude juurde, kus on lapsed, kes peavad esmaspäeval kooli minema ja mind tullakse ilmselt esmaspäeva teisel poolel päästma (ilmselt need talud, kus oli vastav tehnika – sahaga traktor – olid ise võimelised oma teed korda saama). Ametniku vastus rahuldab mind, sest mul ei olnud kiiret (õpet-tööle pidin minema alles neljapäeva pärastlõunal). Püüdsin end olukorda sisse seada ja tegin inventuuri – vett ja sellest teed saan teha värsket puhast lund sulatades, söögiks olid mõned leivaviilud, singi- ja juustulõigud, mõned küpsised, šokolaadi ja midagi oli napilt veel. Arvestasin, et enne teispäeva ei õnnestu mul pääseda ning sellest tulenevalt jaotasin toiduained nappideks söögikordadeks. Oli veel pool toosi tikke ja mõned pike-mad küünlad. Küttepuid oli piisavalt. Pühendusin raadio kuulamisele (eeskätt

ilmateated), lugemisele, lesimisele-mõtlemisele ja pliidikütmisele. Tuba oli soe! Laadisin telefoni ja olin aeg-ajalt ka nõ „välisilmaga“ ühenduses.

Peatselt algasid probleemid – elekter oli vaid väikeste perioodide kaupa, mistõttu ei olnud ka raadiot võimalik kuulata. Mobiiliühendus oli katkendlik. Videviku saabudes hakkasin küünalt kasutama. Peatselt aga märkasin, et tikud hakkavad vähenema. Seega – kui elekter taastus mõneks ajaks, siis ma enam küünalt ei kustutanud, vaid lasin edasi põleda. Oligi kasu – tikkude lootustandev arv jäi püsima. Öö lähenedes püüdsin pimeduses magama jääda.

Esmaspäeval jätkusid probleemid elektriga (st häiritud oli raadiost ilmateadete kuulamine /paraku ei olnud patareisid käepärast, sest olukord oli täiesti ootamatu; ilmselt tuleb tulevikuks ka patareisid varuda), telefon aga funktsioneeris jätkuvalt periooditi ja lõpuks vaikis (hiljem selgus, et Elisa mast oli Raasikul vigastada saanud). Siiski õnnestus esmaspäeva õhtul telefonitsi teada saada, et minuni püüti mehhanismidega küll jõuda, kuid puud olid tee peale ette langenud ja nende eemaldamiseks-saagimiseks ei olnud traktoristil saagi kaasas ning tööd jäid pooleli lubadusega, et teisipäeva lõunaks olen ehk ikka vaba. Tore oli, toidunormi tuli veelgi vähendada ja rohkem tee joomisega leppida (lund sulatamiseks oli küllaga ja teelehti piisavalt).

Teisipäeva hilisel pärastlõunal saabus tehnika minu taluni ja pärast hulk aega kestnud kõrgete lumevallide-hangede teelt ära lükkamist oli võimalik talust lahkuda. Taastus ka elektriside (sh raadio) ja telefon hakkas pidevalt funktsioneerima. Kuna ilmateated olid siiski ärevad – Piibe maantee oli palju teele murdunud puud, siis soovitati pimeduses mitte sellele teele sõita (võis jääda nn lõksu ja siis külmas sõidukis terve öö veeta). Kuna hakkas juba videvikuks kiskuma, otsustasin lähimasse asulasse, Tapa linna sõita, et sealtoitu ja muud vajalikku osta ning veel üheks ööks tallu ööbima jääda.

Ilmselt tegin õige otsuse, sest kolmapäeval ilma valgenedes Tallinna sõites pidin tõdema, et Piibe maantee oli tõesti aeg-ajalt langenud puudega ääristatud (kuid töömehed tegelesid juba puude saagimise, maantee puhastamise ja ohutuks tegemisega) ja lumevallid kõrged. Ennelõunal olin edukalt Tallinnase koju Pirita-Kosele jõudnud ning neljapäeva pärastlõunal juba Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis õppetööl. Seega – ligi kolm päeva ootamatut lumevangistust! Kõike seda seekordset rohke lumega seonduvat ja siis läbielatud – eelnevalt kirjeldatud, on tagantjärei aga päris tore meenutada (kuigi, ega siis talus kohapeal üksi olles – esialgu nii väga tore ka ikkagi ei olnud!).

* * *

Fotodel 11 ja 12 (järgmistel lehekülgedel): vaated osale Kaasiku metsatalu – suve- ja maakodu perepargile-talupargile. Fotol 11 on kaugemal aimatav ka tänase naabrimehe Tõnu (minu vanaisa Jaani endise Kreegi talu) põld. Ees, paremal oleva abihoone ja pea keskel kasvava pihlaka vahel on väike peenramaa, kus kasvatatakse ka tammeistikuid. Tagapool paremalt esimene kõrge kuusk on perepargi rajamisel (august 1999) saksa kolleegi Toni Schulzi (Kiel) ja tema proua Anu (kes oli hulk aastaid meie konverentsil suuliste ettekannete saksa-cesti-saksa keele tõlgiks ja vajadusel kogumiku artiklite ja kokkuvõtete kirjalikuks tõlkijaks) poolt istutatud.

* * *

PS: Kui maaelamust läänepoolsele rohumaaale hakati pereparki rajama augustis, aastal 1999 (osaliselt näha fotodel 8, 10, 11, 12), ja seda täiendati ka järgvatel aastatel, siis

elamust idapoolsele heina- ja rohumaale on hilisematel aastatel (2009–21) pereparki laiendatud – rajatud on koos emaga tema nimeline „Salme kaasik“ (2009) ja pärast isa lahkumist 2019, tema mälestuseks „Arvedi männik“ (tõsi – metssead, kitsed ja jänesed on noortele puudele mõnevõrra kurja teinud, kuid seda on püütud uute taimede istutamisega korvata).

* * *

Foto 11. Vaade osale perepargist, mis sai alguse sõprade kaasabil augustis 1999 (allakirjutanu 50. sünnipäeva tähistamisel).

Fotol 12, ees: nulg, selle taga vasakul samuti nulg, millest omakorda vasakul saar (isa istutatud); nulgude taga ja paremal on erinevad kuuse liigid; foto paremast servast teine kuusk on saksa kolleegi Manfred O. E. Henniesi (Kiel-Warder) ja tema proua Monika poolt istutatud (kõik istutatud puud on tänaseks veidi rohkem kui 25–30 aastat vanad).

Nii Toni, Anu kui Manfred on meie hulgast paraku juba lahkunud. Pargipuude ümbert toimub perioodiline murutraktoriga (vahel puude alt osaliselt ka käsitsi, vikati abil) rohu niitmine. Ka fotol 12 on isa istutatud saarepuu taga taamal (vasakul ja paremal) näha tänase naabertalu põld ja kaugemal metsa taustal ka naabri taluhooned.

Aastal 2013, kui Riigikantselei oli alustanud kampaaniat „Kingitused Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks“, ühinesin sellega ning istutasin 70 tammetõru, millest ca pooled läksid kasvama. Nendest võrsunud istikutega alustasin ka tütrepoja nimelise „Julius Marcuse minitammiku“ rajamist (2019; tammed võtavad kasvades palju ruumi, mistõttu ei saa neid väga tihedasti istutada). On probleeme, sest noored tammed maitsevad hästi jänele ja kitsedele ning igal aastal on vaja ära hammustatud ning vigastatud taimede asendamisega tegeleda. Seetõttu olen tammeistikuid täiendavalt tõrudest (korjatud suurte tammede alt Pärnu Rannapargis, ka Saksamaal Manfredi tütre Bettina koduaias Frankfurdis (Main), Manfredi koduaias Warderis jm) Kaasiku talus abihoone kõrval oleva peenramaal ja Pirita-Kosel aia ette kasvatatud ning siis paari-kolme, viie-kuue aastased istikud nii pereparki istutanud kui sõpradele kinkinud (sh istutanud nii Värska sanatooriumi rannaparki kui Jänedä Mõisa Musta Täku talli kõrval olevale haljasalale tiigi äärde meie konverentside meenutamiseks). Seni, kuni

metsaelukad jätkavad noorte tamme „rüüstamist-okste naksamist“, jätkatakse tõrudest istikute kasvatamist, et veel edaspidigi vajaminevaid istikuid saada.

Foto 12. Vaade osale rajatud perepargist. Ees olev nulg on jõudsalt kasvanud.

Huvitav lugu on kastanitega. Selle sajandi esimesel kümnendil, tagasiteel Krimmis toimunud Ternopili Rahvusliku Majandusülikooli poolt korraldatud rahvusvaheliselt teaduskonverentsilt peatusin mõned päevad Ukraina pealinnas Kiievis ja elasin peatänava Khreštšatyku alguses ühes hotellis ning korjasin sealsel promenaadil kasvavate kastanite alt nende mune. Istutasin mõned pereparki ja need läksid päris hästi kasvama. Nende kasv pole küll väga kiire olnud, sest metsaelukad on ka neid aeg-ajalt tugevasti näksinud. Aga noored puud on siiski kosunud ja loodan, et neist saavad tulevikus ilusad suured kastanipuud. Huvitav on asjaolu, et Eesti ja Kiievi vaheline vahemaa on suur ning nad asuvad erinevates kliimatingimustes, aga puud on läinud edukalt kasvama.

4. Haru-kodukontor Pärnu kesklinnas

Järgmisel fotol (13): Pärnu kesklinnas 19. sajandi viimasel kümnendil (1892 või 1894, täpselt pole teada) ehitatud korterelamu (ilmselt hiljem ka ümber ehitatud ja renoveeritud) teisel korrusel ja kolmandal (katusekorrusel) asuvas korteris (68,4 m²) on ka **kodukontor** alates 2005. aastast kui allakirjutanul oli vajadus aeg-ajalt Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis õppetööd teha (2001–2019).¹¹

Aastatel 2001–2005 üürisin kortereid Suur-Kuke tänaval ja Tammsaare puiesteel (üle tee oli Estonia SPA), kuid pidasin üürimist raha raiskamiseks ning otsustasin siiski enesele korter osta (tõsi, pangalaenuga).

Tagantjäreli oli see mõistlik otsus. Pangalaenuga ostetud korterisse paigutatud raha on läinud investeeringuks, mis aja jooksul kasvab ning ammu pangale tagasi makstud raha

¹¹ Episoodiliselt tegin õppetööd ka Narva Kolledžis (kuni suveni 2019). Narvas oli ööbimine (tavaliselt üks öö) õppejõudude külalistungades-korterites korraldatud.

järel on olemas korralik korter, mida saab kas kasulikult müüa (asukoht on hea), lastele kinkida või pärandada aga esialgu ka ise seda kasutada.

Korterite üürimiseks makstud raha oli investeeringu kõrval mõneti tulude lastud raha. Pärast üürilepingute lõppemist ei olnud midagi investeeritud, olid vaid tuhmuvad mälestused nendest perioodidest, kui oli vajadus ning võimalus neis korterites peamiselt ööbida ja ka põgusalt elada. Korteri on Internet ja muu sellega seonduv nii kontoritööks kui vabaks ajaks (TV). Külma perioodil on sooja saamiseks ahi, kamin, konvektorid ja õhk-õhk soojuspump (kõik soojaallikad on kasutusel vastavalt vajadusele; pesuruumidesse on paigutatud ka pörandaküte).

Asukoht on hea – lähedal on toidukauplused, apteek, söögikohad, Pärnu Vanapark (rajatud aastal 1831 koos „Badesaloni /vannisaloni“ ja kölakojaga), nii sise- kui välisturg on lähedal (haru-kodukontoris viibides ja kõõgi laua taga olles turg paistab; minna ca 3–4 min), jalgsi bussijaama ca 6–7, kontserdimajja ja teatrisse 20 ning randa 10–12 minutit. Kolledžisse jõuab jalutades poole tunniga ning jahtsadamasse veidi enam.

Praegu on ruumid kasutusel nii haru-kodukontorina ja ka elamiseks kui on huvi Pärnus puhkust veeta või muul eesmärgil (teatrietendused, kontserdid jms) seal viibida.

Hoone kõik korterid on renoveeritud ja korras. Aias on ka niipalju ruumi ja rohelist, et seal on võimalik iga ühel segamatult viibida ja grillida või muidu aega veeta (sh lugupeetud loodusmeest Fred Jüssit eeskujuks võttes – logeleda). Pea iga korteri jaoks on ka hoovis ca 12 m² suurune panipaiga-kuuri boks küttepude, jalgrataste, abivahendite, aiatööriistade jms hoiustamiseks.¹²

Foto 13. Vaade Pärnu nn suvekorterile (teine ja kolmas korrus) maja hoovist, kus on ruumi nii enesele kui sõpradele. Jätkub nii töötamiseks kui puhkamiseks, mil kuni pärastlõunani päike pikalt paistab ja mere äärde kutsub. Punase katusega kõrvalhoone ees põõsaste vahel paistab toolide ja lauaga puitplatvorm puhke kohana. Esiplaanil on naaberhoone-korteri elamu kinnistu aed.

¹² Pea iga korteri jaoks seepärast, et paari korteri omanikud müüsid oma boksid kui neile mitte vajalikud, teistele majaeelanikele, korterite omanikele. Seega on mõne korteri jaoks nüüd kaks boksi.

Lõpetuseks

Ilmselt võib allakirjutanu nii Pirita-Kose kui Pärnu ja Kaasiku metsatalu kodukontoreid (nende loomist ja arendamist ca 55 aasta jooksul) ning nendega seonduvat (oma metsas metsandusega heaperemehelik tegelemine: metsa korrastamine /erinevad raied, uue metsa istutamine, noore metsa hooldus jms /sh korduvalt Keskkonnaameti Lääne-Virumaa Rakvere kontori poolt tunnustatud; osalemine eraomanikest metsaorganisatsioonide tegevuses Tallinnas ja Amblas/, perepargi rajamine jms). Kaasiku talu kujundamine on olnud omaette protsess Eesti Vabariigis toimunud erastamiste käigus: allakirjutanul oli võimalus õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise protsessis perekonnale jätta vanaisa endisest Kreegi talust vaid metsa- ja karjamaa (2,95 ha) ning ülejäänud maadest loobuda (põhjus: meie perekond ei pidanud vajalikuks põllumaad kasutusele võtta /ei olnud põllumehe kogemusi ega huvi/, veel vähem aga soise karjamaaga midagi ette võtta). Selle asemel oli võimalus aga kogunenud erastamisväärtpaberite (EVP, nn kollased kaardid) eest metsamaad juurde osta. Seda endise Kreegi talu metsa maa kõrval vabaks jäänud metsamaade arvelt ca 14 ha, mistõttu kogu uue Kaasiku talu valdavalt metsamaade kompaktsaks suuruseks kujunes veidi üle 17 ha.

Käesoleval ajal on Kaasiku metsatalus majandada 10,67 ha maad, sh 9,97 ha metsamaad ning 0,7 ha maast on perepargi ja rohumaa all, lisaks 0,2 ha lepikut kütte jaoks. Metsamaale on valdavalt uus mets kasvama pandud, mida tuleb regulaarselt hooldada (võsa lõikus jms) lootuses, et ca 10–15 aasta pärast on istutatud kuused-kased kahe-kolme meetri kõrgused.

Kodukontori-büroo loomist ja arendamist Tallinnas ning täiendavalt haru-kodukontorite asutamist Lääne-Virumaa metsatallu (mille aluseks oli Kaasiku talu kujundamine-arendamine) ja Pärnusse (sh korteri renoveerimist-väljaehitamist /2005–2017/seoses õppetööga TÜ kolledžis aastatel ... – 2002–2019), võib mõnes mõttes samuti üheks väikeseks osaks oma tagasihoidlikust elutööst lugeda.

Ühtlasi võib rahuldustundega väita, et kodukontorite olemasolu on võimaldanud oma töiseid tegevusi paindlikult ning aja- ja ressursisäästlikult, sageli ka operatiivselt korraldada. Korter (haru-kodukontor) Pärnus (nii nagu Kaasiku metsatalu koos haru-kodukontoriga) on sageli ka pere liikmete ja sugulaste kasutuses. Sõbrad ja kolleegid on olnud varem ja on ka edaspidi teretulnud!

Nüüd, kus ma enam Eestis õppetööga ei tegele, küll aga olen külalisprofessorina (lisaks ka Georgia Tehnikaülikoolis doktoriõppe programmi välismaine juht), õppetöö ja juhendamise Georgia ülikoolides olnud seotud (koroonaviiruse tõttu praegu sidevahendite kaudu nn distantsilt), on kodukontoril-bürool Tallinnas väga oluline tähtsus. Kuigi õppetööd mul enam Eestis ei ole, olen aktiivselt osaline eeskätt kuulajana nn veebiseminarides (metsanduse ja see annab omakorda võimalused paindlikuks tegevuseks).

Eelnevale lisand, panganduse, hariduse jt valdkondades, lisandunud on ka mitmed mõttekojad, näiteks Academia Pernaviensis). Ka siin on palju abi nii kodukontorist-büroost kui haru-kodukontoritest. Internetiühendus on olemas nii Tallinna, Lääne-Virumaa (siin küll esialgu kehvapoolne, kuid kannatlikult talutav) kui Pärnu kontoris väiksemas mahu uurimistöö ja juba traditsioonilise rahvusvahelise teaduskonverentsi ettevalmistamine ning teadusajakirja numbrite väljaandmine igal aastal ja jälle kodukontoris-büroos Tallinnas ning harukontorites. Vähenenud õppekoormuse tõttu õnnestub kindlasti ehk rohkem ka Lääne-Virumaal metsatalus ja Pärnus viibida. Seda enese poolt reguleerivat

tegevust (st aeg ja ruum on suures osas enda määrata-otsustada) toetavad kindlasti kodukontorid, et oma teiste tegevuste kõrval ka hobidega tegelemist soodustada (süntees: töö – puhkus – hovid – ühiskondlik tegevus jms).

September 2021 – aprill 2024

Tallinnas, Piritä-Kose kodukontoris-büroos; haru-kodukontoris maakodus Kaasiku metsatalus ja haru-kodukontoris suvepealinnas Pärnus.

Lugupidamisega

Matti Raudjärv

(Alumni /vilistlane/:

- o TTÜ – alates 1974 ja
- o DAAD /Saksamaa LV, Bonn/ – alates 1990;

Mattimar OÜ: asutaja, omanik ja tegevdirektor /alates 12.10.1993/;

Küalisprofessor ja doktorantide õppe välismaine juht Georgia Tehnikaülikoolis /asub Tbilisis/, valitud aastal 2018 ja küalisprofessor Tbilisi Riiklikus Ülikoolis /määratud aastal 2018/;

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduste valdkond: emeriteerunud 1. märtsist 2021)

* * *

PS: Eelolevas artiklis toodud kogemuse kirjeldus ei ole midagi erilist, kuna oma kodukontori võivad paljud inimesed ka ise enesele sisse seada (küllap paljud on seda ka teinud või tegemas). Kindlasti paljudel juhtudel võib see isegi allakirjutanust paremini õnnestuda. Autor on küll aga seda meelt, et kodukontor (-id) võimaldab (-vad) oma tegevusteks pigem paremaid motivatsioone luua kui ilma selleta (nendeta).

Loomulikult sõltub see ka töö iseloomust ja inimesest ning tema perekonnast. (MR)

Lisad:

A: Kaasiku metsatalu Kaasiku kinnistul (4,9 ha) on peale perepargi, rohumaa ja aiamaa, ka metsamaad (4,1 ha), lisaks Kreegi kinnistu (3,0 ha metsamaad) ja Mäenõlva kinnistu (2,8 ha metsamaad). Kokku seega 10,7 ha, millest metsamaad on 9,9 ha, tegelikult on Kaasiku kinnistul ca 0,3 ha (perepargi ja rohumaa äärtes) metsa all (lepad ja haavad), mis kasvavad ajapikku raieküpsiks ning siis on võimalik nad raiuda küttepuiduks. St, et metsa kasvatamiseks ja hooldamiseks on ca 10,2 ha.

Allpool olevad fotod Mäenõlva noorendikust, mis loodetavasti ajapikku uue metsa kujundavad. Kuuse istikud on istutatud 2010. aastal.

Kreegi kinnistule sai kuused istutatud 2020. aastal ning Kaasiku kinnistule kuused ja kased (vaheldumisi read) vastavalt 2023. aasta kevadel ja 2024. kevadel. 2023. aasta 2024. aasta jooksul oli nii kuuse kui kase juurdekasv nii väike, et maapinna taustal ei olnud võimalik tulevastest puudest korralikku fotot saada. Jäägu fotod nendest kahest kinnistust edaspidiseks.

Fotod 14 – 16: Ca 15. aastased kuused Kaasiku talu Mäenõlva kinnistul (pildistatud 27. detsembril 2024 naaberküla Reinevere Undiaugu talu peremehe Jaanus Palmi poolt)

* * *

B: Kõigis Matti Raudjärve kodukontorites ja ka looduses Kaasiku talus oli pikki aastaid palju abi, nõu ja tuge nii ideeliselt, moraalselt kui füüsiliselt tartlannalt Tiina Kremannilt, kes paraku lahkus pärast aastast rasket haigust meie seast:

TIINA KREMANN (3.06.1952 – 13.11.2024). IN MEMORIAM¹³

Tiina Kremann sündis 3. juunil 1952 Tartus ema Leida ja isa Edgar Tartu perre. Elas algul Suure-Kambjas koos paar aastat vanema õe, ema ja isaga ühetoalises ühiskõõgiga korteris. Noorpõlves Tiina ristiti. Koolitee algas Kambja 8-klassilises koolis 1960. aastal.

Pärast elamist Suure-Kambjas kolis perekond Kaatsi külla vanasse Kambja vallamajja, kus algselt oli nende pere kasutada üks tuba ja köök. Selles majas elas kokku neli perekonda

Aastaid hiljem avanes võimalus osta kogu maja, kus Edgar ja Leida elasid elu lõpuni. Leida oli Kambja koolis õpetaja ja Edgar poepidaja ning

talunik. Kui Tiinal oli kaheksa klassi Kambja koolis lõpetatud, järgnesid õpingud Tartu 1. keskkoolis. Kooli kõrvalt vabal ajal töötas Tiina Tartu Õlletehases, pärast seda läks ta tööle Tartus Jaama pst. lasteaeda kus oli kasvatajaks ning sealt edasi Tartu Pensioniametisse, Riigikassasse ja lõpuks Tartu hooldekodusse (seal töötas ta ka pensionieas). Tiinal oli hobideks aiandus, õmblemine ja reisimine.

Tiina lahkus meie seast 13. novembril Tartu Ülikooli kliinikumis Maarjamõisas.

¹³ In memoriامي koostamise aluseks oli Tiina tütre Katre ja tütrepoja Kristjani algmaterjal, mida allakirjutanu vajadusel korrigeeris.

Tiinat jäid leinama õde Aivi, lapsed Kert ja Katre ning lapselapsed Kristjan, Sandra, Kevin, Kristofer ja Karlos.

Tiina saadeti ära 21. novembril Tartu Krematooriumis lähedaste, sõprade ja endiste töökaaslaste poolt ning samal päeval asetati urn Tartus Raadi kalmistu mulda ema-isa kõrvale.

Austuse, tänu ja kurbusega Tiinat meenutades

Matti

AJAKIRJA LISAD¹

I. 75-AASTANE ALLAKIRJUTANU – VIIS AASTAT AKADEEMILISE TEGEVUSE LÕPETAMISEST EESTIS (tegevus valdavalt pärast juunit 2019; täiendava CV asemel)²

II. MATTI RAUDJÄRVE CURRICULUM VITAE (CV) JA MUU TEGEVUSE TÄIENDUSED (lisad 1–6)

* * *

I. THE UNDERSIGNED'S 75TH BIRTHDAY – FIVE YEARS SINCE THE COMPLETION OF THE ACADEMIC CAREER IN ESTONIA (activity primarily since June 2019; instead of additional CV)

II. CURRICULUM VITAE (CV) OF MATTI RAUDJÄRV AND ADDITIONS TO OTHER ACTIVITIES (appendices 1–6)

MR (Tallinnas, Pirita-Kosel 2024): Nüüd, aastal 2024, võib väita, et rohkem kui pool sajandit on õpitud ja töötatud. Kuigi selle aja jooksul on pakutud karjääriks mitmeid kõrgeid ametikohti, olen küll mõtelnud, kuid loobunud. Ka poliitikasse on kutsutud, kuid see pole mind eriti huvitanud. Olen siiski harjunud heas, eeskätt akadeemilises ja kultuuriseltskonnas olema.

Pärast akadeemilist erru minekut Eestis 1919. aastal on toimunud pingelangus ning kohustuste ja vastutuse oluline vähenemine. Kuigi üleminek oli õnneks sujuv – augustiga 2017 lõppes tööleping ning juuniga 2016 käsundusleping. Jäänud on õppeülesanded Georgia ülikoolides külalisprofessorina (keeruliste rahvusvaheliste olukordade tõttu aga sealne praktiline tegevus paraku viibib).

Hea on see, et mingid kohustused ja vastutus on siiski jäänud: rahvusvaheliste konverentside korraldamine ja teadusajakirja väljaandmine, seda juba aastal 1984 ja edasi aastast 1994 järjepidevalt igal aastal. Kuigi ka see tegevus tuleb millalgi lõpetada ning parimal juhul noorematele ja aktiivsetele pühendunud noortele üle anda. Siiski on esialgne kava kuni aastani 2029 kindlasti ajakirja väljaandmisega ja vajadusel ka konverentsi korraldamisega tegeleda (siis möödub 45 aastat esimese kolmepäevase, nn laevakonverentsi korraldamisest mootorlaeval „Vanemuine“ marsruudil: Tartu–Värskas; Värskas–Pihkvas–Värskas; Värskas–Tartu ja ka ajakirja eelkäija, teadusartiklite kogumiku väljaandmisest-asutamisest). Palju sõltub nii tervisest kui sellest, kui kaua tänased kolleegid-sõbrad nende tegevustega end kavatsevad siduda. Ka nemad väsisid!

Veelgi toredam oleks aastani 2034³ vastu pidada (siis küll enam mitte peatoimetaja ja peakorraldajana /vaid ehk lihtsalt nõuandjana kui seda on vaja/, vaid osalejana kui elupäevi antakse), et tähistada 50 aasta möödumist esimesest konverentsist ja publikatsiooni-kogumiku ning sellele järgnenud ajakirja väljaandmisest. Aga aastal 2037

¹ NB! Lisade trükikilud on kaetud isiklikult Matti Raudjärve poolt.

² NB! Järgnev lisa II täiendab seda CV informatsiooni, mis ilmus meie ajakirja erinumbris aastal 2019 (ajakiri nr 1–2/2019; st info alates juunist 2019), kui Matti Raudjärvel täitus **70 eluaastat** (sündinud 5.08.1949).

³ Aastal 2034 toimuks konverents ja ilmuks ajakirja XLII aastakäik.

toimuks konverents ja teadusajakiri ilmuks samuti XLV aastakäiguna. Oleks vaid tegijaid ja korraldajaid. Unistada aga ikka võib, lootus sureb ju viimasena!

I. 75-AASTANE ALLAKIRJUTANU – VIIS AASTAT AKADEEMILISE TEGEVUSE LÕPETAMISEST EESTIS (tegevus valdavalt pärast juunit 2019; täiendava CV asemel)

I. THE UNDERSIGNED'S 75TH BIRTHDAY – FIVE YEARS SINCE THE COMPLETION OF THE ACADEMIC CAREER IN ESTONIA (activity primarily since June 2019; instead of additional CV)

Järgnevalt esitatakse valdavalt informatsioon selle kohta, mida on tehtud vahepealse viie aasta jooksul. Et oleks mingid üldised raamid, siis on mõneti ka neid tegevusi siin esitatud, mis on kaugelt pikema kui viie aasta tagant, st on ka mõningaid kordamisi.

Käesoleval, 2024. aastal, on Matti Raudjärvel 5. augustil **75. sünnipäev**, mistõttu on loomulik, et infot tema tegemiste ja sündmuste kohta ka vahepealse, möödunud viie aasta, aga mitte ainult, kohta avaldataks.

On päris huvitav, et aastal 2024 täitub tema elus väga palju nn ümmargusi tähtpäevi, mida loe allpool sellel ja järgnevatel lehekülgedel ning „paraku“ osaliselt ka nn „sõjaväeline karjäär“ kolmandal-neljandal leheküljel.

50 aastat tagasi (1974) lõpetanud majandusinseneri diplomiga toleaeegse Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI, tänane Tallinna Tehnikaülikool /TTÜ/) majandusteaduskonna. Diplomiprojekti teema oli: „Külmutuskappide remondimahtude prognoos Eesti NSV-s 1990. aastani“.

Kaitsmiskomisjonis olid: esimehena⁴ teenindusministri esimene asetäitja Elmar Loo, liikmetena TPI teenindusökonoomika kateedri juhataja dotsent, majanduskandidaat Juhani Väljataga (5.11.1932 Tallinn – 28.05.1982 Tallinn), NSV Liidu Majandusmatemaatika Keskinstituudi Eesti Filiaali vanemteadur ja TPI majandusteaduskonna teenindusökonoomika kateedri külalisdotsent (hiljem Kvalifikatsiooni Tõstmise Instituudi⁵ professor) majanduskandidaat Hans Jalasto (15.10.1927 Narva – 20.08.1992 Tallinn) jt. Pärast kaitsmist hinnete teatamisel väljendas Hans Jalasto oma seisukohta, et „... *kui Matti Raudjärv oma tööd veel veidi täiendaks, sobiks see majanduskandidaadi teaduskraadi kaitsmiseks esitada.*“

45 aastat möödus *esimest korda* osalemisest (jaanuar-veebruar 1979) iga-aastastel nn üleliidulisel noorte majandusteadlaste seminaril Venemaal Sotšis (kestis tavaliselt ühe nädala koos ettekannete, diskussioonide ja konsultatsioonidega, ilmus ka lühiartikleite kogumik).

⁴ Sel ajal oli tavaks, et lõputööde kaitsmisel oli komisjoni esimees üliõpilaste eriala lähedane majanduspraktik vastavast ministeeriumist või mõnest suurettevõttest.

⁵ Aastatel 1979–1992 kandis nime *Eesti NSV Rahvamajanduse Juhtivate Töötajate ja Spetsialistide Kvalifikatsiooni Tõstmise Instituut* (Kvalifikatsiooni Tõstmise Instituut /KTI/); aastatel 1992–1998: *Eesti Majandusjuhtide Instituut* (EMI), oli Tallinnas töötanud koolitamis-, konsulteerimis- ja uurimisinstituut.

Kokku osalesin 11 korral (1979–1989): 10 korda Sotšis-Adleris /Kudepsta/ ja üks kord Põhja-Osseetias Ordžonikidzes (alates 1990 enne Nõukogude Liidu lagunemist taastati vana nimi: Vladikavkaz, tõlkes: valitse Kaukaasiat) ettekannete⁶ ja lühiartiklitega. Olnud paaril korral ka nn Sotši seminari organiseerimiskomitee liige.

45 aastat tagasi (1979) hakkasin tegelema Eesti liha- ja piimatööstuse ettevõtete majanduseksperimentidega, mis oli üleliidulise tähtsusega. Olin samal ajal TPI-s aspirantuuris (1978–1981) ja töötasin Eesti Infoinstituudis isemajandamise osakonna juhatajana. Minu ülesanneteks oli igapäevaselt majanduseksperimentide läbiviimisega tegeleda, mis tähendas suhtlemist Eesti liha- ja piimatööstuse ettevõtetega, ministeeriumiga ja ka kontaktid Moskvas NSV Liidu Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumis. Eksperimentide sisuliseks eesmärgiks oli Eesti ettevõtete majandustegevuse korraldamisel ja hindamisel lähendada regionaalsetest, st Eesti tingimustest tulenevate majanduslike normatiivide ja majandusnäitajate kasutamine. Selle töö tegemine oli osaliselt seotud ka algul TPI ja Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi vahelise uurimislepinguga, mis 1978. aastal viidi üle Infoinstituuti (kuna lepingu vastutav täitja dotsent Juhani Väljataga, Matti Raudjärv ja lepinguga seotud tööühm viidi üle Infoinstituuti (tööühm omaette osakonnaks), sh Juhani Väljataga instituudi direktoriks).

Seega oli siin varakult tegemist näitega, kus ülikooli-uurimisasutuste vahel toimus sisuline teadustöö ja selle rakendamine majanduspraktikas.

45 aastat tagasi (1979) algasid Eesti Noorte Majandusteadlaste Klubis (NMK) Matti Raudjärve osalusel diskussioonid isemajandava Eesti teemadel (nn nelja mehe ettepanek avaldati alles kaheksa aastat hiljem Tartu ajalehes „Edasi“, st sügisel 1987). Arutelud NMK-s olid ka mõnevõrra ajendiks väitekirja teema valikul, mille puhul regionaalsete iseärasuste arvestamine majandustegevuses on kindlasti üks oluline aspekt ka iseseisvuse taastamise toetamisel (vt. järgnevalt – väitekirj; prestiižne majandus-ajakiri; Eesti

⁶ 1989. aastal kui Eesti liikus juba küllalt kindlalt isemajandamise-taasiseseisvumise suunas, tegin seminari plenaaristungil (tol ajal ilmselt parim Sotši hotell „Жемчужина“ /“Pärl“/) ettekande (ette oli nähtud 20 minutit, kuid mis kuulajate nõudmisel kujunes ca kolmetunniseks, sh ligi kolmveerand tundi küsimustele vastamist) sündmustest ja faktidest, mis eelnesid Eesti okupeerimisele ning seejärel. Sama päeva õhtul, enne banketti, tuli mulle hotellis vastu seminari legendaarne juht, Kubani Riikliku Ülikooli kateedrijuhataja Valentin Mihhailovitš Gotlober, võttis mul pintsaku nõõbist kinni ja ütles: „Matti, Sa rikkusid kõik ära, aga Sul on õigus! Oled tubli!“

Kuna ettekanne oli kuulajatele huvitav, siis tehti kohaliku KGB juhi poolt mulle ettepanek samal teemal ka nende ohvitseridele ca tunnise ettekandega esineda, millega ma pärast mõningast kõhklemist nõustusin.

Palusin kaasa ka kaks Voroneži Riikliku Ülikooli kolleegi ja ühe kolleegi Kubani Riiklikust Ülikoolist (loengu korraldaja, temal olid KGB juhiga sõbrasuhted ja ta esines vahendajana). Kokkulepitud ajal oli must „Volga“ meie hotelli „Burgas“ ees ja meid viidi esinemispaika, KGB Sotši hoonesse, kus meid tervitas sõbralikult kohalik juht. Kuulajaskonna moodustasid ca 50 vormis KGB vanemohvitseri (vaid polkovnikud ja alampolkovnikud, ei ühtegi majorit), kes loengu tõsiste nägudega ära kuulasid. Küsimusi ei esitatud.

Kohtumise lõppedes tehti meile KGB juhi poolt ettepanek veidi puhata – meile oli köetud korralik soome saun ning lisaks oli kaetud rikkalik laud delikatess söökide ja jookidega (juht ise ei osalenud, vaid tegi oma kabinetis tööd). Pärast paaritunnist nn puhkust, andsime läbi sisetelefoni teada lahkumise soovist. Kohalik juht, loengu tellija, tänas veelkord huvitava ettekande eest ning sama auto sõidutas meid hotelli tagasi. Asjaosalised lugesid toimunud komplekssündmuse kordaläinuks.

ainuõigus NSV Liidus; majandustegevuse õiglane-objektiivne hindamine ja analüüs; üleliiduline monograafia Nõukogude Liidus).

42 aastat möödus regionaalpoliitika valdkonda kuuluva väitekirja kaitsmisest Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi spetsialiseeritud nõukogus (30. juuni 1982) teemal „Normatiivse puhastoodangu näitaja kasutamise täiustamine tööstuses (Eesti liha- ja piimatööstuse näite alusel)“ /väitekirja vene keeles/.

Enne väitekirja kaitsmist ilmus autoril ühes tolle aja prestiižikamas ja ihaldatumas Nõukogude Liidu majandusajakirjas ka mahukas venekeelne artikkel: Raudjärv, Matti. Puhastoodangu normatiivide kasutamise iseärasused vabariigis. Ajakiri „Voprossõ ekonomiki“, Moskva, nr. 1, 1982 (vene keeles; «Вопросы экономики»).

Nimetatud uurimistöö alusel anti NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee ning NSVL Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi poolt Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi ettevõtetele **NSV Liidus ainuõigus** oma majandustegevuse korraldamisel regionaalsest tingimustest tulenevaid Eesti majanduslikke normatiive ja majandusnäitajaid kasutada.

See võimaldas Eesti ettevõtetele oma majandustegevust vastavalt tegelikele tingimustele ja võimalustele korraldada. Kõigis teistes Nõukogude Liidu liiduvabariikides kasutati nn keskmisi üleliidulisi normatiive ja majandusnäitajaid, mis ei peegeldanud ettevõtete töö tegelikkust ega võimaldanud ettevõtete majandustegevust õiglaselt-objektiivselt hinnata ja analüüsida. Seetõttu oli ettevõtete tegelike võimaluste, pingutuste ja vajaduste hindamine mujal raskendatud.

40 aastat tagasi ilmus väitekirja põhjal ka venekeelne monograafia: Raudjärv, Matti. Puhastoodangu näitajate kasutamisest regioonis. Tallinn: Valgus 1984, ning seda levitati-müüdi ka väljaspool Eestit (Moskva, Leningradi, Novosibirski jmt Nõukogude Liidu suuremate linnade raamatukauplustes ning keskraamatukogudes).

40 aastat on möödunud esimesest majanduspoliitika kolmepäevases teaduskonverentsist (toimus mais, 1984), nn laevakonverentsist mootorlaeval „Vanemuine“ marsruudil Tartu–Värskä–Pihkva–Värskä–Tartu, mis pani tugeva aluse järgnevale konverentsidele.

Matti Raudjärv oli just laeval korraldatava konverentsi idee autor ja peakorraldaja.

40 aastat tagasi (mais, 1984), ilmus samaaegselt laevakonverentsiga ka esimene teadusartiklite kogumik, mis oli meie käesoleva rahvusvahelise kolmekeelse eelretsenseeritava teadusajakirja eelkäija. Matti Raudjärv oli teaduskogumiku üldtoimetaja ja selle arendamise initsiaator-eesvedaja, olles täna selle ajakirja peatoimetaja (alates 2007).

40 aastat tagasi (18. juunist 1984 kuni 5. jaanuarini 1987) hakkasin tegelema Eesti kergetööstusettevõtete majanduseksperimentidega (need olid üleliidulise tähtsusega), olles Eesti NSV Kergetööstusministeeriumi büroos „Mainor“ majanduseksperimentide ja -uuringute osakonna juhataja-peainsener. Minu ja osakonna allüksuste ülesanneteks oli igapäevaselt majanduseksperimentide ja reformide läbiviimisega tegeleda, mis tähendas suhtlemist Eesti kergetööstuse ettevõtetega, ministeeriumiga ja ka kontaktid Moskvas NSV Liidu Riikliku Plaanikomitees. Eksperimentide sisu oli lai ja isemajandamise eesmärgiga: ettevõtetele suhteliselt suurte õiguste ja vabaduse andmine oma tegevuse kavandamisel, sh suure osa kasumist enesele jätmine, ekspordilepingute sõlmimine, firma-kaupluste avamine jpm.

40 aastat (13.02.1983) möödus 2023. aastal, kui osalesime **19. Tartu maratonil** (Matu – Elva, 55,8 km) Tallinna suusavabriku „Dünamo“ liimitud puusuuskadel koos sõber ja kolleeg Enn Leppik’uga.

18.02.2023 toimus **50. Tartu maraton** (63 km): start – Otepääl, Tehvandi Spordikeskuse staadionil, finiš – Elvas, Tartumaa Tervisespordikeskuses; rahvusvahelise olukorra ja varasemate ebasobivate ilmastikutingimuste tõttu oli osalus eestikeskne. Kuna ei olnud juba aastaid piisavalt suusatanud, siis ise ma maratonil ei osalenud.

Eesti Mündiäri OÜ koostöös MTÜ Klubi Tartu Maratoniga andis 50. Tartu Maratoni auks välja tasuta meenemedali, saadaval oli ka tasuline kullatud variant. Mündihuvilisena omandasin mõle-mad medalid.

35 aastat tagasi (jaanuar-veebruar 1989) sai osalemisest nn üleliidulisel noorte majandusteadlaste seminaril Sotšis: seekord viimast ehk üheteistkümnendat korda, sest sügisel, oktoobri lõpust ootas ees esimene, suurepärane kolmekuuline teaduslik stažeerimine Saksamaa LV-s Kieli Christian Albrechti Ülikoolis ja Johann Wolfgang Goethe Frankfurti /Maini/ Ülikoolis DAAD-i (Deutscher Akademischer Austausch-dienst; German Academic Exchange Service) stipendiaadina.

35 aastat tagasi (oktoobri lõpust 1989 kuni veebruari alguseni 1990 /jõulud ja aastavahetuse veetsime Kielis koos hea kolleegi ja sõbra Janno Reiljaniga) õnnestus olla esimene korda kolmekuulisel stažeerimisel Saksamaa Liitvabariigis, ühes juhtivas Saksa ülikoolis – Kieli Ülikoolis⁷ ja Kieli Maailmamajanduse Instituudi juures asuvas väga heas majandusteaduse raamatukogus ZBW (kaks kuud) ja seejärel Maini-äärse Frankfurdi Ülikoolis (üks kuu). Stažeerimine osutus igati õnnestunuks ja arendavaks, muljeterohke oli tagasisõit ka koju – Eestisse-Tallinnasse.⁸

⁷ Ette rutates: juba novembri keskel õnnestus Kieli Ülikooli majanduspoliitika instituudi kahepäevasel väljasõidu seminaril oma esimene saksakeelne loeng Eesti majandusest pidada. Oli üllatus, et selle eest tasuti ja hiljem saadeti mulle (kui olin juba tagasi Eestis) rahatšekk, millele oli minu jaoks muinasjutuline summa Saksa markades kirjutatud, mille sain meie pangas rahaks ümber vahetada.

⁸ Võimalus tagasi koju, Eestisse sõita (Inter-City /IC/ bussiga: Frankfurt–Stockholm ja parvlaevadega: Travemünde–Trelleborg; Stockholm–Helsingi, kuna sel ajal veel ei toiminud laevaliin Stockholm ja Tallinna vahel /Tallinn–Stockholmi reisilaevaliini toimis aastail 1920–1940 ja avati uuesti 1990. aastal. Tänapäevane reisiliiklus Tallinnast Stockholmi taastus 17. juunil 1990 parvlaeva NORD ESTONIA avareisiga [https://mereviki.vta.ee/mediawiki/index.php/Tallinn-Stockholmi_laevaliini], 1937. aastal rakendus suveliin Pärnu–Kuivastu–Stockholm, mis samuti toimis aastani 1940/; Helsingi–Tallinn /laev: Georg Ots/, /laevaliini Tallinna ja Helsingi vahel avati 7.07.1965, sõitis uus reisilaev Vanemuine /ilmselt samal laeval toimus meie esimene nn noorte majandusteadlaste teaduskonverents mais aastal 1984, Tartu–Värskä–Pihkva–Värskä–Tartu/[<https://ajapaik.ee/photo/726584/tallinn-helsingi-laevaliini-avamine-707-1965>]), pakkus veel palju elamusi ja andis kogemusi edasiseks. Kuigi tagasi tulla oli soovitus (loe: kohustus Moskva ministeeriumi poolt) läbi Moskva või tolleaegse Leningradi lennukiga. Siiski valis enamus stažööre tagasitee Eestisse läbi Skandinaavia ja Põhjamaade kaudu (Taani, Rootsi, Soome; oli huvitavam, mugavam ja turvalisem).

Esimest korda elus õnnestus ka Rootsis (sama IC bussiga, koos puhkepeatustega teel Trelleborgist Stockholmist ning nädalane vahepeatus Stockholmis ja Saltsjöbadenis /külalisena, ööbimisega Peeter ja Signe Tõnuse õdusas kodus/) ja Soomes viibida (peamiselt ümberistumine ühelt laevalt teisele Helsingi sadamas).

Ebameeldivused olid ees vaid Tallinna sadamas – kuna mul oli palju pakke (raamatud ja muu erialane kirjandus; arvuti koos printeriga jms; isiklikud asjad ja suveniirid ning Saksamaalt ostetud suur

30 aastat tagasi (1994) alustas aktiivset tegevust ka oma firma Mattimar OÜ (asutati tegelikult küll juba 12. oktoobril 1993).

30 aastat möödub meie teise majanduspoliitika konverentsi toimumisest (augustis, 1994). Peakorraldaja – Matti Raudjärv.

30 aastat möödub ka majanduspoliitika-alaste lühiartiklite kogumiku ilmumise jätkumisest (augustis, 1994). Kogumiku vastutav toimetaja – Matti Raudjärv.

10 aastat möödub regulaarse õppetöö läbiviimisest Georgia Tehnikaülikoolis (märts-aprill, 2014), kus allakirjutanu valiti aastal 2018 külalisprofessoriks ja doktorioõppe välismaiseks juhendajaks.

7 aastat tagasi (31.08.2017) lõppes tööleping Tartu Ülikooliga.

Seejärel sõlmiti TÜ-ga käsundusleping kaheks aastaks (kuni 30.06.2019).

5 aastat tagasi (2019) valiti Matti Raudjärv uuesti Georgia Tehnikaülikooli külalisprofessoriks ja täiendavalt ka doktoriprogrammi välismaiseks juhiks.

5 aastat tagasi (2019) määrati Matti Raudjärv ka Tbilisi Riikliku Ülikooli külalisprofessoriks.

5 aastat tagasi (30.06.2019) lõppes õppetöö Eesti ülikoolides, st toimus nn akadeemiline errumine (lõppes käsundusleping Tartu Ülikooliga).

5 aastat möödub (4. juuni 2019) rahvusvahelise andmebaasi Scopus Nõukogu otsusest tunnistada meie rahvusvahelise teadusajakirja kvaliteet sellisel tasemel olevaks, et seda võib indekseerida nende andmebaasis. Pikaajalise taotluse rahuldamise protsessi initiaator oli Matti Raudjärv kogu teda toetanud ajakirja toimkonnaga.

5 aastat möödub ka ajast (2019) kui Eesti Teadusinfosüsteem (ETIS), pärast Scopuse poolset tunnustust, hakkas meie ajakirjas avaldatud teadusartikleid tasemel 1.1, kui Eestis kõrgeima taseme-kvaliteediga teadustöid arvestama (enne oli 1.2 tase, veel varem 3.1).

kohver, asju täis), siis neid pakke pidin ma mitu korda kailt piirivalve ja tollini vedama. Kuna ma ei saanud kogu aeg oma pakke silmas pidada, siis viimaste pakkidega kohale jõudes selgus, et kohver oli kadunud. Olin viimane saabuja ja vedasin oma nn kaasavara ise käruga sadamahoonesse (transporditöölised ehk nn transad vedasid pagasit vaid valuuta eest, kuigi nende tööülesanne oli tasuta vedada). Rahvast oli ootesaalis vähe ja silmasin oma kohvrit mitte ametnike juures, kuhu olin jätanud, vaid välisukse lähedal.

Lõin kõva lärmi, mis ehmatas nii piirivalvureid ja ka tolliametnikke (hakkasid mind vaigistama?), ilmselt ehmatas ka varast (kohver jäeti rahule ja sain selle kätte). Ilmselt tegutses sadamas varaste jõuk (transad, endised KGB ametnikud), kes sadamaametnikega kokku mängisid.

Järgmisel päeval läksin uurimisorganisse (Tallinnas Pikal tänaval; täna asub seal Vene Föderatsiooni Suursaatkond), legendaarse uurija Koit Pikaro juurde ja andsin juhtunust teada. Tema oli minu pöördumise üle rõõmus ning kinnitas minu kahtlusi varaste osas ning nüüd oli tal käes konkreetne juhtum tunnistajaga. Ühel hilisemal kohtumisel ta kinnitas, et sadamas tehti kiirelt nn vastavad toimingud-operatsioon ning hulk pikka aega kahtlustatud „tüüpe“ võeti kinni ja kõrvaldati töölt sadamas. Elu sadamas olevat hulga paremaks läinud. Tore!

Kuna minu kohvris oli peaaegjalikult erialane kirjandus, siis kohvrivargad oleks väga pettunud olnud, kui vargus oleks õnnestunud (kindlasti loodeti, et suures kohvris on hinnalised välismaised tarbeesemed; meil Eestis valitses ju üldine defitsiit pea kõiges; veel suurem aga idapool Nõukogude Liidus).

* * *

3 aastat möödus emeriteerumisest Tartu Ülikooli sotsiaalteaduste valdkonnas alates 1. märtsist 2021 (Associate Professor Emeritus /emeriidotsent-kaasprofessor/).

Emeriidi staatusega kaasneb võimalus ja õigus ülikooli tegevustes edasi osaleda, st selles staatuses ollakse edasi ülikooli liige;

Lisaks ülikooli ametiühingu seniorliikme staatus (detsembrist 2020).

* * *

Kuna instituudis (TPI-s) toimus teisest neljanda kursuseni (üks päev nädalas) õppeplaani kohaselt sõjaline väljaõpe nooremohvitseri (leitnandi) auastme saamiseks, siis pärast lõpetamist toimusid Tapal asunud NSV Liidu relvajõudude maavägede 106. inseneriväe õppebrigaadi (1963–1993) territooriumil ja kohalike sõjapealike kontrolli all, kahekuulised (60 päeva, juuli – august 1974) väliõppused (õõbimine 8-kohalistes telkides, toitlustamine kohaliku sõjaväeosa sõdurite sööklas).

Vahetus läheduses paiknes ka õhuvägede Tapa sõjalennuvägi, kus olid tegevad 656. hävituslennuväepolk ja 91. üksik lennuvälja hoolduspataljon (1952–1993). Tapa väeosale kuulus ka Rutja varulennuväli Põhja-Eestis, Lääne-Virumaal.

Tulemus:

50 aastat tagasi (1974) anti mulle (nii nagu teistelegi) okupatsiooni ehk Nõukogude Armee /NA/ nooremohvitseri auaste (rühmaülema ametikoht): insenerivägede leitnant (pagunitel kaks kõrvuti väikest tähti /**/, nende vahel üks pikitriip).

Sellele järgnesid Tapal NA tegevohvitseride poolt korraldatud kuni 1989. aastani, so 15. aasta jooksul iga 3–4 aasta järel mõttetud kohustuslikud kordusõppused (kokku seega vist neljal korral?).

Tulemus: iga kahe nn kordusõppuse järel anti järjekordsed okupatsiooniarmee nooremohvitseri auastmed: algul insenerivägede vanemleitnandi (pagunitel kolm väikest tähti /***/: kaks kõrvuti tähti /**/, nende vahel üks pikitriip ja selle peal kolmas tähn) ja hiljem, aastal 1989, st **35 aastat** tagasi anti mulle kapteni (pagunitel neli väikest tähti /***/: kaks kõrvuti tähti /**/, nende vahel üks pikitriip ja selle peal kolmas ja neljas tähn) auaste (lõpptulemus: okupatsiooniarmee insenerivägede reservkapten /nooremohvitseri viimane, kõrgeim aste/.

Viimasel õppusel Tapal /veebruari lõpp – märtsi algus 1989/ meelitati veelkord kordusõppustele tulema – siis pidavat terendama juba majori auaste /vanemohvitseri esimene-madalaim aste, pagunitel üks suur tähn kahe pikitriibu vahel, mille saamiseks oleks tulnud tegelikult juba sõjaväelisse akadeemiasse õppima minna; vaevalt et vaid kordusõppustega oleks asjad piirdunud/).

Aastaks-kaheks ei olnud mul vaja NA teenistusse minna ning eelnimetatud paguneid pole kunagi oma õlgadel kandnud (kõik auastmed olid vaid paberil vormistatud). Nooremohvitseri sõjaväepileti andsin Eesti Vabariigi (EV) taastamisel üle EV kaitsejõudude esindajatele.

Foto: Nõukogude okupatsiooniarmee nooremohvitseri sinel kapteni pagunitega ja lennuväe (?) lõkmetega.
[<https://www.okidoki.ee/item/noukogude-armee-sinel/9122348/>] 21.06.2024 (Google'is oli saadaval 30 euro, paguniteta 15 euro eest). Insenerivägedel olid musta värvi lõkmed ja neil olevad nn tunnismärgid olid teised. Õnneks ei pidanud NA-s aega teenima ega seda mundrit kandma.

Õnneks terendas juba Eesti Vabariik ja okupatsioonirežiimist vabanemine ning ei olnud vajadust end mingite nõukogulike sõjaliste tegevustega vaevata. Pealegi ootas oktoobri lõpust 1989 ees stažeerimine Saksamaa Liitvabariigis, mis määras väga pöördeliselt ja positiivselt nii õppe- kui teadustöö suunad edaspidiseks.

Tõele au andes tuleb siiski tunnustada, et kui 2022. aasta 24. veebruaril algas Venemaa Föderatsiooni sõjaline agressioon Ukrainas, siis need kommentaarid, mida näiteks järgnevatel kuudel Eesti Kaitseväge ohvitserid eeskätt Eesti TV-s tegid, olid tänu TPI ajal saadud sõjalisele väljaõppele igati arusaadavad ja kohati isegi etteaimatavad. Seega päris nõ „mööda külgi“ see õpetus siiski ei läinud.

PS: leitnandi (1974) ja kapteni (1989) aastme vahepeal anti ka vanemleitnandi auaste (kolm tähti), kuid ei mäleta, millal, sest ohvitseri dokumendi (kus kõik oli kirjas) andsin vabatahtlikult ära Eesti Vabariigi taaskehtestamisel riigivõimu organitele. Ilmselt anti vanemleitnandi auaste umbes aastatel 1981–1982!?

Matti Raudjärv,

endise NA insenerivägede, algul reservleitnant, seejärel reserv-vanemleitnant ja reservkapten, lõpuks erukapten (pärast NL okupatsiooni lõppemist Eestis ja Eesti Vabariigi taasiseseisvumist ei oma ma NA ees enam mingeid kohustusi)

* * *

Vanaisana olen rahul, et tütrepoeg Julius Marcus Simm lõpetas kevadel 2021 edukalt Tallinnas Rocca al Mare Kooli (gümnaasium), sooritas autojuhi eksamid ja sai juhiloa. Läks vabatahtlikult Eesti Kaitseväge ajateenistusse 11 kuuks (juuli 2021 – juuni 2022), kus läbinud nooremallohvitseri kursused, saades nooremseersandi auastme /OR-4, õlakutel kaks päela; olles seejärel reservväelasena jaoõlema-spetsialisti ametis).

Eesti territooriumil (Kagu-Eestis ja Saaremaal) toimus 16. maist 3. juunini suurõppus Siil 2022. Õppusele oli kutsutud ligikaudu 15 300 ajateenijat, reservväelast, tegevväelast, kaitseliitlast ja liitlasriikide sõdurit kokku kümnest riigist. Sellel osales ka Julius Marcus.

Õppusega kontrolliti kaitseväge lahinguvalmidust ja ohustenaariumile reageerimise võimekust rahvusvahelises raamistikus. Lisaks oli õppus Siil ka küpsuseksamiks ajateenistuse ajal ettevalmistatud sõjaaja üksustele ja värs kendas reservväelaste teadmisi ning oskusi.

Õppus Siil 2022 oli näide kogu Eesti rahva, riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste panusest riigikaitsele. Õppusest Siil 2022 võtsid osa 1. jalaväebrigaadi, 2. jalaväebrigaadi, toetuse väejuhatuse, õhuväe, mereväe, küberväejuhatuse, erioberatsioonide väejuhatuse, sõjaväepolitsei ja maakaitse üksused. Lisaks Eesti üksustele osalesid õppusel ka liitlas- ja partnerriikide üksused.

Julius Marcus lõpetas ajateenistuse 17. juunil 2022 ja arvati reservi. Seejärel alustas ta augustis õpinguid Tallinna Tehnikaülikoolis. Lõpetas mais 2023 edukalt esimese kursuse ning siirdus seejärel kolmeks kuuks (augusti lõpuni) USA-sse raamatute müügiimeheks ja keelepraktikale.

Mais 2024 lõpetas ta edukalt teise kursuse ja siirdus 29. mail jälle ca kolmeks kuuks USA-sse.

Vanaisana olen uhke, et Julius Marcus initsiatiivi näitas ja läks vabatahtlikult koos sõpradega oma aukohust Eesti Vabariigi ees täitma. Olin tema tegemistega selle 11. kuu jooksul pidevalt kursis ning oli hea kuulda, et tema oli kogu oma teenistusega, nii õppuste, ülemuste, toithustamise, majutuse, varustuse, vaba aja ja muuga, kokkuvõttes uute teadmiste ja kogemustega väga rahul. Vanaisana olen ka mina (MR), väga rahul.

* * *

II. MATTI RAUDJÄRVE CURRICULUM VITAE (CV) JA MUU TEGEVUSE TÄIENDUSED (lisad 1–6)

(täiendused pärast 1. juunit 2019 ehk pärast ajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ nr. 1–2/2019 erinumbri ilmumist ja jätkud, millega aktiivselt edasi tegeletakse)

II. CURRICULUM VITAE (CV) OF MATTI RAUDJÄRV AND ADDITIONS TO OTHER ACTIVITIES (appendices 1–6)

(updates after June 1, 2019, i.e. after the scientific journal “Estonian Discussions on Economic Policy” No. 1–2/2019 special issue publication and sequels, which are actively pursued)

* * *

Aktiivsed koostööpartnerid / Active cooperation partners:

Tartu Ülikool – Emeriitdotsent (kaasprofessor), alates 2021

University of Tartu – Associated Professor Emeritus, since 2021

Tallinna Tehnikaülikool – Majandusteaduskond – vilistlane (1974 –)

Tallinn University of Technology – School of Business and Governance – Alumni (1974 –)

Mattimar OÜ – Juhatuse liige, tegevdirektor, omanik (alates 1993)

Company Mattimar OÜ (Ltd/ GmbH) – Chairman of the Board, Managing Director, Owner (since 1993)

Kieli Rakendusülikool – külalisstazžöör (alates 1995)

Fachhochschule Kiel – Gastpraktikant (seit 1995)

University of Applied Sciences Kiel – guest intern (since 1995)

Kieli Maailmamajanduse Instituut – külalisstazžöör (alates 1995)

Kiel Institut für Weltwirtschaft – Gastpraktikant (seit 1995)

Kiel Institute for the World Economy – guest intern (since 1995)

Greifswaldi Ülikool – külalisstazžöör (alates 2006)

University of Greifswald – guest intern (since 2006)

Jena Rakendusülikool – koostööpartner (alates 2015)

Fachhochschule Jena – Kooperationspartner (seit 2015)

University of Applied Sciences Jena – cooperation partner (since 2015)

Georgia Tehnikaülikool – külalisstazžöör-õppejõud (alates 2014– 2017),

külalisprofessor ja doktoriprogrammi välismaine juht (alates 2018)

Georgian Technical University – Visiting Professor, External Head of the Doctoral Studies Programme (since 2018)

Tbilisi Riiklik Ülikool – külalisprofessor (alates 2018)

Tbilisi State University – Visiting Professor (since 2018)

Saksa Akadeemiline Vahetusteenistus – uurija (1989 ...), vilistlane (1990 –)

**Deutscher Akademischer Austauschdienst e. V. (DAAD) –
researcher (1989 ...), Alumni (1990 –)**

TALLINN 2024

MATTI RAUDJÄRVE CV JA MUU TEGEVUSE TÄIENDUSED (lisad 1–6)

(täiendused pärast 1. juunit 2019 ehk pärast ajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ nr. 1–2/2019 erinumbri ilmumist ja jätkud, millega aktiivselt edasi tegeletakse)¹

CV OF MATTI RAUDJÄRV AND ADDITIONS TO OTHER ACTIVITIES (appendices 1–6)

(updates after June 1, 2019, i.e. after the scientific journal “Estonian Discussions on Economic Policy” No. 1–2/2019 special issue publication and sequels, which are actively pursued)

SISUKORD / INHALTSVERZEICHNIS / CONTENTS

I. Matti Raudjärve² akadeemiline CV / Academic CV of Matti Raudjärve

II. Lisad 1–6 / Anlagen 1–6 / Appendices 1–6

¹ Varasemad olulised tegevused (CV ja lisad) on avaldatud rahvusvahelises kolmekeelses teadusajakirjas „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ erinumbri 1-2/2019 (ilmus juuni algul 2019).

Paraku on ajakirja eelnimetatud numbrites mõned sündmused-tegevused jms mitmel erineval põhjusel välja jäänud (sh autori unustuse vms alusel), mistõttu on nüüd osa neist varasematest väljaajämistest siin esitatud.

² Matti Raudjärve on aastatel 2014–2017 igal aastal kuni ca 4–5 nädalat olnud Georgia Tehnikaülikoolis (GTÜ, asutatud 1922, asub Tbilisis) ajutise külalisprofessorina Euroopa Liidu „Seitsmenda raamprogrammi (Marie Curie alamtegevus / SEVENTH FRAMEWORK PROGRAMME: Marie Curie Actions: People, International Research Staff Exchange Scheme)“ raames ja ka teiste finantssallikate (sh omavahendid) toetusel õppe- ja teadustööl (loengud, seminarid, juhendamised, konsultatsioonid); lisaks loengud ka Lääne-Georgias Kutaisi ja Zugdidi Riiklikus Ülikoolis ning Ida-Georgias Telavi Riiklikus Ülikoolis.

2018. aasta kevadel olin valitud GTÜ külalisprofessoriks ning koormuse suurenemisel valiti mind aastal 2019 teistkordselt GTÜ külalisprofessoriks.

Aastatel 2018–2019 on isa raske haigestumise ning surma tõttu suhtlemine toimunud Skype'i, e-maili ja telefoni teel; sama suhtlemine on jätkunud alates 2020 COVID-19 pandeemia tõttu (st, et loetletud põhjustel ei olnud aastatel 2018–2021 võimalik Georgiasse minna).

Aastast 2015 kuni tänaseni olen konsulteerinud-juhendanud ka Tbilisi Riiklikus Ülikoolis (viimasel aastatel COVID-19 tõttu Skype'i ja e-maili teel); alates õppeaastast 2018/2019 määratud Tbilisi RÜ (TRÜ, asutatud 1918) külalisprofessoriks.

Varem, aastal 1992 Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas esimese majanduspoliitika õpetootooli asutaja taasiseseisvunud Eestis ning selle esimene juhataja ja professor aastatel 1992–1997.

Aastal 1996 algas õppe- ja teadusalane koostöö Tartu Ülikooli (TÜ) majandusteaduskonnaga nende kutsel, millele mõne aasta pärast lisandus koostöö TÜ Pärnu kolledžiga ja TÜ Narva kolledžiga, mis kestis 2019. aasta juuni lõpuni (leping lõppes).

Seejärel akadeemiline paus:

juuli 2019 – detsember 2020 (ca 18 kuud ja siis jätkus koostöö TÜ-ga, nimelt TÜ ametiühingu seeniorliikmena);

juuli 2019 – veebruar 2021 (ca 20 kuud ja siis, alates 1. märtsist 2021 jätkus koostöö juba laiemale seoses emeriteerumisega TÜ sotsiaalteaduste valdkonnas (majandusteaduskond, Pärnu kolledž: eeskätt käesoleva ajakirja artiklite väljaandmisega seotud tegevus).

1. Matti Raudjärve olulisemad teaduspublikatsioonid / Most important research publications of Matti Raudjärv / Wichtigste wissenschaftliche Publikationen von Matti Raudjärv
2. Matti Raudjärve teadusprojektid ja õppetöö / Research projects and academic work of Matti Raudjärv
3. Matti Raudjärve tegevus konverentside korraldamisel ja teaduskirjanduse avaldamisel / Activities of Matti Raudjärv in the organisation of conferences and publishing of scientific literature
4. Matti Raudjärve koostöösidemed välisriikide ülikoolide ja teadusasutuste õppejõudude ning teadlastega / Cooperation contacts of Matti Raudjärv with members of academic staff and researches of universities and research institutions of foreign countries
5. Matti Raudjärv – teaduse populariseerimine ja olulisemad avalikud esinemised / Matti Raudjärv – science popularisation and most important public presentations
6. Matti Raudjärve ühiskondlik tegevus / Social activities of Matti Raudjärv

I. MATTI RAUDJÄRVE AKADEEMILINE CV / ACADEMIC CV OF MATTI RAUDJÄRV

Üldandmed / General information

Ees- ja perenimi: Matti Raudjärv

Sünniaeg ja koht: 5. august 1949, Rakvere linn (tänapäevase Lääne-Virumaa, taasiseseisvunud Eesti Vabariik; sündimise ajal: Rakvere rajoon, Eesti NSV – okupeerituna Nõukogude Liidu koosseisus)

Kodakondsus: Eesti

Olnud abielus: Eha Leemets'aga (sündinud: 5.03.1949), millest sündinud tütar Mari-Liis (8.06.1975), kellel on poeg Julius Marcus Simm (sündinud: 23.08.2002).

Foto: endine Kulina mõis
(esmamainitud 1546. aastal;
1926–1999 asus hoones Ku-
lina kool).

Abielu sõlmiti 29.07.1972 Rakveres, pulmapidu peeti Lääne-Virumaal Vinni vallas, endises Kulina mõisas ja abielu lahutati 13.01.1992 Tallinnas.

Bilanss, sidemed ja koostöö ülikoolidega Eestis / Balance sheet, connections and cooperation with universities in Estonia (hulk aastaid paralleelne töö ka majanduspraktikas: ettevõtted, ministriumide bürood, keskasutuse instituudid; lepinguline

uurimistöö ja nõustamine ministeeriumides ja nende ettevõtetes; lisaks ka perioodiliselt õppetöö mitmes erakõrgkoolis: Veritas, Audentes, Majanduse ja Poliitika Kõrgkool ning mitmes kvalifikatsiooni tõstmise instituudis: Eesti Majandusjuhtide Instituut /1979–1998/; Kvalifikatsiooni Tõstmise Instituut /1979–1992/; Eesti Haldusjuhtimise Instituut/;

1968–1969 (elektrotehnika teaduskond); **1969–1974** (majandusteaduskond): õppimine Tallinna Polütehnilises Instituudis (TPI-s) – **7 aastat**;

1973 juuni: praktika Võru-Kubija Turismibaasis matkainstruktorina ja ettevõtte majandusolukorra uurimine; sellest suvest tekkisid mul ettevõtte inimestega ja üldse Kagu-Eestiga lähedased suhted;

1974–1975: ettevalmistus õppetööks ja teadustööks väitekirja koostamiseks TPI-s;

1975–1998: pidev õppetöö TPI-s ja TTÜ-s (nii täiskoormusega vaneminsener-grupi juht; kuid ka staaži tagava külalisõppejõuna) – 24 aastat;

1976–1977: 1976. aasta suvest kui töötasin juba TPI-s teenindusökonoomika kateedris ja üliõpilased olid pärast kolmandat kursust praktilal, oli suvel minu üheks ülesandeks praktilal olnud üliõpilaste juhendamine, seda nii Võru-Kubijal (üks tudeng) ja isegi Sotši Teenindusvalitsuses (üks tudeng /Õilme Siimer/, kes oli sündinud Abhaasias /Georgia/ Salme külas Sotši lähedal teisel pool Phsou jõge /piirijõgi Venemaa ja Georgia vahel/, Õilme tädi elas Sotšis) ja Odessa Teenindusvalitsuses (neli tudengit). Lähetus Sotši ja Odessasse (ühine reis) kestis tavaliselt ca 10 päeva (ka abikaasa oli kaasas /meie oma raha eest/). Olid toredad reisid: külastasime Salme külas Õilme vanemaid, tema isaga proovisime kohalikku tšatšat, elasime Sotšis korralikus hotellis (Õilme tädi korraldas).

Aasta hiljem (1977) reisisin üksi ja ainult Sotši (seekord olin ka Õilme tädil ja tema mehel külas /jälle tšatša/, tädi korraldas hea hotelli /Leningrad/.

Sotšis viibides oli hea võimalus peale praktika juhendamise ka ringi vaadata, sai osaletud ekskursioonidel: Sotši Botaanikaaed, Abhaasias Novõi Afoni koopad ja maa-alused järved, Gagra, Pitsunda, Suhhumi ja sealne ahvikasvandus³ ning Must meri (nii Sotšis kui Odessas) jm. Ka Odessa oli huvitav linn – palju vaatamisväärsusi;

³ Nõukogude Liidu diktaator Jossif Stalin andis 1920-ndatel aastatel teadlastele käsu ristata inimene ja ahv. Tulemusena lootis ta näha ebatavaliselt tugevat mutanti, keda oleks saanud kasutada nii sõjaväes kui ka rasketel töödel.

NLKP keskkomitee poliitbüroo kiitis Stalini ahvinimese plaani heaks 1926. aastal ja tegi selle teostamise ülesandeks teaduste akadeemiale, kirjutas Itaalia päevaleht La Repubblica. Projekti juhiks määrati Nõukogude Frankenstein Ilja Ivanov, kes töötas sel ajal eri loomaliikide ristamisel. Muu hulgas üritas ta aretada superhobust, ristates hobust sebraga.

Nõukogude eriteenistused eraldasid Ilja Ivanovile 15 000 dollarit, mis sel ajal oli väga suur summa, ning andsid talle tulemuseni jõudmiseks aega viis aastat. Spioonid varustasid teda ka informatsiooni geneetiliste eksperimentide kohta, mida tehti tol ajal Saksamaal. Väidetavalt anti samal ajal Ivanovi tegemistest teada ka Suurbritannia ja Saksamaa teadlastele.

Stalini nägemusel pidid aretatavad mutandid silma paistma tugevusega. Nad pidid olema üsna alaaarenenud ajuga, kuid vastupidavad, vähenõudlikud toidu ja tundetud valu suhtes. Neid oleks hakatud rakendama nii Punaarmee kahurilihana kui ka rasketel töödel söekavandustes ning raudteede ja maanteed rajamisel.

1978–1982 (Eesti Infoinstituut);
 1982–1984 (Eesti Plaaninstituut);
 1984–1987 (kuni jaanuari esimene nädal; büroo „Mainor“);
 1987 jaanuari teisest nädalast tagasi TPI-s, nüüd juhtivteaduri ja grupijuhina;
 1987–1998: täiskohaga töö – juhtivteadur, dotsent, professor, õppetooli juhataja (TPI majandusteaduskond, TTÜ majandusteaduskond);
 1996–1998: külalisõppejõud (TÜ majandusteaduskond);
1998 – august 2017: töölepinguga vanemteadur, dotsent (TÜ majandusteaduskond, TÜ Pärnu Kolledž; külalisena ka TÜ Narva Kolledž) – 20 aastat;
September 2017– juuni 2019: dotsent (TÜ Pärnu Kolledž, külalisena ka TÜ Narva Kolledž) – 2 aastat.

Kokkuvõtlilkult / In summary:

1968–2019: TPI, TTÜ; TÜ (sh majandusteaduskond, Pärnu Kolledž, Narva Kolledž) = 52 aastat (sh kuus esimest aastat olid seotud õpingutega).
 2019–2024: Mattimar OÜ; TÜ (sidemed: sotsiaalteaduste valdkond, sh majandusteaduskond, ametiühingud; staatus: emeeritus) = viis aastat teadustööd (artiklite kirjutamine ja retsenseerimine; konverentside ettevalmistamine; rahvusvahelise kolmekeelse teadusajakirja väljaandmine oma kodukontoris Tallinnas, Pirita-Kosel ja harukontorites /metsatalus-maakodus Lääne-Virumaal ja Pärnus/) = majandusteadlase ja emeeritusena erus.

Vene ajaloolaste andmetel leidis Ilja Ivanovi uurimistöö toetust ka Prantsusmaal. Selle kiitis näiteks heaks Pariisi Pasteuri instituut, samuti lubas riik Ivanovil sooritada eksperimente ühes Prantsuse uurimiskeskuses Aafrikas.

Ajaleht Moskovskii Komsomolets tõi hiljuti ära katkendeid salaettekannetest, mis avavad Stalini plaani kogu küsimi. Ivanovi juhtimisel püüti emasšimpanse ja gorillasid viljastada inimspermaga ning aafrika naisi inimahvide spermaga. Seejuures uinutati naised enne eksperimente, et nad midagi ei kahtlustaks.

Katsetele suurema mastaapsuse andmiseks otsustas Kreml 1927. aastal asutada Musta mere ääres Suhhumi ahvikasvanduse.

Pärast kümneid ebaõnnestunud eksperimente mõistis Ilja Ivanov, et ahv-sõdurit tal siiski luua ei õnnestu. 13. detsembril 1930 teadlane vahistati. NKVD esitas talle tol ajal levinud standardse süüdistuse riigivastasuses ja kodanlikule natsionalismile kaasaaitamises. Ivanovile mõisteti viis aastat sunnitöölaagrit koos asumisele saatmisega Kasahstani. 1932. aastal ta suri.

Suhhumi ahvikasvandus eksisteeris kuni 1992. aastani. Parematel päevadel elas seal kuni 7000 ahvi. Ahvide kasvatamisele Suhhumis tõmbas kriipsu Gruusia ja Abhaasia sõjakonflikt. Paljud ahvid surid külma ja nälja kätte, osa neist tulistati lihtsalt lõbu pärast sumuks. Siiski suudeti osa ahvikasvandusest sõja jalust evakueerida Adleri lähiste, kus praegu elab umbes kolm tuhat ahvi. Inimahve nende seas enam ei ole. Viimane gorilla anti Rostovi loomaaeda. Praegu kasutatakse ahvikasvanduses elavaid makaake ja paaviane uute ravimite vaktsiinide väljatöötamisel.

Ilja Ivanovi tegemistest on põhjalikumalt kirjutatud Oleg Šiškini raamatus „Punane Frankenstein“, mis ilmus ka eesti keeles. (MR: suvel 2005). Allikas: Hiietamm, A. (2005). Jossif Stalin soovis ristata ahvi inimesega. Õhtuleht, 22. detsember 2005.

[<https://www.ohutleht.ee/188365/jossif-stalin-soovis-ristata-ahvi-inimesega>] 9.07.2024.

1968–2024: 56 aastat õpinguid ja tööd ülikoolides / 56 years in universities.

Detailsem lühiülevaade olulisemast:

- Rakvere 1. keskkool /asutatud 1912/; lõpetanud üheksa klassi ja siirdunud seejärel koos vanematega Tallinnasse elama /1965/; seejärel Tallinna 2. keskkool /Tallinna Reaalkool, asutatud 1881/ ja lõputunnistus Tallinna Kaugõppekeskkoolist /asutatud 1954/ – 1968, kaks viimast klassi lõpetatud ühe aastaga;
- diplomeeritud insener-ökonomist /majandusinsener/ – 1974; Tallinna Polütehniline Instituut (TPI) majandusteaduskond, tänane Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ);
- tolleaegse legendaarse Eesti majandusteadlase ja -praktiku, TPI kateedrijuhataja, majanduskandidaat dotsent Juhani Väljataga (5.11.1932–28.05.1982) õpilane (1972–1974) ja assistent (1975–1982);
- 1980 – NSV Liidu Rahvamajanduse Saavutuste Näituste Peakomitee pronksmedal (tunnistus nr. 63912) Eestis tehtud teaduslik-praktiliste uurimistööde eest tööstusministeeriumidele ja ettevõtetele ning teenindusministeeriumile ja ettevõtetele; uuringute juhendaja dotsent majanduskandidaat Juhani Väljataga sai hõbemedali;
- diplomeeritud majandusteadlane /majanduskandidaat-filosoofiadoktor, PhD/; TPI aspirantuur ja väitekirj ja Eesti Teaduste Akadeemia Majanduse Instituut (väitekirja kaitsmine – 1982);
- diplomeeritud õppejõud-koolitaja – Associated Professor (1991; dotsent (täna – kaasprofessor);
- diplomeeritud vanemteadur (1989);
- majandus- ja arengukonsultant-juhendaja (1975 – ...);
- rahvusvaheliste teaduskonverentside korraldaja (üle 40 aasta: 1984, 1994 – tänaseni);
- kolmekeelse (inglise, saksa, eesti) rahvusvahelise majanduspoliitika teadusajakirja („Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“) asutaja-toimetaja (1984, ilmus kuni aastani 2006 artiklite kogumikuna) ja üldtoimetaja, aastast 2007 – celtoodud nimetusega, nüüd juba ajakirja peatoimetaja;
- üliõpilane TPI elektrotehnika teaduskonnas (1968–1969) ja majandusteaduskonnas (1969–1974), mittestatsionaarne aspirant 1978–1981;
- teadustegevus üliõpilasena aastatel 1969–1974 TPI Üliõpilaste Teaduslikus Ühingus (ÜTÜ): kolmekordne ÜTÜ laureaat TPI-s – diplomid ja rahalised preemiad, kahekordne Eestis NSV-s – diplomid ja rahalised preemiad ning ühekordne NSV Liidus – diplom ja rahaline preemia;
- õppe- ja teadustööl TPI ja TTÜ majandusteaduskonnas (1975–1978 ja 1987–1998; 1978–1987 tunnitasulisel õppetööl põhitöö kõrvalt, sh teistes rahvamajanduse organisatsioonides, instituutides jm);
- osalenud 19. Tartu maratonil – pühapäeval, 13.02.1983 (Matu – Elva; 55,8 km; registreerunuid – 9012 inimest, lõpetanud – 6805 inimest ehk 75,5%);
- õppinud (1987–1992) Tartu Kunstimuseumi juures tegutsenud KKKK-s (Kujutava Kunsti Kaugõppe Kursused); veidi hiljem KKKK lõpetas oma tegevuse;
- 1988–1989: kuna mul tudengipõlves Võru-Kubija Turismibaasis praktikal olles tekkisid väga head kontaktid kohalikega, siis sõitsin suviti turismibaasi juhtkonna kutsel Võru-Kubijale (seal puhkasid valdavalt venelased ja ukrainlased Ukraina ning Venemaa suuremate linnade ettevõtetest ja organisatsioonidest /nn ametiühingute tuusikutega/) Eesti ajaloost, sh okupatsioonist,

Eesti võimalikust isemajandamisest⁴ ja taasiseseisvuse protsessist loenguid pidama.⁵ Mõnikord tegin turistidega ka kolmepäevase seljakottidega jalgsimatka Võrust Rõugesse ja Haanajamaale (magasime telkides ja süüa tegime lõkkel; telgid, keedu- ja toidunõud ning lõkkepuid viidi autoga laagripaikadesse: Tindiorg Rõuges, Tuuljärv Suure Munamäe all /seal oli vaid teise päeva lõuna, telkideta/, Häälimägi Uue-Saaluse lähedal), linnaekskursiooni Võrus, bussiekskursiooni Võrumaal (Ööbikuorg Rõuges, Suur Munamägi ja vaatetorn Haanajamaal jms).

23. augustil 1989 pärast Tallinnas Toompeal Balti ketis seismist sõitsin kohe Võru-Kubijale, et seal turistidele järgmistel päevadel loenguid pidada.

Turismibaasi olen suviti ka pärast taasiseseisvumist külastanud ja seal õõbinud.

- Septembrist 1990 organiseerinud TTÜ-s uue, väikeettevõtluse eriala, korraldanud nende vastuvõtu (vastu võeti 25 üliõpilast), olles kuni 1992. aasta kevadsemestri lõpuni ka selle õppeühma juhendaja-mentor. Ka TTÜ-s, sh majandusteaduskonnas asutati kõrgkoolide reorganiseerimise raames aastal 1992 seniste kateedrite asemel õppetoolid, samuti mitmed uued õppetoolid (näiteks asutati uus, väikeettevõtluse õppetool). Samaaegselt asutati esimene majanduspoliitika õppetool taasiseseisvunud Eestis Matti Raudjärve poolt. Reorganiseerimiste käigus tuli valida – kas asuda väikeettevõtluse õppetooli või majanduspoliitika õppetooli juhtima. Kõhklust ei olnud – valitud sai majanduspoliitika õppetool ja seda motiveeris tegema paari aasta tagune kolmekuuline stažeerimine Saksamaa LV ülikoolides (oktoober 1989 – jaanuar 1990: Kieli Ülikool ja Frankfuri /Maini/ Ülikool) just majanduspoliitika valdkonnas;
- 23. juunil 1991 lennanud koos oma tütre Mari-Liisi (sünd. 1975) ja kahe TTÜ majandusteaduskonna (TP-eriala) üliõpilasega (Priit Potisepp ja Paul Kalle) Saksamaale: Leningrad – Hamburg, et uurida Kielis kohapeal seal õppimise võimalusi sügisest 1991. Hamburgi lennujaamas võttis meid vastu endine pikaajaline (ca üheksa aastat) Saksamaa Autotööstuse Liidu juhataste liige ja osakonnajuhataja (materjalid-tooraine, plaanimine, välissuhted), toonane Kieli Raken-dusülikooli (Kieli RÜ) professor dr. Manfred Oskar Eitel Hennies ning me siirdusime tema autoga esmalt tema elukohta Warderi külla (ca 30 km Schleswig-Holsteini liidumaa pealinnast Kielist edelasse, ca 70 km Hamburgist põhja poole mööda Hamburg-Flensburgi /piirilinn Taa-niga/ kiirteed), Manfredi koju – pere-elamusse, kuhu Manfred oli mõnusa vastuvõtu kavandanud.

Meie nädalase Saksamaale sõidu eesmärk oli:

- *üliõpilastel* – tutvumine Kieli RÜ-s õppimise võimaluste ja tingimustega ning ka Kieli linnaga; nende majutuse Kielis korraldas Kieli RÜ (Kieli sõidu ja kohtumiste tulemus: sügisest 1991 läksid mõlemad üliõpilased üheks aastaks Kieli RÜ-sse majandusvaldkonda õppima /Priit: ärijuhtimise investeerimis- ja finantsanalüüsi erialale; Paul: äri-, juhtimine, turundus- ja seonduvad tugiteenused/ ning lõpetasid edukalt TTÜ majandusteaduskonna 1993. aastal ökonomisti diplomiga); Paul omandas TTÜ-s aastatel 1986–1994 täiendavalt ka bakalaureusekraadi (Üldine ärijuhtimine ja juhtimine);
- *minu (M.R.) TTÜ-poolne ülesanne oli* meie üliõpilasi Kieli RÜ-s tutvustada-vahendada (oma stažeerimise tulemusel olid mul alates novembrist 1989 tekkinud Kieli RÜ-ga väga tihedad, head ja soojad koostöösidemed, sh oli sõlmitud koostööleping Kieli RÜ majandusvaldkonna ja TTÜ majandusteaduskonna vahel);

⁴ Eesti isemajandamise teemaga sai juba 1970-ndate lõpu-aastatel ja 1980-ndate algusaastatel aktiivselt tegeleda: nimelt sel ajal tegutses meil Eesti Noorte Majandusteadlaste Klubi (NMK), kus neid küsimusi arutasime. Alles 1987. aasta oktoobris ilmus nn nelja mehe ettepanek Eesti isemajandamisest.

⁵ Turistid-kuulajad jagasid kolme gruppi: esimene – need, kes olid minuga ühel nõul ja said aru meile tehtud vägivallast; teine – need, kes polnud pea millegagi rahul ja õigustasid nõukogude korda; kolmas – neil oli küll huvitav kuulata, aga ükskõik, millest rääkisid.

- *lisaks oli kavas* traditsioonilisel Kieli Nädalal (sh maailma suurim purjetamissündmus ja suu-
rim suvine spordi- ja kultuurifestival kogu Põhja-Euroopas; Kieli Nädal on asutatud 23. juulil
1882; aastast 2003 on peasponsoriks tuntud saksa autofirma BMW; Kielis on toimunud kaks
olümpiaregatti – aastal 1936 /Berlini OM/ ja 1972 /Müncheni OM/);
- *osaleda ja oma tütre*ga (osaliselt koos Manfrediga) Kieli linna, Kiel-Schilksee Olümpiakeskust
ja ümbruskonda külastada. Lisaks toimus meil ka ca 2-tunnine lennusoit Kieli ja Schleswig-
Holsteini liidumaa kohal 4-kohalise rendilennukiga, amatöörpiloodiks oli kolleeg ja sõber
Manfred; meie tütrega olime kostilisteks Manfredi ja tema kaasa Monika sõbralikus kodus
Warderis;
Pärast TTÜ lõpetamist siirdusid mõlemad tublid ja väga hea väliskoolituse kogemusega üliõpi-
lased Eesti ja Saksamaa rahvamajandusse tööle (õpingud ja kogemused Kielis andsid mõlemale
TTÜ lõpetamisel suurepärased võimalused, isegi eelise, majanduspraktikas töötamiseks, nii
meil Eestis kui mujal);
- Priit töötas juba ülikooli ajal aastatel 1992–1993 Pärnu Kommertspangas analüütikuna; seejä-
rel aastatel 1993–1995 firmas „TL Investeeringud“ samuti analüütikuna ning siis kindlustus-
firmas AS Eesti Kindlustus, olles elukindlustuse direktor-juhataste liige (1995–1999); seejärel
Hansapanga (tänapäevane Swedbank) Kindlustuse juht (1999–2002); siis Hansapanga kontori- ja
müügivõrgu juht (2002–2004); edasi Statistikaameti peadirektor (2004–2012); ajavahemikul
2013–2016 oli ta iseseisev konsultant statistika alal ning novembrist 2016 kuni juulini 2020
töötas ta Eesti Alalise Esinduses Euroopa Liidu (EL) juures Brüsselis finantsnõunikuna-ra-
handusdiplomaadina; jaanuarist 2020 on ta EL Statistikaametis Juhtimiskõrge liige; pä-
rast Brüsselist naasmist 2020–2023 oli Priit Rahandusministeeriumi strateegia talituse juht;
seejärel aastast 2023 on ta Euroopa Liidu ja rahvusvahelise koostöö osakonna nõunik Rahan-
dusministeeriumis.
- Paul on töötanud edukalt samuti mitmetes firmades:
oli juba enne TTÜ lõpetamist praktikal Saksamaal, Lübeckis firmas Max Schön GmbH & Co
KG (märts 1993 – aprill 1994), seejärel sama firma, Max Schön OÜ tegevdirektor Tallinna
esinduses (aprill 1994 – november 1996);
Edasi jätkas ta tööd AS-s Hansapank siseauditi osakonnas rahandusauditiitorina (november 1996
– detsember 2000). Seejärel ta edutati Swedbank AS-is (endine Hansapank AS) siseauditi osa-
konna juhatajaks, kus töötas ligi kuus aastat (jaanuar 2001 – september 2006). Järgnes töö sama
panka operatsiooniriski osakonna juhatajana (september 2006 – jaanuar 2011);
Edasi viis karjäär järgmisse pank (Nordea Bank Finland Plc Eesti filiaal), kus töötas operat-
siooniriski ja nõuetele vastavuse juhina (Banking Estonia) (mai 2011 – mai 2013);
Reorganiseerimise tulemusena järgnes töö Nordea Bank AB-s (kokku 3,5 aastat, algul kõrge
riski- ja nõuetele vastavuse eest vastutava ametnikuna (Balti riikide pangandus), (mai 2013 –
august 2014), seejärel operatsiooniriski vanemametnikuna (grupi operatsioonirisk /jaepangand-
us), (september 2014 – oktoober 2016);
Järgnes tegevus Bigbank AS Grupi operatsiooni riskide juhina (november 2016 – aprill 2020)
Tallinnas; aprillist 2020 KredExi riskijuhina / juhataste liikmena.
- esimese majanduspoliitika õppetooli asutaja taasiseseisvunud Eestis (1992), selle esimene ju-
hataja ja professor TTÜ majandusteaduskonnas (1992–1997);
- kirjastus-, konsultatsiooni-, konverentsi- ja koolitusfirma Mattimar OÜ asutamine (12.10.
1993) Tallinnas; selle juhataste liige, tegevdirektor ja omanik;
- kutsutud õppe- ja teadustööle Tartu Ülikooli (TÜ) majandusteaduskonnas (1996–1998 külali-
sena TTÜ-s töötamise kõrval), Pärnu kolledžis ja Narva kolledžis (1996–2019; tööleping aas-
tatel 2002–2017 ja käsundusleping aastatel 2017–2019);

- õpetanud, juhendanud ja konsulteerinud Georgia Tehnikaülikoolis ajutise külalisprofessorina (2014–2017; aastast 2015 Georgia TÜ audoktori nominent /kandidaat/); aastast 2019 Georgia TÜ-s doktoriprogrammi välismaine kaasjuhendaja-juht;
(aastal 2018 ei õnnestunud isa raske haigestumise tõttu Georgiasse minna; aastal 2019 ei õnnestunud samuti Georgiasse minna, sest isa suri 26.01.2019, ema oli raskelt haige ning oleks ükski jäänud; aastatel 2020–2021 oli aga koroonaviiruse COVID-19 pandeemia tõttu Georgiasse minek võimatu; aastatel 2018–2021 toimus suhtlemine Skype'i ja e-maili teel); alates 2022 on Georgiasse minek olnud takistatud ka Venemaa agressiooni tõttu Ukrainas;
- kirjastaja-ettevõtja /firmaomanik, juhataja-tegevdirektor aastast 1993/, konsultant ja toimetaja;
- kinnisvaraomanik (Tallinn /Pirita linnaosa – Pirita-Kose asum, elamu-villa/; Lääne-Viru-maa /Tapa vald, Karkuse küla, Kaasiku talu/; Pärnu kesklinn, avar korter läbi kahe korruse);
- Pirita Linnaosa halduskogu kolme koosseisu liige (1992–1999), mitme komisjoni esimees või liige;
- Pirita linnaosa ajalehe kaasasutaja (1992) ning kaas- ja koostöö tegija (1992–1999);
- Pirita Majandusgümnaasiumi (PMG) asutamise idee autor (1994) ja kaasajaja (1994–1996), ka hoolekogu liige; nimi PMG aastast 1996;
- Alates 2001 algas koostöö⁶ Saksa kirjastusega „Berlin Verlag Arno Spitz“ (asutatud Berlin-Dahlemis 1962) rahvusvahelise majanduspoliitika-alase teaduskogumiku väljaandmiseks (täname kolmekeelne rahvusvaheline teadusajakiri „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ (teadusajakirjana aastast 2007). Aastal 2002 muudeti saksa kirjastuse nime: „Berliner Wissenschafts-Verlag“ (BWV). 2011. aastal võttis Berliner Wissenschafts-Verlag üle ettevõtte „Pro Universitate Verlag GmbH“ kui Imprint Verlag. Alates 2015. aastast kuulub Berliner Wissenschafts-Verlag Stuttgardi „Franz Steiner Verlagile“ ja seega „Deutscher Apotheker Verlagi“ meedia-kontsernile.

Seejärel hakkas BWV iseseisvus ajapikku vähenema ning „Franz Steiner Verlag“ asus aastatel 2022–2023 BWV programmi ümber korraldama, varasemast teisiti fookuseerima ning töötajaid koondama. See tähendas, et eelnimetatud teadusajakirja andsid eesti kirjastaja Mattimar OÜ ja Saksa kirjastus BWV ühiselt välja viimast korda (ilmselt esialgu: majanduse arengu taastumise korral on koostöö jätkumine tulevikus võimalik) aastal 2022 (nr-d 1–2/ 2022).

Enne seda, aastatel 2021–2022 oli ajakirja toimkonnal Eestis tehtud otsus: vähendada järkjärgult ajakirja saksakeelse osa mahtu (va teadusartiklid), kuna varasemad aktiivsed toimetajad (Janno Reiljan ja Manfred O. E. Hennies) olid meie seast lahkunud ning mitmed endised sisukad autorid Saksa ülikoolidest pensionile siirdunud (Peter Friedrich, Enno Langfeldt, Claus Friedrich Laaser, Armin Rohde, Toni Schulz jmt). Seega oli 22 aastat sisukat, viljakat ja sõbrallikku koostööd Eesti ja Saksa kirjastajate vahel läbi saanud.

Siin oli oluline osa nii majandusliku olukorra halvenemisel, epideemiatel (koroona ja gripi viirused) kui ka sõjal Ukrainas;

- 9.09.2004 Pärnus, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži ees avatud skulptuuri „Päikesekell“ teostamise taasalgataja ja finantseerimise korraldaja (mõtte esiautor oli 1699 tollase Tartu Ülikooli kantsler ja Liivimaa kindralkuberner Erik Dahlbergh). „Päikesekella“ autor on skulptor Hannes Starkopf (7.01.1965–19.08.2021);
- Mari-Liis Raudjärve (sünd. 8.06.1975) isa ja Julius Marcus Simmi (23.08.2002) vanaisa;

⁶ Kaastöö korraldas kolleeg ja sõber professor dr Manfred O. E. Hennies (Kieli Rakendusülikool; 10.09.1938 Berliin – 18.10.1919 Warder), kuna tal olid juba pikaajalised sidemed kirjastuse asutaja ja omaniku hr Arno Spitz'iga.

- Isa: Arved Raudjärv (18.07.1926–26.01.2019), ema: Salme Raudjärv (11.12.1926–13.01.2025), õde: Maarika Hinrikus (18.01.1955);
- koostöö Ukrainas Ternopili Rahvusliku Majandusülikooliga (esinemine ettekandega konverentsidel ja artiklite avaldamised sealses teadusajakirjas) Krimmis, Türgis, Kreekas, Kreetal alates 2005–2013;
- **vanaduspension** alates 5. august 2012 (kuid töölepingu alusel õppe-, teadus- ja arendustöö Tartu Ülikoolis kestis edasi kuni 31.08.2017; seejärel sõlmiti ülikooliga käsundusleping);
- 2018 – meie seast lahkus 82. eluaastal kauaaegne (üle 35 aasta, alates aastast 1982) suurepärase kolleeg ja hea sõber professor dr Peter Karl-Friedrich Hoss (25. aprill 1937 Berlin-Wilmersdorf – 21. detsember 2018 Berliin). Peter maeti 5. veebruaril 2019 ühimatusel Berliinis Biesdorfi linnakalmistule.

Ta omandas kõrghariduse Berliini Majanduse Kõrgkoolis (1958–1962), mille lõpetas diplomeeritud rahandusteadlasena. Samas oli ta aastatel 1965–1967 aspirantuuris ning kaitses edukalt väitekirja. Oma doktoritööd tegi Peter Hoss Berliini Humboldti Ülikooli doktorantuuris olles (1979–1981), mille lõpetamise järel kaitses ta edukalt doktoritöö (habilitatsiooni).

September 1985 kuni mai 1987 oli ta Berliini Majanduse Kõrgkooli professor ja ettevõtete finantseerimise õppetooli juhataja. Juunist 1987 kuni mai 1990 oli ta Potsdami Õiguse ja Valitsemise Kõrgkooli professor ning rahanduse õppetooli juhataja. Maist 1990 kuni oktoobrini 1990 töötas ta Majandusliku Koostöö Ministeeriumis Berliinis, olles sektoraalse arengupoliitika ja mitmepoolse (multilateraalse) koostöö osakonna juhataja. Oktoobrist 1990 kuni aprillini 1991 oli professor dr Peter Hoss Berliinis Saksa Arengukoostöö Agentuuri juhataja. Seejärel (aprill 1991) siirdus ta Frankfurti (Main), kus töötas Rahvusvahelise Migratsiooni ja Arengu Keskuses (CIM) grupijuhina (kuni september 2001). Tema tegevus oli suunatud Kesk- ja Ida-Euroopa spetsialistide integreerumise programmide arendamisele ja elluviimisele. Oktoobrist 2001 jäi professor dr Peter Hoss teenitud vanaduspensionile.

- nn **akadeemiline errumine** ehk aktiivsest õppe-, teadus- ja arendustegevusest loobumine Eestis – aastal 2019, käsunduslepingu ja õppetöö lõppemisel TÜ Pärnu kolledžis ja TÜ Narva kolledžis (täpne kuupäev jääb määratlemata, sest tegevuse lõpetamine toimus ilmselt samm-sammult, kahes etapis: 2019 jaanuaris-veebruaris, talvise eksamissessiooni järel Narvas ja 2019 juunis, pärast lõputööde kaitsmist Pärnus /M. R. poolt oli juhendatud ja kaitsmisele lubatud kaks tööd/, kui mingeid ülesandeid ja kohustusi Tartu Ülikoolis enam ei olnud /käsundusleping oli kehtiv kuni 30.06.2019/);
- 2019 – meie seast lahkus 82. eluaastal kauaaegne (ligi 30 aastat) suurepärase kolleeg ja väga hea sõber, Kieli Rakendusülikooli emeritprofessor Manfred Oskar Eitel Hennies (10.09.1938 Berliin – 18.10.1919 Warder). Tema pidulik ärasaatmine (tuhk urni) toimus 1. novembril 1919 tema kodu lähedase linna Nortorfi kalmistu Uues kabelis kell 14.00. Viibisin meeldejäädaval ärasaatmisel kabelis ja seejärel ka peiedel tema kodukülas Warderis järve kaldal asuvas külares-toranis „Zum Assmus“. Manfredi urnimatus toimus hiljem pereliikmete juuresolekul Kesk-Saksamaal Frankfurt-Maini linna läheduses asuva väikelinna Oberurseli kalmistul, kuhu on sängitatud ka Manfredi vanemad.

Manfred omandas kõrghariduse aastatel 1958–1964 Berliini Vaba Ülikooli Rahvamajandus-õpetuse valdkonnas. Veel enne studiumi lõpetamist diplomeeritud rahvamajanduse asjatund-jana oli ta aastatel 1963–1969 professor Dr. Carl Föhl⁷ teaduslikuks assistendiks Vaba Ülikooli Majanduspoliitika teooria instituudis. Sel perioodil avaldas ta koos oma hilisema doktoriväite-kirja juhendajaga ühise monograafia (1966): „Föhl, Carl / Hennies, Manfred.

⁷ Nii nagu majanduspoliitika väljatöötamisel, majandusloos ja majandusteoorias saavutatuga ja ül-dise teooriana tunnustati enne Teist maailmasõda ja hiljem (ka tänapäeval) John Maynard Keynesi (1883–1946), arvestati ja tunnustati saksa keeleruumis (aga ka mujal) professor Dr Carl Wöhl.

Vermögensbildung in Arbeitnehmerhand, Schriftenreihe ‚Politik in unserer Zeit‘, Band 2. Pfulingen 1966“. Alates aastast 1966 oli ta seotud Vabas Ülikoolis ka õppetööga. 1969. aastal kaitses ta doktorikraadi (Dr. rer. Pol.) väitekirja teemal: „Majanduspoliitiliste eesmärgikogumite teostatavusest“.

Oma õppetegevuse lõppes oli Dr. Hennies ca üheksa aastat (1969–1977) Saksa Autotööstuse Liidu juhatuse liige ning plaanimise, materjalide-tooraine ja väliskaubanduse osakonna juhataja. Sel ajal avaldas ta ka raamatu: „*Hennies, Manfred O. E. Das nicht so magische Polygon der Wirtschaftspolitik. Berlin 1971*“. Pärast oma tegevust tööstuse valdkonnas vahetas ta rahvamajandussektorit ja oli aastatel 1978–1986 Kaubandusliku Äri-tegevjuhtimise Haigekassade Liidu Hessen Liidumaa liige.

15.02.1986 kutsuti Manfred Hennies Kieli Rakendusülikooli majandusvaldkonda professoriks. Ta õpetas seal „Üldist rahvamajandusõpetust“, sh majanduspoliitikat ja võitis veel oma emeriiteerumise järel märtsis 2004 kuni suvesemestri lõpuni 2010 eksameid vastu.

- **pärast akadeemilist erruminekut Tartu Ülikoolist** jätkus **töö Eestis** iga-aastase rahvusvahelise majanduspoliitika teaduskonverentsi ettevalmistamisel ja läbiviimisel (aastatel 2020–2024 jäid konverentsid COVID-19, Ukrainas toimuva sõja ja muude olude /majanduse arengu peetus jms/ tõttu ära) peakorraldajana ning jätkus tegevus ka perioodiliselt ilmuva (reeglina üks kuni kaks numbrit aastas) kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väärtused“ ettevalmistamisel ja väljaandmisel peatoimetajana oma villa nn kodukontoris-büroos **Mattimar OÜ** (asutatud 12.10.1993) omaniku ja juhina-tegevdirektorina Tallinnas, Pirita linnaosas Pirita-Kosel; ajakirja väljaandmisel on kirjastus- ja konsultatsioonifirma Mattimar OÜ teinud aastast 2001 koostööd tollaegse tuntud saksa teadus- ja õppekirjanduse väljaandjaga kirjastusega „Berlin Verlag Arno Spitz GmbH“. Mõne aasta pärast sai sellest kirjastusest tänane tunnustatud saksa teaduskirjastus „Berliner Wissenschafts-Verlag“.
- **pärast akadeemilist erruminekut Eestis** jätkus mõningane koostöö Eesti kõrgkoolidega (eeskätt Tallinna Tehnikaülikooli ja Tartu Ülikooliga, aga ka Eesti Maaülikooli, Tallinna Ülikooli ja Estonian Business Schooliga /EBS/), samuti välisriikide (Georgia, Läti, Saksamaa LV, Ungari, Venemaa jt) ülikoolidega ka pärast aastat 2019, seda eeskätt ajakirja väljaandmise ja konverentsi korraldamise valdkonnas (TÜ-ga lisaks ka IT küsimustes);
- **pärast akadeemilist erruminekut Eestis jätkus koostöö Itaalias, Roomas** asuva teadusajakirja (Euroopa Teadusajakiri; European Scientific Journal, ESJ) toimetusega, nimetatud ajakirjas avaldatavate artiklite retsenseerimisel (alates 2016); olles ka ESJ sotsiaalteaduste toimetuse kolleegiumi liige ja retsensent;
- **pärast akadeemilist erruminekut Eestis jätkus koostöö Georgia ülikoolidega** (GTÜ, TRÜ; kuigi aastatel 2018–2019 oli perekondlikel põhjustel ja aastatel 2020–2022 koroonaviiruse COVID-19 pandeemia tõttu Georgiasse minek võimatu, toimus suhtlemine aastatel 2018–2022 siiski Skype'i ja e-maili teel);
- **emeriteerumine** Tartu Ülikoolis (sotsiaalteaduste valdkond) alates 1. märtsist 2021 (Associate Professor Emeritus /emeritiidotsent-kaasprofessor/); *emeritiidi staatusega kaasneb võimalus ja õigus ülikooli tegevustes edasi osaleda, st selles staatuses ollakse edasi ülikooli liige; lisaks ülikooli ametiühingu seeniorliikme staatus (detsembrist 2020).*
Seega, olles edasi Tartu Ülikooli liige (sotsiaalteaduste valdkond ja TÜ ametiühingud) jätkus koostöö (sh majandusteaduskond, Pärnu Kolledž jt struktuuriüksused, TÜ ametiühingud) eeskätt käesoleva ajakirja artiklite avaldamisel, kuid avanesid ka teised võimalused kaastegevuseks ülikoolis;
- 2023 – alustasin tagasihoidliku raamatu-brošüüri kirjutamist – tegevus pärast TPI lõpetamist juulis-augustis 1972 nn sõjalise õppe laagris Tapal (laager oli jätkuks TPI-s toimunud sõjalisele õppele, mis toimus teisest neljanda kursuseni, üks päev nädalas);

- 2024 – tuleb vist hakata nn saunaeksperdina tegutsema, kuna 2023. aastal möödus 50 aastat tänapäevase oma sauna ehitamisest kodus ja saunatamisest nii Eestis kui teistes riikides; olen nelja sauna omanik – kolm soome tüüpi sauna ja üks suitsusaun. Saunadest olen siin ajakirjas kirjutanud paar pikemat artiklit, üks 2023. aastal Eestis olnud sauna-aastast ja teine sauna kogemustest (meie ajakiri nr. 1–2/ 2023).

Varasematel aastatel olen oma kolleegi Voroneži Riiklikust Ülikoolist soome tüüpi sauna ehitamisest konsulteerinud;

Juunis 2024 konsulteerinud Eestit külastanud Malta Ülikooli delegatsiooni⁸ Tallinnas eesotsas professor Joseph A. Cannataci'ga⁹ sauna ajaloo, traditsioonide, mõjust ja perspektiividest. Teised delegatsiooni liikmed olid: Dr Aitana Radu ja projektijuht B. A. (Econ.), M. A. (Melit.) Diana Arutjunjan. Delegatsioon jäi kohtumisega rahule ning lubasid veel Eestit saunatamise teemal külastada.

Hobid-huvialad (sh tööalane turism):

- kolleksioneerimine /filateelia, kunst, numismaatika jm/;
- lugemine, kunst (muuseumid, näitused jt), muusika, teater, valitud spordialad jm;
- loodus (metsatalunik-loodushoidja, pere-dendropargi rajaja maakodus /Kaasiku talu, Karkuse küla, Tapa vald, Lääne-Virumaa/); metsakinnistute hooldamine ja uuendamine – koolitused, tegevused, liikumised ja vaatlused (erinevad linnud /nii paiksed kui rändlinnud, sh kured, haned, luiged jt/ ja loomad /jäneseid, metskitsed, põdrad, metssead, rebased, mutid jt/);
- turism, matkamine (jalgsi-, suusa-, jalgratta-, mägi-, vee-, laeva-, rongi- ja automatkamine ning turism, lisaks õhureisid hobi-rendi- ja reisilennukiga):
aeg-ajalt ja valdavalt Eestis (kõik maakonnad ning enamus linna ja valdu, sh rannikualad ja saared), lisaks (mõned rohkem kui üks kord):
 - Araabia Ühendemiraadid (AÜE / seitse emiraati; viibitud neljas emiraadis-kuningriigis: Abu Dhabi, Dubai, Ash-Shāriqah, Al-Fujayrah);
 - Austria (Viin, Innsbruck, Salzburg jt, sh endise kuulsa vormel-1 sarja Austria võidusõitja, ettevõtja ja piloodi, kolmekordse maailmameistri Niki Lauda /22.02.1949, Viin, Austria – 20.05.2019, Zürichi ülikooli haigla, Zürich, Šveits/ eralennufirma Lauda Air/ parim lennureis senises elus: Innsbruck – Viin/);
 - Belgia (Brüssel, Brügge ja mitmed teised linnad);
 - Bulgaaria (Sofia, Albena, Balchik, Burgas, Kuldne Võti, Kuldsed Liivad, Varna jt.);
 - Egiptus (Sharm el Sheikh, Hurghada, Kairo ja enamus teisi turismipiirkondi);
 - Holland (Amsterdam, Haag, Rotterdam jt linnad, sh maailma suurim ja suurejoonelisem kevadine lilleaed Keukenhofis, Van Gogh Museum, Heinekeni õlletehas jm);
 - Kaukasus (suvi 1973: Naltšik, turismibaas „Elbrus“ ja selle ümbruskond, mägi Elbrus /nn laager-hotell „Prijut 11“, kõrgusel 4200 meetrit + / ja selle lähipiirkonnad, sh kurud);
 - Kreeka (Thessaloniki, Olümpose mäemassiiv jt);
 - Küprose Vabariik – /nn Lõuna-Küpros: Kreeka osa/ (Nikosia /lõunaosa/, Aija Napa, Limassol, Larnaca, Paphos ja teised linnad-asulad, Aphrodite kohad /kaljud, allikas/, Tróodose mäestik ja Olümpose mägi /1953 m/);

⁸ Neil on käsil hästi rahastatud uurimisprojekt Eestis, teiste Balti riikide, Soome ja teiste Skandinaaviamaade saunadest.

⁹ Professor Cannataci töötab veel Belgias Genti Ülikoolis, on töötanud Pariisis ning olnud töösuhtes ÜRO-s ja Euroopa Liidu institutsioonides.

- Põhja-Küprose Türgi Vabariik /nn Põhja-Küpros/ – seda riiki tunnustavad ainult Türgi ja osa Aserbaidžaanist /Nahhitševani AV/; ÜRO ja ükski teine riik ei tunnusta (Nikosia /põhjaosa/, Kyrenia, Kyrenia mäed /1024 m/, Famagusta jt linnad-asulad);
- Leedu (Vilnius, Klaipėda, Palanga);
- Läti (Riia, Jurmala, Cēsis, Sigulda, Valka jt);
- Norra (Lapi-Saami, Kirkenes ja Põhja-Jäämere äärne rannik, Lohijoki);
- Poola (Varssavi jt);
- Prantsusmaa (Pariis, Versailles);
- Rootsi (Stockholm, Göteborg, Falun, Sigtuna, Saltsjöbaden, Uppsala, Vadstena ja teised linnad-asulad; sh Gotland/Visby, Öland; lisaks mitmed kämpingud);
- Rumeenia (Bukarest, Constanța);
- Saksa DV (Berliin, Chemnitz, Dresden, Erfurt, Jena, Leipzig, Weimar jt);
- Saksamaa LV (Altenholz, Darmstadt, Düsseldorf, Eckernförde, Kiel, Frankfurt /Main/, Flensburg, Hamburg, Hamburger Hallig, Heidelberg, Heilbronn, Husum, Itzehoe, Koblenz, Köln, Laboe, Leipzig, Limburg /an der Lahn/, Lübeck, Travemünde, Mainz, München, Neumünster, Norderf, Nürnberg, *Oberursel (Frankfurdi /Main/ lähedal, ca 20 km põhjas; tuhastatud Manfredi urn on maetud linna kalmistule – ootab külastamist!)*, Osnabrück, Paderborn, Plön, Potsdam, Rendsburg, Rheini jõgi, Schilksee-Strande, Schleswig, Stuttgart /MB muuseum + Sinsheim, Sindelfingen jt autotööstusega seotud linnad/, Schwarzwald, Schwäbisch Hall, Schönebergerstrand, Taunus, Wolfsburg, Warderi küla (Kielist ca 30 km, sõber Manfredi kodu); pooled liidumaad nende pealinnade ja linnade-asulatega, sh Rügeni ja Helgoland saar; rendilennukiga Schleswig-Holsteini kohal koos tütar Mari-Liis'iga /piloodiks oli prof. dr. Manfred O. E. Hennies/);
- Soome (Helsinki, Espoo, Vantaa, Hämeenlinna, Imatra, Lahti, Lappenranta, Oiti, Porvoo, Rovaniemi, Savonlinna, Tammisaari, Turu, Naantali ja paljud teised linnad-asulad, sh Lapi-Saami /Inari, Kemijärvi, Rovaniemi, Savukoski, Sodankylä, Utsjoki/, Lohijoki, Lõuna-Soome lään (sh Rautjärvi vald ja küla), Ahvenamaa/ Maarianhamina jt; lisaks mitmed kämpingud);
- Šveits (sh Zürich, Genf, Lausanne, Luzern jt)
- Taani (Kopenhagen, Frederiksberg, Ålborg jt, Aerö-/Erö saar; lisaks mitmed kämpingud);
- Tai (Bangkok, Pattaya jt);
- Tšehhoslovakkia (Praha, Karlovy Vary, Mariánské Lázně jt);
- Ukraina (Kiiev, Krimm /Foros, Bahtšisarai, sh B. Väravad mäekurus (1972); Alupka, Alušta, Jalta /sh Botaanikaaed/, Ai-Petri mägi /1234 m/, Pääsukese pesa, Sevastopol, Simferopol, Gursuf jt/);
- Ungari (Budapest, Szeged, Pécs, Kaposvár, Siófok-Balaton, Szombathely, Kőszeg, Sopron, Győr);
- Venemaa (Sankt-Peterburg /Peterburi/, eeslinnad: Peterhof /Petrodvorets/, Puškino /Tsarskoje Selo/, Pavlovsk ja nende ümbrus, Karjala kannas: Saima kanal – Viiburi; Mineraalnõje Vodõ, Veliki Novgorod, Novorossiisk, Petseri /mungaklooster jm/, Irboska, Pihkva ja selle kirjanduslik lähiümbrus /Puškini mäed, Mihhailovskoje, Svjatogorski klooster/, Adler – Punane Lageda – Adler (Красная поляна; autobussi ja helikopteriga) jt);
- konverentsiturismireisid ja teised tööalased lähetused (lennuk, rong, autobuss; kohapeal sõiduautod), sh eraldi laeva- ja autoreisid:
- Armeenia (Jerevan, Sevani järv);
- Austria (Viin, Innsbruck, Salzburg jt);
- Belgia (Brüssel, Brügge jt);
- Bulgaaria (Sofia, Varna jt.: väikeettevõtlusega tutvumine);

- Georgia (Tbilisi, Kutaisi, Poti, Zugdidi, Telavi, Mtshetha ning teised linnad ja piirkonnad, sh korduvalt Abhaasia linnad /Suhhumi, Gagra, Novõi Afon, Pitsunda/ ja teised piirkonnad /Salme küla jt/);
- Kasahstan (Alma-Ata + ümbruskond; Medeo);
- Kreeka (Kreet /Irākleio ja teised linnad/; Thessaloniki, Chalkidike poolsaar / Kassándra, Oümpose mägi jt);
- Leedu (Vilnius, Kaunas, Palanga);
- Läti (Riia, Jūrmala);
- Moldova (Kišinjov/Chişinău);
- Prantsusmaa (Strasbourg);
- Saksamaa LV (Berliin, Kiel, Frankfurt /Main/, Bergneustadt, Greifswald, Neubrandenburg, Osnabrück, Paderborn, Prieros (Berliini lähedal – Naturpark Dahme-Heidesee – järvistu), Rostock, Warnemünde, Bremen, Merseburg, Halle/Saale, Stralsund, Wismar, Warderi küla (Kielist ca 30 km, sõber Manfredi kodu); pooled liidumaad nende pealinnade ja linnade-asulatega, sh Rügeni saar ja sealsed linnad-asulad;
- Soome (Helsinki, Tampere);
- Türgi (Antalya ning suur osa lõunaranniku teisi linnu ja piirkondi; Pamukkale, Izmir);
- Ukraina (Kiiev, Harkiv, Odessa, Tšernovtsõ/Tšernivtsi; Krimm: Foros, Jalta, Sevastopool, Simferopol jt/);
- Usbekistan (Taškent);
- Valgevene (Minsk);
- Venemaa (Moskva, Sankt-Peterburg /Peterburi/, Sotši /sh Adler, Kudepsta, Punane Lageda jt/, Togliatti /sh VAZ-i autotehas/, Krasnodar, Voronež, Pihkva, Petseri, Irboska jt).

E-post: isiklik ja firma Mattimar OÜ: mattir@mattimar.ee;

Tartu Ülikoolis: matti.raudjarv@ut.ee;

Firma kodulehekül: www.mattimar.ee

Teenistuskäik / Career. Institution and position

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 87–89 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 87–89.

2021 – Tartu Ülikooli sotsiaalteaduste valdkonna emeriidi staatuses (Associated Professor Emeritus /emeriidotsent-kaasprofessor/) emeriidotsentide üksuses; tasu määratud alates 01.03.2021 (01.03.2021: digitöövoos menetluse kinnitanud TÜ sotsiaalteaduste valdkonna dekaan; 03.03.2021: TÜ personaliosakonnas menetlus lõpule viidud ja emeriiditasu saamiseks esitatud);

2019/2020. õppeaastast – Georgia Tehnikaülikool, valitud teist korda (november 2019, kuna koormus ja vastutus suurenesid) Insenerimajanduse, meediatehnoloogia ja sotsiaalteaduste teaduskonna insenerimajanduse osakonna külalisprofessoriks ning doktorirõppe programmi välismaiseks juhiks (e-mail: 2.11.2019) ja doktorantide kaasjuhendaja (osakonna otsus 15.11.2019; e-mail samal päeval);

2018/2019. õppeaastast – Georgia Tehnikaülikooli Insenerimajanduse, meediatehnoloogia ja sotsiaalteaduste teaduskond, insenerimajanduse osakonna külalisprofessor; doktoriõppe programmi välismaine juht;

2018/2019. õppeaastast – Tbilisi Riiklik Ülikooli majandusteaduskonna külalisprofessor; doktorantide kaaskujendaja.

Haridustee / Education

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 89–92 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 89–92.

2022

27.10.2022: Interneti kaudu osalemine Berliinis toimunud Friedrich-Ebert-Stiftungi ja Saksamaa Ametiühingute Keskliidu konverentsil „**Proaktiivne struktuuripoliitika sotsiaalselt õiglaseks, piirkondlikuks ümberkujundamiseks**“. Ettekannetega esinesid erinevate Saksamaa liidumaade sotsiaalvaldkondade ministrid; osalema olid kutsutud ka esindajad nn Ida-Euroopa riikidest, sh Matti Raudjärvi;

2021–2022 **Academia Pernaviensise** akadeemilisel mõttekodal (TÜ Pärnu Kolledži raamatukogu baasil) osalemine Interneti teel;

2021 Eesti Kunstimuuseumi, sh KUMU poolt korraldatud virtuaalsündmused ja -tuurid Tallinna muuseumide näitustel; online (ZOOM);

2020–2021 * SA Erametsakeskuse, Erametsaliidu ja metsaühistute ning ametkondade (Abistav Metsaühistu MTÜ; Ambla metsaühistu, Eesti Kaugmetsaomanike Liit, Tallinna metsaomanike selts; Maaeluministeerium koostöös Põllumajandus- ja Toiduametiga) poolt korraldatud online (ZOOM jt) seminarid (jaanuar – aprill) erametsaomanikele (ca 30 tundi);

* Eesti Panga ja SEB panga veebiseminarid Eesti majanduspoliitika ja majanduse arengu erinevatel teemadel; online (ZOOM).

Organisatsiooniline ja administratiivne tegevus / Managerial and administrative work

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 92–93 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 92–93.

2021

Georgia Tehnikaülikool (Tbilisi, Georgia) ja Kutaisi Riiklik Ülikool / Akaki Tsereteli State University/ rahvusvaheline teadusfoorum **online**’is 22. oktoobril 2021 teemal: “Modern Trends in Economics, Technology and Education” / «Современные тренды в экономике, технологиях и образовании», pühendatud 100-aastasele Georgia Tehnikaülikoolile, *organiseerimiskomitee liige*;

Krasnodaris (Venemaa), Kubani Riikliku Ülikooli (Kubani RÜ) poolt 19.–22. aprillil 2021 rahvusvahelise distants-formaadis (online) teaduslik-praktilise konverentsi „Venemaa majanduslik areng pandeemia tingimustes: eneseisolatsiooni anatoomia, globaalne täielik sulgemine ja online’i tulevik“ *organiseerimiskomitee liige* (Kubani RÜ teadus- ja innovatsiooniprotektori M. V. Šarafani käskkiri nr. 539, 12.04.2021);

2020

Tartu Ülikooli Ametiühingu seniorliige (alates 17.12.2020);

2020

Georgias (Gonio-Batumi) 23.–31. mai 2020 – rahvusvahelise teaduslik-praktilise foorumi „Majandusliku arengu rahvuslikud mudelid: eile, täna, homme“ organiseerimiskomitee liige (koroonaviiruse COVID-19 tõttu jäeti foorum ära);

1984, 1994 – Eestis toimuva majanduspoliitika-alase teaduskonverentsi (alates 1996 rahvusvaheline) peakorraldaja (1984, 1994–2012 Värskas ja alates 2013 – Jänedal);

1984, 1994 – rahvusvahelise kolmekeelse eelretsenseeritud teadusajakirja¹⁰ „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ asutaja, koordinaator ja peatoimetaja;

2019

16.–20.10.2019 toimunud järjekordsel, maailma suurimal Frankfurdi (Maini) raamatumessil oli Berliini Teaduskirjastuse (Berliner Wissenschafts-Verlag; meie ajakirja pikaajaline koostööpartner) väljapanekute seas esindatud ka meie kolmekeelne rahvusvaheline teadusajakiri „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“; peatoimetaja: Matti Raudjärv.

Tunnustused / Recognitions

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 93 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 93.

2024

THE (Times Higher Education / Timesi kõrgharidus; London, Ühendkuningriik) ülemaailmne akadeemilise maine uuringus [THE's (Times Higher Education) Global Academic Reputation Survey] osaleja. Matti Raudjärv valiti teist korda uuringus osalejaks varasema /2022/ korrektse hinnangu andmise ja tema poolt avaldatud teaduspublikatsioonide põhjal.

2022

THE (Times Higher Education / Timesi kõrgharidus; London, Ühendkuningriik) ülemaailmne akadeemilise maine uuringus [THE's (Times Higher Education) Global Academic Reputation Survey] osaleja. Uuringus osalejaks valitud Matti Raudjärve poolt avaldatud teaduspublikatsioonide põhjal.

2021

Rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud andmebaasi Elsevier-SCOPUS töötajate poolt kolmekeelses rahvusvahelises eelretsenseeritud teadusajakirjas „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ avaldatud artiklite ja autorite lisamiseks SCOPUS-e andmebaasi aprillis-mais 2021 (artiklid algusega aastast 2019; taotlus oli esitatud juba aastatel 2015–2016); **Matti Raudjärv**: ajakirja asutaja (1984) ja toimetaja (1984–2006) ning peatoimetaja (alates 2007).

¹⁰ Paljude teiste rahvusvaheliste andmebaaside kõrval on alates 2019 eelnimetatud teadusajakiri aktsepteeritud ka Scopus'e poolt. Vastavalt saavutatule on ajakiri aastast 2019 ETIS-e tasemel 1.1 (seni oli ajakiri ETIS-e tasemel 1.2 /2007–2019/ ning kuni aastani 2006 ETIS-e tasemel 3.1 /1994–2006/).

2021

Monograafia: **Raudjärv, M.** (1995). Sissejuhatus majanduspoliitikasse: teoreetilised põhialused ja kategooriad. Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond, majanduspoliitika õppetool. Tallinn: Mattimar, 83 lk. Monograafiat sooviti digiteerida Eesti Rahvusraamatukogu ettepanekul, digitaalarhiivis Digar (autoriõiguse juhtiva spetsialisti Henrik Uustalo e-mail: 11.02.2021); Eesti Rahvusraamatukogu digiteerib EODOPEN raames *kultuuriloolisi teoseid*. EODOPEN projektis osaleb 15 raamatukogu 11-st Euroopa riigist:

- Austria (Tiroomi Ülikooli /Innsbruck/ Raamatukogu ja Regionaalraamatukogu);
- Eesti (Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti Rahvusraamatukogu);
- Itaalia (Nicolaus Copernicuse Ülikooli Raamatukogu /Torino/);
- Leedu (Vilniuse Ülikooli Raamatukogu);
- Portugal (Portugali Rahvusraamatukogu);
- Rootsi (Rootsi Rahvusraamatukogu);
- Saksamaa LV (Greiswaldi Ülikooli Raamatukogu, Regensburgi Ülikooli Raamatukogu);
- Slovakkia (Morava Raamatukogu Brnos, Slovakkia teadus- ja tehnikateabe keskus);
- Sloveenia (Sloveenia ja Rahvus- ja Ülikooliraamatukogu);
- Tšehhi Vabariik (Olomouci Teadusraamatukogu; Tšehhi Teaduste Akadeemia Raamatukogu);
- Ungari (Széchényi rahvusraamatukogu).

Projekti eesmärk on digiteerida 15 000 teost üle Euroopa ning need üldsusele avalikus võrgus kättesaadavaks teha.

2020

Rahvusvahelise USA teadusajakirja „*International Journal of Business and Economics Research*“ (New York) ettepanek koostööks: artikli kirjutamine nende ajakirjale, retsensendiks ja toimetusunõukogu liikmeks asumine. *Ajakirja kirjastuse büroo assistendi Athena Duncan'i e-mailid: 13.08.2020 ja 23.08.2020* (vastatud ja nõusolek antud: 3.09.2020);

2019

Rahvusvahelise kõrgelt hinnatud andmebaasi Elsevier-SCOPUS Nõukogu tunnustamine ja aktsepteering kolmekelise rahvusvahelise eelretsenseeritud teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ lisamiseks SCOPUS-e andmebaasi alates aastast 2019; ajakirja asutaja (1984) ja toimetaja (1984) ning peatoimetaja (2007): Matti Raudjärv (personaalsed e-mailid SCOPUS-elt:

* 2.06.2019 /teade Nõukogu poolsest aktsepteeringust/;

* 24.09.2019 /lepingukaardi allkirjastamine/;

* 4.11.2019 /kinnitus ajakirjas avaldatud artiklite lisamiseks andmebaasi lähema kuu aja jooksul/);

2019

Eakate sünnipäevaliste-juubilaride pidulik tunnustamine Tallinna Pirita linnaosas, Pirita Vabaaajakeskuses (Pirita linnaosa vanema Tõnis Liinat'i vastuvõtt 2.08.2019);

Tallinna linnaopea Mihhail Kõlvart'i kirjalik 70. sünnipäeva õnnitlus (5.08.2019).

2017

23. veebruaril kell 12 tähistas Tartu Ülikool peahoone aulas Eesti Vabariigi 99. aastapäeva kontsertaktusega. Aastapäevale pühendatud kontsertaktuse avas kõnega Tartu Ülikooli rektor professor Volli Kalm. Kontsertaktusel anti 23-le ülikooli töötajale üle **Tartu ülikooli aumärk**, millega tunnustatakse ülikooli töötajaid eriti heade töösaavutuste eest. Aumärgi sai ka Matti Raudjärv.

Teaduskraadid ja -kutsed / Research degrees and professions

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 93–94 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 93–94.

Teadustöö põhisuunad / Main directions of research

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 94–95 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 94–95.

C. Regionaal- ja kohaliku omavalitsuse poliitika kui struktuuripoliitika osa Eestis ja Euroopa Liidus, samuti teistes riikides (näiteks, Georgias, Ukrainas, Venemaal jm).

Uurimissuund kujunes seoses edukate stažeerimistega 1989–1990 ja järgnevatel aastakümnetel paljudes Saksamaa LV, Austria, Georgia, Ukraina ja Venemaa ülikoolides stažeerides või teaduskonverentsidel osaledes ja seal esinedes-diskuteerides.

D. Teenused ja teenuste osutamise poliitika Eestis, Euroopa Liidus ja teistes riikides.

Uurimissuund kujunes seoses eduka stažeerimisega 2015–2016 Saksamaa LV-s (Kieli Maailmamajanduse Instituut /dr Claus-Friedrich Laaser ja dr Klaus Schrader), lisaks lõputööde juhendamine TÜ Pärnu Kolledžis.

E. Majandus 4.0 ja erinevate rahvamajandusharude (näiteks, Tööstus 4.0; Energeetika 4.0 jt) arengud kaasajal.

Uurimissuund kujunes seoses eduka stažeerimisega 2006, 2010, 2015–2016 Saksamaa LV-s (Greifswaldi Ülikool /professor dr. Armin Rohde/; Kieli Rakendusülikool /prof. Ruth Boerckel; kuni 2018 ka emeritprofessor dr. Manfred O. E. Hennies (1938–2019)/ ning töö Kieli Maailmamajanduse Instituudis /dr. Klaus Schrader; kuni 2019 ka dr. Claus-Friedrich Laaser (alates oktoobrist 2019 pensionil)/ ja Kieli raamatukogus ZBW).

Teaduspublikatsioonide üldarv / Total number of scientific publications

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 95 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 95.

Seisuga 1.01.2024 oli autoril avaldatud **331** teadustööd, nendest:

I. Monograafiad / Monographs – 21

II. Teaduslikud artiklid rahvusvahelise levikuga väljaannetes / Research papers in publications of international circulation – 155

181 tööd on avaldatud (enamik väljaspool Eestit) inglise keeles (79 tööd), saksa keeles (62 tööd) ja vene keeles (44 tööd).

NB! Lisaks on autori poolt eesti ja vene keeles nii Eestis kui endise Nõukogude Liidu teistes nn liiduvabariikides (Armeenias, Kasahstanis, Lätis, Leedus, Usbekistanis, Valgevenes, Venemaal jm) rohkem kui 30 konverentsi teesid (nn noorte majandusteadlaste perioodil, aastatel 1976–1982) avaldatud, mida autor täna enam ei loe eriti olulisteks publikatsioonideks (kuigi olid vajalikud kirjutamisharjumise kujunemisel ning konverentsidel osalemistel-esinemistel). Seega on seisuga 31.12.2024 avaldatud rohkem kui 360 teadustööd.

Thus, as of 31.12.2024, more than 360 research papers have been published.

Osalemine nõukogudes, erialaseltsides jm / Participation in councils, professional societies, etc.

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 95–96 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 95–96.

2016 – ESI (European Scientific Institute, asukoht Roomas) ajakirja „European Scientific Journal“ (ESJ), International Editorial Team, Editorial Board;

ESJ – Editorial Committee (liige alates 26.03.2016; sotsiaalteaduste toimetuse kolleegiumi liige, retsensent).

2016 – Georgia Tehnikaülikooli ja Georgia Inseneride Akadeemia teadusajakirja „Business-Engineering“ (ilmub kord kvartalis) toimetuskolleegiumi liige-toimetaja.

Juhendatud lõputööd ja väitekirjad / Supervised theses and dissertations:

1. Lõputööde juhendamine / Tutoring theses

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 96 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 96.

Pärast 2019 käsunduslepingu lõppemist (30.06.2019) Tartu Ülikoolis ei ole Eestis enam lõputöid ega muid töid juhendanud.

2. Juhendamisel väitekirjad / Supervised theses

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 96–97 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 96–97.

2019 – George Dekanozishvili, doktorant; (juh-d) Aleqsandre Sichinava (Georgia), Matti Raudjärv (Eesti); teema: *Dünaamilised meetodid investeerimisprojektide hindamisel* (*Dynamic Methods for Evaluating of Investment Projects*); Georgia Tehnikaülikool, insenerimajanduse, meediatehnoloogia ja sotsiaalteaduste teaduskond (Georgia, Tbilisi);

2017 – Erekle Zarandia, doktorant; (juh-d) Irina Gogorishvili (Georgia), Matti Raudjärv (Eesti); teema: *Economic Policy of Local Self-government Development in Samegrelo and Upper Svaneti Region* (Kohaliku omavalitsuse majanduspoliitika Samegrelo ja Ülem-Svaneti regiooni arendamisel), Tbilisi Riiklik Ülikool, majandusteaduskond (Georgia)

3. Juhendatud väitekirjad / Supervised Dissertations

Vt. varasemat CV-d ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 97 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 97.

Pärast 2019 käsunduslepingu lõppemist (30.06.2019) Tartu  likoolis ei ole Eestis enam  ppet ga tegelenud.

Alljärgnev juhendamise oli viidatud ajakirjas (1–2/2019) välja jäänud:

- Eve Abel, magistrikraad, 2013, (juh-d) Matti Raudjärv, Lauri Tabur; *Eesti Ida-Võrumaa suunalise regionaalpoliitika mõjude ex-ante anal  is Sisekaitseakadeemia näitel* (The Ex-ante Analysis of Estonian Directional Regional Policy Towards to East-Virumaa at the Example of Estonian Academy of Security Sciences /EASS/), Tartu  likool /T /, Tü Pärnu Kolledž).

II. LISAD CV-le / APPENDICES to the CV:

Lisad 1–6 / Anlagen 1–6 / Appendices 1–6

1. Matti Raudjärve olulisemad teaduspublikatsioonid / Scientific publications of Matti Raudjärv

Vt. ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 149–169 / See previous CV also from the scientific journal 1–2/2019, p. 149–169.

Teaduspublikatsioonide  ldarv:

Total number of research publications:

Seisuga 31.12.2024 oli autoril avaldatud 331 teadustööd,¹¹ nendest:

As of 31.12.2024, the author had **331** publications, including:

I. Monograafiad / Monographs – 21

II. Teaduslikud artiklid rahvusvahelise levikuga väljaannetes / Research papers in publications of international circulation – 155

II a. Rahvusvahelise levikuga teadusv ljaannetes avaldatud eess  nad / Prefaces published in publications of international circulation – 8

III. Muud teaduslikud artiklid / Other research papers – 57

III a. Muud teadusv ljaannete eessõnad / Prefaces to other research publications – 12

IV. Konverentside teesid / Conference abstracts – 66

V. Muud publikatsioonid / Other publications – 12

* * *

¹¹ Lisaks on autori poolt eesti ja vene keeles nii Eestis kui endise Nõukogude Liidu teistes nn liidu-vabariikides (L tis, Leedus, Valgevenes, Venemaal, Armeenias, Usbekistanis jm) rohkem kui 30 konverentsi teesid (nn noorte majandusteadlaste perioodil, aastatel 1976–1982) avaldatud, mida autor ei loe eriti olulisteks publikatsioonideks ning neid pole siinjuures arvesse v tetud (neid teese lisaks arvestades oleks autoril seisuga 01.09.2023 rohkem kui 350 publikatsiooni). Need olid aga sageli sellised kirjutised, et esineda konverentsidel, osaleda diskussioonides ning õigustada tööalaseid l hetusi. Nende teeside maht oli tavaliselt kuni 3 lehekülge ja konverentside korraldajate poolt ette m  aratud. Küll aga aitasid need kirjutised kaasa eeskätt teaduslase kirjavaisi arendamisele ja teadusettekanete tegemisel kogemuste omandamisele.

VI. Käsikirjalised tööd / Manuscripts – 17 (teadustööde aruanded ja Tartu Ülikooli majandusteaduskonna Avatud Ülikooli õppevahendid / research reports and teaching aids for the Open University of the Faculty of Economics and Business Administration of the University of Tartu).

180 tööd on avaldatud väljaspool Eestit: inglise keeles (79 tööd), saksa keeles (62 tööd) ja vene keeles (44 tööd).

180 papers have been published outside Estonia: in English (79 papers), German (62 papers) and Russian (44 papers).

Seega on seisuga 31.12.2024 avaldatud rohkem kui 360 teadustööd.

Thus, as of 31.12.2024, more than 360 research papers have been published.

* * *

Teadusartiklid rahvusvahelise levikuga väljaannetes / Research papers in publications of international circulation

Vt. ka teadusajakirjast 1–2/2019, p. 149–169 / See also from the scientific journal 1–2/2019, p. 149–169.

Aastatel juuni 2019–2023 on ilmunud 59 publikatsiooni:

Raudjärv, M. (2019). Saateks – allakirjutanu oma kaasteelistest / Zum Geleit – der Unterzeichnende über seine Weggefährten / Foreword – the undersigned about his colleagues. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 38–52.

Raudjärv, M. (2019). Eesti palgapoliitika mõned aspektid / Einige Aspekte der estnischen Gehaltspolitik / Certain aspects of the Estonian wages policy. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 73–79.

Raudjärv, M. (2019). Prof. Dr. Peter Hoss (25.04.1937–21.12.2018). In memoriam (eesti keeles) / Prof. Dr. Peter Hoss (25.04.1937–21.12.2018). In memoriam (in Deutsch) / Prof. Dr. Peter Hoss (25.04.1937–21.12.2018). In memoriam (in English) / Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 109–118.

Raudjärv, M. (2019). Kolmkümmend viis aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirjast „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ / Fünfunddreißig Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift „Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“ / Thirty-five years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal „Estonian Discussions on Economic Policy“. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 119–135.

Raudjärv, M. (2019). Päikesekell ja Tartu Ülikool Pärnus (1699 ... 2004 ... 2019) / Sonnenuhr und Universität Tartu in Pärnu (1699 ... 2004 ... 2019) / Sundial and University of Tartu in Pärnu (1699 ... 2004 ... 2019). Estonian Discussions on Economic Policy: 100 years of the Estonian-language University of Tartu / 320 years from the

temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710) / 15 years of the Sun Dial in front of the University of Tartu in Pärnu / 30 years from the Baltic Way / 30 Years from the Reinstatement of Local Governments in Estonia and from the Fall of the Berlin / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: 100 Jahre estnischsprachige Universität Tartu / Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710) / 15 Jahre Sonnenuhr vor der Universität Tartu in Pärnu / 30 Jahre nach der Baltischen Kette / 30 Jahre seit Wiederherstellung der lokalen Selbstverwaltungen in Estland und dem Berliner Mauerfall / Eesti majanduspoliitilised väitlused: 100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli/ 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710) / 15 aastat Päikesekella Tartu Ülikooli ees Pärnus / 30 aastat Balti ketist / 30 aastat kohaliku omavalitsuse taastamisest Eestis ja Berliini müüri langemisest. No. 3–4, pp. 29–30.

Raudjärv, M. (2019). 23. august 1989–2019 – kolmkümmend aastat Balti ketist / 23. August 1989–2019 – dreissig Jahre Baltische Kette / 23 August 1989–2019 – Thirty Years from the Baltic way. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 31–37.

Hennies, M. O. E. (10.09.1938–18.10.2019),

Raudjärv, M. (2019). Struktuuriprobleemid Euroopa Liidus. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast* / Strukturprobleme in der Europäischen Union. *Gedanken zur gegenwärtigen Situation* / Structural Problems in the European Union. *Introductory Thoughts on the Current Situation*. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 48–53.

Aavasalu, T., Raudjärv, M. (2019). Factors Influencing Business Development in Estonia (the Case of North Sakala Rural Municipality) / Ettevõtluse arengut mõjutavad tegurid Eestis (Põhja-Sakala valla näitel). Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 55–59 (lisaks eesti-keelne täisartikkel CD-l).

Lepiste, K., Raudjärv, M. (2019). Impact of the Administrative Reform on the Provision of Public Services in Estonia (the Case of Small Settlements of the Jõgeva County) / Haldusreformi mõju avalike teenuste osutamisel Eesti väikeasulates (Jõgeva maakonna väikeasulate näitel). Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 75–81 (lisaks eestikeelne täisartikkel CD-l).

Raudjärv, M. (2019). Emeriitprofessor dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019). In memoriam / Professor Emerit. Dr. rer. Pol. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019). In memoriam / Professor Emerit. Dr. rer. Pol. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019). In memoriam. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 93–121.

Raudjärv, M. (2019). Sünnipäevakonverents „Tartu Ülikooli majandusteaduskond – 80“. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirt-

schafspoliitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 132–133.

Raudjärv, M. (2019). Jäned 2019: rahvusvaheline XXVII majanduspoliitika teaduskonverents / Jäned 2019: die XXVII. internationale Wissenschaftskonferenz für Wirtschaftspolitik / Jäned 2019: XXVII International Scientific Conference on Economic Policy. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 134–139.

Raudjärv, M. (2019). Saksamaal – külalises autode suurtootja Daimler AG tütar-ettevõttes Mercedes-Benz / In Deutschland – zu Besuch beim Tochterunternehmen Mercedes-Benz des großen Autoherstellers Daimler AG / In Germany – Visiting the Mercedes-Benz Subsidiary of the Large Car Manufacturer Daimler AG. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 3–4, pp. 140–153.

Raudjärv, M. (2020). Pensionid ja vaesus Eestis, Euroopa Liidus ning mujal maailmas. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast* / Renten und Armut in Estland, in Europäischen Union und in anderen Ländern der Welt. *Gedanken zur gegenwärtigen Situation* / Pensions and Poverty in Estonia, the European Union and the Rest of the World. *Introductory Thoughts on the Current Situation*. Estonian Discussions on Economic Policy: 100 years from signing the Peace Treaty of the Estonian War of Independence in Tartu (2.02.1920) / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia (was in effect from 1920 to 1933) / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 100 Jahren wurde der Friedensvertrag von Tartu unterzeichnet (2.02.1920) / Vor 100 Jahren trat die erste Verfassung der Republik Estland (in Kraft 1920–1933) / Eesti majanduspoliitilised väitlused: 100 aastat Eesti Vabadussõja rahulepingu allakirjutamisest Tartus (2.02.1920) / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest Põhiseadusest (kehtis aastatel 1920–1933). Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 33–42.

Raudjärv, M. (2020). The year 2020 – Risky Reality and Socio-economic Expectations in Estonia and in the Rest of the World (on the Background of COVID-19) / Aasta 2020 – ohtlik reaalsus ja majanduspoliitilised ootused Eestis ning mujal maailmas (COVID-19 taustal). Estonian Discussions on Economic Policy: 100 years from signing the Peace Treaty of the Estonian War of Independence in Tartu (2.02.1920) / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia (was in effect from 1920 to 1933) / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 100 Jahren wurde der Friedensvertrag von Tartu unterzeichnet (2.02.1920) / Vor 100 Jahren trat die erste Verfassung der Republik Estland (in Kraft 1920–1933) / Eesti majanduspoliitilised väitlused: 100 aastat Eesti Vabadussõja rahulepingu allakirjutamisest Tartus (2.02.1920) / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest Põhiseadusest (kehtis aastatel 1920–1933). Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 65–68 (102–116, CD-ROM).

Raudjärv, M. (2020). Estonia: Jäned 2020 – XXVIII scientific conference on economic policy (25.–27.06.2020) and COVID-19 / Estland: Jäned 2020 – XXVIII. wirtschaftspolitische Konferenz (25.–27.06.2020) und COVID-19 / Eesti: Jäned 2020 – XXVIII majanduspoliitika teaduskonverents (25.–27.06.2020) ja COVID-19. Estonian Discussions on Economic Policy: 100 years from signing the Peace Treaty of the

Estonian War of Independence in Tartu (2.02.1920) / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia (was in effect from 1920 to 1933) / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 100 Jahren wurde der Friedensvertrag von Tartu unterzeichnet (2.02.1920) / Vor 100 Jahren trat die erste Verfassung der Republik Estland (in Kraft 1920–1933) / Eesti majanduspoliitilised väitlused: 100 aastat Eesti Vabadussõja rahulepingu allakirjutamisest Tartus (2.02.1920) / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest Põhiseadusest (kehtis aastatel 1920–1933). Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 91–96.

Aavasalu, T.; Raudjärv, M. (2020). Factors Influencing the Development of Business Activities and Services in Estonia after the Administrative Reform. *Business-Engineering: Quarterly refereed and reviewed international scientific journal*. Georgian Technical University; Georgian Academy of Engineering: No. 1–2, 2020, pp. 9–17.

Raudjärv, M. (2020). COVID-19: Economic Policy Situation in Estonia and Other Countries (February – May 2020). *Business-Engineering: Quarterly refereed and reviewed international scientific journal*. Georgian Technical University; Georgian Academy of Engineering: No. 3, pp. 12–14.

Raudjärv, M. – Раудярв, М. (2021). Пандемия – ситуация в Эстонии, экономика и экономическая политика. Экономическое развитие России в условиях пандемии: анатомия самоизоляции, глобальный локдаун и онлайн-будущее. Материалы Международной научно-практической конференции, Краснодар, 19–22 апреля 2021 г. Том 3. Под редакцией профессора И. В. Шевченко. Краснодар: Министерство науки и высшего образования Российской Федерации; Кубанский государственный университет (КГУ), Экономический факультет, 2021, стр. 208–215.

Raudjärv, M.; Tammeorg, R. (2021). Eesti kõrgkoolide konkurentsivõime on ohus – vajalik otsustav tegevus. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast / Die Wettbewerbsfähigkeit der estnischen Hochschulen ist in Gefahr – ein Entschluss wird notwendig. Einleitende Gedanken zur gegenwärtigen Situation / Competitiveness of Estonian institutions of higher education is at risk – decisive action required. Introductory thoughts on the current situation. Introductory Thoughts on the Current Situation*. Estonian Discussions on Economic Policy: 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia (20 August 1991) / School of Business and Governance of Tallinn University of Technology – 80 / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu–Värskas / 25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland (20. August 1991) / Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät für Technische Universität Tallinn – 80 / Vor 25 Jahren fand die erste internationale Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värskas statt / Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet / Eesti majanduspoliitilised väitlused: 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest (20. august 1991) / Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus – Värskas / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 33–42.

Raudjärv, M. (2021). Eesti ülikoolides on vaja koolitada majanduspedagooge. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast* / An der estnischen Universitäten müssen Wirtschaftspädagogen ausgebildet werden. *Einleitende Gedanken zur gegenwärtigen Situation* / Estonian universities should educate teachers of economics. Introductory thoughts on the current situation. *Introductory Thoughts on the Current Situation*. Estonian Discussions on Economic Policy: 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia (20 August 1991) / School of Business and Governance of Tallinn University of Technology – 80 / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu–Värskas / 25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland (20. August 1991) / Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät für Technische Universität Tallinn – 80 / Vor 25 Jahren fand die erste internationale Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värskas statt / Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet / Eesti majanduspoliitilised väitlused: 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest (20. august 1991) / Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus – Värskas / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 43–54.

Raudjärv, M. (2021). Financing and Salaries in Estonian Institutions of Higher Education and their Competitiveness / Rahastamine ja palgad Eesti kõrgkoolides ning konkurentsivõime. Estonian Discussions on Economic Policy: 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia (20 August 1991) / School of Business and Governance of Tallinn University of Technology – 80 / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu–Värskas / 25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland (20. August 1991) / Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät für Technische Universität Tallinn – 80 / Vor 25 Jahren fand die erste internationale Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värskas statt / Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet / Eesti majanduspoliitilised väitlused: 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest (20. august 1991) / Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus–Värskas / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 76–80 (122–137, CD-ROM).

Raudjärv, M. (2021). 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus–Värskas (1996) / Vor 25 Jahren fand die erste internationale Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värskas statt (1996) / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu–Värskas (1996). Estonian Discussions on Economic Policy: 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia (20 August 1991) / School of Business and Governance of Tallinn University of Technology – 80 / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu–Värskas / 25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu / Estnische Gespräche

über Wirtschaftspolitik: 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland (20. August 1991) / Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät für Technische Universität Tallinn – 80 / Vor 25 Jahren fand die erste internationale Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Võrka statt / Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet/ Eesti majanduspoliitilised väitlused: 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest (20. august 1991) / Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus–Võrskas / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag; Mattimar, No. 1–2, pp. 130–148.

Raudjärv, M. – Раудярв, М. (2021). COVID-19: Экономическая ситуация и некоторые перспективы в Эстонии. Business-Engineering: Quarterly refereed and reviewed international scientific journal. Georgian Technical University; Georgian Academy of Engineering: No. 3–4, pp. 7–11.

Raudjärv, M. (koostaja), (2022). 390 aastat Tartu Ülikooli asutamisest / 390 Jahre seit der Gründung der Universität Tartu / 390 years since the founding of the University of Tartu. Lisad: fotod Tartu kesklinnast, Tartu Ülikooli peahoonest, aulast, muuseumist, raamatukogust, Kääriku Spordikeskusest ja teistest hoonetest. Estonian Discussions on Economic Policy: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Võrka (1984, 1994–2012) and in Järeda (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Võrka (1984, 1994–2012) und in Järeda (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. Eesti majanduspoliitilised väitlused: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Võrskas (1984, 1994–2012) ja Järedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 27–48.

Raudjärv, M. (2022). Eesti Vabariigi valitsused, stabiilsus ja majanduspoliitilised arengud. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast* / Regierungen der Republik Estland, die Stabilität und wirtschaftspolitische Entwicklungen. *Einleitende Gedanken zur gegenwärtigen Situation* / Governments, stability and developments of the economic policy of the Republic of Estonia. *Introductory thoughts on the current situation*. Estonian Discussions on Economic Policy: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Võrka (1984, 1994–2012) and in Järeda (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Võrka (1984, 1994–2012) und in Järeda (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. Eesti majanduspoliitilised väitlused: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Võrskas (1984, 1994–2012) ja Järedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn –

alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 74–83.

Raudjärv, M. (koostaja). (2022). Aasta 2022 – dotsent, majanduskandidaat Juhani Väljataga, tolleagegse legendaarse isiksuse 90. sünniaastapäev (5.11.1932–28.05. 1982): *üheksakümmend aastat sünnist ja nelikümmend aastat meie seast lahkumisest* / Jahr 2022 – der 90. Jahrestag der Geburt der damaligen legendären Persönlichkeit, Dozent, Kandidat der Wirtschaftswissenschaften, Juhani Väljataga (5.11.1932–28.05. 1982): *neunzig Jahre seit der Geburt und vierzig Jahre, nachdem er uns verlassen hat* / 2022 – 90th anniversary of the birth of associate professor, candidate of economic sciences Juhani Väljataga, a legendary personality of his time (5.11. 1932–28.05. 1982): *ninety years from his birth and forty years from his death*: Helgi-Annika Reisenbuk. Legendaarne lektor ja unustamatu sõber; Tiit Õim. Mees nagu orkester. Juhani Väljataga mälestuseks; Matti Raudjärv. Alati nooruslik, optimistlik, toetav ja rõõmsameelne *grand old man*. Juhani Väljataga kui mentor. Estonian Discussions on Economic Policy: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värska (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värska (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. Eesti majanduspoliitilised vaitlused: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 114–133.

Raudjärv, M. (koostaja). (2022). Aasta 2022 – meie koostööpartneril, saksa teaduskirjastusel, täitub 60 aastat asutamisest / Das Jahr 2022 – unser Partner, deutscher Wissenschaftsverlag, vollendet 60 Jahre Gründung / The year 2022 – our cooperation partner, German research publishing, completes 60 years of establishment. Estonian Discussions on Economic Policy: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värska (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värska (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO/ Aggression in der Ukraine. Eesti majanduspoliitilised vaitlused: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 143–148.

Raudjärv, M. (2022). Kolmkümmend korda teaduskonverentse ja kolmkümmend aastakäiku teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised vaitlused“ / Dreissig Wissenschaftskonferenzen und dreissig Jahresgänge der Wissenschaftszeitschrift „Estnische

Gespräche über Wirtschaftspolitik“ / Thirty scientific conferences and thirty annual volumes of the scientific journal *Estonian Discussions on Economic Policy*. *Estonian Discussions on Economic Policy*: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. *Estonische Gespräche über Wirtschaftspolitik*: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. *Eesti majanduspoliitilised väitlused*: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 155–173.

Raudjärv, M. (koostaja). (2022). Balti riikide DAAD-vilistlaste seminar Pärnus, mais 2022 / Baltic DAAD Alumni Seminar in Pärnu, Mai 2022 / Baltic DAAD Alumni Seminar in Pärnu, May 2022. *Estonian Discussions on Economic Policy*: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. *Estonische Gespräche über Wirtschaftspolitik*: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. *Eesti majanduspoliitilised väitlused*: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 174–178.

Raudjärv, M. (koostaja). (2022). Eesti teadusajakirjade kirjastajate nõupidamine / Beratung der Verleger der Wissenschaftszeitschriften in Estland / Meeting of publishers of Estonian scientific journals. *Estonian Discussions on Economic Policy*: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. *Estonische Gespräche über Wirtschaftspolitik*: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. *Eesti majanduspoliitilised väitlused*: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 179–190.

Raudjärv, M. (2022). Mõnedest konverentsi ja ajakirja arengutest (Peatoimetaja täiendusd kronika rubriigile „A“). *Estonian Discussions on Economic Policy*: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in

Värskas (1984, 1994–2012) and in Jänedas (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jänedas (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. Eesti majanduspoliitilised väitlused: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Aggression Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 207–212.

Raudjärv, M. (koostaja). (2022). Kodukontori roll nii õppe- kui teadustegevuses, samuti muude tegevuste soodustamisel: isiklik näide ja kogemus. Estonian Discussions on Economic Policy: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and in Jänedas (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine. Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde die Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jänedas (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. Eesti majanduspoliitilised väitlused: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Aggression Ukrainas. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, No. 1–2, pp. 213–216.

Раудярв, М. (2022). Поддержка, оказываемая Эстонией Украине в войне против агрессии. Business-Engineering: Quarterly refereed and reviewed international scientific journal. Georgian Technical University; Georgian Academy of Engineering: No. 3–4, pp. 8–12.

Raudjärv, M. (koostaja). (2023). Ajakirja toimetuse ja konverentsi korraldajate mõtte- seisukohad nii varasemate kui ka seoses aastaga 2023! / Gedanken und Standpunkte der Redaktion der Zeitschrift und der Veranstalter der Konferenz im Zusammenhang mit früheren Jahren wie auch dem Jahr 2023! (zusammengestellt von: Chefredakteur Matti Raudjärv) / The thoughts and opinions of the magazine's editors and conference organizers are as follows about previous years as well as about the year 2023! / (compiled by: editor-in-chief Matti Raudjärv). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 12–23.

Raudjärv, M. (koostaja). (2023). Riigikogu valimised Eestis – 2023: mõned tähelepanekud ja probleemid / State assembly elections in Estonia – 2023: some observations and problems (by Matti Raudjärv). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 43–53.

Raudjärv, M. (koostaja). (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna (zusammengestellt von: Chefredakteur Matti Raudjärv) / 2023 is the year of the Sauna in

Estonia. *Islands, giants and sauna* (compiled by: editor-in-chief Matti Raudjärv). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 54–75.

Raudjärv, M. (2023). Mõnedest ühiskonna kriisidest Euroopas ja mujal: enne, nüüd ja tulevikus. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast* / Über einige Gesellschaftskrisen in Europa und anderswo: Vorher, Jetzt und in der Zukunft. *Einführende Gedanken zur aktuellen Situation* / About certain social crises in Europe and elsewhere: earlier, now and in the future. *Introductory thoughts on the current situation*. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 76–93.

Raudjärv, M. (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic States and Nordic countries (print) / Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades (CD). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 116–125 (CD: lk. 180–238).

Raudjärv, M. (koostaja), (2023). Majandustegelane, tööstusjuht ja minister Jüri Kraft (6.01.1935–15.03.2023). In memoriam / Economic professional, industry manager and minister Jüri Kraft (6.01.1935–15.03.2023). In memoriam (Abstract) (by Matti Raudjärv). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 132–142).

Raudjärv, M. (koostaja), (2023). 30 aastat kirjastus-, konverentsi-, konsultatsiooni- ja koolitusfirma Mattimar OÜ asutamisest / 30 years from the establishment of the Mattimar OÜ (Ltd) publishing, conference, consultation and training company (by Matti Raudjärv). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 151–154.

Raudjärv, M. (2023). Многие страны заинтересованы в расширении Европейского Союза и НАТО, но были и противники, влияние на экономическую политику. *Business-Engineering*. Quarterly refereed and reviewed international scientific journal. No. 3–4. Tbilisi: Georgian Technical University, Georgian Academy of Engineering. Стр. 8–12. (UDC) 338.22+62; Journal is registered in the Google scholar: <http://scholar.bpengi.com>. DOI: <https://doi.org/10.36073/1512-0538>).

Радярв, М. (2024). Домашние офисы и удаленная работа при организации деятельности отдельного работника, группы или организации. *Business-Engineering*: Quarterly refereed and reviewed international scientific journal. Georgian Technical University; Georgian Academy of Engineering: No. 3–4, pp. 171–175. (UDC) 338.22+62; Journal is registered in the Google scholar: <http://scholar.bpengi.com>. DOI: <https://doi.org/10.36073/1512-0538>).

Raudjärv, M. (2024). NATO ja Euroopa Liit, nende arengud viimase 20 aasta jooksul. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast* / NATO and the European Union, their developments in the last 20 years. *Introductory thoughts on the current situation*. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 37–55.

Raudjärv, M. (2024). 1919 – loodi alus Võidupühale * 1920 – Tartu rahu * 2024 – Kaitseväge juhataja korraline vahetus / 1919 – the foundation of Estonian Victory Day was created * 1920 – Tartu peace treaty * 2024 – regular change of the head of the Defence Forces. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 56–79.

Raudjärv, M. (2024). Telearbeit und Heimbüros – über ihre Ausführbarkeit (print) / Kaugtöö ja kodukontorid, nende võimalikkusest (CD). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 96–105 (CD: lk. 138–164).

Raudjärv M. (2024). About the elements of Economic policy – Economic growth, relationship between productivity and wage growth, about taxes and playing with them in Estonia (*incl. also introductory thoughts about economic terminology in the current situation*) (print) / Majanduspoliitika elementidest – majanduse kasvust, tootlikkuse ja palgakasvu vahekorra, maksudest ja nendega mängimisest Eestis (*sh ka sissejuhata-vaid mõtteid majandusterminoloogiast hetkeolukorras*) (CD). Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk 106–111 (CD: lk. 165–191).

Raudjärv. M. (2024). Prof. dr. Toomas Haldma (21.11.57 – 5.01.2024). In memoriam / Prof. Dr. Toomas Haldma (21.11.57 – 5.01.2024). In memoriam / Prof. Dr. Toomas Haldma (21.11.57 – 5.01.2024). In memoriam. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 120–125 (CD: lk. 255–260).

Raudjärv, M. (2024). 40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest / 40 years from the first „ship Conference“ and foundation of the journal / Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 148–156 (CD: lk. 283–291).

Raudjärv, M. (2024). Mõned mõtted majanduspoliitika õpetamisest Eesti kõrgkoolides-ülikoolides / Some thoughts on the teaching of economic policy in Estonian higher education institutions and universities. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 157–173 (CD: lk. 292–308).

Raudjärv, M. (2024). Eestit külastas Malta Ülikooli saunauurijate delegatsioon / Delegation of Sauna Researchers from the University of Malta visited Estonia. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 174–177 (CD: lk. 309–312).

Raudjärv, M. (2024). Pärnus tähistati Academia Pernaviensis 325. aastapäeva / The 325th anniversary of Academia Pernaviensis was celebrated in Pärnu. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 178–184 (CD: lk. 313–319).

Raudjärv, M. (2024). TPI, tänase TTÜ, endisest majandusteaduskonnast, teenindus-ökonoomika kateedrist, õppetoolidest ja 1974. aasta lõpetajatest / About the former faculty of economics, chair of service economics, other chairs, and graduates of 1974 of the TPI, the current Tallinn University of Technology. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 185–197 (CD: lk. 320–332).

Raudjärv, M. (2024). Allakirjutanu kodukontoritest – kogemus üle poole sajandi / Über die Homeoffices der Unterzeichner – Erfahrung aus über einem halben Jahrhundert / About the home offices of the undersigned – experience of over half a Century. Journal: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Tallinn: Mattimar, No. 1–2, lk. 219–237 (CD: lk. 354–372)

2. Matti Raudjärve teadusprojektid ja õppetöö / Matti Raudjärv's research projects and teaching work

Vt. ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 170–175 / See also from the scientific journal 1–2/2019, p. 170–175.

Pärast 2019. aastal käsunduslepingu lõppemist (30.06.2019) Tartu Ülikoolis ei ole Eestis enam teadusprojektide ega õppetööga tegelenud.

Koroonaviiruse tõttu on kohapealne õppetöö alates aastast 2020 Georgias peatunud. Suhtlemine toimub e-maili ja Skype'i teel.

3. Matti Raudjärve tegevus konverentside korraldamisel ja teaduskirjanduse avaldamisel / Matti Raudjärv's activity in organizing conferences and publishing scientific literature

Vt. ka ajakirjast 1–2/2019, lk. 183–186 / See also from the scientific journal 1–2/2019, p. 183–186.

Konverentside korraldamine / Organization of conferences

2023–2024

XXXII rahvusvaheline teadus- ja koolituskonverents „Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides“ – aasta 2023: Eesti on 20 aastat NATO ja Euroopa Liidu liige olnud / Eesti ülikoolilinn Tartu – Euroopa kultuuripealinn / 40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984) / Konverentsi seeria algataja ja ajakirja asutaja Matti Raudjärv – 75; (27.–29.06.2024); (sõja tõttu Ukrainas ja mitmel muul põhjusel /ka haigestumine COVID-19sse näitas 2024. aastal olulist suurenemist/) jäi konverents ära.

2022–2023

XXXI rahvusvaheline teadus- ja koolituskonverents „Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides“ – aasta 2023: Eesti pealinn Tallinn – Euroopa roheline pealinn 2023 / 30 aastat kirjastus-, konverentsi-, konsultatsiooni- ja koolitusfirma Mattimar OÜ asutamisest (1993); (29.06–1.07.2023); (sõja tõttu Ukrainas ja mitmel muul põhjusel jäi konverents ära. Lootus: XXXII konverents toimub 27.–29.06.2024).

2021–2022

XXX rahvusvaheline teadus- ja koolituskonverents „Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides“ – aasta 2022: Tartu Ülikool – 390 aastat (anno 1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022); XXX aastakäiku ajakirja/ Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; (30.06 – 2.07.2022); (koroonaviiruse COVID-19 ja omicroni variandi tõttu jäeti konverents ära; lisaks soodustas konverentsi ära jäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 /22.02 on Eesti Vabariigi aastapäev!/. Sellega seoses olid paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes, sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti oli problemaatiline reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile tulla; lootus: XXXI konverents toimub 29.06–1.07.2023).

2020–2021

XXIX rahvusvaheline teadus- ja koolituskonverents „Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides“ – aasta 2021: 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest / Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus–Värskas / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus; (1.–3.07.2021); (koroonaviiruse COVID-19 tõttu jäeti konverents ära; lootus: XXX konverents toimub 30.06– 2.07.2022).

2020

Georgias (Gonio-Batumi) 23.-31. mail toimuma pidanud rahvusvahelise teadus-praktilise foorumi „Majandusliku arengu rahvuslikud mudelid: eile, täna, homme“ organiseerimiskomitee liige; (koroonaviiruse COVID-19 tõttu jäeti foorum ära).

2019–2020

XXVIII rahvusvaheline teadus- ja koolituskonverents „Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides“ – aasta 2020: 100 aastat Tartu rahust/ 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest Põhiseadusest“. Jänedal, 25–27.06.2020, konverentsiseeria initsiaator ja peakorraldaja-koordinaator; (koroonaviiruse COVID-19 tõttu jäeti konverents ära; lootus: XXIX konverents pidi toimuma 1.–3.07.2021, koroonaviiruse COVID-19 tõttu jäeti konverents ära).

Koroonaviiruse tõttu on kohapealne tegevus Georgias alates aastast 2020 peatunud. Suhtlemine toimub e-maili ja Skype'i teel.

Teaduskirjanduse avaldamine-toimetamine / Publishing and editing of scientific literature

2024

Kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ – ajakirja peatoimetaja (ilmus kaks numbrit koos: 1–2/2024).

2023

Kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ – ajakirja peatoimetaja (ilmus kaks numbrit koos: 1–2/2023).

2022

Kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ – ajakirja peatoimetaja (ilmus kaks numbrit koos: 1–2/2022).

2021

Kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ – ajakirja peatoimetaja (ilmus kaks numbrit koos: 1–2/2021).

2020

Kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ – ajakirja peatoimetaja (ilmus kaks numbrit koos: 1–2/2020).

2007–2019

Kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused“ – ajakirja peatoimetaja. Teadusajakiri-publikatsioon praegusel kujul ilmub aastast 2007 (üks number aastas) ja aastast 2011 (kaks numbrit aastas). Ajakiri arenes väl ja järjepidevuse alusel aastatel 1984 ja 1994–2006 ilmunud teadusartiklite kogumikest (mis ilmusid koos toimunud majanduspoliitika teaduskonverentsidega). 2019. aastal ilmus neli numbrit ajakirja: juuni alguses kaks numbrit koos – nr-d: 1–2/2019 ja detsembris samuti kaks numbrit koos – nr-d: 3–4 /2019.

2016 – Georgia Tehnikaülikooli ja Georgia Inseneride Akadeemia teadusajakirja „Business-Engineering“ (ilmub kord kvartalis) toimetuskolleegiumi liige-toimetaja.

4. Matti Raudjärve koostöösidemed välisriikide ülikoolide ja teadusasutuste õppejõudude ning teadlastega / Matti Raudjärve's cooperation ties with professors and researchers of foreign universities and research institutions

Vt. ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk.192–194. See also from the scientific journal 1–2/2019, p. 192–194.

Aeg on edasi läinud, paljud varasemad koostööpartnerid välisriikidest on pensioniikka jõudnud ning õppe- ja teadustööst loobunud, mitmed kolleegid on meie hulgast kahjuks ka lahkunud.

Käesoleval ajal jätkub koostöö väliskolleegidega:

- Bulgaarias: Varna Majandusülikool;
- Georgias:
 - * Georgia Tehnikaülikool,
 - * Tbilisi Riiklik Ülikool,
 - * Kutaisi Riiklik Ülikool;
- Itaalias: Euroopa Teadusajakirja toimetus Roomas (European Scientific Journal, ESJ);
- Maltal: Malta Ülikool;
- Saksamaal:
 - * Berliini Teaduskirjastus (Berliner Wissenschafts-Verlag /BWV/),

- * Kieli Maailmamajanduse Instituut,
- * Kieli Rakendusülikool,
- * Frankfurdi (Maini) Ülikool,
- * Greifswaldi Ülikool,
- * Jena Rakendusülikool,
- * Saksa Majandusteaduse Keskraamatukogu /ZBW, Kiel/,
- * Potsdami Ülikool,
- * VG WORT (Verwertungsgesellschaft WORT / väärtustamisühing WORT), München – Berliin,
- * ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft / Leibniz Information Centre for Economics – Deutsche Zentralbibliothek Wirtschaftswissenschaften / German National Library of Economics /Saksa Majandusteaduse Keskraamatukogu/ (Kiel, Hamburg);
- Ukrainas:
 - * Ternopili Rahvuslik Majandusülikool,
 - * Hersoni Rahvuslik Tehnikaülikool;
- Ungaris: Budapesti Andrási Saksakeelne Ülikool;
- Venemaal:
 - * Kubani Riiklik Ülikool,
 - * St. Peterburgi Riiklik Ülikool,
 - * Voroneži Riiklik Ülikool.

Koroonaviiruse tõttu on vahetu tegevus alates aastast 2020 peatunud. Suhtlemine toimub peamiselt e-maili ja Skype'i teel.

5. Matti Raudjärv – teaduse populariseerimine ja olulisemad avalikud esinemised / Matti Raudjärv – popularization of science and the most important public events appearances

Vt. ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk 196–202 / See also from the scientific journal 1–2/2019, p. 196–202.

2021

4. detsembril 2021 saabus järgmine e-mail huvitava ettepanekuga (tõlgitud):

Dear Mattimar OÜ,

Teie COVID-19 töö pälvib hiljuti meie tähelepanu ja me tahtsime teiega ühendust võtta. COVID-19 on üks põhisessioone, mida me järgmisel aastal Euroopa Meditsiiniseltsi peaassambleel plaanime. Me arvame, et teie töö sobiks hästi istungisse, võib-olla ettekandena, mis on seotud teie artikliga „AASTA 2020 – OHTLIK REAALSUS JA MAJANDUSPOLIITILISED OOTUSED EESTIS JA MUJAL MAAILMAS (COVID-19 TAUSTAL)“.

Kokkutulek toimub 4.–6. augustil.

Kas me võiksime seda ideed arutada?

Lugupidamisega,

Korralduskomitee, Euroopa Meditsiini Selts, 2022 ESMED Üldkogu

MR: ülal ettepanekus nimetatud „töö“ oli Matti Raudjärve artikkel, mis on avaldatud eesti keeles (CD-l) ja laiendatud kokkuvõtte inglise keeles (trükiel) ajakirjas: Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, 2020, nr. 1–2, trükiis: lk. 65–68; CD: lk. 102–116.

2021

Georgia Tehnikaülikool (Tbilisi, Georgia) ja Kutaisi Riiklik Ülikool (Akaki Tsereteli State University), rahvusvaheline **online** teadusfoorum 22. oktoobril 2021 teemal: „Modern Trends in Economics, Technology and Education“ / «Современные тренды в экономике, технологиях и образовании», pühendatud 100-aastasele Georgia Tehnikaülikoolile; artikkel (9,5 lk) avaldamiseks vene keeles koos inglise keelse lühikokkuvõttega (abstract) ja ettekanne plenaaristungil esimesena, samuti vene keeles, osalemine diskussioonis; konverentsitöö – online platvorm veebis: ZOOM.

Kubani Riiklik Ülikool (Krasnodar, Venemaa), rahvusvaheline teaduslik-praktiline **online** veebikonverents 19.–22. aprillil 2021 teemal: „ECONOMIC DEVELOPMENT OF RUSSIA IN THE CONDITIONS OF PANDEMIC: ANATOMY OF SELF-ISOLATION, GLOBAL LOCKDOWN AND ONLINE FUTURE“; artikkel (7 lk) avaldamiseks vene keeles ja ettekanne samuti vene keeles plenaaristungil (19.04.2021);

22.04.2021 osaletud ka diskussioonil (Kubani RÜ); Tartu Ülikool oli Matti Raudjärve isikus konverentsi üks korraldajatest; konverentsitöö – online platvorm veebis: Microsoft Teams.

2021

Rahvusvaheline XXIX teaduskonverents (1.–3. juuli 2021 Jänedal, Eesti); artikkel ja ettekanne; (konverents oli ette valmistatud ja artikkel-ettekanne valmis ja avaldatud, aga konverents tuli viiruse COVID-19 jätkumise tõttu ära jätta).

2020

Rahvusvaheline teaduskonverents (21. mai– 02. juuni Tbilisi–Batumi, Georgia); artikkel saadetud (detsember 2019) ja ettekanne valmis, aga konverents lükati viiruse COVID-19 tõttu määramata ajaks edasi). Kuigi konverentsi ei toimunud, avaldati artikkel Georgia Tehnikaülikooli ja Georgia Inseneride Akadeemia teadusajakirjas „Business-Engineering“ No. 3 (2020), lk. 12–14.

Rahvusvaheline XXVIII teaduskonverents (25.–27. juuni Jänedal, Eesti); artikkel ja ettekanne; (konverents oli ette valmistatud ja artikkel-ettekanne oli valmis, aga konverents tuli viiruse COVID-19 tõttu ära jätta). Kuigi konverentsi ei toimunud, avaldati artikkel käesoleva ajakirja numbris 1–2 (2020), lk 65–68 (lk. 102–116, CD-ROM).

Kohapeal Georgias on vahetu tegevus rahastuse nappuse tõttu alates aastast 2018 ja koroonaviiruse tõttu alates aastast 2020 peatunud. Suhtlemine on toimunud e-maili ja Skype'i teel.

6. Matti Raudjärve ühiskondlik tegevus / Matti Raudjärve's social activities

Vt. ka teadusajakirjast 1–2/2019, lk. 205–207 / See also from the scientific journal 1–2/2019, p. 205–207.

2024

Juba kolmandat aastat toimunud, ajavahemikus juuli – august, ja selles osaletud Neste poolt välja kuulutatud aktsioonis „Koos puhtama Läänemere heaks!“. Kampaaniat korraldavad NESTE Eesti, NESTE Leedu, NESTE Läti ja kolm Balti vabauhendust – „Maailmakoristuspäev“, „RTU Science and innovation centre“ ja „Nardymo akadeemia“. Neste klientide poolt tehtud ostudelt Läänemere ja selle keskkonna puhastamiseks. (e-mail: 2.07.2024).

2024

4.06.2024 ja 20.06.2024 saabus minu TÜ postkasti e-mail Sage'ilt:

Sage'is oleme huvitatud sellest, et rohkem teada saada, kuidas sotsiaal- ja käitumisteadlased (SBS) lähenevad uuringutele, mis avaldavad mõju väljaspool akadeemilist ringkonda. Tahaksime kuulda teiesugustelt SBS-i teadlastelt ja kutsuda teid osalema kiires 10-minutilise uuringus. Teie tagasiside annab teavet meie otsuste tegemiseks ja me ja game peamisi järeldusi sotsiaal- ja käitumisteaduste kogukonnaga. Teie vastused on konfidentsiaalsed ja neist antakse aru kokkuvõtlikul kujul. Selle uuringu tulemused on mõeldud teadusuuringute eesmärgil, seega loodame, et tunnete end mugavalt, kui jagate meiega oma avameelseid mõtteid.

Saatja: *Camille Gamboa, Ettevõtte kommunikatsiooni asepresident*

1400 L Street NW, Ste. 250, Washington, DC 20005, Ameerika Ühendriigid

Küsitlusele vastasin 21.06.2024

2024

10.–15. juunil külastas Eestit Malta Ülikooli delegatsioon (professor Joseph A. Cannataci¹², Dr. Aitana Radu ja projektijuht B. A. (Econ.), M. A. (Melit.) Diana Arutjunjan). Kuna Malta Ülikoolis uuritakse prof. J.A. Cannataci juhtimisel Eesti, teiste Balti riikide, Soome ja teiste Põhjamaade sauna traditsioone ja kogemusi, selle ajalugu ja saunakultuuri, siis soovis delegatsioon kohtuda Matti Raudjärv'ega (MR).

Põhjus: MR avaldas käesoleva ajakirja numbrites 1–2/2023 kaks põhjalikku sauna-temaalist artiklit seoses Eesti sauna-aastaga 2023 ja oma 50-aastase sauna kogemusega paljudes erinevates saunades nii Eestis kui mitmes teises riigis ning kuna professor J. A. Cannataci oli need läbi lugenud-töötanud, siis lootis ta enese uurimistöö jaoks Eestist täiendavat informatsiooni saada. Pika intervjuu kõrval MR-ga külastas delegatsioon Vabaõhumuuseumi Rocca al Mares Tallinnas, samuti saunu Põlva- ja Võrumaal. Rahule nad jäid ning lubasid uuesti tulla.

2024

e-mail 2. mail – **Saadud järjekordne ametlik tänukiri maailma ülikoolide maine ja pingerea koostamise uuringus osalemise eest:**

Reminder: Your feedback on THE's Global Academic Reputation Survey /

Meeldetuletus: Teie tagasiside THE's Global Academic Reputation Survey kohta

Dear Matti Raudjärv,

¹² Infopoliitika ja valitsemise osakonna juhataja; meedia- ja teadmisteaduste teaduskonna prodekaan; Euroopa infopoliitika ja tehnoloogiaõiguse õppetool; CNAM-i vanemteadur ja kaasteadur Prantsusmaal (Pariisis); Amnesty Internationali õppetool: 2024 – Genti Ülikool; juhtivekspert T-PD ja esimees ART 11 eksperdirühmas (kontsentratsiooni nõuandekomitee 108), Euroopa Nõukogu (2022–2023); eraelu puutumatusse õigusega tegelev ÜRO eriraportöör (2015–2021).

Note: All ranking related survey communications will now be sent from our new email domain, @timeshighereducationsurvey.com. For additional details, please refer to the announcement titled “**Times Higher Education Email Domains for Communications**”.

Times Higher Education would like to thank you for your participation in THE’s latest Global Academic Reputation Survey. This is a kind reminder that you still have the opportunity to provide feedback on your survey experience. Please submit your responses by 10 May 2024, 17:00 BST.

Your insights will guide us to understand your motivations for participating, address any challenges you encountered, and improve your overall experience in future surveys.

Click to the button below to submit your feedback.

TAKE THE SURVEY

If you need a formal document of your participation in THE’s Global Academic Reputation Survey, please consider this email as an official record for such purposes.

We are currently processing the latest survey responses and will send you a high level of overview in May as an appreciation for your valuable time spent on the survey.

Contact us

If you have any queries about this year’s Reputation Survey, please don’t hesitate to get in touch with our team at surveys@timeshighereducation.com

Kind regards,

Duncan Ross

Chief Data Officer

Times Higher Education

26 Red Lion Square, London, WC1R 4HQ | www.timeshighereducation.com

You have received this email from THE to invite you to take part in a survey that may be of interest to you. Your email was obtained from 1.0 academic papers, for example <http://ojs.utlib.ee/index.php/tpep/article/download/1238/1196>

You can view our Privacy Policy [here](#).

You can unsubscribe from this list.

Copyright © 2024 Times Higher Education (THE), All rights reserved.

Mailing address: Times Higher Education (THE) 26 Red Lion Square London,
WC1R 4HQ United Kingdom

2024

e-mail 22. aprillil – **Saadud ametlik korduskutse osalemiseks maailma ülikoolide maine ja pingerea koostamiseks:**

Times Higher Education (THE’s Global Academic Reputation Survey),

Invitation (Kutse – Ülemaailmne akadeemiline maineuuring):

Dear Matti Raudjärvi,

Times Higher Education would like to thank you for your participation in THE’s latest Global Academic Reputation Survey. We invite you to share your feedback on your experience with the survey to help us enhance future editions. Your insights will guide us

to understand your motivations for participating, address any challenges you encountered, and improve your overall experience in future surveys.

Click to the button below to submit your feedback.

If you need a formal document of your participation in THE's Global Academic Reputation Survey, please consider this email as an official record for such purposes.

We are currently processing the latest survey responses and will send you a high level of overview in May as an appreciation for your valuable time spent on the survey.

Contact us

If you have any queries about this year's Reputation Survey, please don't hesitate to get in touch with our team at surveys@timeshighereducation.com

Kind regards,

Duncan Ross

Chief Data Officer

Times Higher Education

26 Red Lion Square, London, WC1R 4HQ

www.timeshighereducation.com

You have received this email from THE to invite you to take part in a survey that may be of interest to you. Your email was obtained from 1.0 academic papers, for example <http://ojs.utlib.ee/index.php/tpep/article/download/1238/1196>

You can view our Privacy Policy here.

You can unsubscribe from this list. Copyright © 2024 Times Higher Education (THE), All rights reserved. Mailing address: Times Higher Education (THE) 26 Red Lion Square London, WC1R 4HQ United Kingdom

Eelneva tõlge (lühendatud):

Austatud Matti Raudjärv

Times Higher Education soovib teid tänada osalemise eest THE viimases ülemaailmses akadeemilise maine uuringus. Kutsume teid üles jagama tagasisidet oma kogemuste kohta uuringuga, et aidata meil tulevase väljaandeid täiustada. Teie teadmised aitavad meil mõista teie osalemismotivatsioone, lahendada kõiki probleeme, millega kokku puutustite, ja parandada teie üldist kogemust tulevastes uuringutes.

Kui vajate ametlikku dokumenti oma osalemise kohta THE's Global Academic Reputation Survey'is, pidage seda e-kirja sel eesmärgil ametlikuks kirjeks.

Töötleme praegu viimaseid uuringuvastuseid ja saadame teile maikuus kõrgetasemelise ülevaate, et tunnustada teie uuringule kulutatud väärtuslikku aega.

Kui teil on selle aasta maineuuringu kohta küsimusi, võtke palun ühendust meie meeskonnaga aadressil surveys@timeshighereducation.com

Heade soovidega

Duncan Ross (andmejuht, Timesi kõrgharidus)

26 Red Lion Square, London, WC1R 4HQ | www.timeshighereducation.com

Olete saanud selle e-kirja THE-lt, et kutsuda teid osalema uuringus, mis võib teile huvi pakkuda. Teie e-kiri saadi 1.0 akadeemilisest tööst, näiteks:

<http://ojs.utlib.ee/index.php/tpep/article/download/1238/1196>

Saate vaadata meie privaatsuspoliitikat siin.

Sellest loendist saate tellimuse tühistada.

Copyright © 2024 Times Higher Education (THE), kõik õigused kaitstud.

Postiaadress: Times Higher Education (THE) 26 Red Lion Square, London,

WC1R 4HQ, Ühendkuningriik

2024

e-mail 8. jaanuaril – **Saadud järjekordne ametlik kutse osalemiseks maailma ülikoolide maine ja pingerea koostamisel:**

Times Higher Education (THE's Global Academic Reputation Survey),

Invitation (Kutse – Ülemaailmne akadeemiline maineuuring):

Kallis Matti Raudjärv

Täname, et tunnend huvi Times Higher Educationi akadeemilise maine uuringu vastu! Teie osalemine on väga oluline, kuna teie vastuseid küsitlusele võetakse arvesse Times Higher Educationi *maailma ülikoolide edetabelis*. Selles uuringus kutsuti osalema ainult viidatud autoreid, nagu teie.

Igaüks, kes uuringu täidab, saab enne tulemuste avaldamist mõned analüüsid ning lingi tulemuste täisversioonile, kui need avaldatakse.

Me hindame tõeliselt teie aega ja panust sellesse uurimistöösse!

* * *

Tänan teid väga selles uuringus osalemise eest, oleme väga tänulikud teie vastuste eest, mis aitavad moodustada *World University Rankings* of Times Higher Education.

* * *

Tänan teid väga selle uuringu eest, hindame teie vastuseid väga.

Küsitlus jääb avatuks kuni 31. jaanuarini 2024.

MR.: Küsimustikule vastatud ning oma arvamused ära saadetud (21.01.2024).

25.06.2023 – jätkatud osalemist Alexela Kogukonnaprogrammis (keskkonnamõju vähendamine ja Eesti metsadesse panustamine), konkreetselt panustamine Lääne-Viru- maale puude istutamise fondi;

2022

16. augustil saabus e-mail (lühendatud) osalemiseks uuringus:

Study on the SDGs Implementation and Teaching Training Aspects in Business Schools (Uuring kestliku arengu eesmärkide rakendamise ja õpetamise koolitusaspektide kohta ärikoolides) – University of São Paulo /Brasiilia/ and the Hamburg University of Applied Sciences /Saksamaa LV/; (IUSDRP, ESSSR).

Thank you for your participation.

Kind regards, João Eustachio, a researcher

The ESSSR and IUSDRP Teams (Joao Eustachio: jh.eustachio@gmail.com)

2022

17. mail saabus e-mail – **Saadud ametlik tänukiri maailma ülikoolide maine ja pingerea koostamise uuringus osalemise eest:**

e-mail (tõlgitud ja lühendatud), saatja:

Times Higher Education profilerankings@timeshighereducationemail.com

Dear Matti Raudjärv

Täname, et osalesite *Times Higher Education Academic Reputation Survey 2022* üritusel. Meil on hea meel jagada teiega esialgset ülevaadet.

Uuringus:

- Vastajaid oli 29 606, 159 riigist;
- 144 riiki said hääli (kümme riiki, kes said enim hääli: Ameerika Ühendriigid, Ühendkuningriik, Saksamaa, Jaapan, Hiina, Kanada, Prantsusmaa, Austraalia, Šveits, Holland;
- anti 410 000 paremusjärjestuse häält.

Soovime teid veel kord tänada toetuse eest, mis aitab meil luua tervikliku ülevaate akadeemilisest arvamusest kogu maailmas.

Heade soovidega

Duncan Ross (andmejuht, *Timesi kõrgharidus*)

26 Red Lion Square, London, WC1R 4HQ | www.timeshighereducation.com

2022

Artiklite jätkuv retsenseerimine Euroopa Teadusajakirja toimetusele Roomas (European Scientific Journal, ESJ); artiklid: Keenia, Pakistan, Ungari jt; ESJ sotsiaalteaduste toimetuse kolleegiumi liige, retsensent

2022

Rahalised annetused Ukraina toetuseks Venemaa agressiooni vastu (MTÜ Eesti pagulasabi annetusnumbril /28. veebruar/; MTÜ Ukraina kultuurikeskus – pangalingil /2. märts/; Selver /2. märts/; heategevuskontsert „Slava Ukraini“ annetusnumbril /16. märts/; ERSO heategevuskontsert „Ukraina meie südames“ Ukraina kaitsevägele sõjavastustuse soetamiseks, annetusnumbril /20. märts/;

2022

e-mail 20. veebruaril – **Saadud ametlik kutse osalemiseks maailma ülikoolide maine ja pingerea koostamisel:**

THE's Global Academic Reputation Survey, Invitation

(Kutse – Ülemaailmne akadeemiline maineuuring); küsimustikule vastatud ning oma arvamused ära saadetud (Times Higher Education profilerankings@timeshighereducationemail.com).

Saabunud e-mail oli järgmine (tõlgitud ja lühendatud):

Kutse osaleda THE Kirjastuse avaldatud ülikoolide akadeemilise maine ülemaailmsel uuringul:

Lugupeetud Matti Raudjärv!

Kutsume teid osalema järgmises Times Higher Education World University Rankings'is, täites THE Akadeemilise Maine uuringu.

THE Academic Reputation Survey on saadaval 12 keeles – araabia, hiina (erinevad murded), inglise, prantsuse, saksa, itaalia, jaapani, korea, portugali, vene, hispaania ja türgi keeles. Teid valiti teaduspublikatsioonide põhjal.

Uuring tugineb inimestele, kes oma töö tõttu kõige paremini mõistavad õpetamise ja teadustöö kõrgeid standardeid – teaduse esindajaid endid.

Uuring on ainulaadne oma täpsuse ja tasakaalu poolest ning seda levitatakse ja analüüsitakse, kajastades teadlaste tegelikku levikut kogu maailmas, tuginedes ÜRO ajakohastele andmetele.

Küsitluses saab osaleda ainult kutsetega; ülikoolid ei saa pakkuda osalejatele ega pakkuda kontaktinimekirju ning üksikisikud ei saa oma kandidaate osalemiseks esitada. Seetõttu aitab teie osalemine koos teiste lugupeetud teadusesindajatega kujundada tervikliku pildi kõrgharidusest rahvusvahelisel tasandil, samuti kirjastuse THE vastavad hinnangud.

Uuring on avatud kuni 2022. aasta märtsini.

*Leidsime teie e-posti aadressi näiteks teaduspublikatsioonidest 1.0 [<http://ojs.utlib.ee/index.php/tpep/article/download/1238/1196>]; (selles failis on järgmine artikkel, millele kutses ka viidatakse: Raudjärv, M. (2013). *On certain aspects of the need and possibility for the administrative-territorial reform in Estonia (CD)*. Mõnedest haldusterritoriaalse reformi vajalikkuse ja võimalikkuse aspektidest Eestis (trükkis). *Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused*. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar, 2013, nr. 2, trükkis: lk 51–56; CD: lk 123–144)*

Lugupidamisega, Duncan Rossi (andmejuht, Times Higher Education)

26 Red Lion Square, London, WC1R 4HQ, Ühendkuningriik

www.timeshighereducation.com

2021

Detsember – Jõulud ja aastavahetus: mitmekordne rahaline annetamine vähihaigete fondile „Terve elu“ (ETV Jõulutunneli kaudu).

2021

Ühinemine keskkonnakaitsjate avaliku pöördumisega (petitsioon) taastuenergia teemal (EV Presidendile, Peaministrile, Valitsusele ja Riigikogule), 18.02.2021.

2021 – Alexela Kogukonnaprogrammi liige (keskkonnamõju vähendamine ja Eesti metsadesse panustamine), alates 5.02.2021.

2020

Mercedes-Benz Eesti Klubi (MB EK) kaudu tehtud rahaline annetus Toidupangale toiduainete ostmiseks koroonaviiruse COVID-19 tõttu kannatanute abistamiseks.

2019 – Abistav Metsaühistu MTÜ, liige.

2019

MB Eesti Klubi tegevuse raames ajavahemikus 25.–28.09.2019 külastatud Saksamaa LV-s MB firmaga seotud tootmis- ja taastamisettevõtteid ning muuseumi Stuttgartis ja selle ümbruses.

2019 – Kaasiku tallu rajatud Arvedi nim. männik ja seda täiendatud järgnevatel aastatel;

2017 – Eesti Vabariigi 100 aastapäevaga seotud aktsioonis „100 tamme“ osalemine, mille tulemusel õnnestus tammetõrude abil tammeistikud kasvatada Kaasiku talus ja Pirita-Kosel ning seejärel istkuid ka kinkida ja istutada:

- Värska Sanatooriumi Värska lahe äärsesse parki (20 korda seal peetud konverentside läbiviimise tähistamiseks);

- Jäeneda mõisa tiigi äärsesse parki (alates 2013 on konverentsid just Jäeneda mõisas toimunud);
- Lääne-Virumaal, Tapa vallas Karkuse külas asuva Raja naabertalu territooriumile;
- Lääne-Virumaal, Tapa vallas Karkuse külas asuva Kaasiku talu asutatud pereparki (Julius-Marcuse nim. minitammik ja seda täiendatud järgnevatel aastatel);
- kuna metsaelukad (kitsed, jänesed, metssead ja teised) hävitasid osa istutatud tammeistikuid, siis on käsil täiendavate istikute kasvatamine, et neid lähiaastatel täiendavalt nii varasematesse kohtadesse kui ka uutesse kohtadesse kingitusena täiendavalt istutada;

2016 – Kaasiku tallu rajatud Salme nim. kaasik ja seda täiendatud järgnevatel aastatel (kuna metsaelukad hävitasid aeg-ajalt noori kaski);

2016 – Mercedes-Benz Eesti Klubi (MB EK) / Mercedes-Benz Club Estonia (MB CE) liige (kehtivad liikmekaardid konkreetsel aastal = 2020: 0429; ClubCard EST498356; 2021: 0429; ClubCard EST498356; 2022: 0429; ClubCard EST498356; 2023: 0429; ClubCard EST498356);

aktiivsem tegevus alates juulist 2019 (suvepäevad: 20.–21. juuli Türi-Allikul, sh kodumaise marmelaadi tootmise ja turundusega tutvumine väikeettevõttes Minna Sahver OÜ /Valtu, Raplamaa/ jm).

Koroonaviiruse tõttu on vahetu tegevus alates aastast 2020 peatunud. Suhtlemine toimub e-maili ja Skype'i teel.

Alljärgnevad kultuurimärkide-skulptuuride rajamise toetamised ja XIX spordisündmus-suusamaraton 1983 olid viidatud ajakirjas (1–2/2019) paraku välja jäänud:

2018

Eesti riigi loojatele pühendatud mälestusmärgi „Ajahetk“ (autorid on Margus ja Mart Kadarik) rahaline toetamine, avatud Pärnus 23.02.2018. Skulptuur on pühendatud Eestimaa Päästekomitee liikmetele Konstantin Päts'ile, Jüri Vilms'ile ja Konstantin Konik'ule ning Pärnus iseseisvusmanifesti ette lugenud Hugo Kuusner'ile.

2004

Skulptuuri „Päikesekell“ (skulptor Hannes Starkopf) valmimise rahaline toetamine Pärnus; skulptuur asub TÜ Pärnu Kolledži ees haljasalal, Ringi 35. Skulptuur avati 9.09.2004. Päikesekella taasrajamise autor ja selle finantseerimise korraldaja oli Matti Raudjärv.

2002

Skulptuuri „Tarvas“ loomise rahaline toetamine Rakvere Vallimäel (tarvase ehk ürgveise kuju /kaal – 7 tonni/, mille autor on skulptor Tauno Kangro). Kuju avati 15. juunil 2002, kui tähistati 700 aasta möödumist Rakverele Lübecki linnaõiguste andmisest.

1983

Osalemine 19. Tartu maratonil (Matu – Elva, 55,8 km; 13.02.1983) Tallinna suusavabrikus „Dünamo“ liimitud puusuuskadel koos sõber Enn Leppik'uga (*olime pinginaabrid alates 6. klassist Rakvere 1. Keskkoolis; õppisime mõlemad tolleaegses Rakvere Laste Muusikakoolis (tänapäevane Rakvere Muusikakool) akordioni (õpetaja: Väino Steinberg;*

muusikaliteratuuri-ajaloo õpetaja; legendaarne Jaan Pakk) ning tegime kaasõpilastega Rakvere 1. Keskkoolis väikese tantsuorkestri-ansambli (klaver, akordion, trompet, kontrabass ja trummid). Mängisime põhiliselt tantsuks koolis, vahel ka sünnipäevadel ja ettevõtete aastavahetuse ja muudel pidudel ning sündmustel. Enn lõpetas TÜ majandusteaduskonna 1971, oli samas aspirantuuris ja töötas seal õppejõuna-assistendina ning hiljem külalislektorina kuni viimase ajani; eduka Audiitorbüroo ELSS OÜ asutaja ja kauaaegne omanik-juhataja, rahvusvaheline vandeaudiitor-partner). Sõbrad oleme ja suhtleme tihedalt tänaseni.

Sõit oli rahulikus tempos, loodust vaadates ja teisi osalisi jälgides ning toitlustus-teeninduspunktides veidi puhates, jooki-sööki proovides; lõpetamine oli ca kella viie paiku enne videvikku, st olime umbes kaheksa tundi rajal (registreeritud osalejaid oli – 9012, lõpetanud – 6805 ehk 75,5%, neist naisi – 1057 ja välismaalasi – 235).

Aastal 2023 möödus 40 aastat 19-ndal 1983. aasta Tartu maratonil osalemisest / In 2023, 40 years have passed since the 19th Tartu Marathon of 1983.

Juuni 2019 kuni detsember 2024 (märts 2025)

Tallinnas, Matti Raudjärve Pirita-Kose kodukontoris